

LIBELLI HISTORIAE ACADEMIAE AGRIENSIS

Egri prepa voltam

Tanítósorsok

1828–2008

Egri prepa voltam

Tanítósorsok

Líceum Kiadó
Eger, 2008

A szerkesztőbizottság tagjai:

*Szerkesztette,
az előszót, valamint A Baráti Kör másfél évtizedes története című fejezetet írta:*

Dr. Kelemen Ferenc
ny. főiskolai tanár, főigazgató

Lektorálta:

Dr. Kohajda József
ny. főiskolai docens

A fényképeket összegyűjtötte és válogatta:

Molnár Sándor
ny. általános iskolai tanító, igazgató

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Főiskola rektora
Megjelent az EKF Líceum Kiadó gondozásában
Igazgató: Kis-Tóth Lajos
Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád
Műszaki szerkesztő: Nagy Sándorné
Borítóterv: Mezey István

Megjelent: 2008. április Példányszám: 170

Készítette: az Eszterházy Károly Főiskola nyomdája
Vezető: Kérészy László

Tartalom

LECTORI SALUTEM!	5
ELŐSZÓ	7
I. AZ INTÉZET TÖRTÉNETE	10
Alapító és fenntartók	10
Az intézet igazgatói	14
Dr. Somos Lajos	16
Az intézet tanárai	23
Az intézet tanítványai	23
II. EMLÉKEZNEK A PREPÁK	29
Bak László (1946)	29
Bán Tibor (1940)	30
Bodnár Gyula (1947)	30
Bodrogi Imre (1941)	32
Dr. Dobos József (1949)	32
Dobó Zoltán (1944)	34
Dr. Durucz István (1941)	35
Eged János (1936)	37
Engel Tibor (1956)	40
Édes Istvánné, szül. Székesi Katalin (1956)	42
Dr. Fábrián Zoltán (1953)	46
Dr. Gecse István (1943)	46
Greskovits László (1953)	53
Jakab Józsefné Tóth Erzsébet (1957)	54
Juhász András (1946)	57
Kapás István (1953)	59
Kecskés József (1935)	59
Dr. Kelemen Ferenc (1949)	61
Kékesdi Gyula (1940)	71
Kiss István (1949)	74
Dr. Kohajda József (1949)	76
Kovács Péter (1942)	77
Kovács Sándor (1940)	79
Kósa Péter (1954)	81
Dr. Kun András (1953)	88
László Ferenc (1939)	88
László Sándor (1940)	93
Dr. Lóczi László (1947)	96
Mezey Mihály (1949)	97
G. Molnár Ferenc (1943)	99

Molnár Sándor (1956).....	100
Dr. Nyerges Róbert (1936).....	104
Okos László (1939).....	107
Pataki József (1955).....	113
Patkó Imre (1957)	118
Pipis József (1953).....	120
Rada János (1948).....	121
Seréndi István (1928).....	121
Soltész József (1940)	123
Sütő János (1943).....	125
Szabó István (1949)	126
Szerenczi Sándor (?)	127
Dr. Tátray Ferenc (1939)	127
Dr. Tóth Oszkár (1949).....	129
Uracs István (1940).....	131
Egy prepa tanítóházaspárról.....	132
Dr. Virágh László (1944).....	134
Vona László (1945).....	134
III. TANÍTÓSORSOK A XIX–XX. SZÁZADFORDULÓN.....	137
Alberthy Vilmostól Veres Lajosig	137
IV. NÉHÁNY VÉGZŐS OSZTÁLY ÉLETÚTJA	151
Az 1929-ben végzett osztálytalálkozó szervezése	
(Hornyák György, Almási Béla, Horvölgyi István levelei)	151
1939/40-ben végzett osztály találkozójáról.....	157
1944/45-ös tanévben végzett osztály története	159
Tallózás az 1946/47. iskolai évben végzettek körében	162
1949/50-ben végzett osztály.....	164
Az Egri Gárdonyi Géza Tanítóképzőben 1952/53-ban végzett osztály	166
Egy egri tanár és diákjainak elhurcolása a Szovjetunióba	168
V. A BARÁTI KÖR MÁSFÉL ÉVTIZEDES TÖRTÉNETE	173
Az I–XIV. Prepa napokról	173
Utószó	187
Forrás	188
VI. FOTÓALBUM	189

LECTORI SALUTEM!

Különleges könyvre hívom fel az olvasó figyelmét. A kötetbe gyűjtött történetek a liceumi oktatás szellemiségének, értékátadó hagyományainak bizonyítékai. Az első magyar tanítóképző úgyszólván utolsó hallgatói vallanak életükről és arról, hogyan segítette őket életútjukon az egri felkészítés.

Az egykori érseki képző államosítása után Egerben – 1948-tól 1959-ig az eddigi ötévfolyamos képzés helyett négy évfolyamos + egy gyakorlóév, majd képesítő vizsgával záró tanító képzés folyt. Ezután az új típusú tanítóképzés megindítására 1959/60-ban – tíz magyar város képzője, köztük – Jászberényi képző kapott lehetőséget (Eger helyett).

1948. október 22-én nyílt meg Debrecenben a Pedagógiai Főiskola a tudományegyetem épületének egyik részében. Működését a következő tanévtől 1949. október 8-tól Egerben az Eszterházy Károly által épített barokk Líceum épületében folytatta. Az induló főiskola személyi feltételeinek biztosításánál főleg kezdetben az egyetemi városban induló oktatókra számítottak, építettek. Több éven keresztül mellőzték az egykori egri érseki képző tanári állományát. Őket első sorban – bár felkészültségüknél fogva alkalmasak voltak főiskolai szintű oktatásra – a Gárdonyiban folyó négyéves tanítóképzésben foglalkoztatták.

Az ötvenes évek végétől a volt képzős tanárok közül többen – dr. Somos Lajos, dr. Kovács Vendel, dr. Makai József, Abkarovits Endre – a főiskola oktatói lettek, sőt az érseki képző egykori diákjai közül dr. Czakó Kálmán, dr. Gál István, dr. Kohajda József, dr. Pelle Béla, Szabó Lajos és mások váltak a főiskola megbecsült oktatóivá.

E kis történelmi visszapillantás után felmerül, hogyan határozzuk meg viszonyunkat (mennyiben tartjuk jogelőd intézménynek) az 1828. november 11-én Pyrker egri érsek által Egerben megnyitott első magyar nyelvű tanítóképezdéhez. A kérdés feltevésének aktualitását az ez évi jubileumi évforduló adja. Az Eszterházy Károly Főiskola rektoraként úgy gondolom, hogy nemcsak az egyházi épület miatt, hanem az Egerben 180 éve megkezdett pedagógusképzés miatt is mai intézményünk fontos értékeket őriz mindmáig a tanítóképzős örökségből, hiszen az egri tanárképzés gyökereit a tanítóképzés tradíciói jelentik.

Ezért hát a most megszólaló egri prepák – mondhatnánk utolsó még élő „mohikánjai” az intézménynek – nosztalgizáló dolgozatai olvasását szívélyesen ajánlom hallatóinknak. Keressék és találják meg gondolataik között, sorsuk alakulásában a XXI. században is érvényes vagy éppen megújulásra érdemes (szükséges) hivatástudatot, az újrakezdés keserves útját.

Eger, 2008. március

Dr. Hauser Zoltán
az Eszterházy Károly Főiskola rektora

ELŐSZÓ

Kétezer januárjában egy önként vállalkozó kollektíva által készítendő – Tanítóképzés Egerben címmel tervezett kiadvány vázlatát küldtem el Dr. Kohajda Józsefnek a Baráti Kör akkori titkárának. Az egyik – általam legjelentősebbnek vélt – fejezetben az egri képzőben végzettek visszaemlékezéseit adtuk volna közre. A további fejezetekben Pyrker érsek által alapított képzőtörténetét dolgoztuk volna fel – különös tekintettel – 1928-tól.

A Baráti Kör választmányának elnöke Dr. Göcző Gézáné 2002 őszén nagy erővel kezdett munkához. Több ízben meghívta a téma iránt érdeklődőket, kérve, fogalmazzák meg az Egri Érseki, majd Állami Tanítóképzőben és a Gárdonyi Pedagógiai Gimnáziumban átélt évek örömét, esetleg kudarcát. A többszöri megbeszélés, egyeztetés következménye lett, hogy Berki Mihály és Vona László barátaink vállalták, hogy egy-egy végzős prepa osztály életútját feldolgozzák. Én magam is kutatásba kezdtem, hogy öt prepa-éveimet megírjam.

Eredeti szándékomban megerősített az egri Eszterházy Tanárképző Főiskola, miután 2002-ben könyvet állított össze az ötven évvel ezelőtt diplomázottakról „Ha a csengő megszólal” címmel.¹

2005 májusában – 200 példányban megjelent az EKF. Líceum Kiadó műszaki gondozásában „Az egri tanítóképző története” c. kiadvány, amelyet Dr. Dobos József szerkesztett.

Új lendületet adott a gondolatnak Kósa Péter barátunk – a Kör gazdasági felelőse – 2007 januárjában öreg diákokhoz írt levele, melyben életpályájuk megírására ösztönözte a téma iránt érdeklődőket. Az év végéig tizenegy, majd ez év március elejéig újabb kilenc dolgozat érkezett a szerkesztő bizottsághoz. Ezek szerzői: Bodnár Gyula, Durucz Istvánné – Férje életútját írta meg –, Engel Tibor, Édes Istvánné, szül: Székesi Katalin – 2006-ban írta –, Dr. Gecse István, Jakab Józsefné, szül: Tóth Erzsébet, Juhász András, Dr. Kelemen Ferenc, Kósa Péter, László Ferenc, Molnár Sándor, Mezey Mihály – írta Felesége –, Okos László, Pataki József, Patkó Imre, Rada János, Dr. Tátray Ferenc, Uracs István – Özvegye által beküldött írás – és Vincze Zoltánné, szül: Szakács Margit. A pályázati kiírásban követendő szempontokat nem fogalmazott meg a Kör vezetősége, korlátot nem állított a pályázókkal szemben.

Ezért a Kör vezetősége által felkért háromtagú bizottságnak – Engel Tibor, Dr. Kelemen Ferenc, Molnár Sándor – gondot okozott, hogyan, milyen szem-

¹ Népszabadság: Egri arany diplomások. (2003. szeptember 17.)

pontok alapján elemezze a sokszínű, különböző terjedelmű és más-más megközelítésből született írásokat.

A dolgozatok tanulmányozása után arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy messzemenően tiszteletben tartjuk a Szerzők gondolatait. Esetleg stilisztikailag pontosítjuk a szöveget, olykor a jobb megértés érdekében lábjegyzeteket készítünk – ezzel a feladattal a bizottság Kelemen Ferencet bízta meg –.

Mivel azonban a dolgozatok számát kevésnek tartottuk, újabb lehetőséget kerestünk arra, hogy minél több tanítósorsról tájékoztassuk kiadványunk olvasóit.

Felhasználjuk ezért Antall István a Magyar Rádió szerkesztő-riportere által Egerben 2003. május 10-én, a tizedik Prepa-napon, készített hanganyagát.² Itt elhangzott nyilatkozatuk alapján közöljük az egri első magyar nyelvű Képezdéhez való viszonyulását Bak Lászlónak, Dr. Dobos Józsefnek, Dr. Kohajda Józsefnek és Sütő Jánosnak.

Található a Baráti Kör irattárában néhány olyan levél, amelyek publikálásával újabb életutak tárulnak elénk: Bodrogi Gyula, Dobó Zoltán, Kecskés József, Kiss István, Kovács Sándor, László Sándor, Soltész József és dr. Virágh László írásai ezek.

Országos, megyei, helyi újságokban megjelent cikkek szólnak Bán Tibor, Eged János, Kékesdi Gyula, G. Molnár Ferenc, Seréndi István és Vona László egykori egri prepák alma máteréről vallott gondolatairól és az 1949/50-ben végzett osztály különleges sorsáról. Könyv és kézirat kivonat enged bepillantást Dr. Nyerges Róbert és Szabó István életébe.

Dr. Fábíán Zoltánt és Dr. Tóth Oszkárt szakfolyóiratokban megjelent írás mutatja be nekünk. Bodnár Gyulát pedig az 1998-ban tartott közgyűlésünkön elmondott beszéde alapján idézzük.

Pipis József barátunk 2003. május 31-én – a Gárdonyi Képzőben ötven éve végzetek osztálytalálkozóján – mondta el saját és Greskovits László, Kapás István, Kun András egykori prepa barátai rövid életútját.

Nem lehetett kutatásunk tárgya, nem is ez volt e kiadványnak a célja, hogy – kevés kivételtől eltekintve – nagyra becsült és tisztelt tanáraink szakmai életútját ismertessük. Mégis néhány esetben kivételesen publikálunk olyan írásokat, melyek a Baráti Kör irattárában – és más forrásokban – fellelhetők voltak, s reméljük ez csak hasznunkra válik – pl. Dr. Somos Lajos igazgató, Abkarovits Endre, Almási Béla, Balogh György, Dr. Kovács Vendel, Szalay Lajos és Dr. Zentay Károly tanárok – teljesebbé teszi ismeretünket az egri képzőről.

² Elhangzott a Kossuth adón 2003. augusztus 31-én 16.04–17.00 óráig Tanító-sors – dokumentum műsor a Prepákról – címmel.

1936-ban kiadott Hevesvármegyei Ismertető és Adattár közel hetven egykori egri prepa vázlatos életútját mutatja be, melyet továbbadunk a – tanító sorsok iránt érdeklődő – kedves olvasónak.³ A sokoldalú – még ha középszintű is – ismeretanyag a gyakorlatban jól hasznosult a magyar falvak népművelő tevékenységében. A falu író – olvasó „nadrágos embere” volt a tanító, aki nemcsak az iskolai munkáját gyakorolta hivatástudattal, hanem törődött a falu gazdasági, kulturális életével is, abban tevőleges részt vállalt. Hitel és fogyasztási szövetkezetekben, különböző egyesületekben vállalt szerepet, olykor még jegyzői teendőket is ő látta el. De ott volt – ha éppen a Haza szólította – a frontokon is. A sok ismert, vagy kevésbé ismert kitüntetés helytállásukról tanúskodik.

Eredetileg nem volt célja e kiadványnak, hogy a Baráti Kör 15 éves történetét feldolgozzuk. Ugyanakkor, ha tájékozódunk a magyar bíróságokon, ahol bejegyzik, törvényesítik az egyesületek működését, tapasztaljuk, hogy azon ritka közösség vagyunk, akik folyamatosan támogatják a vezetőséget. Az egyesület tagjai egymás iránti szolidaritása dicséretes. A Kör mindenkor Vezetősége jelentős „szolgálatot” –és nem szolgáltatást nyújt – tesz tagjainak azzal, hogy a különböző – arany, gyémánt, vas – rubin – diplomák jogosultságának beállta után, átválalja annak megszerzésével járó terheket és szervezi ünnepélyes keretek közötti átadását. Ezért érezzük tehát, hogy tizenöt évig oly sok példamutató öreg prepa, intézmények – iskolák – cselekedetét a Kör történetének bemutatására hivatkozva közreadjuk.

A kötet elolvasása előtti, néhány gyakorlati tanácsunk lehet pl. a prepa szó értelmezése. A latin preparandia – intézményre utaló, azaz, olyan iskolára, ahol tanítókat képeztek – szó rövidítése. Így lettek prepások, prepák – a lányok preparinák – a benne tanuló tanítóképzősök. A szó származása tehát latin és régies. (A legújabb latin szótárakból már száműzött szót gyakran kérik viszont számon – örömmre – a rejtvényfejtőktől – imígyen: tanítóképzős diák? – 5 betű –, helyes megfejtés: prepa.)

Az egykori prepák neve után zárójelben feltüntetett évszám a tanítói oklevélük megszerzésének időpontja.

Az iskola elnevezését nem mindenesetben írja le pontosan a pályázó, olykor a szerkesztő sem, ezért elnézésüket kérjük. Ezen a helyen most pontosan ismertetjük a 131 év alatt Egerben működő tanítóképző iskolák elnevezéseit:

Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképzőintézet 1938-ig,

Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképzőintézet és Líceum 1948-ig, alapításának 120-ik évéig,

Állami Líceum és Tanítóképzőintézet 1 évig, 1948/49.,

³ Kiadja a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala, Budapest 1936. Előszót írta Dr. Hedry Lőrinc főispán.

Gárdonyi Géza Állami Pedagógiai Gimnázium egy évig, majd
Gárdonyi Géza (Állami) Tanítóképző és Tanítónőképző 1959-ig.

A kötetben – ma már alig vagy ritkán – használt, előforduló szakavak (fogalmak) értelmezését segíti elő a nagyszámú lábjegyzet.

Álló, illetve dőlt (kurzív) betűk szedésével arra akarjuk az olvasó figyelmét felhívni, hogy különböző forrásból származó információt közlünk.

Érdekes kötetet vesz kezébe a kedves olvasó. Sokféle felfogás, sokoldalú megközelítése ugyanazon gondolatoknak. Mindez azt jelenti, hogy nem különbözik a mi „kis közösségünk” a magyar társadalomtól, vagy annak egy-egy csoportjától. Néhány határozott azonosulás azonban felfedezhető a sorok olvasásakor:

- szinte valamennyien a magyar társadalom szegényebb rétegéből jöttek a „szegények egyetemére”,
- a továbbtanulás utáni vágy oly mértékben munkált bennük, hogy sokan különböző főiskolákon és egyetemeken is szereztek (általános-, közép-, főiskolai, egyetemi) diplomát nappali, vagy esti-levelező tagozatokon,
- kevés köztük az un. pályaelhagyó. Egyetértve Abkarovits tanár úrral, idézzük: „...akik bár búcsút mondtak a tanítói pályának, nem lettek hűtlenek az alma máter elbocsájtó üzenetéhez és a nép művelésével szolgálják nemzetünk szebb életét, boldogabb jövőjét.”

Azzal adjuk ezt a könyvet a kedves Olvasó kezébe, hogy forgassák megértéssel, olvassák szeretettel egy korábbi nemzedék vallomásait. Fogadják szívükbe az itt feltárulkozó életsorsokat.

I. AZ INTÉZET TÖRTÉNETE¹

Alapító és fenntartók

¹ Megjelent az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézet és Lyceum 1941/42. Évkönyvében (8–9 oldal). Dőlt betűs szöveg egyéb forrásokra támaszkodva írja le az intézet történetét.

Az egri érseki tanítóképző intézetet Pyrker J László egri érsek alapította 1828-ban.² Mint a magyar tanításnyelvű önálló tanítóképző intézet a legelső az országban. Az intézet anyagi megalapozására Pyrker érsek 5000 váltóforintot adományozott, azon kívül egyidejűleg adakozásra szólította fel az egri főkapitányt, továbbá a belső és külső papokat. A felhívásnak élénk visszhangja támadt, annyira, hogy csakhamar 28 905 váltóforint gyűlt egybe az intézet fenntartására. A szervezési munkálatot az intézet első igazgatója Rajner Károly választott püspök, érseki helyettes végezte. Első elhelyezését a Káptalan-soron lévő Foglár-féle nevelő intézetben nyerte.³

Megalapításakor az intézet két évfolyamú volt. Tanítási tervét az intézet tanárai dolgozták ki és azt a Helytartótanács jóváhagyta.

1843–44-ben Pyrker érsek tovább fejleszti az intézetet. A rendes tanári állások számát kettőre emeli. A kor szükségleteinek megfelelően tantervét is módosította. Nemzeti szempontból nagy jelentőségű intézkedés volt, hogy Magyarország történetét rendes tantárggyá tette, bár a hasonló állami intézményekben még nem volt az.

Az abszolutizmus idején sok megpróbáltatásnak volt kitéve: hazafias szelleme miatt nem egyszer fenyegette a bezárás veszedelem.

A népoktatásról szóló 1868. évi XXXVIII. tc. értelmében a tanítóképzőket három évfolyamúvá kellett szervezni.⁴ Ennek a rendelkezésnek Bartakovics Béla egri érsek 1870-ben szerzett érvényt. Az átszervezés munkáját Tárkányi Béla kanonokra, az intézet akkori igazgatójára bízta.

Az Angolkisasszonyoknak 1874-ben megnyílt egri tanítónőképzője sokáig intézetünkre támaszkodott. Egy volt a két intézet igazgatója és tanári kara. Még „Értesítvényeiket” is közös füzetben adták ki.

Szamássa József érsek az 1886/87. iskolai évben négy évfolyamúvá fejlesztette az intézetet.⁵ 1920/21-ben Szmrecsányi Lajos érseksége alatt hat-, illetve öt évfolyamú lett.

² Pyrker érsek 1818-ban németnyelvű képzőt szervezett Szepesújváralján. Forrás: Pedagógiai lexikon R-Z. (Akadémiai Kiadó, Bp. 1979.) Az egri képezdét 1828. november 11.-én ünnepélyesen nyitotta meg.

³ Uo. A Foglár u-i intézet a mai angolkisasszonyok épületének helyén volt, innen 1852-ben települt át az 1763–1777-ig felépített Liceumba. Az egri intézetbe azokat az ifjakat vették fel, akik a gimnáziumnak legalább 4 osztályát elvégezték, testileg alkalmasak, beszédkészségük megfelelő.

⁴ Uo. A tc. VII. fejezete részletesen rendelkezik a férfi és női tanítóképezdekről. Az intézetet igazgató vezeti és mellette legalább két rendes tanár és egy segédtanár oktat. Az iskola szerves részeként gyakorlóiskolát és gyakorló kertet kell létesíteni. Olyan 15. életévüket betöltött ifjak vehetők fel, akik a gimn., a reáliskola, vagy polgári iskola négy osztályát elvégezték. Tanulmányi idő 3 év és ezt követő egy éves gyakorlati idő után – nőknél nem – nyerhető el a tanítói oklevél.

⁵ U. o. A három éves képzést 1881-ben négy évre emelték. A felvételi korhatárt 14 évre szállították le.

Fordulópontot jelentett intézetünk életében az 1937/38. iskolai év, amikor Szmrecsányi Lajos dr. érsekfőpásztor páratlan bőkezűséggel kibővítette, teljesen új bútorzattal, berendezéssel és felszereléssel látta el, gyakorló iskoláját kéttagozatúvá fejlesztette úgy, hogy az országnak a jelenben legszebb és legkorszerűbben felszerelt tanítóképzője lett, s így mindenben méltó körülmények között érte a tanítóképzőknek akadémiai színvonalra emelése.

1920-ban a VKM. a képzők képzési idejét hat évre emelte, ugyanebben az évben megjelent az új tanterv, s az 1920-21 tanév már ennek alapján indult. A gazdasági nehézségek miatt azonban 1923-ban a képzés idejét ismét öt évben állapították meg, s az öt év maradt 1949-ig.

1938 évi XIII.–XIV. tv. elrendelte a meglévő hazai képzők átszervezését négy éves tanítóképző-liceumra épülő két éves tanítóképző akadémiákká. A tv. megvalósítását azonban a háború megakadályozta.⁶

Megindult 1938/39. tanévtől az egi képzőben is a liceummal kombinált tanítóképzésre való áttérés, de a visszacsatolt területek tanítószükségletének kielégítése miatt le kellett mondani a képzési idő emeléséről. (Az első három év liceumi tanterv, negyedik, ötödik évfolyam a korábbi tanítóképzési tanterv alapján.)

1940-ben Dr. Szmrecsányi Lajos érsek újabb nagyjelentőségű intézménnyel növelte alkotásainak sorát. 125 növendék befogadására alkalmas modern internátust építtetett és ezzel nevelési lehetőségeinket a legnagyobbra emelte.⁷ 1941-ben a kor szellemének megfelelően háromtagozatúvá bővítette gyakorló iskolánkat, hogy a nyolcosztályos népiskola nevelői követelményeinek mindenben megfelelhessünk.

1946 szeptemberében megnyílt az egi képzőben a Dolgozók Tanítóképzője. Két évig működött, rövidített képzési időben –két tanév – azok számára, akik önhibájukon kívül nem végezhettek ilyen tanulmányokat, másrészt ezzel a tanítóhiányt enyhítette az állam. Az első osztályban beírt 25 fiatalból 24 fejezte be eredményesen az évet.

1948-ban az egyházi iskolákat – 1948 évi XXXIII tc. – így az egi képzőt is államosították. Magyarországon 4885 egyházi iskolát államosítottak, ebből 3148 tartozott a Katolikus Egyházhoz.

1949-ben a már egységes állami képzők tanulmányi idejét négy évben állapították meg, s az 1949/50. tanévben pedagógia gimnáziumnak nevezték. 1950/51-től azonban újra tanítóképző néven működtek, s továbbra is négy évfolyammal. Új tantervek készültek számukra 1950-ben, majd 1953-ban, azután 1955-ben.

A Debrecenben alapított Tanárképző Főiskola 1949-ben Egerbe költözött, így a Liceumba működő egyházi intézményeknek (Hittudományi Főiskola, Tanítóképző, felsőkereskedelmi iskola, nép és gyakorló iskola) más helyre települtek. A

⁶ U. o. (A két éves akadémiai képzés nem valósult meg.)

⁷ A Széchenyi u. 47-ben megnyílt Internátus mutatóit lásd: Dr. K. F. (1949) dolgozata lábjegyzetében 66. o.

volt érseki tanítóképző az államosított Ciszterciarendi Gimnázium épületébe költözött a régi tantestülettel, egyedül – elsősorban politikai megfontolásból – az iskola igazgatója Dr. Somos Lajos került leváltásra. Ebben az épületben tíz évig Gárdonyi Géza néven működött a tanítóképző négy éves lerövidített képzési idővel és képesítő vizsga előtt egy évi gyakorlati tanítással. Átvette továbbá az Egerben eddig működő tanítónőképző – Angolkisasszonyok – intézet funkcióját is. Ezután tehát koedukált formában folyt a tanító és tanítónőképzés. 1959-ben 131 éves működése után Egerben a tanítóképzés véglegesen megszűnt.

Végül a tanítóképzés korszerűsítésének eredményeként 1958-ban a NET. 26. sz. törvényerejű rendelete kimondta a középszintű tanítóképzés megszüntetését és elrendelte az érettségire épülő három éves felső szintű képzők létesítését.

Százötven esztendeje, hogy Egerben megnyílt⁸ az első önálló magyar tanításnyelvű Tanítóképző. Népoktatásunk századokon át kétségbeejtően elmaradott állapotban volt A földesurak nem sokat törődtek a birtokaikon szégyenkező kidőlt-bedőlt falú iskolákkal, és inkább vesződtek agaraik idomításával, mint szármalmas jobbágyaik eszének csiszolásával. Uralkodóink közül akárhányat is visszatartott a közműveltség emelésétől az a félelem, hogy a túlságosan is felvilágosított állampolgárok esetleg majd forradalom útján próbálják kivívni megismert jogaikat

Néhány iskola kezdeményezésétől eltekintve, ahol megkíséreltek valamelyes segítséget nyújtani a tanítás gyakorlati munkájához rendszeres és önálló tanítóképzésről hosszú időn át nem beszélhetünk

Nem egy faluban még a XIX. sz. elején sincs tanító, vagy ha van, közülük akárhány alig tud többet az írás-olvasásnál és a katekizmusnál. Az értékeesebbje pedig végzi a jegyzői teendőket, kántoroskodik vagy gazda, pajta-bíró az uraságnál és számára a tanítás csak harmadrendű feladat.

Erről a tarthatatlan helyzetről győződik meg iskolalátogatásai során a haladó gondolkodású egri érsek, Pyrker László és ennek felszámolására indítja meg iskolamestereket képző iskoláját 1828-ban. Igaz Eszterházy Károly egri univerzítás ábrándjából csak szegények egyeteme lett, ahogyan egykori növendéke Gárdonyi nevezte. De az első magyar tanításnyelvű Képző mágnesként vonzotta az ország minden részéről a falvak, tanyák, mezővárosok szegényparaszt, ipari-munkás, bányász fiait, akik elhivatottságot éreztek a néptanítók felemelően magasztos, akárhányszor kegyetlenül nehéz munkájához.

⁸ Abkarovits Endre Magyar Rádióban elmondott beszéde 1978-ban a magyar nyelvű tanítóképzés megindításának 150-ik évfordulóján. 1978-ban 151 öreg diák gyűlt össze emlékezni. A rendezvény egyik szervezője Dobó Zoltán volt. Itt volt 1917-ben végzett Veszeloovszki Balázs ny. igazgató Pétervásáráról, a 25-ben végzett Alagyi János ny. népművelési felügyelő Egerből és Tóth János ny. osztályvezető Ózdról. Az 1950-től 59-ig végzeteket 33 fő, a 940-től 49-ig végzeteket 56 fő, a 30-tól 1939-ig végzeteket 47 öreg diák képviselte.

Az idő kereke azóta sokat fordult. Ady a legrababb magyarja a tanító ma már nem az élet alágyúrtje, társadalmilag megbecsülve, anyagiakkal is egyre inkább értékelve töltheti be hivatását.

A régi Tanítóképző 1959-ben százharminc évi fennállása után megszűnt

Az egi Líceumban, ahol valamikor a magyar népoktatás bölcsője ringott, ma már Tanárképző Főiskola működik és itt kapnak felkészítést a pedagógus jelöltek az új idők adta új feladatok végzéséhez

Az egykori egi Tanítóképző küldetése azonban elévülhetetlen irányt mutatott a fejlődésnek

Ha nem küldi el emberöltőkön át tanítóit az ország legtávolabbi vidékeire is, az általános tanító hiány miatt nem lehetett volna végrehajtani 1868-as első népoktatási törvényünket. Az egi képző hiányával legalább félszázaddal maradt volna le népoktatásunk

Másfélszázados jubileum napján a múltnak szóló tiszteletadás mellett szívből köszöntjük mindazokat a ma is élő százakat akik, az egi Képzőből indultak el, akik ma is tanítanak vagy pihenik a megtett út fáradalmait, és köszöntjük együtt mindazokat, akik bár búcsút mondtak a tanítói pályának, nem lettek hűtlenek az almamáter elbocsájtó üzenetéhez és a nép művelésével szolgálják nemzetünk szebb életét, boldogabb jövőjét.

Az intézet igazgatói⁹

Első igazgatója Rajner Károly c. püspök, nagyprépost, a tudományok, művészetek és a nevelés nagy barátja. 1846–48. Lévay Sándor c. püspök, nagy prépost vezette az intézetet. Az elnyomatás idején hazafias szónoklatai és magatartása miatt bebörtönözték és halálra is ítélték. Lipovnitzky János kanonok 1847–48. iskolai évben lett iskolaigazgató. Az ő igazgatói működése nem sokáig tartott, mert az ifjúság a szabadságharcba vonult, és emiatt az iskola működése egy időre megakadt. Utóda Bezegh András kanonok (1849–1854). 1854–1859-ig felváltva Stipula József és Németh Mihály kanonokok és Szaitz Antal c. kanonok, prépost igazgatták az intézetet. Németh Mihály lángoló lelkesedésű pap és hazafi. Mint jászberényi plébános a gödöllői csatában egy csapat jász-nemzetőrt vezetett. Ferenczy Imre 1859–1868-ig állt az intézet élén. Tárkányi J Béla kanonok 1868 áprilisában foglalta el az igazgatói széket. Ő nemcsak a magyar katolikus költészet újjáélesztésében volt nagy, hanem mint műfordító (Klopstck: Messiás) és pedagógus is. Az egi ABC-s olvasó könyvével nagy szolgálatot tett a nevelésnek. Mint az iskola újjászervezője is maradandó érdemeket szerzett. Tagja volt a MTA-nak, a Kisfaludy-Társaságnak. 1877-ben a Szent István Társulat igazgatója lett. Ekkor vált meg a tanítóképzőtől is. 1872/73-ban és 1873/74-ben átmenetileg helyettesítési minőségben Vincze Alajos töltötte be az igazgatói

⁹ Megjelent az egi érs. Rk. tanítóképző intézet és liceum Évkönyve (1941–42) 9–10. o.

tisztet. Zsendovics József kanonok (1874–1892) mint a tanítók igazi barátja, őszinte megbecsülést szerzett a tanítóképzésnek. Ő építette ki az intézetet négy évfolyamúvá. 1892-től 1898-ig Vincze Alajos az igazgató. Ő jó nevű pedagógiai – és szépíró. Népies tárgyú írásaival és zamatos magyar nyelvével nagy hatással volt tanítványaira, köztük Gárdonyi Gézára is. 1898–1909 között Katinszky Gyula kanonok vette át a nagy felelősséggel járó örökséget. Megértve a kor szavát, hatalmas anyagi áldozatokkal mintaszerű felszerelést adott az intézetnek. Babik József igazgató-tanár átmeneti megbízása után Vencell Ede hittanár, később prelátnok nevezetett ki igazgatónak (1901–1921). Benne nagyműveltségű és áldozatos lelkű vezetőt kapott az intézet. Utóda Csanády László dr. tb. kanonok, tanügyi főtanácsos volt. Válságos években volt az intézet vezetője. Az öt évfolyammá szervezés nagy munkáját ő végezte el. A tanítói hivatásra való tervszerű előkészítésben több mint két évtizeddel megelőzte a hivatalos rendelkezéseket. Alkalmi helyettesítések alatt és egyes órákon is már 1912–13-tól társalgott tanítványaival a tanítói hivatással összefüggő kérdésekről. 1938. szeptember 1-től Somos Lajos dr. vezeti Pyrker érsek „első magyar tanítóképzőjét”.

Dr. Somos Lajos a tanító és tanárképzéssel, a magyar nyelv oktatásával, az iskola és szülői ház kapcsolatával, továbbá a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek továbbtanulásával, az ált. iskolából a középiskolába való átmenet, a túlterhelés, a pályával való azonosulás problémáival foglalkozik.. Középközpontú tankönyvek társszerzője. Számos tanulmánya és cikke jelent meg különböző szakfolyóiratokban.¹⁰

1948 évi államosítás után –1949 áprilisától 1950 júniusáig – Vámos Nándor kapott igazgatói megbízást. A Pedagógiai gimnázium második feléve után azonban Dr. Molnár József volt az igazgató 1953 júniusig. Őt Tóka János követte, majd 1955 augusztusától Baranyai Ferenc igazgatta az iskolát 1957 szeptemberéig. A képző utolsó igazgatója Papp Sándor volt az intézet 1959 évi megszűnéséig.

¹⁰ Főbb művei 1979-ig: Vizsgálatok a helyesírás és íráshibák köréből (Eger, 1933.), A művelődés és anyagi jólét szerepe a gyermek fejlődésében (Magy. Ped. 1939. 5. sz.) Népközpontú nevelés (Bp. 1943), Az osztályfőnök munkája a tanulók megismerésével kapcsolatban (Tudósító 1963. 3–4. sz.) Pedagógiai Lexikon R-Z .97. o.

Dr. Somos Lajos tíz évig az egri érseki tanítóképző élén

A tanítók tanítója¹¹

„Méltón önmagunkhoz”

Nem lehet túlbecsülni azt a szerepet, amelyet Dr. Somos Lajos a magyar tanítóképzés szolgálatában tudományával, példájával betöltött. Aki tanítványaként valaha is belépett az öreg egri líceum kapuján, néhány év után méltán érezhette, hogy jobb, teljesebb emberré lett a tanítók tanítója nevelői erejének jóvoltából.

Mérce.

Ma már deres hajú, kiszolgált tanítók mondják el, hogy az ő óráit mindig halálos csend fogadta, pedig soha senki nem félt tőle. Attól annál jobban, hogy egy-egy rossz felelettel, illetlen viselkedéssel elveszíthetik megbecsülését. Hal-kan beszélt, és az ő szavát mindenki akarta hallani. Se pissenés, sem a padok reccsenése nem zavarta a sallagmentes, érdekfeszítő mondanivalót. A tanítványok felnéztek rá, szerettek volna annyit tudni, mint ő. Mércévé nőtt, megpróbálták hozzáigazodni.

Az osztály számára különleges élmény volt, amikor felelni hívtak ki valakit. A diák alig izgult, mert az ő tárgyából készülni illett. Inkább a tanár szemében látszott szorongás, aggodalom. Érdekes volt megfigyelni, hogyan engedett fel belső feszültsége egy-egy jó felelet hallatán, és hogyan vált töprengővé, fáradttá az arca, ha a tanítvány nem értette meg, amit ő az előző órán magyarázott. Drukolt a diákjaiért, és feleltetés közben bizonyára önmagát is vizsgáztatta. Különösen akkor szorított, ha egy-egy cselédivadék, vagy kopott ruhás munkás gyerek állt előtte. S a harmincas években a szegények egyetemének titulált tanítóképzőben tíz ujján megszámlolhatta volna a jómódúakat.

Soha nem felejtette el, hogy ő is milyen göröngyös úton jutott el Egerbe. Nyolcvan évvel ezelőtt, Szabolcs megyei urasági cseléd hetedik gyerekének született. Arra, hogy tanuljon, reménye sem volt, de nem is nagyon törte magát kiskorában. Jobban érdekelték a pusztai kóborlások, az erdők, a vizek titkai. A cseléd gyerekek ennyi volt az élete. Hamar elérte a felnőttkort, és attól fogva gürcölhetett látástól-vakulásig, ahogyan az anyjától és az apjától látta.

Rá is ez a sors várt, bár felcseperedvén mind erősebben kísértette a felszabadulás vágya. Egy alkalommal fiatal tanító suhant el előtte kerékpáron. Összeszorult a szíve: ha egyszor ő is ilyen boldog ember lehetne!

¹¹ Írta Kékesdi Gyula 1984-ben Dr. Somos Lajos 80. születésnapjára. (Megjelent a Népszabadságban) Somos tanár úr 1985. február 23-án keltezett levelében Eördögh Ernő egykori prepát értesíti, hogy ui. 1985. február 22.-én „ujtság” beszámolt arról az emlékülésről, melyet 80-ik születésnapja alkalmából tartottak Egerben. Küldi továbbá Pécsi István: „Évtized az ifjúságról” c. kis könyvecskét is, melyet a Magyar Ped. Társaság adott ki. A TV. egyes csatornája által készített 35 perces műsor ugyancsak ezen a napon került sugárzásra.

A véletlenül kívül derék bátyjának köszönhette sorsa örvendetes fordulatát. A jó testvér a szülőkkel összefogva olyan döntésre jutott, hogy a legkisebbet taníttatni kell. Így indult el Somos Lajos, mint a mesebeli szegény ember hetedik fia szerencsét próbálni. Bátyja a nyírbátori algimnáziumba íratta be, ahol keserves megpróbáltatások várták. Írni-olvasni-számolni megtanult ugyan valahogy a pusztai világban, de a magyar nyelvtan és a latin nyelv megmászhatatlan hegyként magaslott előtte.

Akad végül egy tanár, aki felkarolta őt és hasonló gonddal küzdő társait, s aki órái nagy részét, szabadidejét arra áldozta, hogy pótolta velük az elmulasztottakat. Ez a segítség kitörölhetetlen nyomot hagyott az érzékeny lelkű gimnazista emlékezetében. Talán akkor döntötte el, hogy felküzdje magát a tanári katedrára, és ő is úgy figyel majd az esetekre, ahogy ezt Mészáros tanár úr tette övele.

De akkor messze volt a cél. Sok megpróbáltatás, megaláztatás árán jutott csak egy-egy lépéssel tovább. Kiderült ui., hogy a taníttatás költségeit nem az ő zsebéhez mérték. Nyírbátort ott kellett hagynia, magántanulóként folytatta a Nyíregyházi evangélikus gimnáziumban. Dolgozott és tanult, átélte a szegénydiák-sors minden keservét. Jellemformáló évek voltak. Kitartását, türelmét, próbatételek hosszú sora edzette meg.

Küzdelmes, de szép éveket élt át, amíg eljutott az érettségig. S akkor a már ígéretes képességű diákot gondjaiba vette a debreceni egyetem. Magyar-német szakos diplomát és doktori címet szerzett. Úgy érezte, kitérült előtte a világ.

A szegények egyeteme

Csakhogy a világ az akkori Magyarországon ínséges képet mutatott. Állástalan diplomások serege kilincsel néhány pengős alkalmi munkáért, a nyomorgók sokasága az ingyen konyhák leveséről álmodott. Somos Lajos képességeit is csak kisegítő állással méltányolta Debrecen, de őt, úgy látszik, mégis csak kegyeibe fogadta a szegény ember hetedik fiának, a mesékben legalább is kijáró jószerecsé. Elfogadták az egeri érseki tanítóképzőhöz beküldött pályázatát. Beteljesült a gyerekkori álma: nem csupán tanító, hanem a tanítók tanítója lett.

Egerbe érkezése – ez ma már nyilvánvaló – új, színvonalasabb, demokratikusabb, nyíltabb korszak kezdetét jelentette az ország első magyar nyelvű tanítóképzőjében. A fiatal irodalom tanárban, az önképzőkör vezetőjében akkor még senki sem sejtette a pedagógiai tudományok későbbi kiválóságát. Akkor csak azt látta, érezte a tanári kar és a tanítványok serege is, hogy az érseki iskola konzervatív levegőjét valami friss, új és eleven áramlat kavarja fel. Jött valaki fiatalon, merészen. Nem korhol, nem fenyegetődzik, a készületlen diákot ezzel küldi helyére: „Miért lett méltatlan önmagához?” S a jövő tanítói köréje sereglettek.

A harmincas évek elején egyházi iskolában merészség volt Adyról beszélni, hiszen a tantervben sem szerepelhetett. Ő szerette Adyt és beszélt róla. S micsonda merészség: egy karácsonyfa ünnepségen „Álmodik a nyomor”-t szavaltatta.

Önképzőkörbeli diákjaiból népművelő csoportot szervezett, bejárták a falvakat, vitte a fiatal tanítójelölteket, hogy lámpásként világítsanak be a nyomor zugaiba. Még a börtönben is felléptette fiait mondván, ott is emberek élnek, s ki tudja, kit milyen sors vetett oda. Felkarolta a fiatal tehetségeket. Igazi szenzáció volt, amikor az egri „prepák” irodalmi antológiában olvashatták közülük való ifjú költők verseit.

Akkoriban nem sok szó esett még a hátrányos helyzetű fiatalok támogatásáról, ő viszont napirendre tűzte. Sziszifuszi vállalkozás volt ez, egy hátrányos helyzetű országban a szegények egyetemén, ahová többre vágyó, jórészt nincstelen fiatalok sereglettek az értelmiségi lét alsó lépcsőfokát, a néptanítói katedrát elhódítani.

Nekivágott a lehetetlennek, hogy egy velejéig antidemokratikus rend falait áttörve, szabad levegőt szívhassanak, több emberségre tegyenek szert a jövő tanítói. Ezt a törekvését foglalta össze később a „Népiskolai nevelés” c. könyvében, amely a tanítóság bibliája lett. Néhány részlet is világosan vall felfogásáról, bátorságáról: „Tanítványainkat és cselekedeteiket ne szüleik társadalmi állása, vagyona szerint értékeljük, hanem egyéni képességeik és jellembeli tulajdonságaik alapján... A jegyző és a földbirtokos fiának ugyanúgy alkalmazkodnia kell az iskolai rendhez, mint a legszegényebb gyermekeknek. Hangunk, beszédünk melegségéből érdem szerint jusson osztályunk minden tagjának... A falusi gyermek jobban fél, mint a városi, és a szegény gyermek inkább, mint a jómódú, vagy előkelő. Ennek művelődésbeli és társadalmi alapja van. A falusi, de különösen a szegény gyerek ki van szolgáltatva sok ismert és ismeretlen hatalomnak, ellensége a tél, a nincstelenség és a bizonytalan sors is... Ne fenyegezzük a tanulókat mindenféle veszedelemmel, veréssel, bukással, meg – szegényítéssel... Buzdítsuk akadályok leküzdésére és versengésre, amelyben győzelemre van kilátás.”

Megdöbentő összefüggések.

Amikor 1933-ban a tanítóképző igazgatója lett, terveit még hatatosabban valószínűsítheti meg.¹² Kitűnő tanárokat toboroz maga köré. A fiatal Abkarovits Endre tanítja az irodalmat, átveszi az önképzőkört, a képzősök Ady verset szavalnak, Zolát olvasnak a papi felettesek nem csekély méltatlankodására. Almásy Béla korszerűsíti a természettudományos oktatást, Merő László a matematikáét, Zentay Károly a pedagógia legújabb eredményeire építi óráit. Somos Lajos is elindul végre a nagy ívű pálya igazi magaslataira, hogy ott a tanítók tanításának mesterévé váljon.

¹² Dr. Somos Lajos 1930-tól tanít az egri képzőben. Néhány évvel később már időnként Csanády Györgyöt helyettesíti igazgatói teendőinek ellátásában., ezért írja Kékesdi Gyula, hogy 33-tól ő az iskola igazgatója.

Józsansága, reális szemlélete sosem vonzotta homályos, elméletieskedő kalandok felé. A valóságból indult ki és gyakorlat volt elgondolásainak próbája. A képzősök bevonásával vizsgálni kezdte 2000 kisdíák életkörülményeit. Megdöbentő összefüggéseket tárt fel a gyerekek szociális helyzete, a táplálkozási szokások és különbségek, a kulturális viszonyok és az iskolai eredmények között. A különféle vizsgálatok anyagát Pedagógiai Múzeum keretében tárja a nyilvánosság elé. Tanulságos grafikonok, diagramok mutatják, hogyan befolyásolja a nyomor, a testi fejletlenség a szellemi értékek kialakulását. Működési köre mind szélesebb: 1943-ban a Nevelők Körében tömöríti a különféle iskolák pedagógusait. A közös hivatástudat kialakításáért száll síkra. A háborútól, az értelmi zűrzavartól fenyegetett világban a szociális érzékenységű, demokratikus szellemű, hazaszeretettől fűtött magatartás szükségességét sürgeti.

A felszabadulás után örömmel üdvözli az újat, a demokrácia eszméit, a szabad, önálló Magyarország létkövetelményeit. Mint igazgató, gondoskodik arról, hogy a képzőben a mindennapi kérdések óráit a demokrácia és a szabadság eszméjének, elveinek, intézményeinek megismertetésére fordítsák a nevelők.

Egy évre rá megnyitja a Dolgozók Tanítóképzőjét. Elemében van, hiszen azok előtt tárhatja ki az intézet kapuit, akiket a múlt megfosztott a tanulás lehetőségétől. Mozgalmat indít a tehetséges munkás-és paraszt gyerekek felkutatására. Megszervezi az egri Állami Gyermeklélektani Állomást, hogy ez a fontos tennivaló szakavatottak kezébe kerüljön. Esküdt ellensége a háborúnak, hite szerint értelmes emberi élet csak a béke otthonos légkörében elképzelhető. A népek összefogását sürgetve rendezi meg 1948-ban az Ifjúsági Duna-völgyi Hetet, amelyből országos megmozdulás lesz.

Nem csoda, ha az új rendben is megbecsülés, általános tisztelet övezi. Munkásságát ismerik, elismerik, tekintélye csorbíthatatlan. Igazgatói posztján bizalmatlanság nehéz éveiben is megmaradhatott volna. Mégis lemond, mert érzékenysége a sok ellentmondást és feszültséget nem képes elviselni.¹³ S egy számára fájdalmas intézkedés úgy is új helyzetet teremt: a tanítóképzőt megszüntették, helyét a tanárképző főiskola veszi át. Somos Lajosra a neveléstudományi tanszék vezetése vár, igazgatóhelyettesnek is kinevezik. Nevelhet, kutathat, írhat tovább. Nem tehet róla, hogy rövid éjszakáin főiskolai tanárként is a hajdani szegények egyeteméről álmodik.

Az életmű

1967-től nyugdíjas. Azóta főként a szakszervezetben lel elfoglaltságot. Pályakezdő fiatal tanárok útját egyengeti, szakszervezeti szakköröket patronál, anyanyelvi, közművelődési tanfolyamokat vezet. Egri Ady Endre utcai egyszerű kis szobájában néha naphosszat ír, rendezi tetemes hagyatékát, tanulmányok

¹³ Lásd Kiss Istvánt (1949): „...a KMP. Fő-utcai faliújságján Lajos bácsit gorombán letámadták” 77 o.

százait, vaskos kötetek sorát, belelapoz régebben írott tankönyveibe. Bár ma is írhatna még néhányat példamutatásként.

Találón jellemzi Pécsi István a hazai közművelődés története élvonalába kíváncsító életmű méltatója: „Bizalomkeltő, közvetlen, professzori pózokat elutasító egyéniség, aki megveti a külsőleges csillogás talmi jegyeit, aki nem törekedett, nem pályázik érdemekre, aki nyolcvan éves korában is az ifjúkorra jellemző kitartással hisz abban, hogy az igazi nevelőnek meg kell találnia a lélektől lélekig vezető utat.”

Somos Lajosról is írhatta volna Kosztolányi: „Ha jár a vidéki városban, gyermekek köszöntik ősz fejét, kicsinyek és nagyok, régi tanítványok, elmúlt életükre emlékezve, lassan leveszik kalapjukat...”

In memoriam Dr. Somos Lajos 1904–1985.¹⁴

Az egykori Egri Érseki Tanítóképző megfogyatkozott létszámú tanári kara, távollévő munkatársaid és sok száz tanítványod nevében búcsúzom Tőled, mindnyájunk kedves Lajos bácsija.

Magas életkorod, az utolsó éved betegségei figyelmeztettek bennünket, hogy számodra is közeledik közös sorsunk utolsó állomása. Most mégis döbbenet állunk koporsód körül, a könyörtelen valóság tudatától riadtan: az is, aki a halált végső megsemmisülésnek tartja, amely után már nincs semmiféle folytatás, és az is aki szívesebben idézi Gárdonyi Géza kis versének sorait: „Egy ajtó bezáródik a földön, egy ajtó kinyílik ott az égben, ez a halál.”

Nagyon mélyről jöttél, s életműved legfőbb érdeme, sohasem felejtetted el, hogy honnan indultál el. Egyszerű származásodat akkor is büszkén megvallottad, amikor mások az ilyet inkább elhallgatták, utolsó írásaid is azoknak az érdekében szóltak, akiket sorsuk az élet peremére szorított. Örömmel lettél az egri tanítóképző tanára, majd igazgatója, hiszen küldetésedet a szegények egyetemén teljesíthetted, s életed alkonyán is azon fáradoztál, hogy a hátrányos helyzetűeknek, a kitaszítottaknak lehess segítségére.

Személyedben városunknak egy köztiszteletben álló és mindenkor szeretettől sugárzó egyénisége tűnik el, akít a munka sohasem tudott megtörni, s aki mindenkinek mosolygó arccal állt szolgálatára.

A Bükk és a Mátra már hiába várja vissza rajongó szerelmesét, a kis gyerekek is hiába várokoznak Lajos bácsijukra, aki nekik annyi szépet tudott mesélni a természet mindig változó, de mindig megmaradó szépségéről.

Egykor délceg alakod egyre közelebb hajolt a föld felé, talán, hogy barátkozzék azzal, ahonnan egykor vétetett, a turistabotot is felváltotta a sétapálca, hogy abba megkapaszkodva még megtegyed sétáidat a kedves Népkerthely kanyargó ös-

¹⁴ Abkarovits Endre gyászbeszéde, melyet 1988. november 5-én mondott el Dr. Somos Lajos ravatalánál.

vényein. Kis dolgozó szobád ablakán már nem szűrődik ki a késő éjszakába a lámpafény, arról árulkodva, hogy Somos tanár úr még mindig dolgozik: csak bennünk zsong tovább vigasztalást nem nyújtva az egykor együtt dúdolt dal utolsó sora: „Üres a fészek, nincs lakója már.”

Pedig csak látszólag mész el, hiszen azok közé tartozol, akik, ha el is távoznak, akkor is itt maradnak. Életedet nemcsak Tiednek Rád emlékezése hosszabítja meg, de írásaid, könyveid, a szépről, jóról, az igazról vallott tanításaid tovább őrzik emlékedet: s vajon nem a továbbadott eszme-e az, amely rövidre mért földi életünkben megvalósítja a halhatatlanságot?

Valamikor a kis falusi iskolák kedves hagyománya volt, hogy tanítás végeztével, amikor a tanító bácsi, tanító néni párokba rendezte kis tanítványait, a „Dicsértessék...” után azok ajkáról még elhangzott egy mondat: „Köszönjük a tanítást!” Mivel búcsúzhatnánk el Tőled őszintébben, mint a köszönet szavaival? Az egykor munkatárs megköszöni igazgatójának, a tanár tanártársának, hogy elfogyhatatlan optimizmusoddal, fáradhatatlanságoddal, lelkesedéssel lángra tudtad lobbantani a benne hamu alatt sokszor csak alig pislogó parazsat. A tanítvány megköszöni a tudományt, amelyet Te olyan bőséggel adtál át neki, hogy soha el ne fogyjon és mindig jusson belőle az utána következőknek is. Köszönetet mondanak Neked a hajdan volt egri képzősök és főiskolások, akiknek megmutattad a megpróbáltatásokkal teli sokszor kegyetlen pedagógus pálya ezernyi szépségét és életcél adó erejét, s akik megismerhették Benned azt az embert, aki sohasem felejtette el, hogy egyszer ő is volt mezítlábas szegény gyerek.

Igazgatónk, munkatársunk, sokak tanítómestere, a tengernyi munka után most már pihenj meg, nyugodj csendesen. Legyenek álmaid olyan szépek, amilyen tiszta és becsületos volt az életed!

Drága Barátunk Isten veled!

Dr. Somos Lajos idén lenne 100 éves.¹⁵

A szerény szavú lexikonok tömören fogalmazznak. Egy-egy személyre néhány sor jut csupán. Így volt ez Dr. Somos Lajos esetében is, aki az egri főiskola egykori igazgató helyettese, tanszékvezető professzora volt. Igaz azonban, hogy róla könyv is jelent meg OPKM.¹⁶ jóvoltából, sőt Magyar Iskolatelevízió önálló, róla szóló műsorát sok millió néző is láthatta, hallhatta. „Teremtő nyugtalanság” – ez volt Ő, ez volt a műsor címe, melynek forgató könyvét én írhattam meg a tévé felkérésére.

¹⁵ Dr. Nagy Andor PhD főiskolai magántanár írása, mely a Heves Megyei Hírlap 2004 egyik júniusi számában jelent meg. Nagy Andor 1975-től az egri tanárképző főiskola neveléstudományi tanszékének vezetője. Kutatási területe elsősorban a tévé pedagógia, tágabban értelmezve az audiovizuális eszközök eredményes alkalmazásának vizsgálata az oktató-nevelő munkában. Ped. lexikon L-Q 211 o.

¹⁶ Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. (Bp.) a neveléstudomány országos jellegű tudományos szakkönyvtára.

Abban az esztendőben született, amikor drága édesapám, aki szintén most lenne 100 éves. Ők is ismerték, tisztelték egymást évtizedeken át. Mindketten ma már pihenik alkotó munkában bővelkedő földi életük fáradalmait, eseményeit, életpárjuk társaságában.

Lajos bátyám, Somos tanár úr, az egri híres érseki tanítóképző tanára, igazgatója, a Tanárképző Főiskola tanszékvezetője, igazgató helyettese, a Heves Megyei Pályaválasztási Tanácsadó pszichológusa, sok-sok könyv, tanulmány szerzője, a közéletben is élete végéig jeleskedő, a csodálatos, mindig halk szavú férj, édesapa, nagyapa gazdag életútjának felidézése szinte kötelességszerű vállalkozás a sajátos centenárium alkalmával.

Szerény sorsú családból született. Édesapja gróf Károlyi juhásza volt egykor. A tanyasi gyerekek kenyerét ette. Iskolái távol voltak otthonától. Innen indult gimnáziumba, majd egyetemre. Elvégezte a magyar-német szakot, és lett előbb a piarista gimnázium, majd egri tanítóképző tanára. Tanított pedagógiát és pszichológiát is. Tanári tevékenysége mellett e tudományokból is megszerezte az egyetemi diplomát, a doktori címet.

1945-ig több mint száz publikációja jelent meg. Önálló könyvei, tankönyvei – mint pl. az 1943-ban kiadott Népiskolai nevelés – kötelező olvasmánnyá váltak a gyakorló tanítók számára is.

1939-től igazgatója volt az érseki tanítóképzőnek, és – ami nagy dolog volt – igazgató maradhatott 1945 után is. 10 évig igazgatott, majd további 10 évig tanított a már állami Gárdonyi Gézáról elnevezett tanítóképzőben. Ekkor szűnt meg Egerben sajnálatos módon a középfokú tanító képzés és ekkor kapott meghívást a főiskolára. A Líceum akkor már a Debrecenben született egrivé vált Pedagógiai Főiskolának adott otthont. Itt lett a pedagógiai tanszék vezetője, illetve az intézmény igazgatóhelyettese 1967-ig. Itt ismerkedtünk meg közelebbről, itt váltunk kollégává, igaz barátta, itt vált számunkra példává, akinek követése mind máig feladatunk.

Művésze volt a pedagógiának. Előadásai, tanszéki megbeszélései, dolgozatai élményt is jelentettek. Nyugdíjazása sem hagyta nyugodni. Talán korán is jött az! Vezette a Magyar Pedagógiai Társaság Heves Megyei Tagozatát, a Miskolci Akadémiai Bizottság Pedagógiai Munkabizottságát, előadásokat tartott a TIT keretében, pszichológusként tevékenykedett a Heves Megyei Pályaválasztási Tanácsadóban.

Róla csak jót lehetett hallani volt tanítványaitól, kollégáitól és mindazoktól, akik ismerték személyesen, vagy írásai alapján. A „Teremtő nyugtalanság” c. TV-s műsorban is a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a nyugdíjasként is aktív Dr. Somos Lajosról a Pályaválasztási Tanácsadó igazgatónője, volt tanítványa Porkolábné Dr. Balogh Katalin professzor asszony, Dr. Horváth Márton a neveléstudományok doktora, Dr. Simon Gyula Magyar Pedagógiai Társaság

országos titkára, kiváló pedagógussá vált édesapjukat követő lányai: Marika és Ida, valamint e sorok írója.¹⁷

Az akkori műsor ma már dokumentum. Ő elment, de emléke él bennünk, szívünkben, elménkben. Élteti emlékét a Líceum tornyában nevét viselő Pedagógiai Múzeum, előtte a márvány emléktábla, amelynek avatásán „jelentettem” Neki, hogy életműve nem lesz a feledésé.

Az intézet tanárai közül irodalmi munkásságukkal kitűntek:

– Payer Antal költő, Mindszenty Gedeon az új magyar katolikus líra megteremtője, Répássy János Gárdonyi Géza irodalom tanára, Babik József hitszónok és író, Zsaskovszky Ferenc a magyar énekköltészet nagyhírű mestere, Lányi Ernő és Pogatschnigg Guidó zeneszerzők.

– Breznay Imre Eger város történetének fáradhatatlan kutatója.¹⁸ *Breznay Imre tanár. Született Egerben 1870-ben. Az egri Gárdonyi Társaság alelnöke, több egri egyesületnek védnöke és tb. tagja. Szerkesztette a Hevesmegyei Hírlapot, a Népiskolai Tanügy c. hetilapot, az Eger és az Egri Népűjság c. politikai napilapot. (További részleteket l: RNL.21. 178. o.)*

Az intézet tanítványai közül kiemelkedtek Gárdonyi Géza író, a nagy magyar tanító

– Egri György népiskolai igazgató-tanító, kiváló meseíró, elbeszélő és tanügyi író. *Egri György (1884) néptanító és író. Született 1861 Egerben. 1884-ben lépett a tanítói pályára, s végül Jászberényben áll. elemi iskolaigazgatóvá nevezték ki. Írt meséket, gyermekdalokat, tanügyi cikkeket: a népiskolák számára írt Abc-és könyvét és egyéb tankönyveit a székesfőváros pályadíjjal tüntette ki, s azóta országsszerte használják. Több százra menő meséiből és elbeszéléseiből önálló könyvbe megjelentek: Karika király haragja, Apróságok az egri várból, Erdőn-mezőn, Bohókás történetek, Mátyás király, Jókai Mór élete, Versikék, Igaz is nem is. (Révai Lexikon (VI/178. o.)*

– Balázs Béla kir. főigazgató, tanügyi főtanácsos

– Kenyeres Elemér egyetemi m. tanár, gyermek-lélektan nagy nevű kutatója. *Kenyeres Elemér (1891–1933) gyermekpszichológus, bp.-i óvónőképző int. tanár*

¹⁷ Dr. Horváth Márton (1929–) neveléstörténész, az MTA. Pedagógiai Kutató csop. Ig.-ja (1976–) a neveléstudományok doktora (1976) Dr. Simon Gyula (1917 –) a Magyar Ped. Társ. Főtitkára (1967–) a neveléstudományok kandidátusa (1976) (Ped. Lexikon G-K., R-Z.)

¹⁸ Érseki tanítóképző Évkönyve 1941–42. 10. o. A dőlt betűs anyag egészíti ki ismeretünket Breznay Imre képzős tanárról, valamint Egri György, Kenyeres Elemér és Orel Géza egykori egri képzős diákokról.

(1919–1933), a Testnevelési Főisk. Tanára (1929–1933), a Kisdednevelők orsz. Egyesületének titkára (1923–1933), a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társ. Főtitkára (1931–1933), a Kisdednevelés szerkesztője (1924–1933). A gyermektanulmány kiváló hazai művelője. Tanulmányokat folytatott a genfi egyetemen. Itthon számos cikkben propagálta az új nevelési törekvéseket. Saját kutatási eredményei közül kiemelkedik a gyermek beszédével foglalkozó könyve. (Főbb műve: I. a Pedagógiai Lexin G-K. 343 o.)

– Fekete József tanügyi főtanácsos, óvónőképző intézeti igazgató, tanügyi író.

– Orel Géza c.kir. főigazgató, tanügyi író. *Orel Géza (1887–1967) Felsőkereskedelmi iskolai pedagógus (tanár, szakfelügyelő, ig., c. tankerületi főig). 1896-ban tanítói, 1899-ben polg. Isk. tanári, 1901-ben tanítóképző int. majd történelem földrajz szakos tanári, 1906-ban bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1961-ben az ELTE. Aranydiplomával tüntette ki. Tanárként kitanulta az asztalos és fényképész szakmát. Többször járt tanulmányúton Franciaországban, ahol a műhelyoktatás szervezetével foglalkozott. (Főbb műveit lásd: Pedagógiai Lexikon L-Q. 357 o.)*

– **Balogh György**, egykori képzős tanár:¹⁹ 1923-ban született Nagylétán (Létavértes). 1942-ben, az érettségit követően, felvételt nyert az 1912-ben alapított Kossuth Lajos Tudományegyetem középiskola-tanári karára. A diploma megszerzését követően tanári kinevezést kap az egri képzőbe, ahol a történelem tantárgyat oktatta.

1953-ban a Tanárképző Főiskola Történelemtudományi Tanszékére kerül oktatónaként. 1956 végén Törös Károllyal együtt, aki a Testnevelés Tanszék oktatója volt, letartóztatják. Először az ÁVH egri fogdájába, később Kistarcsára, az internáló táborba, onnan Tökölre kerül. A kegyetlen 7 hónapi tábor után az egri bíróság tárgyalja ügyét, ahol koholt vádak alapján bűnösnek találják, elítélik

A tárgyaláson önként jelentkezik az akkori Orosz Nyelv és Irodalmi Tanszék vezetője (Dr. Bihari József), a vádlott a forradalmi események idején a képző padlásán rejtett el. A tanszékvezető kéri a bíróságot, hogy a vádlott érdemeit ismerje el, méltányolja helyzetét. A válasz: az elrejtett személytől, nagyobb bűnös az őt elrejtő személy.

1963-ban amnesztiában részesül, a BKV-nál rövid ideig kalauzként dolgozik. Munkaviszonyát indokolás nélkül megszüntetik. Éveken keresztül magán kesztyűkészítőnél dolgozik. A hetvenes években történelmi referensként kerül a Széchenyi Könyvtárba. Első házasságából egy leány és egy fiú született, a második házasságából pedig egy fiú gyermek, aki az Orbán kormány idején Magyarország litvániai nagykövete volt.

¹⁹ Balogh György életrajzát lejegyezte Molnár Sándor, Nagyút.

Életének utolsó éveit is Budapesten töltötte nyugdíjasként, súlyos betegen. 80 éves korában hunyt el. Valahol az Univerzumban az ítélszék előtt már igazságos, megérdemelt ítélet született.

– **Balogh Györgyné, Saci néni visszaemlékezései**²⁰

Mátészalkán érettségizett, Debrecenben nyert felvételt a Kossuth Lajos Tudományegyetem középiskola tanári karára 1947-ben. Friss diplomásként kerül az egri tanítóképzőbe. Osztályfőnöke az I/b leányosztálynak, tanítja a földrajz tárgyat a többi osztályban is. Gyorsan létrejön a kölcsönös szimpátia, a bizalom tanár és tanuló között. Közvetlensége, szeretete sugárzik belőle, amely lelki megnyugvást jelent a diák számára. Diákjaim és közöttem a különbséget csak a korban láttam, nyilatkozta. Feleségemnek ő volt az osztályfőnöke. Szívesen emlékezik vissza még most is, amikor kis diákként legelőször felelt. Felkészültségemet példaértékűnek és dicséretesnek minősítette. Egy életre szóló tiszteletet és elkötelezettséget éreztem iránta. De arra is serkentett egész életemben, hogy bármilyen feladatot felkészülten, lelkiismeretesen teljesítsek. Talán Neki köszönhetem, hogy a földrajz érdeklődési köröm központjának egyike volt. A boldog, fiatalos és lendületes pályakezdés után, a sors árnyékot vetett életének további részére. Nem volt elég csapás férjének elhurcolása, 1957-ben munkaviszonyát megszüntették a nagy múltú almamáterben, állást keres, amikor még csak öt éves a kislánya és két éves a kislfia.

A Dobó Gimnázium igazgatója Hallgató Sándor katedrát biztosít számára. Igazgató váltás következtében újra állás nélkül marad, szerencséjére nem sokáig, mert a 3. sz. általános iskola lehetőséget nyújt számára. A következő állomás a mezőszemerei iskola, ahová Szihalomtól Szemeréig és vissza napi 12 km-t tett meg gyalogosan.

A család viszontagságos életét, drága jó orvos édesapja próbálta enyhíteni, segíteni. Régi, ismeretégei révén lehetőség kínálkozott Kőbányán a fiú ált. iskolában hosszú időre tanári álláshoz jutni. 23 évig tanított ebben az iskolában. 55 éves korában nyugdíjas lett, nyugdíja mellett Pesterzsébeten a dolgozók gimnáziumában tanított 14 évig. Volt presszóban még fregolis is.

Gyermekei felnőtté váltak. Leánya magán fogorvosi praxist folytat, (együtt élünk) fia Győrben a kórház baleseti sebész főorvosa. A figyelő gyermeki szemek biztonságot sugároznak a hős, a sok áldozatot megért édesanyának. Nem felejtik el, amit értük tett. Szerepváltás történt.

Drága Saci néni! Isten áldását kérem, éljen boldogan, egészségben sokáig szeretteik körében.

– **Hamza Tibor**:²¹ 1940 óta tanít az egri érs. tanítóképzőben. 1940–41-ben kiállított a Nemzeti Szalon tavaszi és őszi tárlatán. 1930-ban a Képzőművészeti

²⁰ Írta Molnár Sándor Nagyút.

Főiskola hallgatóival képműkiállítást rendezett. Az egri MANSz kiállítással kapcsolatban. 1933-ban részt vett az egri Kaszinó 100 éves jubileumára rendezett egri festőművészek kiállításán. Az egri festő- és szobrászművészekkel 1934 és 35-ben kiállításokat rendezett a Kaszinó nagytermében.

Tartalékos főhadnagy a Kormányzói Dicsérő, Elismerés hadiszalagon a kardokkal, két sebesülési pántos koszorús, I. osztályú Tűzkereszt, a felvidéki és erdélyi emlékérem tulajdonosa. Tagja az Országos Tűzharcos Szövetség egri Főcsoportjának, a Gárdonyi Társaság egri Baráti körének. Harctéri vázlatok és cikkei jelentek meg a Magyar Katonaujság, Képes Táborigazdaság, Táborigazdaság, Új Magyarország, Magyarország, Magyarország, Függetlenség, Reggeli Magyar Szó, Az Ország, Magyar Erő, Délibáb, Eger és a Schaffendes Ungarn c. újságokban és folyóiratokban.

Tizenegy nagyméretű freskót festett a kijevei I/1. Táborigazdaság díszterme számára. Festményeivel részt vett a Haditudósítók 1943. május 2-től 20-ig rendezett kiállításán a Vigadóban.

Oroszországi képeiből kiállítást rendezett Budapesten a „Műbarát” helyiségében és az egri Kaszinó nagytermében, egri képeiből pedig ugyancsak az egri Kaszinó nagytermében.

– **Dr. Kovács Vendel**²² (1913–1970): Az egri tanárképző főiskola docense (1962–1970), a neveléstudományok kandidátusa (1967). Tanítóképző intézeti tanári oklevelét Szegeden szerezte (1941). Polgári iskolai tanár Kiskunmajsán (1939–1942), tanítóképző intézeti tanár Egerben (1942–1961), főiskolai adjunktus (1961–62). Az ált. iskolai oktatás módszereinek problémáival foglalkozott.

– **Szalay Lajos** (1906–1968):²³ Az egri főszékesegyházban szinte kezdettől fogva – de különösen a nagynevű Pyrker László érsek idejétől – rangos egyházkarnagyok, orgonaművészek foglalkoztatása természetes volt. Pyrker érsek maga is kitűnő muzsikos volt.

1933-ban költözött Egerbe Szalay Lajos orgonaművész, karnagy és zeneszerző, aki ennek a követelménynek megfelelt.

1906-ban született Budapesten Középiskolai tanulmányait követően a Zeneakadémia orgonaművészi szakán, vele párhuzamosan a karmesterképző és zeneszerzés szakon folytatta tanulmányait.

Egerbe kerülését követően aktívan bekapcsolódott a város zenei életébe. 1936-ban a Zeneegylet II. karnaggyá választotta, ugyanígy az egri Dalkör is. A

²¹ „Az intézettől megvált kartársak helyét volt tanítványainkkal töltöttük be. Pogány István helyére Hamza Tibort... nevezte ki az egyházi főhatóság.” Egri érsk. Rk. tanítóképző évkönyve 1940–41 11. o. 17. o., 1942–43. 23. o. és 1943–44. 14. o.

²² Pedagógiai Lexikon G-K 432 o.

²³ Szepesi György írása alapján – Heves megyei Nap 1995. december 23. (szombat) 6. o. – lejegyezte K. F.

Zeneegylet feloszlása után ő volt, aki Pedagógus zenekarrá átszervezve vezette tovább az együttest. 1936–39 között a városi zeneiskolában zeneelméletet tanított.

1945. február 1-től az egri érseki tanítóképzőben látta el az ének-zene tanítást és kántorképzést, mint óraadó tanár, 1948-ban rendes tanári kinevezést kapott.

1952-ben a Pedagógiai Főiskolára nevezték ki tanszékvezetőnek az ének-zene szakon. Ezt az állást 1955 júliusáig töltötte be, amikor a főiskola ezt a tanszéket megszüntette. Ezután az Állami Zeneiskolában működött két évig, mint zongoratanár. Ezt követően költözött Budapestre, ahol haláláig a terézvárosi templom orgonistájaként, kántorként tevékenykedett.

Szalay Lajos egri működése alatt elsősorban az egyházkarnagyi, orgonaművészi tevékenységében teljesedett ki. Ám, mint muzsikus, tanár, a város zenei életéért felelősséget vállaló, aktív szereplő, jelentős sikereket könyvelhetett el magának, a városnak.

Szalay Lajos, mint orgonatervező is a szakma jó hírében állt. Több mint 100 orgonát tervezett hazánkban. A főszékesegyház orgonáját 1964–68-ban az Ő tervei alapján építették át négy manuálisra, elektromos trakturával.

Szalay Lajos egész munkásságával maradandót alkotott. Mint jeles orgonaművész, karnagy, tanár, orgonaépítő.

Ő jelentékenyen járult hozzá Eger város zenei életének kibontakoztatásához. Örökre beírta nevét Eger zenei életének történetébe.

– **Dr. Zentay Károly** tanár:²⁴ Középiskolai és tanítóképző intézeti tanári és doktori oklevelét a szegedi tudomány egyetemen 1936-ban szerezte. Tanítóképző intézeti tanár Egerben 1939–41-ig, tanügyi fogalmazó és szociális felügyelő 1949-ig, majd közigazgatási vezető beosztásban működött. Az oktatás és a tanulók önálló tanulásának kapcsolatát, az ifjúságnak az élethivatáshoz való viszonyát vizsgálja. 1979-ben főiskolai docens a szegedi Tanárképző Főiskola neveléstudományi tanszékén. 1997-ben halt meg, a szegedi újtemetőben nyugszik. 1991-ben címzetes főiskolai tanári kinevezést kapott.

„Kövessétek a szeretetet, kívánjátok a lelki ajándékokat, leginkább pedig, hogy profétálatok!” 1. Kor. 14:1.²⁵

²⁴ Pedagógiai Lexikon R-Z. 486. o. (Kiegészítő információt Tóth Tamás szegedi kutatótól kaptam. K. F.)

²⁵ A Szegeden 1996. június 18-án kelt levél előzménye, hogy a Dr. Somos Lajos Líceumtörténeti Pedagógiai Múzeum –1996. június 29-i megnyitására és ezt követő tudományos emlékülésre a Baráti Kör vezetői természetesen meghívták – az 1909-ben született – Dr. Zentai Károly tanár urat is. Tanár úr a meghívást megköszönve küldte fenti levelét.

„Kedves Öreg Prepák! Tisztelt Pályatársaim!

Az ünnepélyre szóló meghívás fiatal tanár korom legboldogabb emlékeit idézi fel, amikor tanári szobánk ablakából az egri székesegyház homlokzatára tekintve, naponként merítettem ihletet Szent Pál intelmének követésére.

Hálás vagyok a Gondviselésnek, hogy olyan ifjakat taníthattam Egerben, akikre ma is büszke vagyok.

Felemelő visszaemlékezés számomra, hogy Dr. Somos Lajossal társszerzőként együtt írhattam meg Egerben „Az ember lelki világa” és „A nevelés alapelvei” c. tankönyvet, miközben szoros barátság fűzött egymáshoz bennünket. Kiváló pedagógus, igaz ember volt. Boldog vagyok, hogy iskolánk volt tanítványai ilyen szeretettel emlékeznek meg róla.

Köszöntöm a kedves Öreg Prepákat, külön azokat, akiket taníthattam. Köszöntöm mindazokat, akik életüket iskolánk szellemében apostolként a pedagógiai prófétálásnak szentelték!

Legyen áldott az Úr neve!

Sajnos, leromlott egészségi állapotom miatt családom állandó gondoskodására szorulok.”

II. EMLÉKEZNEK A PREPÁK

Bak László (1946)

Ketten voltunk testvérek. A bátyám négy polgárit végzett, a vasútnál dolgozott, én voltam idehaza a családban. Édesapám szorgalmas, nagyon közismert becsületes ember volt, fertálmesterként is tevékenykedett. Úgy látták, amennyiben lehet, segítik, hogy kerüljek feljebb és hát így kerültem az egri tanítóképzőbe.

Édesapáméknak egy féld hold gyümölcsösrel együtt 4 katasztrális hold szőlője volt. Ott bizony én is sokat tevékenykedtem gyerek korom óta Édesapám korán betegeskedett, szívasztmába szenvedett, ami miatt nekem bizony sokat be kellett segíteni. Én gyerek korom óta benne éltem ebben a munkában. Kuláknak soha nem nyilvánították őket, de a határon álltak.

Nagyon becsületes és munkára nevelő pedagógusok tanítottak bennünket a Képzőben. Hogy úgy mondjam megtanították mesterségünk minden csinját-bínját. És örömmel, szívesen vállaltuk a tanítást, vállalta mindenki, aki itt végzett.

Negyvenben kezdtem tanulni a Képzőben, de közben egy évig távol voltam 44-ben, mint levante. Osztálytársaim 45-ben végeztek, de én csak 46-ban tudtam végezni. Első osztályfőnökünk Mérő Laci bácsi volt egy végtelenül katonás, precíz matematikus. Nagyon szerettük Benkóczy Emil bácsi magyar történelem szakos tanárt, több műve jelent meg könyv formájában is. Szokolovszky Béla, aki később Almásyra magyarosította nevét, szlovák területről került át Magyarországra. Kimondottan emberségre és munkaszeretetre nevelő tanár volt. Biológiát, matematikát, testnevelést is tanított a mi időnkben. Az én időmben már Somos Lajos bácsi volt az igazgató. Tiszteltük, becsültük, nagyon tisztességes emberként ismertük őt.

Negyed év után líceumi érettségit lehetett tenni, de aki tovább tanult és az ötödik évet is elvégezte, tanító képesítést szerzett. Innen mindenki a mi osztályunkból, visszakerült a saját falujába

Bán Tibor (1940)¹

Elnézem a szemeteket, nem változtatok. Azok vagytok, akiket az iskola nevelt. Amit kaptatok útravalóul azt teljesítettétek... A szó megindít, de a példa vonz.

Bodnár Gyula (1947)²

Amikor arra készültem, hogy elmondjam emlékeimet, melyek itt születtek e drága emlékü falak között, régi leveleim között találtam a következő verssorokat:

Szobám falán érettségi képem,
Tanárok néznek rám szelíden,
A messzi múltból megmaradtatok,
Ti szelíd jó tanárok, s papok.
S te rossz tanár, kit annyit szidtalak,
Ma már tudom, neked volt igazad.
S ha egyszer hazámba elmegyek,
Kedvenc virágid viszem el neked.

Régen írta e verssorokat az amerikai végeken az 1956-os események után messze vándorolt tanítóképzős diák. A szeretet, ragaszkodás, a rég elhagyott iskola és a régi tanárok iránt nem ismert határokat, áttört a tengeren, a szív mélyéből dal fakadt és a tanítói oklevél a röpke verssel messze tájon is hirdeti, hogy szigorúak, de jóságosak voltak az érseki tanítóképzős tanárok.

Meg vagyok győződve, hogy ez a szeretet és ragaszkodás az érseki tanítóképzőhöz kapcsolja össze a volt diákokat, a százhetven éves emlékünnepen is. De ez a szeretet gondolta ki az ünnepély rendezését is – melyért köszönetet mondok az öreg prepák klub vezetőinek – de köszönet a védnökségnek is, akik az érsek atya vezetésével együtt fáradhatatlanul dolgoztak.

Az 1828-ban elvetett kis magból a mindig nyílt és igaz lelkű tanárok, hitoktatók fáradhatatlan munkássága, izzó hazaszeretete, szorgalma, megbízhatósága, alapossága növesztette nagygyá azt a római kat. tanítóképzőt, amely e hosszú idő alatt nemcsak Eger és környékének, hanem szép kis hazánk, egész Magyarországnak kis falvait árasztotta el lelkes tanítókkal és kántorokkal.

¹ Bán Tibor a második prepanapon –1995. június 24-én – mondta. Ez a találkozó volt még, mikor családi, baráti oldott együttlétet növelte a résztvevők spontán megszólalása. Rövid, de érdekes ez a gondolat a közzétételre. Bán Tibor jellemével kapcsolatban ajánlom még Kékesdi Gyula, 73. o. és Soltész József, 126. o. írását.

² A Szerző 1998. június 27-én tartott, ötödik Prepa napi ünnepélyes, közgyűlésen elmondott beszéde.

S ebben az ünnepélyes órában talán különösen megengedhető – persze semmiképpen sem magatelten, hivalkodva, mások teljesítményéről és a magunk történelmi és más világi felelősségéről botorul megfélelkezve – dicsekedni. Hanem utalni a névtelen hősökre, szürkeségükben mélytűzű, halk szavú, halk járású, nemzetfenntartó munkás férfiakra és komoly, jámbor családanyák seregére, kiket fáradhatatlan és megértő türelmük tett azzá, amit itt tanultunk az érseki tanítóképzőben.

Az egri kisdéd makk sudárba szökkent, az egri mag terebélyes fává növekedett, ágain a magyar ég dalos madaraival, fölöttük pedig a repeső anyamadárnak az egri prepának lelkesítő szavával, mint a Költő mondotta: „Fiaim csak énekeljetek”.

Énekeljetek, ne hörgő, károgó, disszonáns hangokat adjatok, hanem zengjétek a valláserkölcsi, családi, társadalmi, nemzeti nép megújulásának, a magyar élni akarásnak kiapadhatatlan szózatát. Idézzük fel azt a szociális gondoskodást, melyben részünk volt –ingyenes, féldíjas, ruha, könyv és segélyek formájában – s honnan?: az érseki udvartól, papnevelő intézettől, Szent József és Szent László intézetektől, az iskola internátusától, jótékony Nőegylettől, Hitel és Sajtószövetkezettől, Irgalmas rendi kórháztól. Somos Lajos igazgató pl. lakásán szállást biztosított rendszeresen öt hallgató részére. Megemlítem, hogy én is itt laktam, mint Felvidékről sorsüldözött.

Ilyen volt az érseki iskola szelleme. Ezt tapasztalta következetesen az ifjúság, s a fogékony diáklélekben soha ki nem törölhető mély nyomot hagyott, jellemet alakított és iránymutató maradt egész életünkön át. És mint tisztán csobogó forráshoz, mindig visszatérhettünk, térhetünk, s látható benne a régen elmúlt gondtalan ifjúságnak ezernyi apró tiszta öröme, az elhagyott tantermek édes-bús emlékei, a diák misék áhítata, a gyakorló orgonálások izgalmi.

Igen, ezt kaptuk, ezzel indulhattunk útra. De nagy szükség is lett rá, gondolkunk csak az egyházi iskolák államosítására, a hittan beíratások nehéz napjaira, 1956 eseményeire és még azon kívül kinek-kinek az adott hely adta problémáira.

1947-ben fejeztük be tanulmányinkat. Szentgyörgyi József kanonok úr volt a vizsgabizottság elnöke. Könnyező szemekkel búcsúztatott minket és a következőket mondotta:

„Isten áldása kíséreljen benneteket és őrizzen meg titeket. Ne feledjétek, amit itt tanultatok, hirdessétek bátran. Sajnos nincs remény ahhoz, hogy az érseki tanítóképző tovább folytatja munkáját.”

Kanonok úr jelzése sajnos valóság lett, de útravaló tanácsát többé-kevésbé törekedtünk megtartani, megvalósítani.

Bizonyosság ebben az a szerény helytállás, hogy még ma is található közülünk itt-ott, akik az orgona mellett és a cserkészek között serénykedünk a régi munkakedvvel.

Szentgyörgyi kanonok úr szavait meghallgatta, és ha mi itt állunk még, akkor lélekben térdre is omlunk Jeremiás alázatos, áhítatos vallomásával: „Az Úristen irgalmas szeretetének műve, hogy nem pusztultunk el”.

Ép ezért Szent Pál himnusza tolul ajkamra és legyen bevésve szíveinkbe: „A századok királyának, az örökkévalóság hallhatatlan és láthatatlan királyának, az egyetlen Istennek legyen hódolat és dicsőség”.

Bodrogi Imre (1941)³

Az egri érseki tanítóképzőben kapott oklevelet 1941-ben. Gyöngyös város szülöttje. 1946 őszétől Gyöngyös város általános iskoláiban tevékenykedett nevelőként.

Jelentős tevékenységet fejtett ki a város és a gyöngyösi járás sportmozgalmában, mint annak járási szervezője.

Óraadó tanárként az iparos tanuló iskolában, mint testnevelő dolgozott.

A Szegedi Tanárképző Főiskolán szerzett oklevelet 1942-ben. A tanári oklevél megszerzése után magyar-történelem szaktárgyban járási vezető oktatói feladatokat látott el.

A TIT-ben széles körű irodalmi előadói tevékenységet fejtett ki.

1946-tól 25 éven át nyugdíjazásáig dolgozott az iskola-jellegű felnőtt oktatásban, mint a Gyöngyös Városi Dolgozók iskolájának igazgatója és megyei szakfelügyelője.

Jelentős szervező munkát végzett Gyöngyös város különböző üzemeiben, intézményeiben a felnőtt dolgozók művelődéséért (Kihelyezett dolg. Iskolai tagozatok működtetésével: Honvédség, Vasöntöde, Vágóhíd.)

A hivatalos nyugdíj időn túl is dolgozott 5 éven át és csak egészségügyi okok miatt volt kénytelen munkáját abbahagyni.

Eredményes tevékenységét számtalan megyei és országos kitüntetés és elismerés bizonyítja.

Dr. Dobos József (1949)⁴

Ha még egyszer újra kezdeném, akkor is tanító, tanár lennék, mert én nagyon szerettem az embereket, gyerekeket. A gyerekek is nagyon szerettek engemet. Tanítói képesítésemet 1949-ben szereztem meg az érseki, majd állami tanítóképzőben, mert akkor már államosították. Ózdra kerültem, onnan főiskolára, majd

³ Dr. Kohajda József levele. Mint a Baráti Kör titkára értesítette Szabó Gyulát Gyöngyös Város Polgármesterét, hogy Bodrogi Imre 2001-ben elnyerte gyémánt diploma átvételére való jogosultságát. Javasolta, hogy a Város, mint a pedagógusok egykori munkáltatója, részesítse jutalomba a „nemzet nyugdíjas napszámását”.

⁴ Tanító-sors” (dokumentum műsor a Prepákról) c. műsört sugárzott a Kossuth adó 2003. augusztus 31-én. Dobos József itt elhangzott nyilatkozatát ismertetjük.

vissza Ózdra tanítani és szülőközségemben is tanítottam, Csernelyben. 1978-ban vissza kerültem Egerbe. Közben elvégeztem az egyetemet, ledoktoráltam és Egerben a Petőfi kollégiumnak lettem az igazgatója. 1993-ban az egyház visszaigényelte a kollégiumot, melynek neve ezután Szent József kollégium lett. Egyedül én maradtam, és mint első igazgató, újjászerveztem a tantestületet. Tanítani nagyon szerettem. Mint kisdíák annak idején én Rozsnyóra a premontreiekhez jártam. Az internátusban (szeminárium) laktam és itt igazi otthonra leltem. Nagy szeretettel foglalkoztak velünk, főleg a teológusok, akik a felügyelőink, duktoraink voltak.

Ezután a tanítóképzőbe való neveltetésem – az ott megismert embersége Almási Béla tanár úrnak, Hórvölgyi Pista és Vásárhelyi Józsi bácsiknak – feledhetetlen. Rajtuk keresztül nagyon megszerettem ezt a pályát. A kollégiumot is – ahol dolgoztam – csak szeretettel lehetett vezetni, ott is lehetett pedagógiai munkát végezni, akár a tanítói pályán.

Édesapám bányász volt Első gimnáziumba ide jártam Egerbe magántanulóként. Együtt jártunk be, gyalog Csernelyből Szilvásváradra, az állomásra ögróf Pallavicini Sanyival, együtt jártunk, egy padban ültünk, mert minden hónapban be kellett jönni kétszer hallgatni órákat. De ide nem vettek fel, mert magas volt a létszám. Akkor épített egy két szobás lakást édesapám és bizony csak egy konyhát laktunk. Nem volt pénz. Én Rozsnyóra úgy jutottam el, hogy az akkori ózdi esperes érseki tanácsos dr. Rubovszki Ferenchez ment be édesapám megkérni, meg a bányaigazgatóhoz, hogy segítsék elő továbbtanulásomat, hiszen jó tanuló voltam. Ő személyesen felment, be is íratott engem oda kedvezményes fizetéssel. A rektor úrnak voltam – dr. Cservenka Bélának az akkori szeminárium rektorának – ministránsa Ez azt jelentette, hogy reggel öt órakor kelnem kellett és háromnegyed hatra várni a Rektor urat az aulában. 200 méterre kellett menni a nagytemplomba ministrálni, ez nem volt annyira szívderítő a rozsnyói 20–25 fokos hidegekben, de szívesen csináltam, Ő pedig végtelenül jó ember volt és patronált engemet, 80 pengő helyett 30 pengőt fizetett értem az édesapám

Ami kedves tanáraitam illeti, van nekem egy fényképem, aminek hátára 1949-ben, a végzésemkor, június 25-én Vásárhelyi Józsi bácsi a következőt dedikálta: „legújabb kollégának, barátsággal”. Hórvölgyi Pista bácsi pedig Kovács Vendel osztályfőnökömnek annak idején azt mondta, hogy könnybe lábad a szemem, az ablakmélyedésbe megyek, mikor a Fiú fellép a katedrára és tanít, mert én úgy érzem sokszor, hogy törpe lettem mellette. Nem, ez nem vicc és engemet Somos Lajos bácsinál beajánlottak Ő és Vásárhelyi Józsi bácsi, hogy ugyanis bővíteni kellene az alsó tagozatot, az összevonást meg kellene szüntetni és az egyik kistanító bácsi én lennék akkor. De ez már nem következett be, mert feloszlott, államosítás volt és 49-ben ki kellett költözni a Lyceumból, ezzel dugába dőlt minden.

Dobó Zoltán (1944)⁵

Az egri tanító és tanárképzés öregdiákok baráti köre nevében búcsúzunk Dobó Zoltán barátunktól a kiváló arany és gyémánt diplomás tanár, nyugalmazott vezető szakfelügyelőtől, a Baráti Kör alapító tagjától.

A Somos Lajos Pedagógiai múzeum létrehozásában kiemelkedően dolgoztál, tevékenykedtél. A prepanapi ünnepek előkészítésében, szervezésében nagyon sokat munkálkodtál.

Az egri érseki r.k. tanítóképzőt 1944-ben elvégezve, „népiskolai tanító oklevél” birtokában ifjú néptanítóként tele hittel, lendülettel, megrakodva hivatástudattal és gyermekszeretettel léptél ki az öreg Líceum ódon kapuján, hogy tanítsd a jövő nemzedékét egészen nyugdíjazásodig.

Mindig dolgoztál, mindig készen álltál adni nem magadért, másokért. Tiszta lelked úgy volt teljes, ha a szépet, a boldogítót átadhattad mindenkinek. Mindent elintéztél, mindent megtettél tanítványaidért, az arra érdemes gyerekeket megszeméltig támogattad. És mindenütt nyitott ajtó várt. Szerettek az emberek, Te is szeretted őket. Azt kaptad, amit Te is adtál: emberséget. Szívedben csak a jónak volt helye. Ezt tapasztalhatták a körülötted élők, ezt tapasztalhattuk mi is.

Értékelő, humán szavaid az érdekteleneket is érdeklővé tették. Ezért nehéz Tőled búcsúzni, ezért hihetetlen, hogy nem vagy közöttünk, nem köszöntesz bennünket óriási tisztelettel. Legyen ez, ami bennünk marad, amire mindig emlékezni fogunk, tehetséged, tisztességed, jóságod, emberséged.

Nevedet megszerezte, sőt országszerte ismerték. Előadásaid, tanításaid élményszámba mentek, és nem ismert megállást az ismeretszerzésben és az ismeretátadásban.

Ebben az urnában van már lezárva megfáradt tested, ennyi maradt belőled. Csak a fájdalom nőtt meg bennünk óriássá és az emlékek vonulnak előttünk – elfogadhatatlanul. Vidám nóták, tréfás évődések és szenvedélyes, véget nem érő viták.

Kinek fáj jobban a távozásod? Az egykori tanítóképzősnek, a volt diáknak, vagy a tanártársnak? Zoli ugyanazt jelentette, mint a mindenkori munkatársnak: csupa szív embert, őszinte jó barátot.

Kedves Zoli! Egy régi barát keze, amely esetlenül róttá e sorokat utolsó búcsúra nyúl feléd. Bárcsak megéreznéd e végső kézszorításban a Téged tisztelő százak köszönetét és elhinnéd nekünk, hogy kedves emléked szívünkben örökké él!

Isten veled! Nyugodj békében.

⁵ Dr. Dobos József a Baráti Kör elnöke az egri Rozália temetőben 2007. november 16-án elmondott búcsú beszéde.

Tisztelettel emlékezem én is Dobó Zoltánra, aki igazi kollegalitással fogadott Egerbaktán – első állomáshelyemen – 1949 szeptemberében.⁶ Néhány éves tanítási tapasztalat, amit készségesen megosztott velem, nagy segítség volt. Kapcsolatunk nem korlátozódott az iskolán belüli életre, szabad időnk nagy részét is együtt töltöttük. Mi több, Szülőfalumban is gyakran meglátogatott hétvégeken az egy iskolai évben.

Nyugdíjba vonulásom után –1990-ben – mikor hazaköltöztem Hevesbe – ott kezdtük a beszélgetést, a világról való gondolkodást, ahogy 1950-ben abbahagytuk. Félnapokat nosztalgiáztunk és töprengtünk a szücsi öreg ötven éves gesztenyefánk alatt. Gyakran felmerült bennünk: eleget tettünk-e annak a lámpás-küldetésnek, amit belénk plántált az alma máter? Már 2000-ben szóvá tette egyik közgyűlésünkön, hogy 2008-ban lesz száznyolcvan éve, hogy Egerben megindult a magyar nyelvű tanítóképzés és erre méltóképpen készülünk fel.

Így aztán én jól értettem, mikor 2005. május 22-én a gyémánt diplomások nevében rövid beszédében elmondta, hogy bizony a korosztálya által végzett tanári, tanítói munkát sokféleképpen értékeli a mai társadalom. Feloldva az olykor ezzel kapcsolatban jelentkező konfliktust ezt mondta: „...életünket és tevékenységünket illetően elsősorban nem másokkal, hanem lelkiismeretünkkel kell elszámolnunk. Az pedig annyi viszontagság, szakmai és erkölcsi megpróbáltatás után is tiszta és nyugodt.”

Baráti Körünk 2007. évi utolsó program-pontját olvasom: „Karácsonyi hangulatú, családi összejövetel. A férfiak itálról, a nők elemózsiáról gondoskodnak. Diafilmvetítés: Kitekintés a nagyvilágba címmel. Felelős Dobó Zoltán.” 2007. november 4-én halt meg. Talán ez volt az egyetlen feladat, amit nem teljesített itt lenn...

Dr. Durucz István (1941)⁷

Vásárosnaményban született 1921. augusztus 20-án. Édesapja D. János állami tisztviselő, aki a Felvidékről (Pásztó), édesanyja Kámpó Mária Erdélyből települt át három gyermekével Szatmár megyébe Nagydobosra.

Elemi iskolai tanulmányait Nagydoboson fejezte be, majd Mátészalkán folytatta tanulmányait az állami polgári iskola négy évfolyamán. Mindig tandíjmentes volt!

Első diplomáját 1941-ben az Egri Érseki Tanítóképző Intézetben szerezte. Az Intézet igazgatója Dr. Somos Lajos, osztályfőnöke pedig Szokolovszky Béla volt. Tanári testülete mind az ismeretszerzés, mind a növendékek erkölcsi nevelésére volt felkészítve.

⁶ Dr. Kelemen Ferenc emlékezése első tanító kollégájára. 2007.

⁷ Írta Dr. Durucz Istvánné, aki férje szellemi örökségének, pedagógia hagyatékának gondozója. Dr. Durucz Istvánné (szül: Maklár Magdolna) a Nyíregyházi Krúdy Gyula Gimn. ny. magyar szakos „Kazinczy díjas” tanára, aktív nyelvművelő.

lése terén a legmagasabb színvonalat nyújtotta, amely meghatározó volt a prepák egész pedagógiai tevékenységében egész életük útján. Itt szerette meg az olvasást, a kutatást, a magyar és világtörténelmet, a rajzot, a sportot, a földrajzot, az egészségtant stb. Mint magyar nyelv és irodalom szakos tanár feleségét ámulatba ejtette azzal, hogy rengeteg költőt, írórt ismert, rengeteg könyv nélküli idézetet tudott, amelyeket még egri diákként kellett megtanulnia. Mindenre emlékezett.

Sokat mesélt nekünk itthon tanáiról, osztálytársairól, a szorongással teli vásárnapi ebédekről, amelyeket tanáruk családi asztalánál kellett elfogyasztaniuk. Büszke volt iskolájára!

1941 után nem sokkal a – híres-nevezetes társak – az orosz fronton találták magukat. A háború befejezése után pedig, akik túléltek, szovjet hadifogságba kerültek.

Durucz István okleveles tanító, tüzér zászlós 1947-ben jutott vissza a hadifogságból Nagydoboson lakó szüleihez, akikről három évig egyszer sem kapott hírt.

Pedagógiai pályáját Nyírparasznyán, osztatlan kis falusi iskolában kezdte, majd miután 1950-ben házasságot kötött Maklár Magdolna nagydobosi lakossal, feleségével együtt a nagydobosi állami ált. iskolában tanított, ahol tanári, igazgatóhelyettesi, igazgatói, majd szakfelügyelői megbízásokat látott el.

Ezután még négy diplomát szerzett, amelyekre mindig jogos büszkeséggel emlékezett. 1954-ben az egri pedagógiai főiskolán kiegészítéssel szerzett természetrajz-kémia – szakos tanári oklevelet, Debrecenben a Kossuth Lajos Tudomány Egyetemen ugyancsak kiegészítéssel szerzett biológia-kémia szakos középiskolai tanári oklevelet.

Végül 1957-ben Budapesten az ELTE. Állam és Jogtudományi karán szerzett diplomát.

1957-ben született leányunk D. Anna, Éva, aki (két unokánk Szenes Georgina és Laura egyetemi hallgatók édesanyja) a Kecskeméti ref. Gimnázium igazgató helyettese, matematikai szakos tanára.

A Nyíregyházi Főiskola megalapítása előtt a Mátészalkai Esze Tamás Gimn. biológia-kémia szakos tanáraként Szabolcs-Szatmár-Bereg megye szakfelügyelőjeként dolgozott. Pedagógiai pályafutása a Nyíregyházi Főiskolán teljesedett ki, ahol az intézet megalakulásától kezdve haláláig tanított (1962-től 2006-ig), ahol 18 éven át volt kedves „gyermekének” az állattani tanszéknek a vezetője.

Debrecenben 1966-ban, a Kossuth Lajos Tud. Egyetemen avatták a természettudományok (kémia–biológia) doktorává.

A Nyíregyházi Főiskola tudományos bizottságának elnökeként tevékenyen részt vett az új biológiai tanterv kidolgozásában, főiskolai tankönyvek, jegyzetek, programok elkészítésében, írásában.

Tagja volt az MTA zoológiai szakbizottságának, elnöke a TIT. Megyei biológiai szakosztályának. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei atlétikai szövetségben vezető tisztséget töltött be.

Mind tudományos, mind pedagógiai, mind közéleti-társadalmi tevékenységét számtalan kitüntetéssel ismerték el. A legnagyobb elismerés volt számára munkatársainak tisztelete és tanítványainak szeretete, akiknek nyugdíjba vonulása után is tovább tanította kedvenc tantárgyát: a biokémiát.

Eged János (1936)⁸

Ebben a korban – mondja kedvenc foteljében üldögélve a nyolcvankilenc éves Eged János bácsi – mindennek tud örülni az ember. Annak is, teszi hozzá, hogy ott vagyok nála, annak meg különösen, amiért most leültünk beszélgetni. Nem rég ugyanis postai küldeményt kapott, egy rubin díszoklevél lapult benne. Mutatja is nyomban, büszkén, boldogan: „Eged János okleveles tanítónak, aki az Egri Érseki Római Kat. Tanítóképző Intézetben 1936. június 22. napján, hetven éve szerzett oklevele alapján közmegebecsülésre méltóan teljesítette hivatását...”

Ki van a sorozat – jelenti be a bélyeggyűjtők zsargonjával. – Megvan az arany-, a gyémánt-, a vasoklevél, ez már az utolsó.

A legelsőt, a népiskolai tanítói oklevelet hét évtizede a Lyceum tantermében vette át Dr. Tóth József akadémiai tanártól, a vizsgabizottság egyházi elnökétől.

Nagy, hatalmas oklevél volt, Benkóczy Emil tanár úr gyönyörű írásával – említi a sokak által becsült Somos Lajos osztályfőnök egykori tanítványa.

A felnémeti születésű diák a polgári, majd a gimnáziumi különbözeti vizsga után – egykori tanára, Dr. Godál Gyula biztató szavára és támogatásával – 1931. szeptemberében került a Tanítóképzőbe. Mielőtt azonban a „magyar tannyelvű népiskolában való tanításra képesítettnek nyilvánították” volna, kemény öt év telt el a patinás falak között. Ma is hálás azért, hogy a sok-sok tantárgy között még kézimunka is volt.

Könyvkötéssel is bibelődtünk – mondja. – Miután szegény családból származtam, imakönyvek kötését vállaltam. Két pengőt kaptam egyért-egyért, ami jó pénz volt akkor, amikor negyven fillérbe került egy tankönyv.

Végzés után – Dr. Boros Endre kántortanító nyugdíjba vonulását követően – pályázat révén, százpengős fizetéssel – a felnémeti iskola második osztályának az élén találta magát.

Amikor fellapoztam az anyakönyvet, megtaláltam benne azt a részt, ahová volt tanáraink az én jegyeimet vették be –.

A fiatal oktató később Tarnaleleszen kapott kántortanítói állást, onnan hívták be Salgótarjánba katonának. Losoncon kapott szakasziparancsnoki kiképzést, s hadapród őrmesterként annak rendje, s módja szerint megjárta a Don-kanyart. Akkoriban egyetlen örömteli élménye volt az 1941-es Erzsébet-bál, ahol megismerkedett egy tarjáni szépséggel. A Hungária Villamossági Társaságnál dolgozó

⁸ Írta: Szilvás István a Heves Megyei Hírlap szerkesztő-újságírója (2006. június 17.)

lány feladta a városi életet, s Leleszre követte a férjét, ahová csak nyolc évvel később vezették be a villanyt.

Bárhogy is volt, kitartottunk egymás mellett. Most ünnepeltük a hatvanegyedik házassági évfordulónkat – néztek egymásra. – Változatos életünk volt, született két gyermekünk, s ma már nagy unokáink is vannak.

Az említett változatos élet része volt, hogy János bácsit az ötvenes években szervezett káli óvónőképzőbe hívták. Amikor az megszűnt, először Petőfibányán, majd Karácsondon tanított. Onnan 1960-ban az Egri Gárdonyi Géza Gimnáziumba került, ahol ismét az óvónőképzésben kamatoztatta tudását.

Huszonnégy éven át neveltem a kis óvá néniket. Pályafutásom legszebb része volt ez, annak ellenére, hogy mindvégig hol busszal, hol vonattal ingáztam. Időközben ugyanis még a szarvasi képző felvételi bizottságának is tagja lettem – említi a törekeny férfi, aki ötvenöt év szolgálati idő után 1992-ben hetvenöt évesen vonult nyugdíjba.

Akkor kezdtük igazán megismerni egymást – évődik Irén asszony, aki arra utal ezzel, hogy férje addig szinte csak a szakmájának élt. János bácsi ma már alig mozdul ki otthonról: a családjának, s örök hobbijának, a magyar reformkor tanulmányozásának szenteli az idejét. Meg az okleveleinek, mert a hivatalos okmányok mellett akad még számos kedves elismerés. Büszkén mutatja pl. azt az „Életdiplomát”, amit a harmincéves találkozón kapott az 1966-ban végzett IV/E. osztály tagjaitól. Vagy a másikat, amelynek bronzplakettjére Ady szép verssorát vésték: „Mennyi sok mindent odaadtam, amíg ilyen szépen elfáradtam.”

Az öreg prepás forgatja egy ideig a csillogó fémét, majd csendesen azt mondja: ez így igaz, de sok-sok szeretetet is kapott...

*Búcsú Eged János tanár úrtól! Emlékezünk. Példája útmutatás számunkra.⁹
Egy nagyszerű ember, egy kiváló pedagógus költözött el az élők sorából. Eged János tanár úr sok évtizedes tanári pályája során nemzedékek hosszú sorát tanította a káli, majd az egri Gárdonyi Géza Gimnáziumban.*

Egyenes tartású, gerinces ember volt a szó eredeti és átvitt értelmében. Sokunk magyar tanára. Az anyanyelv szeretetére, tudatos és helyes használatára tanította tanítványait, nemcsak a tantervi anyag kapcsán, de igényes, szép beszédével, személyes példájával is. Csodáltuk gazdag szókincsét, választékosan megfogalmazott mondatait. Az órákon átizzottak szavai, lelkesen, meggyőzően tudott magyarázni. Mindig egyértelműen, világosan fogalmazott. Lexikális tudása csodálatot ébresztett bennünk. Egyike volt azoknak a tanároknak, akiknek vártuk óráit. Figyeltük közeledő lépteit a becsengetés után. Irodalom óráján, ha felállt a katedrára, elcsendesedett az osztály. A máskor oly rakoncátlan, szét-

⁹ A tanítványok nevében írta Hangácsi Antal ny. tanár, egykori tanítvány. (Heves Megyei Hírlap 2007. márc. 31.)

szórt figyelmű 46 fős fiú osztály feszülten vártuk, mivel gazdagítja szívünket, értelmünket egy-egy irodalmi mű elemzésével János bácsi. Sok feledhetetlen órával ajándékozott meg bennünket, formálta jellemünket, gyarapította tudásunkat. Az előírtakon túl megismertette velünk a világ – és a magyar irodalom kevésbé ismert szerzőit is. Erre mindig szakított óráiból. Tőle hallottunk először Hemingwayről, Reviczky Gyuláról, Mécs Lászlóról. Máig emlékezetes számomra, ahogyan két órán elemezte és elemeztette velünk Arany: A Walesi bárdok balladáját, a vers üzenetét, máskor pedig Ady újszerűségéről, verseinek hatásáról, művészi szépségükről beszélt lelkesen. Négy évtizedes tanári pályám során sokszor felötlött bennem egy-egy vers tanítása, elemzése kapcsán az ő óráinak egy-egy mozzanata. Mi volt egyéniségének, tanári munkájának titka? Minden bizonnyal az, hogy egyformán szerette tanítványait és tantárgyait.

Végelláthatatlan tanítványainak sora, sokan, nagyon sokan gondolnak rá hálaival, tisztelettel és szeretettel szerte az országban: orvosok, mérnökök, tanárok, az élet sok területén munkálkodó egykori tanítványok, akiket megajándékozott mindazzal, amit gazdag tudásából, emberi jelleméből adhatott. Egyik levelében így írt „Tettem tisztességgel, becsülettel, emberséggel, belső meggyőződésből, amit lelkiismeretem diktált és teszem, amíg az égi és ninivei hatalmak engedik.”

Évtizedekig járta útját Kál és Eger között vonattal, busszal, hóesésben és napsütésben fáradhatatlanul. Nyugdíjazása után is még évekig szívesen tartotta a kapcsolatot az egri gimnáziummal, örömmel ment vissza munkahelyére, mert szeretettel fogadták mindig. Még 90 évesen is ott volt a legutóbbi osztálytalálkozón, érte jöttek tanítványai, nagyon szerették, soha nem feledték jóságát, nélküle nem lett volna igazi ünnep a találkozó. Szellemi frissességét a legutolsó napokig őrizte. Nevén szólította mindegyik tanítványát, mindannyiunkról őrzött személyes emlékeket.

A megfáradt test most a földbe tér, érte szól a harang. Emléke azonban velünk marad, példája eligazítás, útmutatás számunkra, segít a mindennapok helytállásában.

Köszönjük, Tanár úr! Legyen áldott emléke, békés nyugalma.

Engel Tibor (1956)¹⁰

Flegmas, hanyagságra hajlamos, de igen jó
eszi tanuló. Mosolygó környezet helyettesítte
mindig az osztályproblémákat, de annál
megoldására nem nagyon vállalkozott.
Tudás az egyetlen a sport, ami lelkesítette.
Főbe különösebb fegyelmezettséget nem kö-
vetett el. Csendes, vidám külsőjével társait
megnyerte. Az osztály közösségében ör-
vendelt.
Eger, 1955. máj. 26.

Balog Klára
osztályfőnök.

A fenti minősítést az osztályfőnöknőm írta 1955-ben, a tanítóképzős érettségi előtt. Ilyen minősítéseket kellett írni mindenkiről, aki érettségi után gyakorló-éves tanító lett. 1955 őszén én is kikerültem Gyöngyöspatára tanítani. Ez a minősítés került a személyi dossziémba – egyéb személyi adatokkal együtt. A dossziét „Szigorúan titkos” jelzővel látták el – az akkori szokás szerint.

Az 1956-os forradalom idején a Gyöngyösi Járási Tanács VB. Oktatási Osztálya kiadta ezeket a dossziékat. Én is akkor kaptam meg. A minősítésben, az első mondatban a kissé szigorú, s kissé elmarasztaló jelzőt próbálom most utólag magyarázni. A négy év folyamán végig éreztem, hogy a matematika szakos osztályfőnöknőm kedvelt engem, a matematikában jeleskedő tanulót. S lehet, hogy néha vissza is éltem a szeretetével, s olykor tettetett flegmasággal reagáltam az olyan osztályproblémákra, melyeket akkor nem éreztem fontosnak. Utólag most ezért elnézést kérek, ha tehetném.

Nem véletlen, hogy a minősítésben osztályfőnöknőm hivatkozott sport – szeretetemre is. IV. éves koromban én voltam a képző labdarúgó csapatának a csapatkapitánya. Szerepeltem a középiskolás középtávfutó versenyt nyert csapatban is. S már II. éves koromban bekerültem a Dobó gimnázium és a tanítóképző közös 8 fős sakkcsapatába, amellyel a városi bajnokságban vettünk részt.

Egy éves tanítás után a tanítói képesítő vizsgán tanítói oklevelet szereztem. Később matematika–fizika szakos tanár lettem az egri főiskolán szerzett tanári diplomámmal. 20 évig voltam pedagógus.

1975-től Füzesabonyban lettem járási könyvtárigazgató.

E tevékenységem idején jeles egyetemi oklevelet szereztem az ELTE bölcsész karán.

¹⁰ Engel Tibor „Visszaemlékezés” címmel küldte el 2008 márciusában írt dolgozatát.

2006-ban, a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár igazgatójaként mentem nyugdíjba.

A napi tevékenység mellett társadalmi funkcióim is voltak.

Ezek közül a fontosabbak:

- A közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete elnökségének 1994 óta, s jelenleg is tagja vagyok.
- A Heves Megyei Sakkszövetség főtitkára vagyok 1986 óta.
- Sakksportágban nemzetközi bírói minősítést is szereztem. Sok nagy nemzetközi sakkverseny főbírája voltam. Voltam versenybíró ifjúsági világbajnokságon is.
- Egy ciklusban a Heves Megyei Sportszövetségek Egyesületének az elnöki tisztét is betöltöttem..

Jelesebb elismeréseim:

- 1982-ben kaptam meg a „Szocialista Kultúráért” kitüntetést.
- 1994-ben a Magyar Sakkszövetség „A Magyar Sakkozásért” oklevelet adományozta.
- 1995-ben a belügyminisztertől Esterházy Miksa Emlékérmét kaptam – sporttevékenységem elismeréséül.
- 2003-ban megkaptam a könyvtáros szakma legnagyobb szakmai elismerését a „SZINNYEI JÓZSEF-DÍJ”-at.
- 2004-ben a „Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium elismerő oklevelét” kaptam meg a több évtizedes sportvezetői munkámért.
- 2004-ben Füzesabony Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a település érdekében végzett kimagasló munkám elismeréseként a városért „Emlékérmét” adományozta.
- Eger Megyei Jogú Város Közgyűlése 2006-ban a „Címzetes Igazgató” címet adományozott.
- 2006-ban ötven éves tevékenységemért megkaptam az „Aranyoklevelet”.
- Heves Megye Közgyűlése 2007-ben „Heves Megyéért” kitüntető díjat adományozott a megyében végzett munkám elismeréséül.
- Füzesabonyban 2007-ben „Az év edzője” lettem.

Az osztályfőnöki minősítés fenti kiegészítése nagyon vázlatos és erősen lerövidített, de gazdag életutat sejtet, amiben az „alma mater” indítása bizonyára jelentős szerepet játszott – egész életemre kihatóan.

A képzőben a sportszeretet Bakonyi tanár úr táplálta belém.

Abkarovits tanár úrnak az irodalom szeretetét köszönhetem. Amikor matematika tanárként magyart is kellett tanítanom – sokszor emlékeztem magyar óráira. Olykor felmerült a kép, ahogyan a tanterem ablaka előtt az orgonást nézve, kezét a zakó hajlatába téve beszélt, mesélt: „Ady nem volt pacifista...” Az orosz tanításában is jeleskedett. Ezt csak utólag tudtam igazán felmérni. Elsős, másodikos korunkban az osztály két részre oszlott – kezdőkre (akik általánosban nem tanul-

tak orosz), s haladókra (akik már tanultak orosz). A kezdőket tanította Abkarovits tanár úr. Harmadikos korunkra már együtt tanultunk Pálos tanár úrral. S a harmadik év végén már engem – a volt kezdőt – jelölt a tanár úr továbbtanulásra, Budapestre, az „Oleg Kosevoj”-ra, ahonnan aztán érettségi után a Lenin Intézetben kellett volna továbbtanulni. Nem mentem el végül. Édesanyám – jelentős rokoni ráhatásra – lebeszélte erről. Ekkor 1954-et írtak.

Nagy élmény volt, ahogyan Hórvölgyi és Vásárhelyi tanító úr mutatott példát a tanítás művészetére.

Sok élményt lehetne még megjeleníteni, hiszen élménydús négy évet töltötünk az „alma mater” falai között. Lehetne írni diákcsínyekről, a közös diákélményekről, de akkor hosszúra nyúlna a visszaemlékezés.

És persze nemcsak a diákélet volt a meghatározó ezekben az években, hanem az is, hogy honnan jöttünk, hogyan éltünk az iskolán túl is. Én özvegy édesanyámmal éltem. Voltak anyagi gondjaink. Épp ezért kellett a nyári szünidőket minden nyáron – szinte az utolsó napig – végig dolgoznom. Édesanyám – az öt elemis parasztasszony – volt annyira okos, hogy nem engedte azt, hogy otthagyjam a képzőt, hogy rövidebb úton lehessen keresőképes. Végezetül – azt gondolom, hogy iskolámnak és a családi környezetemnek köszönhetően – elégedett embernek érezhetem magam.

A családi környezetemből plebejus tisztességet, az iskolából emberszeretet örököltem. Talán ezért élhettem, élhetek egész életemben optimista életszemlélettel.

A képzőben töltött négy évre, a tanáraimra, a diáktársaimra mindig jó érzéssel emlékeztem, s emlékezem ma is.

Édes Istvánné, szül. Székési Katalin (1956)¹¹

2006. május 20-án ünnepélyesen vettem át arany okleveletem Egerben. Meghatottan álltam ott osztály és évfolyamtársaimmal. Még élünk és itt vagyunk. Meggyőződésem, hogy ez a csapat helytállt. Szépre és jóra tanította a rábízottakat.

Egy ilyen nap alkalmas a számvetésre. Volt részünk örömben, bánatban, kudarcokban és sikerekben. Szerettük a hivatásunkat. Ennyi év már egész történelem. Milliós jutalmakat sosem kaptunk. Pályánk nem volt túlfizetett, de gazdagon jutalmazott, igen. Nyomot hagytunk a gyermeki lelkekben és hálát kaptunk cserébe.

Azt hittem, hogy az Eszterházy Károly Főiskola körül nem lesz parkoló hely. Tudhatnám, hogy akkor és még talán most is a pedagógusok többnyire gyalogo-

¹¹ Írta Édes Istvánné, szül: Székési Katalin 2006-ban, amikor is átvette Egerben az arany diplomáját

sok. Nekünk sosem járt szolgálati autó benzin térítéssel. Szolgálati köpeny is csak sokára. Gyakran a krétával is takarékoskodni kellett. Követelőzni eszünkbe sem jutott.

A múlt felidézésekor az „elsőök” jutnak eszembe: az első évnyitó, az első becsengetés, az első bizonyítvány megírása. Először állni a katedrán. Akkor még volt dobogó, meg is lehetett botlani benne.

Életem kis tárgyakkal, vázlatosan leírható. Egy piros parolin vasutas Apukámé, Anyukám kusza betűs levelei. Egy piros gomb, érettségi előtt viseltük zöld szalag helyett. Az tilos volt. Az első kisfiam általam kötött sapkája. Második kisfiam kitaposott fehér cipője. A könyveim.

Négy unokám saját készítésű ajándékai: dióhéj gyertya, papír királynő, agyag-szívek, szappanból állatfigurák stb. Sok-sok meghívó néptáncbemutató előadásokra. Ezek a kincseim, és családom simogató szeretete.

Most visszagondolok hét éves magamra. Arra a kislányra, aki voltam. Mögöttem egy átélt világháború. Apuka fogságban. Mi szekéren útra kelünk Kassáról Egerbe. Benes dekrétummal kiutasított magyar család. Emlékszem a hegyeken átvezető úton az erdő tele volt fel nem robbant lövedékekkel. Március volt. Nagyon hideg. Kettő nagyobb és négy kisebb testvérem egy dunna alatt. Útravalónk egy hét literes kanna főtt kukorica. A milicisták nevetve szórták szét holminkat a vámon. Miskolctól vonaton, a vonat tetején is utazva érkeztünk meg Egerbe. Az akkori gazdasági iskola cseléd-lakásában kaptunk szállást. Gáspár igazgató úr fogadott be.¹² Takarítással fizettünk érte. Az ő lánya Kati néni tanított 3-4 osztatlan osztályban. Akkor Kanadának, vagy Lajos-városnak hívták azt a városrészt. Nagyon kedves volt, úgy hívták mint engem. Akkor határoztam el, hogy én is tanító leszek. Utánoztam. Kivágott papírbabák rajzolt padokon volt az osztályom. A kis testvéreim gyakran eltépték kedves játékomat.

Könnyen tanultam. Évvégére tudtam a negyedik anyagot is. Bekerültem az Angolkisasszonyokhoz az első gimnáziumba. Máter Erdős, ha kellett feltűzte a ruháját és beállt közénk játszani. Jó példám volt Ő is. Az apácák úgy tanítottak, hogy sokáig megéltem abból, amit ott tanultam. Szigorúan, szeretettel neveltek. Másfél év múlva államosították az intézetet, így lettem hatodik osztályos tanuló. Az átszervezéskor előtűnk lapátolták tűzre a könyvtár könyveit. Bárcsak egyet is hazavittem volna belőlük.

Ezután az ún. hatos iskolában lettem 7., majd 8.-os tanuló. Tanárim láttak bennem valami eltökéltséget. Ha felkészültem, tarthattam órát (persze más is). Biztattak, próbálgattak. Ha a kicsiknél szükséges volt, engedtek velük foglalkozni.

¹² Gáspár János ugyancsak Egerben szerezte tanító oklevelét. Az egeri gazdasági népiskola igazgatója, óraadóként pedig a Képzőben ő tanítja a gazdaság – és közgazdaságtant a harmincas évektől.

A tanítóképzőbe mégis titokba iratkoztam be. Osztályfőnököm az igazgatóval jött el hozzánk kérni anyámat, hogy engedjen tovább tanulni. Nem lehet, dolgozni kell, mert szegények vagyunk, ez volt a felelet. Egész nyáron füvet tisztítottam az Eger–Putnoki vasútvonalon. Szép pénzt kerestem, 700 Ft-ot. Úttörő szoknyám volt, egy világos blúzt kértem csak. Az volt az egyenblúz. Anyám elsírta magát és beleegyezett, hogy középiskolába járjak.

Itt csodálatos tanáraink voltak, színes egyéniségek. Mindenben segítettek. Ha nem volt felszerelésem, kaptam.

A legkedvesebbek: Dr. Somos Lajos – emléktáblája a főiskolán – Vásárhelyi József gyakorló iskolai tanító. Olyan volt, mint egy varázsló. Abkarovits Endre magyar tanár, Kovács Vendel, Pálos Gyula osztályfőnök. Díszbetűit oklevelünkön őrizzük. Szinte mindenkit felsorolhatnék. Emléküket kegyelettel őrzöm. Fiatal osztályfőnökünk (Bagó) Balogh Györgyné Saci néni. Ő velünk volt az 50 éves érettségi találkozón.

Segítségükkel lettem az iskola legjobb tanítója.

Az első munkahelyem Apc. Térképen kellett megkeresni, hol van. Az első évnnyit az iskola udvarán. Szól a Himnusz. A szülők sírnak. Nem akarnak engem. Van vagy 80 első osztályos két tanítóra. Rózsika néni, aki még a nagyszüleiket is tanította és én a „jött-ment”, nem is falubeli. Pár hét múlva már elfogadtak és megszerettek.

Az osztálytermekben négyülékes rozoga padok. Négy süllyesztett tintatartó lötyögött benne. Ki is folyt gyakran. Olajos padló, hogy ne porozzon. Néhány gyerek mezítláb, hóna alatt írka. Mártogatós toll. Télen a kályhát magunk raktuk szénnel, ha nem akartunk fázni. Délutánra a kályhában összeállt a lignit. Csak a tetején izzott egy kicsit a parázs.

Három kilométer az állomásig gyalog. Nagy létszámú osztályok, váltott műszakban. 1956-ban a falun éjszaka átdübörgő orosz tankok. Utána évekig nagy csend.

Másfelől sok fiatal. Bálók a kultúrházban. Vidám összejövetelek, termés begyűjtéskor. Kukorica-fosztás, szüreti multságok stb. Legszebb emlékeim fűződnek a faluhoz. Kedves jó emberek, majd jó rokonok.

Fiatalságom egy része, az első megpróbáltatások, de az első szerelem színhe-lye is volt.

Laktam fűthetetlen tisztaszobában, vizes helyiségben, volt szobám irodahelyiség. Az elmozdíthatatlan páncélszekrény volt a fehérneműs szekrényem. Volt vacsorám kis lábasban áthozott frissen fejt tej. Ettem vasárnapi ebédet úgy, hogy szinte észrevétlenül tették asztalomra kedves szomszédaim.

Képesítő vizsga, házasságkötés. Megszületik az első kis fiam. Viszem a hat-hetes csomagot a nagymamához, mert már újra tanítok. Majd kis testvér érkezik és költözünk Budapestre.

Új munkahelyem 1964-től XI. ker. Aga u. 10. ált. iskola. Az épület is új. „Áll már a várunk, az új iskolánk...” énekelte a kórus. Szép, jószagú iskola termék, sok kedves új munkatárs. Itt-ott még malteros vödörök, de minden csupa ígéret.

Életem során mindenkitől tanultam és legjobb tudásom szerint tanítottam. Ebben az épületben eltöltöttem 26 évet. Még most is fáj, hogy 34 év után abba kellett hagyni a munkát betegségem miatt. Írni is tanultam a többiektől. Válságos élethelyzeteimben felidéződött bennem minden. Mit mondott Adél? Mire biztattott Márta? Megtudod csinálni! Gyakran adott is különleges feladatokat. Hogy viselte válását Emmi? Fia szerencsétlenségét, hogy cipelte lelkén, Feri? Új szint hozott közénk Mara. Irma a szép hajával és a nagy szívével. Mind jó tündér, jó boszorkány. Név szerint lehetetlen mindenkit felsorolni.

Széppé tette életünket a sok közös kirándulás: Tata, Fót, Kassa, Pannonhalma, Leningrád.

Táboroztunk a gyerekekkel Király-réten, Soltvadkerten, Baján, Egerben, a Balatonnál.

Munkaközösség vezetők, szakfelügyelők fogták össze a kerület 22 általános iskoláját. Tanítóképzősöket tanítottunk tanítani. Hozzánk jártak gyakorlatra.

Éveken át foglalkoztunk hátrányos helyzetű gyerekekkel, a szomszéd intézet tanulóival. Megismerhettünk sok „korán szenvedőt”.

Végig ültünk sok értelmetlen értekezletet is. Tanultunk elfelejthető tanokat politikai továbbképzéseken.

Ha bezártuk az osztály ajtót miénk volt a világ, a lehetőség és a felelősség is. Átadhattuk tudásunkat, kincseinket. Gyermek formálói lehettünk.

Közel ezer ember úgy olvas és ír, ahogy én tanítottam. Úgy tanul valahol, ahogy tőlem tanult. Azokat a játékokat játsza, esetleg a saját gyermekeivel is, amit tőlem tanult. Az elsős tanító van időben a legmesszebb. Remélem, hogy azért rám is emlékeznek.

Szerettem, ha nevettek, ha énekeltek. Sokat gondolok rájuk. Csak néhányról tudok. A mentőorvos, aki a kórházba kísért. A BBC tudósító. Az időjárást jelző meteorológus. A műfordító. Egy-egy ismerős arc a villamoson. Látom benne a valamikori kis fiút.

Szeretem a fiatalokat. Gyönyörködöm bennük és félttem őket. Mit tanácsolhatnék? Mire tanítanám őket most? Arra, amire régen is törekedtem.

A lányokat önbecsülésre, emberi tartásra, a fiúkat törvénytiszteletre, az adott szó megtartására. Valamennyit arra, hogy beszéljenek kulturáltan, szépen, magyaráz. Ne elégedjenek meg a silánysággal. Keressék és találják meg az igazi értékeket és egymást is. Mérlegeljenek a jó és rossz között döntéseik előtt okosan. A nehézségeket pedig el kell viselni józanul és tisztán.

Magamról a legjellemzőbb szép fiatal éveimből az, hogy futok. Lakóhelyemen is így emlékeznek rá. Apcon a fiatal emberek elől, itt Budapesten a Badacsony úti óvodától az Aga úti iskoláig, hogy beérjek háromnegyed nyolcra. Néha még túsarkú cipőben is, mert arról nem szívesen mondtam el.

Hosszú évek leírása hosszúra sikerült. Eddigi életem egy kicsit mindig jobb lett: lavortól a fürdőszobáig.

Ha nem vigyázunk a természetre, ha elfogyna az energia, vagy megfizethetlenné válik, keservesebb lenne az út visszafelé. Pedig természeti csapás is érhet bennünket bármikor.

Vigyázzunk hát! Összefoglalva:

Utódaimnak, a pályatársaknak Németh László szavaival üzenek: „A pedagógusi hit két dolgot feltételez, hogy az emberek az eddiginél többre nevelhetők és hogy az eddiginél többre taníthatók”.

Legyen erős a hitetek!

Dr. Fábíán Zoltán (1953)¹³

Egerben született 1935-ben. Szülei szíjgyártó kisiparosok voltak. Az egri 2. sz. gyakorló – iskolából vették fel a tanítóképzőbe. Az ELTE. Bölcsészettudományi karán pedagógia-lélektan szakos tanári oklevelet szerzett 1957-ben. Martfői középiskolában kezd tanítani, majd 1958-tól 1996-ig a Jászberényi Tanítóképző Főiskola tanára. Ugyanitt vezető metodikus, igazgató helyettes 1964-ig, főigazgató 1978-tól 89-ig. 1975-ben lesz a nevelés tudományok kandidátusa.

Főiskolai tanítványaként vette feleségül 1960-ban Kocsis Lenkét, aki bölcsész szakosként 1991-től a jászberényi főiskola neveléstudományi tanszékének vezetője. 1970-ben lányuk – Nikolett – majd 1972-ben fiuk – Zoltán – született.

Kitüntetései: Apáczai-díj, Kiv. Munk., Munka érdemrend, MPT emléklap (kétszer).

Sajnos 1998-ban bekövetkezett korai halála – agyinfarktus – megszakította termékeny tudományos, oktató-nevelő és élénk közéleti munkáját. A jászberényi Szent Imre temetőben nyugszik. Halála után a város díszpolgárává avatta post humus.

Dr. Gecse István (1943)

Hetven évvel ezelőtt, Nógrád megye délkeleti szélén, a Zagyva és Bárna patak találkozásánál, három Mátra mögötti kis faluban (Nádújfalu, Mátranovák, Homokterenye) egymástól függetlenül három család ugyanazt gondolta: beiratja gyermekét az egri tanítóképzőbe. A három fiú korábban nem ismerte egymást, de jó barátok lettek, öt évig együtt tanultak, egy osztályba jártak, együtt laktak Egerben a Szent László diákotthonban a Várhegy déli oldalán, a Diófakút utcában: T. Gyula, egy kerékgyártó kisiparos fia, K. Béla egy Mátranováki kocsmáros fia és G. István egy népes paraszti család sarja. Akkoriban egyedül a tanító-

¹³ 1997-ben „Pedagógiai ki-kicsoda” kiadványból és Pipis József dolgozatából készült. U. o. lásd Dr. Fábíán Zoltán széleskörű, kiterjedt tudományos munkásságát, publikációjának jegyzékét.

képző nyújtott lehetőséget a vidéki kisember számára, hogy elviselhető anyagi ráfordítással aránylag rövid időn belül eljusson egy társadalmilag elfogadott, köztisztületben álló életpályára. A falusi lakosság nagy részét parasztszülők alkották abban az időben, de a szegénység, háborús hiánygazdálkodás visszatartotta gyermekeiket a jelentkezéstől.

Nekem nagyon sokat jelentett a tanítóképző: életformaváltást, más miliót, igazi tanulási lehetőséget, önkéntes feladatvállalást. Úgy éreztem, hogy nem lehetek hálátlan, nagy áldozatot hoznak értem a szülők, nagyszülők. Tandíj, 40 pengő internátusi díj havonta, tankönyvek, füzetek, új ruhák... Mekkora hátránnyal érkeztem (életkor, szegényes ruházat, palóc kiejtés, félszegség stb.). Negyvenegyen voltunk az osztályban, nagyobb részét városi gyerekek, tapasztaltak, vagányok, tőlem erősebbek. Állandó szorongás, visszahúzódás, kisebbségi érzés lett úrrá rajtam. Társaim 2-3 évvel idősebbek voltak, egy fiú hat évvel volt korosabb nálam. Én voltam a legfiatalabb közöttük (augusztus 28-án születtem), mégis engem hívtak osztálytársaim Pista bácsinak. Feltehetően fegyelmezettebb lehettem a többinél. Mindenkinnek volt beceneve.

1938–39. tanévtől, a már jól bevált ötéves tanítóképző fokozatosan megszűnt, helyébe a Líceum lépett. Mi már líceumi növendékek voltunk, négy év után kellett volna érettségizni, s csak két éves akadémia elvégzése után képesítőzhettünk volna. Vagyis hat éves képzést helyeztek kilátásba. Az élet azonban és a bekövetkező háborús viszonyok megváltoztatták az eredeti tanulmányi – és vizsgarendet. Végül is az I–III. évfolyam líceumként működött, míg a IV–V. osztály lett a tanítóképző. Líceumi érettségi vizsgát nem írtak elő, de egy évvel később kántor-tanítói képesítést igen. Különösebb nehézséget nekünk nem okozott az áttérés, mert mi valamennyien tanítóképzőbe jelentkeztünk. Líceumról korábban nem is hallottunk.

Egyházi képző volt: vallásos alapon, hazafias, nemzeti szellemben neveltek, képezték bennünket. A hit és erkölcstan kötelező tantárgy volt heti két órában. Nemcsak vasár-és ünnepnapokon volt kötelező a templomba járás, hanem a Lyceum első emeletén berendezett házi kápolnában minden reggel, a tanítás kezdete előtt kötelező misehallgatást írtak elő a teljes tanári kar jelenlétében. Ezen kívül mindenkire vonatkozóan (tanár és tanítvány) kötelező volt a karácsonyi és húsvéti gyónás. Minden növendéknek részt kellett venni a kántorképzésben. Senki sem kaphatott felmentést a kántori teendők tanulása, végzése, az egyházi kántorképesítői vizsgakötelezettség alól. Az egyházi ének és zene is kötelező tantárgy volt. A jó zenei hallás felvételi kritériumként szerepelt. A hazafias nevelést tantárgyi követelményként, az aktuális tantervek írták elő, ezt szolgálta még az iskolai ünnepélyek hangulata, gyakorisága, valamint a különös gonddal összeállított „honvédelmi nevelés”, elsősorban a kötelező, heti rendszerességű „levente-foglalkozások” útján, ahol őszi-tavaszi időnyben civilbe öltözött laktnyai őrmesterek alakí, kemény katonai kiképzésbe részesítettek minket.

Későn érő, korán beiskolázott gyerek voltam. Az első két év kellemetlen, kínos volt számomra. Többször éreztem, hogy a magasra tartott lécz rezeg, amikor átjutottam felette. Csak a III. évfolyamtól kezdtem igazán otthonosan érezni magamat az intézetben: akkor már hospitálhattunk a gyakorlóiskolában, a lélektan órán tárgyalni lelki jelenségeket (érezlés, figyelem, emlékezet, emóciók stb.) közvetlenül megfigyelhettük magunkon és osztálytársaink viselkedésén.

A IV. évfolyam is hozott sok újat: a pedagógiai, neveléstani, tanítástani órákon megbeszélte nevelői, tanítói eljárások, módszerek alkalmazását figyelhettük meg, elsősorban a gyakori mintatanítások alkalmával, s a bemutató óra után részletesen megbeszélte, értelmeztük a látottakat, majd tanáraink megfigyelésre előkészítették osztályunkat a következő heti mintatanításhoz, végül próbatanításokat is végezhetünk (eleinte beszéd és értelem gyakorlatból, később olvasás-írásból, számolásból is).

V. évfolyamon a tanítási órák felépítését, menetét, a módszeres eljárások javasolt lépéseit ismerhettük meg, a különböző tantárgyakra vonatkozóan, továbbá a fegyelmelés eszközeit és módszereit figyelhettük, beszélhettük meg esetenként: saját, illetve mások próbatanításaik alapján. Jelentős intellektuális örömet és izgalmat jelentett számomra a mindenkor tanítási tervzet határidőre történő elkészítése, elfogadtatása, kivitelezése is. Ezek ma már legszebb emlékeim közé tartoznak.

Pozitívumként kiemelhetjük, hogy a lélektan, mint tantárgy, megjelenése a tanítóképzés folyamatában megtermékenyítően hatott a fiúk tanulási kedvére, ambícióira. Ugyancsak elmondható, hogy a gyakorlati tanítás megkezdése után szorgalmasabban készültek iskolánk növendékei, jobban átértékelték a felelősség súlyát, érdekelttbbé váltak a tanulásban, sokkal inkább látták a tudás jelentőségét a gyakorlati munkában. A hivatásra való tervszerű előkészület érdekében – a lélektan tantárgy keretében – gyermek-megfigyelést végeztünk: megvizsgáltuk a kezük, testük, ruházatuk tisztaságát, felügyeltünk rájuk az óráközi szünetekben. Megfigyeléseinkről feljegyzéseket készítettünk, majd tapasztalatainkról beszámoltunk a gyakorlóiskola tanítójának és feljegyzéseinket átadtuk a lélektan-tantárgy tanárának.

Próbatanításaink során hamar rájöttünk, hogy a szemléltetés kedvessé, érdekessé teszi tanítványainknak a tanulást: a tanítás világos, természetes és érthetőbb lesz általa, hosszabb időre leköti a gyermekek figyelmét. Magunk készítettük a szemléltetési eszközöket. Fontos szerepet kapott gyakorlati tanításaink során a dramatizálás is: szívesen vettek részt benne a növendékeink, életszerűbbé vált alkalmazásukkal a próbatanítás. A tanítás lefolyása után közös kiértékelés mindig önkritikával, önbírálattal kezdődött, ami eleinte igen vontatottan, nehezen indult, de jöttek a jóindulatú, támogató, segítő vélemények, majd a szigorú tárgyilagos bírálatok is. Ezek az órák hozzásegítettek minket realitás-érzékünk fejlesztéséhez, a helyes önértékelés megformálásához: rögtönzésre,

ügyességre, találékonyásra készítették minket, tárgyilagos, objektív kritikára és önkritikára szoktattak ezáltal.

Tanítóképzőnkben fontos kérdés volt a serdülők személyiségének kérdése. Ezt a célt szolgálta a zenei képzés, a próbatanítások, a természettudományos szellemben történő oktatás (növénygyűjtés, bogárgyűjtés, növényhatározás, a sejtek, szövetek vizsgálata mikroszkóppal stb.), a kirándulások, a fizika, kémia, matematikatanítás. A tanulók öntevékenységét minden területen elsődleges követelményként kezelték. Önállóságra neveltek minket: a munkát, a sokoldalú tevékenységet, a tanulói aktivitást főfeladatnak tekintették. Nemcsak az intellektuális képességek fejlesztésére törekedtek, hanem az összes képességek: testi-, érzelmi-, akarat-, manuális-és verbális-, előadói-, vezetői-, zenei képességek kifejtésére is fókuszáltak. Aki nem tanult zenét, el sem tudja képzelni, hogy mennyi munkára, gyakorlásra, helytállásra van szükség egy manuális hangszer, vagy vokális zene műveléséhez. Ebben a képzőben többek között a zene-tanulásnak is megadták a módját. Kellő számban voltak hangszerek: zongorák, orgonák stb. bőséges gyakorlási lehetőséggel. Nem maradt el az ellenőrzés sem.

Olyan faluból jöttem, ahol „nem értek rá” zenélni az emberek, minden idejüket lekötötte a mezei és házi munka. Kiskoromban semmiféle hangszerhez közel nem kerülhettem, de itt a Képzőben két év alatt megtanultam kottából zongorázni, harmadéves koromban harmóniumot kaptam szüleimtől, így megnyílt az otthoni gyakorlás lehetősége is. Negyedéves koromban már orgonán is jól játszottam, nyári vakáció idején kántori teendőket végzését vállaltam, több község templomában orgonáltam, sok elismerést kaptam. Kedveltem az énekkari órákat, az összhangzattani foglalkozásokat, Bitter Dezső tanár úr hangulatos órákat vezetett. Állandó tagja voltam a tanítóképző énekkarának, házi és városi ünnepeken 1940–41–42-ben sokszor szerepeltünk, nagy elismertséget szereztünk a képzőnek. Állandó zenekara is volt az intézetnek, agilis zenetanárunk volt.

Szigorúan büntették a fegyelmezetlenséget, a rendbontást. Néha akkor is büntettek, ha nem kellett volna. Feltétel nélküli engedelmességet, tekintély tiszteletet, alázatos viselkedést követeltek meg. Íme, egy eklatáns példa: Növény- és állattani óráink a Lyceum legfelső emeletén lettek megtartva, osztálytermünk viszont az első emeleten volt. Ha jött Szokolovszky tanár úr, kezébe nyomott valakinek egy kulcsosomót azzal a ki nem mondott óhajjal, hogy rohanjon fel előre, nyissa ki az előadó terem és szertárak ajtaját, mire Ő felér az osztállyal. Egy alkalommal nekem adta a kulcsokat: siettem, rohantam, de nem voltak megjelölve a kívánt kulcsok, próbálgatni kellett, sokáig tartott... „holnapra kopasz!” – kiáltotta. Nem volt, nem lehetett apelláta. Én akkor 16–17 éves lehettem, udvaroltam egy kislánynak... Mít tehetnék?... Elmentem az Igazgató úrhoz... Ő mindig olyan finom, emberséges, igazságos gondoltam... „Nem tehetek semmit” – válaszolta. Hosszasan beszélt nekem az engedelmességről, a keresztény alázat-ról... „Én kilépek.” – felvetésre... „Fiúcska, ki lehet ezt bírni, ne tegyen butaságot!”... volt a válasz... Nehezen, de kibírtam.

A nevelőmunka fontos részét képezték a kirándulások, gyalogtúrák is. Megnéztük a székesegyházat, jártunk a város környékén, a városban, az egri várban, láttuk a vár földalatti folyosóit, kazamatákat, megtekintettük az ásatásokat, Gárdonyi Géza sírját, bementünk a Gárdonyi házba, mély benyomást tettek ránk azok a tárgyak, eszközök, ott láttam először világító tetőt a házon. Minden kirándulásnak határozott célja és tanulsága volt. Mindig örültünk a szaktárgyi kirándulásoknak, az Egedre vezető gyalogtúráknak is. Egybekötöttük ezeket az őszi-tavaszi növények megfigyelésével, gyűjtésével, egyéni növénygyűjteménybe rendezésével. A következő évben Eger környéke rovar és állatvilága megfigyelésére, gyűjtésére került sor. Mennyit dolgoztunk bogárgyűjteményünk, lepkegyűjteményünk színesebbé, gazdagabbá tétele érdekében! Örömmel tettük. Szokolovszky tanár úr vezette ezeket a hangulatos túrákat.

Utólag, visszaidézve az akkori viszonyokat, úgy látom, hogy a képző tanári kara az iskolai munka lényegét nemcsak mennyiségi ismeretek feldolgozásában kereste, hanem főleg a nevelésben, a fiatalok sokoldalú fejlesztésében, a személyiség többoldalú kibontakoztatásában. A tanítási órákon törekedtek szemléltetésre, a helyes képzettársításra, a gondolkodás fejlesztésére, világos fogalmak kialakítására, megkövetelték a növendékek tudatos részvételét, aktív tevékenységét, az ismeretek önálló alkalmazását. Rendszeres és következetes volt az ellenőrzés, mindennapos volt a feleltetés, osztályozás. Szigorúan, igazságosan osztályoztak. A túlzó memorizálás helyett gyakorlati készséget fejlesztettek. Mindez haladó felfogást tükröz.

Ez a tanári kar el tudta kerülni a tömegoktatást jellemző hátrányokat. Minden tanár személyesen ismert minden növendéket. Már az első osztályban kiépültek a személyes kapcsolatok, később csak erősödtek, kiegészültek, esetleg módosultak. Mire a jelölt ötödéves lett, bármilyen zárkózott volt, megismerhette őt minden szaktanár. Hatékony módszerük volt a személyes példamutatás, az egységes nevelő hatás. Másutt a példa és hatás annyiféle, ahány a tanár. Nálunk mindenki megtalálhatta a maga választottját. A tanári kar stabil, jól képzett, szimpatikus volt, bármely egyénisége épült be egy-egy – jelölt személyiségébe, az pozitív példa volt, méltó a követésre. Nekem több példaképem is adódott.

Somos Lajos igazgató urat említem elsőnek: ahogyan Ő magyarázott, nem lehetett oda nem figyelni, a légy zümmögését is meg lehetett hallani, az Ő óráján nem volt mocorgás, unatkozás. Olyan meggyőzően, érthetően beszélt, hogy egész nap türelmesen hallgattuk volna. Ő tanította az I–II. évfolyamon a magyar nyelvet, később a neveléstant. Nagyon tiszteltem, szinte csodáltam az osztályfőnökünket Bitter Dezső tanár urat eleganciájáért, határozottságáért, optimizmusáért, hatalmas zenei tudásáért, következetességéért, becsületességéért, szerénységéért. Nagyon szerettem még Abkarovits Endre tanár úr óráit: németet és az utolsó három évben magyar nyelvet is tanított. Az Ő óráin jól megtanultam németül (még ma is abból élek), közvetlen ember volt. Nagyon tiszteltem Dr. Zentay Károly tanár urat, Ő tanította a lélektant, Ő vezette nálunk a tanítási gya-

korlatokat. Nagy tudású, barátságos, kiegyensúlyozott ember volt. A gyakorló iskolai tanítók közül Vásárhelyi József tanár úr „vitte el a pálmát”. Mindig elegáns volt, Vele nagyon sokat beszélgettem a gyerekekről és azok szüleiről. Sok jó tanácsot kaptam Tőle.

Tanáraink nemcsak arra törekedtek, hogy tudásukat átadják növendékeiknek, hanem arra is, hogy önálló ismeretszerzésre ösztönözzenek, bátorítsanak, hogy segítsenek minket az egyéni tanulásban (pl. Abkarovits tanár úr az önképzőkörök működtetésével, irányításával, kiselőadások tartásával, szavaló versenyek szervezésével). A mi figyelmünket az iskolás gyermekek és a felnőttek a társadalom felé irányították, hogy jobban megismerjük, megértsük és megbecsüljük embertársainkat, hogy kifejlődjön bennünk az emberekkel való helyes bánásmód érzése. Így lett a hivatásszeretet, az emberszeretet, a falu szeretete a mi munkánk fő motívuma. Volt valami különleges bája az egri prepaszelleknek: tanáraink elvárták, hogy a jó prepa illeszkedjen az életkörülményekhez, az adottságokhoz, a valósághoz. Mindent úgy fogadjon el, ahogy adva van. Csak a körülmények, életviszonyok megismerése után, a lehetőségek határai között törekedjünk egy helyzet megjavítására, az életviszonyok elviselhetőbbé tételére. Rugalmasságot, életrealitást, jó megjelenést, jó ízlést, korrektséget vártak el a prepától.

Elsősorban a falunak, a túlságosan elmaradott magyar falunak neveltek Egerben tanítókat. Jól felhasználták az egri várban pihenő nagy magyar író és tanító, Gárdonyi Géza szellemét. Az Ő szavai lettek tanítóképzőnk nevelő-képző munkájának fő motívumai. Jól megtanultuk, még ma is szó szerint idézzük: „Mikor először lépsz az iskolába, legyen arcodon Jézus nyájassága.” Így éltünk, így dolgoztunk egy életen át. Az egykori képző tanári kara úgy alakította növendékeinek mentalitását, gondolkodását, hogy ne lássanak a friss diplomások száműzetést vidéki, a falusi életben, hanem inkább küldetésnek érezzék azt. Mi vállaltuk és teljesítettük is ezt a küldetést: nem vártunk utasításra, önmagunk kerestünk, találtunk megvalósításra váró feladatokat. Olyan tanítók lettünk, akik maguktól hozzányúltak a dolgokhoz, akik igazi munkakört teremtettek maguknak, ami egyéni életprogramot és állandó életformát is jelentett számunkra, ugyanakkor a falu közösségének, az embereknek hasznára vált. Sokan közülünk – még nyugdíjas éveink idején is – vállaljuk a munkát, ha szükség van ránk, mert a munka a mi életformánk.

Miniszteri rendeletre az V. éves növendékek, 1943. február 1-jén, féléves tanítói gyakorlatra mentek. Én Visznekre (Heves m.), egy öt tanerős iskolába kerültem. Délelőtt-délután tanítottam és még kántori teendőket is el kellett látnom. Ellenzolgáltatás nélkül dolgoztunk négy és fél hónapig, mert a hadbavonult tanítók fizetésére az otthonmaradt családtagjai tartottak igényt. Szívesen tettük, örömmel dolgoztunk, gyakoroltunk, senki sem várt, nem is kapott érte fizetést.

Hivatásszeretetről, gyermekszeretetről, hazafiúi kötelességből tettük, társadalmi segítségnyújtásnak ezt a módját természetesnek találtuk. A népiskolai szorgalmi idő június 10-én ért véget. Június második felében és július elején már

háromhetes tanfolyamon vettünk részt Egerben az intézetben, majd augusztus végén osztályozó vizsgát tettünk. Szeptember első felében tartották a képesítő írásbeli és szóbeli vizsgákat, szeptember második felében pedig a kántor-képesítő is lezajlott.

A féléves tanító-gyakorlat jelentős rutinhoz jutatott. Ez is hozzájárult, de főként zenetanárom példamutatása ösztönzött arra, hogy első munkahelyemen, Nádújfaluban, szülőkből, a falu felnőtt férfi-lakosságából, nagyjából bányász-emberekből álló állandó, folyamatosan működő, négyzólamú énekkart szervezzek. A kórus átlagban harminc-fős volt, 1945–46–47–48–49-ben működött: jó hanganyaga volt, tisztán énekelték a felső a-t és az alsó f-t is. Kottából négy szólamra énekeltük a Himnuszt, Szózatot, népdalfeldolgozásokat, Kodály-dalokat, a Bányász-himnuszt (Szerencse fel, szerencse le...) stb. Repertoárunk évről-évre bővült, hetenként kétszer gyakoroltunk és minden fellépés előtt főpróbát tartottunk. Társadalmi rendezvényeken, nyilvános ünnepélyeken mindig szerepeltünk, a környéken önálló hangversenyeket rendeztünk, nagyobb temetéseken is felléptünk. Az utóbbi két évben nagyobb hatás kedvéért már bányász-egyenruhában jelentünk meg (a mátranováki bányától ingyen kaptuk). Rendkívüli sikereink voltak. Részt vettünk az 1848-as centenáriumi kulturális versenyeken (járási, megyei, régiós versenyeken). A Miskolcon megrendezett Kelet Magyarországi Kultúrversenyen –egyéb kórusok mellett – a Miskolci Tanítóképző énekkarával vetélkedtünk és velük megosztott első helyet értünk el. Nagyon nézett Somos Lajos igazgató úr, amikor Miskolcra ponnyás teherautón hazafelé jövet megálltunk a Lyceum épülete előtt és az énekkar tagjai, a kocsin ülve, megvártak engem, amíg felmentem bányász-egyenruhában üdvözölni, köszönteni Lajos bácsit. Megköszöntem azt az áldozatos nevelőmunkát, amit Ő személy szerint is tett értem. Sajnos Bitter tanár urat akkor már nem köszönhettem.

Személyes emlékeink között kutatva – a tárgyilagosság kedvéért – rá kell mutatni végül arra, hogy a sok jó szándék, pozitív nevelő hatás mellett voltak az akkori tanítóképzésben negatívumok is. Nem kaptunk elég gyakorlati útbaigazítást az osztatlan és részben osztott iskolában folyó tanításhoz, a tanmenetek, heti tervek készítéséhez, noha a képző mellé rendelt gyakorlóiskola részben osztott volt. Sajnos, akkor még több volt a részben osztott és kis létszámú iskola – tanyasi iskola – Hazánkban, mint a teljesen osztott. 1942–43-ban életbe lépett a nyolcosztályos népiskola, s nyomban utána ennek a katolikus tanterve is, amit már csak egyénileg tanulmányozhattunk.

Azokban az években világtörténelmi események zajlottak: a második világháború elkeseredett küzdelmei egyre élesedtek. A mi képzőnk azonban hermetikusan el volt zárva a világpolitikai történésektől. Arról hallottunk, hogy ez a közdelem világnézetek harca is, de arról a „másik” világnézetéről semmit sem tudtunk. A mi intézetünk oktató-nevelő munkájában a vallásos gondolat, a katolikus világnézetű nevelés, az idealista életszemlélet, a hazafias nemzeti „öntudatra” nevelés középponti helyet kapott, de kitekintésünk nem volt. Főleg az iskolai

ünnepélyek, évfordulók alkalmával, néha (az utolsó években) tanítási órákon is érvényesült bizonyos irracionális tendencia, ami a nevelési folyamatot olykor feszültté tette, a nevelést az érzelmek, indulatok síkjára terelte.

Diplománk megszerzése után nagyot változott a Világ, s így a mi Hazánk kultúrpolitikája is. Alapvető változások következtek, vége lett a nagy szimbiozizsnak: az egyházi és az állami funkciók, jelképek szétváltak. 1949-től a vallás-oktatás már nem kötelező az iskolákban, választani kellett a tanítói, – illetve kántori teendők végzése között. Nyilván újra kellett fogalmazni a tanítóképzés feladatait, szellemiségét is. Állami feladattá vált a tanítóképzés. 1950-től új tantervek, új tankönyvek jelentek meg. Az új tankönyveknek, az iskolai tananyag-
nak már sugározni kellett a marxizmus-leninizmus ideológiáját, főfeladattá vált minden iskolában a materialista világnézet kialakítása. Új szakasz kezdődött az egri képző életében is.

Köztudott, hogy régebben is, ma is elvárják a tanítóktól: legyenek haladó szellemű, művelt szakemberek, gyermekszeretők, jól, hatékonyan tudjanak nevelni, rendelkezzenek korszerű világnézettel. Feladataikat ne csak az iskola falain belül teljesítsék, hanem a település társadalmi-politikai életében is. Vigyenek vezető szerepet, legyenek jó közösségi emberek, tartsanak ismeretterjesztő előadásokat, a felnőtteket is tudják aktivizálni. Ezek a pedagógusok számára nem új keletű követelmények, elvárások. Erre vonatkozóan hasznos útmutatásokat kaptunk már az egyházi tanítóképzőben is.

Budapest, 2007. szeptember 5.

Dr. Gecse István tanár, pszichológus

Greskovits László (1953)¹⁴

Egerben született 1934-ben. 1949-ben a 2. sz. gyak. ált. iskolából került a tanítóképzőbe. Érettségi után felvették a Budapesti Képzőm. Főiskolára. 1955-ben házasságot kötött – egyházi esküvővel is – Schleier Évával, aki ebben az évben érettségizett az egri tanító és tanítónőképzőben, majd Budapestre költöztek. 1956-ban megszületett Zsuzsanna nevű leányuk. Laci a forradalmi események idején összekötő volt az egri főiskola és a budapesti főiskolák forradalmi bizottságai között.

A forradalom bukását követően olyan zaklatásoknak volt kitéve, amelyek megakadályozták főiskolai tanulmányai befejezését. 1958-ban bíróság elé állították és a MNK megdöntésére irányuló fegyveres tevékenységbe való részvétele vádjával börtönre ítélték. Fogva tartották a budapesti gyűjtőfogházban, a váci és az egri börtönben, majd 1960-ban amnesztiával szabadult.

¹⁴ Írta Pipis József 2003 januárjában és mondta el a Gárdonyiban ötven éve végzetek osztálytalálkozásán.

A főiskolán Ék Sándor volt a mestere, és aki értesült szabadulásáról, tehetsége elismeréseként visszahívta a főiskolára. Ez hozzásegítette tanulmányai befejezéséhez.

A hivatalos szervek lehetetlenné tették számára a művész-telepek látogatását. Megértő barátai és ismerősei segítségével 1966-ig az Eü. M. grafikusaként dolgozott. Ekkor a Heves Megyei Népújság főszerkesztője a laphoz hívta segédmunkásnak.

A hetvenes évek második felétől rovatvezetőként is dolgozott. Zaklatottá vált életében sok örömet lelt a középiskolás éveiben elkezdett templomi festészetben.

Az Észak Mo.-i – különösen BAZ. megye – területén lévő templomok festését végezte sikeresen. 1978-ban agytrombózis következtében szakadt meg pályafutása. Ekkor még nem sejtette, hogy 13 éven át tart majd magatehetetlensége. Hosszúra nyúlt betegsége alatt 1984-ben születtek iker-unokái: Zsuzsanna és Balázs. Még örömmel tudta felfogni, hogy szeretett lánya boldog nagyapává tette.

1991. március 30-án halt meg 57 évesen. Türelemmel viselt betegségében Felésege a hosszú időn át kitartóan ápolta. Közbejárására halála után rehabilitálták férjét.

Jakab Józsefné Tóth Erzsébet (1957)¹⁵

Embermeséje.

Egyszer volt, hol nem volt, a Kopasz hegyen innen, a Zagyván túl, élt egy fiatalember és egy fiatal lány. Ezek, hogy, hogy nem egymásba szerelmesedtek és összeházasodtak. A fiatalember griffmadárra ültette szerelmét és felszállt vele a levegőégbe és csak a Bagolyváron túl, az Óriás-hegy fennsíkján szálltak le. Házasságukból három fiú és egy jány született.

Boldogságukat megzavarta az ezerfejű sárkány, aki fogcsikorgatva, vért köpve, nem kímélve sem embert, sem állatot, járta be az egész világot: rombolást, halált, jajszót fakasztva. Elvitte és szétmorzsolta a fiatalembert. Nagy szomorúság szállt a kis családra. A várva-várt apa nem jött, nem jöhetett, csak egy nyírfakéregre vésett üzenet maradt utána. A megpróbáltatások, az éhezések ellenére a gyerekek nőttek, mint a gomba. Okosodtak, eszesedtek, erősödtek.

Eljött az idő, hogy szerencsét próbáljanak. Először a legöregebb, a jány állt oda az édesanyja elé, hogy engedje el szerencsét próbálni. Az édesanyja nehezen

¹⁵ Írta: Jakab Józsefné, ki 2007. május 19-én vette át Egerben az Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolán jubileumi aranydiplomáját.

Az ötven éve lett diplomás tanítónő mindvégig Zagyvaszántó lakosainak gyermekeit tanította. Volt ennél az iskolánál igazgató helyettes, igazgató is. A hetvenes évektől a nagyközségi közös tanács oktatási bizottságának elnöke lett. Iskolai és társadalmi munkájának elismertségét megyei és miniszteri kitüntetések jelzik. (Szántó Hírei c. helyi lap 2007 nyár Szántó Lászlóné óvoda ped. írását kivonatolva lejegyezte K. F.)

állt rá a dologra, féltette elengedni gyermekét az ismeretlen, rideg világba, de a kisjány addig könyörgött, míg édesanyja bele nem egyezett. Szeretett volna eljutni az óriások országába, ahol okos tudorok tanítósdira oktatták a szerencséseket. Igen ám, de ide nem juthatott be akárki! Elsősorban a nagy vezérek gyermekei előtt volt nyitott az út.

Egyszerre indultak legkedvesebb barátnőjével az Óriások országába, mert céljuk azonos volt, csak a barátnő útja ki volt kövezve, a kisjány útja pedig tele volt akadályokkal. Végül a boszorkány lekergette az Óriások országába vivő útról. Félelmében más utat választott, olyat, ahol az esztendő csak három napig tart és kitanulhatja a gyors és gépírás tudományát. Az vigasztalta, hogy gyorsan sok-sok pénzt kereshet, segítheti édesanyját és testvéreit. A kisjánynak azonban nem nagyon tetszett a rövid esztendő, több időt szeretett volna tanulással tölteni.

Megbeszélte édesanyjával, hogy felkeresi a nagy-karmestert, aki egy hatalmas iskolát vezényelt a Zagyva menti városban, hogy ugyan vegye már át több év alatt elvégzendő szólamába, mert ő csak érettként akar onnan távozni. Képzeljétek, a nagy karmester beleegyezett! Örült a jány, hogy végre, ha nem is az óriások országába, de olyan helyen tanulhat, ahol tanult emberré válhat, és ha minden jól megy közigazdász is lehet belőle. Örülhetett is, hisz édesanyja megengedte, hogy tovább tanuljon. Kevéske pénzüket nagyon be kellett osztani, hogy a tanulásra is jusson. GYIV-esek halljatok csodát! Hatvan forint jutott egy főre havonta! Az anyában égett a vágy, hogy férje elképzelését valóra váltsa, ugyanis hajdanán elhatározták, hogy a jányukból kisasszonyt nevelnek.

És képzeljétek el, csoda történt.

Hírül vették, hogy egy Kopasz-hegyen túli kisleányt szülei nem tudják elindítani az Óriások országába és helyette szerencsét próbálhat a Zagyva-menti jány.

Az anyuka most már sütötte is a hamuba-sütött pogácsát, felbattyuzta a jányt és fájó, de bizakodó szívvel elindította a hosszú útra. Megérkezett a lány az Óriások országába, de még itt is ki kellett állnia három próbát, hogy bekerülhessen álmai iskolájába, a paradicsomba.

Először is meg kellett keresnie azt a helyet, ahol széltől, naptól, hidegtől, esőtől meghúzhatja magát. Ezt a helyet már többen keresték, így a nyomot követve teljesítette az első próbát, odatalált.

Itt azonban egy óriás útját állta, azt mondta, csak akkor engedi be, ha hoz egy papírt az óriások vezérétől, aki egy hatalmas palotában lakik több óriás vezérrel együtt.

Ott állt a lány a második próba előtt és megint csoda történt! A lány észrevet-
te, hogy az óriások közül egy jóságos óriás emelkedik ki, aki valaha írni-olvasni és számolni tanította.

Pillanatok alatt elkészült az írás, amivel ismét bekopogtathatott a szálláshelyre egy hatalmas dzsungelbe, amit az óriások kollégiumának neveztek.

De még hátra volt a harmadik próba, bejutni a paradicsomba. Egy kis pihenő után másnap reggel, miután ivott az élet vizéből és meg is mosakodott benne,

hétszeresen megerősödve elindulhatott a paradicsom felé. A paradicsomot kövé meredt oroszlánok őrizték és mutatták az utat a távoli palota felé. Ez a palota a tudásfájának tetején épült, itt képezték a jövő tanítókat. A lány kissé megrettent a lépcső alján, de erőt vett magán és elhatározta, megharcol minden ellen-séggel, hogy bejuthasson a palotába. Sikerült neki!

Csak hát megint baj volt! Nem volt beírva a neve abba a hatalmas könyvbe, amibe a tanítójelöltek nevét beírták, újabb papírt kellett hoznia a jóságos óriástól. Hát végül meg is szerezte.

Kinyílt előtte a paradicsom kapuja: tanulhatott, tanulhatott, tanulhatott!

Közben azért voltak versenyek, szakkörök, nagy séták, kirándulások, bálók, táncok, barátságok, szerelmek. Nagyon csodálatos éveket töltött az Óriások országában. Amikor letelt a négy esztendő, hazament, meglátogatta a családját, barátait. Mind-mind nagyon örültek egymásnak. A fiúk, mármint a testvérei éppen saját szerencséjüket kovácsolták.

A kis pihenő után a nagy-lány átköltözött a Zagyva bal partjáról a Zagyva jobb partjára és letelepedett.

Itt a Zagyva jobb partján tanult meg dolgozni, szeretetben, becsületben élni, tisztelni és elismerni másokat. Megtanult és munkájában egész életében hasznosította a szeretet erejét, időben felismerte Dante szavainak értelmét: „A szeretet az, mely megmozgat napot és csillagot”.

Itt a Zagyva jobb partján nyílt ki előtte a csodaiskola kapuja, ahová csak úgy özönlött a sok-sok gyerek. Többségük Kiss, Rabecz, Patkó, Misinszki, Ambrus, Illés, Oldal nevekre hallgatott. Volt belőlük éppen elég. Megkezdődhetett a csoda, a tudás beültetése az érdeklődő kobakokba. A tanító néni több száz gyermeket tanított meg írni, olvasni, számolni, jókat játszani, kirándulni, szeretni. Fogva izzadó kezüket, letörölve gyermeki könnyeiket, együtt kacagva, gyötrődve igyekeztek felfedezni az ismeretlent. Közben új hajtások fejlődtek ki mellette, akikből varrónő, villanyszerelő, fodrász, mérnök, munkás, tanító, óvónő, tanár, még közgazdász is vált. És még ki tudja hány szakmában helyezkedtek el a fiúk, lányok, de mind EMBER-ré váltak.

Sokan voltak. A feladat gyönyörű volt. Mindig más. Új emberkék, új feladatok, csupa izgalom, csupa élet. A sok munkában a mi lányunk sem vette észre, hogy mikor lett tanító néniből néni.

Hisz minden nap ott volt a csoda!

Nem vette észre, nem akarta észrevenni, hogy megöregedett. Egy nap arra ébredt, hogy a csoda nem ismétlődhet meg, vége! Csoda-ország kapui könyörtelenül bezárultak előtte.

Most aztán jár-kel a házban, kószál a kertben, bolyong a faluban, keresi a helyét, hátralévő élete értelmét. Ha ügyes lesz, meg is találja. Lehet, hogy a szerencse is a nyomába szegődik és boldogan élhet, míg meg nem hal.

Ha nem vagytok restek, néha azért vigyetek egy kis iskolaszagot és legyetek vendégei!

Juhász András (1946)¹⁶

1941–42. iskolai évben voltam első éves tanuló. A prepa jelző így nem illik igazán rám. Az első, második és harmadéves tanulók már a líceum épületébe és líceumba jártak. A negyedik és ötödévesek voltak a tanítóképzősök, ők voltak a prepák. Mi sokkal tudományosabb könyvekből tanultunk, mint a negyedik-ötödik évesek. Mi is kaptunk heti 3-4 órában kántorképzést. Ma úgy mondanánk ének-zene tagozatos líceum. A többi tantárgyakat kb. heti 28 órában tanultuk. Ötven perc tanulás, 10 a szünet. Két órakor léptünk ki a líceum épületéből. Minden tanteremben volt egy zongora és egy harmónium. A kántorjelöltek részére két orgona állt rendelkezésre a líceum épületében. Délután kötelező gyakorló órák voltak a heti négy órából, ott tanultuk meg a zongora és harmónium leckét. Bitter Dezső zongora és orgona művész tanár úr még este hat óra körül is bejött a líceumba meghallgatni, hogy ott gyakorol-e az órarend szerint kiírt tanuló. A hegedűn játszóknak is ingyenes volt a délutáni tanítás.

A harmincas évek végére úgy felszerelték fizikai biológiai szerekkel az iskolát pl.: mikroszkópok, mikrométeres készülékek, melyekbe be kellett fogni a növényt, melyről század ezred milliméteres metszetet készítettünk és vékony üveglapok közé téve vizsgáltuk a metszetet, láttuk a vízben úszkáló állatkákat sok százszoros nagyításban. Minden négy tanulónak jutott egy mikroszkóp a leírt hozzátartozókkal együtt. Messze földön nem volt még egy középiskola ilyen módon felszerelve. Ilyen modern volt az egri tanítóképző intézet és líceum. A líceumba járók közül negyedik év végén néhányan leérettségiztek és talán főiskolára, egyetemre jelentkeztek. Belőlük nem lett egri prepa, de az ötödik tanév már tanítóképző volt. Így lettünk mi és a későbbi tanítóképzősök is (bár nem a líceum épületében) „egri prepák”.

Kiváló tanáraink voltak pl. Somos Lajos, Abkarovits Endre, Bakonyi Ferenc, Benkóczy Emil, Bitter Dezső, Hamza Tibor, Kovács Vendel, Merő László, Szokolovszki (Almás) Béla tanár urak. A gyakorlóban Vásárhelyi József tanító úr. A felsorolás nem teljes.

Bakonyi Ferenc testnevelő tanár jó időben a közeli MESE futballpályán tartotta a torna órát. A tanév vége felé villámversenyt csinált. Egy mérkőzés húsz percig tartott. Minden osztály a másik négy osztállyal játszott. Két óra alatt lezajlott a verseny. Mi elsősök minden osztályt legyőztünk, még az ötödéveseket is. Még a csapat játékosaira majdnem emlékszem: Engler Lajos kapus, Jaklovszki János, Polgár József bekkek, Nagy János ?? halfok, Zubkó Endre, Szám Ervin, Csík Jenő, öcsém Jenő és én. Csík Jenőt az arany csapat Buzánszkyja az ifjúsági csapatok felügyeletével bízta meg. Jenő öcsém Kazincbarcikán, én Rudabányán futballoztam.

Számomra két nevezetes eseményről kívánok még beszámolni.

¹⁶ A dolgozatot írta: 2007. szeptember 30. Juhász András matematika–kémia szakos tanár.

1943. január 28-án Dr. Szmrecsányi Lajos egri érsek elhunyt. Temetése a Székesegyházban volt. A temetésen megjelent Horthy Miklós Kormányzó úr is. A fogadására iskolánk cserkészcsapata is sorfalat állt, közöttük voltam én is. A hosszú sorfal kb. öt méter széles utat biztosított a Kormányzó számára. A mi csapatunkat úgy helyezték el, hogy sík terepen és lépcsőn is láttuk menni. Karnyújtásnyira ment el előttem. A járása lenyűgöző volt, bámultuk azt az embert. Azután tudtam meg, hogy hónapokig tanult elegánsan járni.

A másik emlékezetes esemény volt 1943 nyarán a Berva völgyében, cserkész táborban az osztályunk nyaralása. Pallavicini őrgrof gazdatisztjének a fia is velünk járt egy osztályba. Brüdl Robi apja egy egész birkát (feldolgozva) küldött az egy-hetes táborba.

Dr. Somos Lajos igazgató úr évkönyveiből hiányzik az iskolához tartozó internátus.¹⁷ Ezt is az egri érsek tartotta fenn, mert a tanítóképzőben kötelező volt a városban való bentlakás. Vidékről Egerbe való bejárásra nem adtak engedélyt. Oka a rendkívül sok délutáni elfoglaltság. Az internátus Széchenyi utca 47. számú épület nagy előudvarral bírt. Ebben az udvarban sok esti énekes, műsoros tanulói összejevetelt tartottak. Ezekre az ott lakó évfolyamtársak meghívták az osztályukba járó külsősöket. Szép dallamú és jó szövegű dalokat és énekeket tanultunk ott meg. Ezek a dalok tükrözték a kor szellemét. A tanintézet szelleméről alaposan meggyőződhetünk Dr. Somos Lajos igazgató évkönyveiből. Ezért nem válaszolok a „gondolatébresztő” szavakra. Az internátusi énekekre, dalokra ellenségeink az irredenta jelzöt ragasztották és ma nem szólalhatnak meg pl. Szép vagy, gyönyörű vagy..., vagy Latorca partján a nóta más....

Szépek voltak a diákévek az egri érseki tanítóképzőben. Én, aki Makláron születtem külsős voltam és az egri laktanyákban kaptam reggelit, ebédet, vacsorát. Nem félt Horthy Miklós, hogy mi tizenöten – az öcsémet is beleértve – bajt csinálunk a laktanyában. Ott született egy vicc: Szép őszi nap volt, hulltak a fáról a sárgult levelek. Az ügyeletes tiszt előszobájába ebédeltünk, illetve gyülekezünk. Az ezred kivonult Baktára. Épületenként csak egy-egy katona maradt otthon. A tiszt megfúvatta a gyülekezőt. Rohantak az épületekből a katonák. A tiszt a negyedik befutó után kérdezte, hány seprű van nálatok? Jelentem kettő, jelentem három, ... jelentem négy... majd az utolsó: jelentem egy sincs. Kivonult mind. Robbant a röhej.

¹⁷ Az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézet és Líceum évkönyvei majdnem mindegyikében olvashatunk az Internátusról is. Pl. 1941–42 iskolai évben az 59. oldalon.

Kapás István (1953)¹⁸

Nagyiván községben született 1934-ben férfifodrász mester édesapa és női szabó mester édesanya gyermekeként. A Nagyiváni ált. iskolából vették fel az egri tanítóképzőbe 1949-ben, ahol 1953-ban érettségizett.

Felsőfokú tanulmányait a Jászberényi Tanítóképző főiskolán és Nyíregyházán az Államigazgatási Főiskolán végezte. Nagyivánon a tanács. vb. titkárként dolgozott, majd ált. iskolai tanárként tanított. Hét éven át volt a Tiszaszöllősi ált. isk. igazgatója. 1957-ben nősült meg, Varga Etelka tanárnőt vette feleségül. 1972-be Tiszafüredre költöztek. Itt tanított hosszú éveig. Először a Kossuth Lajos, majd Széchenyi ált. iskolában.

Feleségével boldog családi életet éltek. 40 évi munkaviszony után vonult nyugdíjba. Szeretett élni. Nagyon várta az 50. éves találkozót. Néhány hónapos betegkedését követően 2002. május 24-én váratlanul elhunyt. A tiszafüredi temetőben temették el.

Kecskés József (1935)¹⁹

Bár én csak két évig voltam prepa, azért erős a kapcsolatom. Korábban 1931-ben érettségiztem Kalocsán a jezsuitáknál. Ott én vagyok az egykori osztálytársaim összekötője, a találkozások rendezője. S még élünk kilencen. A hatvan éves találkozómon vázoltam, mit is éltünk át az érettségi óta: világválság, világháború – bár az elsőt is átéltük, mint gyerekek – német, majd orosz megszállás, ötvenhatos forradalom, ... és mégis élünk.

1933–35 között voltam egri prepa. Majd az idén kapjuk a gyémánt diplomát.²⁰ A két év erős kapcsolatot teremtett köztem, az alma máter és osztálytársaim között. Találkozásaink állandó résztvevője vagyok. Így az 1995-ös prepa napra már most jelentkezem, csak érjem meg. Versmondással szeretnék hozzájárulni a prepa nap ünnepélyesebbé tételéhez. 61 évvel ezelőtt, épp ott a képzőben voltam a szavalóverseny győztese. Most Váci Mihálynak a tanyai tanítóság gyönyörű szép versét „A jegyfe fényben” szeretném elmondani.

Mint tanyai tanító kezdtem én is a pályafutásomat. 1952-ben szereztem tanári oklevelet, de ma sem sértődöm meg, ha tanítónak szólítanak. Egyébként az előképzésem során Egerben szereztem a szaktanítói bizonyítványomat.

Nyolcvankét éves korom ellenére dolgozom. Vácott a 200 □-öles kertemben fizikai munkát végzek. Rendhagyó magyar órákat tartok iskolákban. Mécs Sándor, Remenyik, Végvári verseivel keresem meg a gyerekeket.

¹⁸ Írta Pipis József 2003 januárjában.

¹⁹ Kecskés József Kovács Sándor Körünk titkárához, 1995-ben írt levelét kivonatossan ismertetjük.

²⁰ Nem kapták meg a gyémánt diplomát 1995-ben.

Sajnos nem jártam sikerrel a Baráti Kör illetékeseinek megkeresését illetően. Anna György osztálytársam ui. a második világháborúban meghalt, de eddig nem sikerült bevéselnem nevét a líceumban elhelyezett márványtáblára.²¹ Ezért benneteket kérek ennek pótlására.

Gyakran jut eszembe egyébként –Anna Györgyre gondolva – saját sorsom. 29 éves koromban vittek a Don felé. Tizenhat hónapos kislányomat és másodikkal várandós feleségemet hagytam itthon. Én szerencsés katona voltam, megúsztam. 1943 január 1-én ültem a szabadságos vonatra, s csak mint IBUSZ utas 1982-ben léptem újra szovjet földre. Majdnem hasonló szerencsével katonáskodtam 1944. szeptember és októberében is. A családomat volt nehéz összehozni, s ráadásul orosz segítséggel 1945. február végén ez is megtörtént. Hat gyermekes apa vagyok, több unokával és harmadikos dédunokával. Legidősebb lányom az idén megy nyugdíjba. Baj, hogy a feleségem egészsége 75 éve ellenére fogyatékosabb, mint az enyém.

Egy hosszabb levél is birtokomban van, minek alapján kiegészítem az erre érdemes öreg prepa életútját²².

Érettségi után kimaradt két év azzal a szomorú körülménnyel függ össze, hogy félárva gyerek lévén – édesapja 1914 októberében életét vesztette Galiciában – meg kellett alapoznia a tovább tanulásának anyagi lehetőségét. Először a Műegyetemen való tovább tanulást próbálta meg, majd alkalmi munkák vállalásából tartotta fenn magát Pesten, végül Fülöpszállási községében – a kádár nagybátyja falujában – kapott községi adóügyi tisztviselői állást. Ugyanebben az időben elvállalta a tiszabői kántor-tanító Chikán Pál két gyermekének tanítását.²³ Chikán Pállal való találkozásának köszönhető – aki jó kapcsolatot ápolt az akkori egri képző internátus igazgatójával – hogy az 1933/34-es iskolai évtől – a szükséges különbözeti vizsga letétele után – egri diák lett. Osztályfőnöke Málnási Ödön. A Széchenyi utcai Szent László internátusban ingyen kosztot biztosított számára Csanády László. Mindezen kedvezmény ellenére rendszeresen tanította az arra „rászoruló” gazdag gyerekeket. A szünidőket nem tudta otthon tölteni, mivel útiköltségre nem futotta, bár rendszeresen kapott szavaló és beszédmondó versenyeken való jó szerepléséért, pályaművek írásáért jutalmat. Ötöd éves korában – figyelembe véve félárva voltát, szerény anyagi helyzetét – az Árvaházba költözhetett.

A kántortanító oklevél megszerzése után első munkahelye a Nagykőrű – Szolnok m. szolnoki járás – községhez tartozó Csataszög tanyasi iskola. Leghosszabb időt Solton töltötte 1939 augusztusától mintegy nyolc évet. Közben

²¹ Itt Kecskés József részletesen elmondja a hősi halott családjával való szoros kapcsolatát.

²² Kohajda barátomtól – mint a Baráti Kör egykori titkárától – 2008 januárjában kaptam egy – Kecskés József által 2003-ban írt, ekkor 90 éves volt – 10 oldalas levelet, melyet ezúttal használtam fel, hogy némileg kiegészítsem Kecskés József beszámolóját.

²³ Chikán Pál tiszabői kántor-tanító két harmadik gimnazista, magántanuló gyermekét – Zoltánt és Attilát – havi 10 P-ért + teljes ellátásért tanította.

természetesen a háborús viszonyok miatt meg-megszakadt civil élete. Pl. 1938-ban négy hónapig katonáskodott, 1942-ben részt vett a Don melletti harcokban. 1943. január 1-én a szabadságoltak vonatával – Starij Oszkolból indultak – hagyta el a harcteret és tudjuk január 1.-én indított a vörös hadsereg általános támadást, minek következtében a 200.000 magyar katonából negyven ezer halt meg a támadás következtében és hetven ezer sebesült meg, került fogságba vagy tűnt el.

1944-ben ismét behívták, így a magyarországi harcok idején hadnagyi rendfokozattal egy szakaszt vezényelt. Szülőföldjéhez közeledve a front, Miskén civil ruhába öltözött, így várva az orosz csapatok átvonulását. Kalandos úton jutott haza februárban, illetve talált rá feleségére Cecén, aki testvérénél vészelte át a háborús heteket, hónapokat gyerekeikkel, otthagya lakásukat Solton.

A helyzet konszolidálódása érdekében aktívan részt vett a politikai életben. A Nemzeti Paraszt Párt tagja lett, mi több ő szervezte, s lett helyi párttitkára. 1947-ben képviselő jelöltként járt a tíz települést magába foglaló választókerületet.

Kecskés József szakmai útja színes. Volt ált. isk. igazgató, járási, majd megyei tanulmányi felügyelő, kollégiumi nevelő tanár, óraadóként oktatott szakértiségis fiatalokat, egy évig tanított a Miskolchoz tartozó Percesen bányász szakmunkásokat, végül Vácott telepedett le, ahol nyugdíjazásáig – tizennégy évig, 1977-ig – tanított. Bács megyében még Solton kívül rövidebb ideig tanított Rákoskeresztúron (Pest m.), Kecskeméten, Kalocsán, majd ismét Kecskeméten.

Ahogy leveléből kitűnik a mind nagyobb család –hat gyermekük született – el-tartása érdekében vállalt főállása mellett egyéb munkát is. Különböző állás lehetőségek között komolyan mérlegelte mindig a várható jövedelmet. Pl. Soltról – ahol a kántorföld aranykorona értéke 356 volt, ezáltal kedvezőtlen beszolgáltatási kötelezettsége keletkezett – kénytelen volt Rákoskeresztúrra pályázni, ahol 10 hold jó minőségű földre számíthatott.

Hogy nyugdíjazása után sem pihent, kitűnik a közölt leveléből. Baráti Körünk rendezvényein kitűnt aktivitásáról pedig egyesületünk másfél évtizedes történetében írunk.

Dr. Kelemen Ferenc (1949)

„Dixi et salvavi animam meam”!²⁴

Hetvenkilenc éves vagyok és hatvan évvel ezelőtti – még ma is bennem élő – történeteket, érzéseimet akarom elmondani. Hogy miért? Talán azért, hogy életem könyvében elvarrjak öt elvarratlan (lapot) szálat. Azért, hogy beszéljek korosztályomról, aki a huszadik század izgalmas, keserves, emberséget próbáló évtizedeit élte meg. Az is felrémlik néha bennem, hogy – és ez másfél évtizedes

²⁴ Megmondtam és ezzel megnyugtattam lelkiismeretemet.

Vasmegeyi munkálkodásom alatt tudatosult, erősödött meg – volt ennek a Hazának szerencsésebb tája is, mint a mi palóc népünknek itt a Bükk és Mátra alján helyt adó dimbes-dombos vidék.

Az én gyermekkoromban „tótok” és nem szlovákok laktak tőlünk északra, akik drótoztak-fótoztak és hátukon hordták a kisméretű ablaküvegeket. „Bocskort” hordtak a románok nem cipőt és csizmát, mint mi. Keresztre feszített Nagymagyarország képe függött az egy tantermes, Rk. elemi iskolánk falán. De ott volt a falon két angyal által tartott koronás címer is, amit aztán 1946 február elején a Kossuth váltott le, majd a kerek búzakoszorús vörös csillagos keleti tagköztársaságokra emlékeztető, heraldikánk történetétől idegen – búzakalász, kalapács – jelkép. Ez utóbbi helyére 1957-ben aztán egy piros, fehér és zöld színű kis pajzs került. Negyvenhárom év után, 1989-től ismét az ismert hegyes talpú és kettéhasított pajzsú Szentkoronás címert tudhatjuk magunkénak.

1944 szeptemberétől, hogy átléptem az Egri Érseki Tanítóképző Intézet kapuját – öt évig-, hat miniszterelnöke volt – Lakatos Géza, Szálasi Ferenc, Miklós Béla, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc és Dinyés Lajos – Magyarországnak.

Ugyanezen idő alatt félféudális-polgári politikai rendszerből keleti mintájú egypártrendszer lett, melynek velejárója a magántulajdon szinte teljes felszámolása. „Hiszek Magyarország feltámadásában...” énekeltük, s reméltük, úgy lesz.

Öt éves voltam, mikor felépítette Apám és Nagybátyám közös otthonunkat: közös konyha két szobának mondott helyiség, melyből csak egyiket lehetett fűteni. Fekhelyem, melynek neve tologó volt, nappalunként szüleim ágya alatt „parkolt”.

1938-ban a szúcsi rk. elemi népiskola negyedik padsorában ültem, mikor az első bécsi döntés értelmében visszakaptunk közel 12 ezer négyzetkilométernyi magyar földet. Egyetlen tanulócsoporthoz folyt a tanítás Pintér Béla bácsi kántor-tanító vezetésével. Egy-egy osztály elfért egy padsorban. Hét sor pad volt az olajozott padlós tantermünkben. Hatban a rendes tanulók, a hetedikben pedig az ismétlősök ültek.

Tizenhét éves voltam, mikor Anyám a padlásra száműzhetette petróleum lámpánkat, 1945 szeptemberében kigyúlt a villany Szülőfalum házaiban.

Az Egercsehi bánya autóbuszával jártam be Egerbe, hogy az öt elemi után az Egeri Állami Dobó István Gimnáziumban folytathassam a tanulást. 1941 őszén egyik történelem óránk azzal telt a gimi első osztályában, hogy kiigazítottuk Magyarországnak államhatárát hegy és vízrajzi atlaszunkban.

A második bécsi döntés alapján ui. újabb 43 és félezer négyzetkilométerrel növelhette területi szuverenitását a Magyar Királyság a királyi hatalmat, az államfői teendőket, korlátozott királyhelyettesítési hatáskörben Magyarország választott Kormányzója – Vitéz Nagybányai Horthy Miklós – látta el. Ezért mondtuk, hogy király nélküli Királyság vagyunk.

Hamarosan kiderült azonban, hogy a mind nagyobb követelménynek csak úgy tudok megfelelni, ha Egerben való lakásomat lehetővé teszik Szüleim. Így

kerültünk unokatestvéremmel együtt szüleim ismerősének egri Rákóczi utcai lakása – égre nyíló ajtajú – mosókonyhájába. „Házvezető nőnk” az özvegy 74 éves Dédanyám lett. Vasárnaponként Apám és Nagybácsikám biciklin szállították nekünk a következő heti élelmet.

Számomra utolsó –negyedik – gimnáziumi osztályt úgy tudtam elvégezni, hogy egy földink – messziről rokonunk is – kosztosai lettünk Bocskai utca 11. számú házának kicsi szobájában. Hárman – unokatestvérem és én, valamint egy távoli, tőlünk két évvel fiatalabb Leány rokonunk – kaptunk egy ágyat és egy nagy fonott, tetővel is ellátott utazókosarat. Ez utóbbi alkalmatosság volt az alacsony növésű Elviránk fekhelye, akit egyébként minden csínytevésre kész unokatestvérem időnként bezárt szűk „ketrecébe” és csak sírdogálás után engedte szabadon.

Levélben kértem 1944 tavaszán Szüleimet, hogy születési és házassági anyakönyvi kivonatokat küldjenek magukról, apai és anyai nagyszüleimről. Küldték is az Egercsehi Plébánián és Kőrjegyzőségen illetékmentesen kiállított tíz darab dokumentumot. A kor jellemző hangulatát idéző, Anyám nevére kiállított Polgári személyi lap 5. rovata, idézem.: „A törvényes rendelkezés szerint zsidónak tekinthető-e? „Nem!” – írta be 1944. augusztus 14-én a népmozgalmi nyilvántartó Édesanyám lapjára, ami másként azt jelentette, hogy árja.

1944 májusában 1285 zsidót zártak gettóba²⁵ szülőfalumhoz tartozó Bagolylyuki községrészben. Látva a szerencsétlen családok – öregek és gyermekek – „költözését” jutott eszembe, eszméltem, miért tűnt el egyik napról a másikra a Dobó Gimnázium 4. osztályából a kis soványka Löwi Pál, a dagi Heller és majdnem jeles rendű Rotschild Bandi. Akkor az év végi bizonyítványosztáskor nem tudtuk, mért nem talált gazdára a három sötétkék-keményfedeles bizonyítvány.

Már gimnáziumi tanulmányaim során sóvárogva hallgattam a falumbeli prepa barátomat, ahogyan dicsérte az összkomfortos Széchenyi utcai Internátust.

Mégis jó szívvel gondolok ezekre az évekre. Hogy, miért? ... mert valóság lett bennem az a szentpáli üzenet, hogy „...a szeretet nem szűnik meg soha”. Oly nagymértékű és önzetlen szülői, nagyszülői – anyai – szeretet vett körül, igazgatta utamat, amit azóta sem felejtetek.

1944 őszén aztán sok egymásnak ellentmondó szülői értesítés után elérkezett a Veni Sancte ... napja.

Mivel az Internátus²⁶ nyár óta katonai kórház volt, bennünket a Líceum termeiben – tornateremben – helyeztek el. Október 5-én, mivel a Dobó Gimnázium

²⁵ A gettó szót a tört. tudomány ugyan eddig is ismerte ugyan, csak teljesen más tartalommal, mint ezt 44-ben megtapasztaltuk. Zsidók lakta negyedeket neveztek így, az általuk elkerített és üldözésük idején védekezésre alkalmas városrészekben.

²⁶ Az Internátus – Széchenyi u. 47. – fenntartója is az Egri Érsekség volt. Igazgatója dr. Halmos Mihály érseki tanácsos, hittanár. Az internátus 120 növendéknek tudott helyet adni. Az ellátási díj fejében a diákok lakást, napi háromszori étkezést, világítást, fűtést és mosást kaptak. Csak

mot német katonák lefoglalták, 3 tantermet át kellett adni az állami gimnázium tanulóinak délutánonként. Úgy emlékszem több időt töltöttünk a légópincében, mint a tantermeinkben. Bizony zaklatott életet éltünk. Új fogalmakat ismertünk meg, mint légópince, gettó, fájrönt. Gyakran kellett a Líceum légópincéjében tölteni órákat a várost fenyegető bombatámadás miatt.

Október 9-én pedig, 16. születésnapom előtti napon tornaóránkat megszakítva – amit Bakonyi tanár úr az Érsek kert salakos futballpályáján tartott – be kellett vonulni Somos igazgató úr utasítására. A négy osztály már a tágas udvaron zajongva várta érkezésünket. Igazgatónk a tőle megszokott emelkedett, de most szinte el-elcsukló szomorú hangján bejelentette, hogy a vidéken élő növendékek részére meg kell szakítani a tanítást. Biztonságunkért nem tud felelősséget vállalni a tantestület. „...vigyázzatok magatokra és kérjétek Isten segítségét, hogy túléljük e világégest” – mondta Lajos bácsi. Ekkor a mögöttem álló B. V. hangos nevetésbe tört ki. Nem lehet tudni, miért? Örült a kényszerszünetnek, vagy talán a mellette állóval nem érezve át a drámai helyzetet, viccelődött? Tény, hogy ezt meghallva a tőlünk nem messze álló Bitter tanár úr megpofozta.

Azóta tudom, hogy két nappal ezután 11-én a szovjetek már elfoglalták Szegedet. 11-én a város vezetése katonai célokra lefoglalta az iskolánkat. Német katonák költöztek be. A zeneteremben polgári menekülteket szállásoltak el. 16-án aztán már a helybeliek (egriek) részére is abbamaradt a tanítás. A németek november 30-án átengedték a várost az oroszoknak.

A december 12-ei német repülőtémadás a város központja ellen nagy kárt okozott a Líceumban, melyet – mi vidékiek – január végi, február elejei visszatérésünkkor tapasztaltunk meg. Október 25-én a VKM. rendelete értelmében az ország minden iskolájában abbamaradt a tanítás. Nem is kaptunk az első félévben értesítőt, mivel csak 1945. január végén – vidékiek számára – február elején kezdődött a tanítás. Az Internátus február 5-én fogadta diákjait.

A kényszerszünet alatt szülőfalumtól 5 km-re fekvő Bátor község határába jártunk lövészárkokat ásni. Ekkor tapasztaltam meg a fájrönt szó tartalmát. Azt jelentette, hogy amint du. 4-5 óra táján hangosan elkiáltotta magát a munkánkat felügyelő egy katona: **f á j r ö n t ! !** hazaengedtek. Mehettünk haza hátunkon ásóval, lapáttal, ahogy reggel, most is gyalog.

Februárban szomorú hírek jutottak tudomásunkra. Bitter tanár urat letartóztatták két – a negyed éves Sturman Sándor, valamint a harmadéves Rudlof Tibor

néhány jellemzőjét ismertetem az épületnek. Négy tanulószoba volt: 2 db. 35-35 nm-es, egy 26 és egy 57 nm-es nagyságú. Négy hálóterem: a legnagyobb 170 nm, két közel 130 és egy 68 nm-es. A háztartást vezető apácáknak 2×20 nm-es lakószoba fürdővel állt rendelkezésükre. Volt a házban egy szobányi nagyságú kápolna is, melyben lehetőség adódott a felsőévesek részére a szentmise énekeinek harmónium általi kísérésére. Halmos Miska bácsi ui. rendszeresen itt mutatta be napi szentmiseáldozatát.

A nagy zsúfoltság ellenére a tanuláshoz és pihenéshez minden feltételt biztosították a két (prefektus) tanár-felügyelő és felsőbb éves hallgatók. Az előbbieket még akár testi fenyegetést is alkalmazhattak ennek érdekében.

– képzős diákkal együtt és Szovjetunióba deportálták. Bűnük: származásuk, melyet nevük elárult, tehát Bitter, Sturman, Rudlof. Bitter Dezső és diákjai kálváriáját Abkarovits Endre tanár úr és a két túlélő diák visszaemlékezése alapján Soltész József írta meg. Abkarovits tanár úr, mint legjobb barátjáról, a Képző jeles ének és zene szaktanáráról, Eger város közéletében nagy tekintélyre szert tett kollégáról emlékezik meg a birtokomban lévő ötoldalas dolgozatában.

A tanári kar – melynek tagjai szétszéledtek ősszel – fokozatosan egészült ki. Vadász tanár úr Szegedről már január 5-én megérkezett, majd Kovács Vendel május 8-án, később Vásárhelyi József, majd Bakonyi Ferenc és Molnár József is munkába álltak. Dr. Lukácsné, Andaházy Katalin gimnáziumi tanárt a Tankerületi Főigazgatóság intézeti rendes tanárnak nevezte ki.²⁷

A tanórákon túl részt kellett vennünk az intézetben keletkezett károk helyreállításában. Én már csak arra emlékszem, hogy üveg híján pauszpapírt ragasztottunk a líceumi ablakok kereteire. Az egri fiúk viszont mesélték, mint szállították a tantermekből, szertárokából a törött üvegeket és sített az udvarra.

1945. május 8-án rendkívüli kiadásban számolt be az Igazság, magát demokratikusnak mondó egy lapos megyei újság, hogy „Befejeződött a háború! Ma van az európai győzelem napja. Németország letette a fegyvert.” Fellélegeztünk. Bizakodtunk, talán jobb lesz.

Négynapos ügynevezett „átképző” tanfolyam indult a tantestület számára és eligazítást kapott a tantestület. Intézetünk tanárai 1945. február 6-án felesküdték az Ideiglenes Nemzeti Kormányra, mely 1944 decemberében alakult meg Debrecenben. Júniusban és júliusban már a korábbi évek gyakorlatának megfelelően tartották az összefoglalókat, osztályértekezleteket, írásbeli és szóbeli képesítő vizsgákat.

Kötelező tantárgyként bevezették az orosz nyelv tanítását. Különös, hogy mi mégis csak egy félévig tanultuk. Ennek oka az, hogy nem tudott szaktanárt szerezni iskolánk, aki tanította volna e nyelvet. A nyelv tanítására végül is Vadász László számtan tanár –általunk nem ismert okok miatt – vállalkozott, esetleg kijelöltetett? Lényeg, hogy velünk párhuzamosan tanulta Ő is az eddig számára idegen szláv nyelvet. Nemcsak bennünket tanított azonban. Gyakran olvashattuk a megyei újságban hirdetését. ” Tud már oroszul? Megtanítja Vadász tanár Csiky Sándor – u x.”

²⁷ Bennünket az alábbi tanárok tanítottak öt éven át: Dr. Somos Lajos, aki 1948/1949-es tanév első félévévéig igazgatója volt az Intézetnek. Őt Vámos Nándor vegyész mérnök követte az igazgatói székben, Abkarovits Endre, Almásy Béla – 1946–1947 tanév végéig – Ő volt az osztályfőnökünk is, Bakonyi Ferenc, Bitter Dezső – 1944-ben jó egy hónapig tanított csupán – Dr. Halmos Mihály – 1948-ig – Hamza Tibor, Hórvölgyi István – 1945-től, Kovács Vendel – 1947/48. tanévtől osztályfőnökünk is –, Molnár József – 1944-től – Benkóczy Emil helyét foglalta el, Dr. Lukács Dezsőné, (szül. Andaházy Katalin) 1945 áprilisától, Kassáról menekült gimnáziumi tanár, Szalay Lajos –1944 áprilisától – Szügyi Trajtler Géza – 1948-ig – és Vásárhelyi József.

Március 11-én iskolánkban megalakult, mint új demokratikus ifjúsági szervezet a MADISZ a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség. A Parasztpárt egyetértett volna egységes ifjúsági szervezet létrehozásával, de az SZDP 45 márciusában úgy határozott, hogy külön hoz létre ifjúsági szervezetet. A Kisgazdapárt hasonlóan döntött. Később a Parasztpárt EPOSZ néven alakított ifjúsági szervezetet. Így végül a MADISZ a kommunisták ifjúsági szervezete lett.

Úgy emlékszem csak egyszer – 1945 márciusában – gyászmisén vettünk részt a németek Hazánkba történő bevonulásának évfordulóján.

Hatvanheten iratkoztunk be az első osztályba, de csak 47-en fejeztük be sikerrel az évet. Két bukott társunk pótvizsgálója sikeres volt, így 49-en folytathattuk 45 ószén a tanulást.

A szabadművelődési csoportok 46 őszi megszervezése már ugyancsak az új kiépülő hatalom szorgalmazásának az eredménye. Irodalmi, történelmi, zenei és szociológiai előadásokkal jártuk elsősorban az Egerhez közeli községeket. Nekem a verpeléti rendezvényünk él mélyen emlékezetemben, ahol személyes szereplésekre is sor került. A verpeléti Szabó Pista házigazdaként segített bennünket. Elsősorban Almási tanár úr osztályfőnökünknek és Kati néninek (Andaházy Katalin) köszönhetően sikeres volt a szereplésünk.²⁸

1947 februárja bizony nem sok jó hírt tartogatott számunkra. A Párizsban megkötött – a második világháborút lezáró – békeszerződés, melyet 1947 évi XVIII. tc. emelt a magyar jogrendbe, nemcsak a két bécsi döntést mondta semmisnek, de az 1938. évi január 1-jei határokat úgy állapította meg, hogy három magyar falut – Horvátjárfalut, Oroszvárt és Dunacsunt – Csehszlovákiának kellett átengedni.

²⁸ Szokolovszky Béla alias Almási tanár úr rendkívül aktív, nagy teherbírású, kötelező tanóráin túl is sikeres közéleti ember. Talán ennek is „köszönheti” B-listázását 1947 nyarán, mivel nem vállalt az új, számára idegen hatalom felkérésére bizonyos közéleti szerepet. Vállalta inkább állásából való felmentését és fizikai munkát a MÁV-nál. Még most is őrzöm azt a cetlit, amire 1947-ben Almási tanár úr ráírta Ignác István egykori képzős diák nevét, aki életét vesztette a második világháborúban. Lengyel Pistának kellett volna kideríteni, milyen körülmények között, hol, halt meg. Végül én leveleztem az ugyancsak Ignác Istvánnak nevezett édesapával, aki 1948-ban Nógrád-megyei Kálló községben lakott. Így tudtam meg, hogy a 24 éves, két hónapot Kállóban helyettes kántor-tanító Ignác Istvánt német katonák lötték agyon – mint feltételezett partizánt – 1944. december 6-án reggel 7 órakor lakásuktól néhány háznyira. November elején ugyanis a falu hasonló korú fiataljaival levante ruhában köteles volt nyugatra menni. „A változott viszonyok közepette azonban egy heti távollét után sikerült visszatérnie.” írta Apja 1948. november 30-án kelt levelében.

Almási tanár úr rendkívül – drasztikusnak tűnő – büntetéssel sújtotta diákjait. Legtöbb diák megaláztatásként élte meg, hogy a diák kötelességzegését lekopaszítással büntette. Szinte az egész város mosolygott a Fő-utcán kopasz fejjel kullogó „Szokol-gyerekek” láttán. Feltétlen engedelmisséget követelt meg. Én utoljára Budapesten a Ménesi-úti Allamigazgatási Főiskolán találkoztam Vele a hetvenes évek végén. Fantasztikus emlékező tehetségére itt döbbsentem rá, mikor belépve szobámba köszönés helyett „Gyermekem ó aludj már...” c. Schubert-dalt énekelte, ölelt magához emlékeztetve verpeléti szereplésekre.

1948-as államosításig zavartalanul – legalábbis mi diákok így éreztük – folyt az iskola oktató-nevelő munkája. Működtek az addig is működő ifjúsági szervezetek. A Mária-kongregáció – mely Intézetünkben 1915 óta szervezeten ápolta a Mária kultuszt – akár az 1927 óta létező 760. sz. Pyrker cserkészcsapat zavartalanul működött. A Pálosvörösmarton (1946), Almáron, Csermelyben és másutt rendezett táborok emléke ma is szívet dobogató élményt idéznek bennem. Persze nem volt mindenki számára elérhető a táborozás, mely egyébként kemény fizikai próba elé állított bennünket. 1947-ben pl. Fehér Pista évfolyamtársam máig őrzött leveléből tudom, hogy – mezőgazdálkodást folytató – Apjával József bátyja – Ő is képzős volt – mire hazaért nyáron – már 3 hold búzát arattak le. „Dologidő volt, mikor eljöttünk Egerből, s Édesapám már alig várta, hogy személyemben segítség érkezzon neki.” írta, azóta már a Túlvilág lakója, Pista.

Húsvét előtti nagybőjtben lelkigyakorlatokon vettünk részt, hol a Főszékes-egyházban, máskor a Ciszterciék templomában. A szentmisék vasárnapi látogatása kötelező volt, a szentgyónást és áldozást közösen végeztük mi diákok és tanáraink. Megkoszorúztuk november 1-én Mindszenty Gedeon – az új magyar katolikus líra megteremtője –, Gárdonyi Géza, Zsaskovszky Testvérek – Ferenc az egri székesegyház karnagya, testvére Endre egri apát kanonok – sírját. Szakmai – elsősorban irodalmi tartalmú – Mindszenty Önképzőkörünk az államosításig működött

A hagyományosan működő ifjúsági szervezetek mellett természetesen aktivizálódott az új diákszövetség is. Osztályunkban különösen J. Gy. és Cs. Á. barátaink – az előbbi és még néhányan – K. P. és Sz. J. – a NÉKOSZ tagjaként – vették fel a kapcsolatot az új pártokkal, mindenekelőtt a KP – Széchenyi úti székházban tanyát verő helyi szervével.²⁹

1945-től az ellen a katolikus főpap ellen – Mindszenty József – indult kemény politikai támadás, aki a nyilasok börtönét is megjárta, de 1945-től a legitimisták összefogását szervezte tiltakozva az új keleti típusú társadalmi rend bevezetése ellen.

Az úgynevezett „mindszentizmus” elleni akció érintettjei lettünk mi is.

1948 „december 2-án fáklyás felvonulással tüntetett Eger város 1200 diákja a mindszentizmus ellen, élükön a Mária-kongregációk vezetőivel” – írja az Igazság c. helyi újság. Ennek az akciónak részese voltam, amennyiben Czapik érseknek szóló nyílt levelet – mely Mindszenty hercegprímás politikai mentalitása elleni tiltakozásunkat fogalmazta meg – osztálytársaimmal egyetemben – „aláírtam”. Ezt az írásos kérelmet tizenhét főből álló delegáció tagjaként – melyet T. O. ötödéves kurátorunk vezetett – az egri érseki palotába vittük. „Nem szégyelli-

²⁹ A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ) 10 000 paraszt- és munkásszármazású népi kollégiumban lakó diák központi, országos szerve 1946–49-ben. Egerben a Petőfi lakonyában kaptak helyet.

tek magatokat?” szöveg ránk ingerülten Főpásztorunk, jut eszembe több mint fél-évszázad után.

Mentségünkre szolgáljon hatvan év távlatából, hogy Szegfű Gyula, Chavallier József és Kodály Zoltán december 8-án ugyancsak nyílt levélben „...forradalmi és igazságos folyamatokról szólván az 1945 óta bekövetkezett „pozitív változások” méltatására szólítja fel a bíborost... várjuk Eminenciád álláspontjának megváltoztatásától a katolikus érdekek megóvását.”³⁰ Ugyanezen a napon személyesen keresik fel Esztergomban a bíborost, aki úgy vélekedik, ahogy történt is: „...kivezényelték ellenem a tanuló ifjúságot, kirendelték az üzemekből a munkásságot.”³¹

1948-hoz közelegve mind kiélezettebb az egyházi iskolák államosítását ellenző Rk Egyház és új szovjet mintájú, egypárti társadalmat és társadalmi tulajdon dominanciáját akaró – ennek megfelelő állam létrehozásán minden eszközzel szorgoskodó – baloldali pártok között.

Mindhiába az egyház tiltakozása.

„1948. június 20.-án a parlament sürgősséggel tárgyalja, s egy nap alatt megszavazza a kiscgazdák soraiba beépített kriptokommunisták benyújtotta törvényjavaslatot.”³² 1948:XXXIII tc. alapján összesen 6505 iskola, ebből 5407 elemi és népiskola, 98 tanítóképző és líceum és 113 gimnázium államosítatik az egyház kezén lévő kórházakkal nevelő – és szociális otthonokkal, árvaházakkal egyetemben. Heves megyében 203 iskolából 137 volt katolikus.

1948 augusztusában kaptam egy levelet egyik osztálytársamtól, aki közölte, hogy meghallgatta „Kecskeméten Rákosi bá’ beszédét” Már ezekben az években megindult tehát évfolyamunkon belüli – nem jelentős, mégis kismértékben meglévő – különbözőség közösségünket megosztó hatása. Mi, sajnos a nagy világtérítés, keleti térhódítás és kísérletezés miatt többfelé szakadtunk. Mintha a ma forrongó napjai kísértenének. Sz. I.-nak írt levelem tartalmát nem ismerem, de a válaszából kiderül, hogy már 1949 augusztusában – mikor már kezembe volt az Egerbaktai Áll. Ált. Iskolába való kinevezésem. – bizonyos szempontból elváltak útjaink. Ezt írta: „A politikáról csak annyit, hogy többet ne is koptasd a tolad. Szennyes és piszkos a végtelenségig.” Számomra érthető barátom elkeseredése, a jómódú kádár-kisiparos Apa 48-ban már érezte, hogy az eddigi magántulajdon dominanciájának elvét és gyakorlatát a társadalmi tulajdon „szentsége” váltja fel. Az egri Park Hotel szállóban tartott tízéves találkozón – 1959-ben – már majdhogynem veszekedésbe torkollott az annyira várt egymáslátásának öröme.

³⁰ Kiszely Gábor: ÁVH egy terrrorszervezet története. (Korona Kiadó Bp. 2000) 147 o. Szegfű Gyula (1887–1970) a XX. sz. kiemelkedő történésze, az MTA tagja, egyetemi tanár. Chavallier József (1887–1970) publicista 1939-től a zsidók mentésére alakult Szent Kereszt egyesületet vezeti.

³¹ Mindszenty Emlékirataim. (Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója Bp. 1989) 223 o.

³² Kiszely: 105 o.

Az Intézet fenntartója 1943 január 28-án elhunyt Dr. Szmrecsányi Lajos érsek után Dr. Czapi Gyula egri érsek lett., kinek elnökletével 1951 július 3.-án a „püspökkari konferencia... már fenntartás nélkül hűséget fogadott az egész katolicizmus nevében a rendszernek és kötelezettséget vállalt arra, hogy a megegyezés szellemében támogatja a békekemzsgalmat.”

Emlékiratában Mindszenty méltányolja az egri érsek ilyen magatartását: „Czapi semmiképpen sem akart börtönbe jutni... Ítéletalkotásra azonban az Isten és nem mi vagyunk hivatva... Az egri érsekről köztudomású volt, hogy évek óta állandóan betegeskedett.”

Másutt azt sajnálja, hogy „az egyház még a passzív ellenállásról is lemondott.”³³

Az államosított Internátusban 1948. szeptember 25-én diákönkormányzat alakult.³⁴ Azon túl, hogy az alsó évesek is helyet kaptak a diákönkormányzat vezetőségében, jelentősen nem változott az eddigi gyakorlat. Nevelőtanárokhoz való viszonyunk eddig is kiegyensúlyozott és jó volt. Talán a gyakoribb diákok által szervezett, az internátus vezetőségét segítő társadalmi munka mennyisége nőtt meg. A fegyelmezetlen diákok felelősségre vonásának rendje is változott, amennyiben most a diákönkormányzat saját hatáskörében is eljárhatott.

1948. október 3-tól egyhetes tanulmányi kirándulást engedélyezett az Egri – immáron Állami – Tanítóképző utolsó ötödéves tanítójelölt növendékeinek Somos Lajos igazgató. Ezen az őszön ui. nagyszabású – országos érdeklődést is kiváltó mezőgazdasági és ipari – kiállítás nyílt Egerben, melynek egyik helyszíne Intézetünk volt. Nos, erről akartunk „meglógni”, ami végül is Kovács tanár úr segítségével sikerrel járt. Elmondhatom, hogy – bár huszadik életévünket betöltöttük valamennyien – most láttuk először, ismerkedhettünk Hazánk Fővárosával, Győrrel, a Zirci Apátsággal és a magyar Tengerrel Balatonalmádinál.³⁵

³³ Mindszenty: 432, 406, 433 o.

³⁴ Egyik tollforgató – faliújságról megmaradt írása – diák nagyon józanul, nem megittasodva a diák-önkormányzatiságtól a következőkben látja a lényegét „Mikor mi meghallottuk, hogy mi is kormányozhatjuk magunkat, nem mutattunk nagy lelkesedést... pedig a diákönkormányzat közelebb hozza a diákot és tanárt. A tanár megmarad vezetőnek, de utat enged a diákság öntevékenységének és leleményességének. A tanár jobban megismerheti a diákot ha szabadon cselekszik, öntudatlanul felfedi jó és rossz szokásait, melyről a tanár majd leszoktathatja.” Másutt így: „Helytelen lenne úgy felfogni az önkormányzatiságot, hogy a diák életébe a tanár nem szólhat bele, mivel ez anarchiához vezetne.”

Persze nem hiányoztak az egymást lelkesítő, a háború borzalmaival felejtetni akaró szavak sem. Megsárgult faliújság cikkekből idézek: „Reánk nagy munka vár, / Nem lehet henyélnünk, / Felémelt fejjel bízva Istenben, / Vígan kell munkába kezdenünk. Bátran csak a zászlót / Fel a magasba, / Szívünkéből felé száll / A szeretetünk dala.” Most ne figyeljünk a rímre és stílusra!

³⁵ A NÉKOSZ-os fiúk segítettek hozzá új „összeköttetésük” révén, hogy külön vagon kaptunk egy hétre, mely holt vágányon parkolt, míg mi ismerkedtünk városok műemelekeivel, múzeumaival. Kaptunk olesó, ha nem ingyen, szállást a Balatonalmádi Bányász-üdülőben és csónakázhattunk, fűrdhettünk a szokatlanul meleg Balaton vízében. A Zirci Főapátságban viszont Ki-

Ugyancsak 1948 kedves és felemelő emléke a Líceum udvarán előadott „Kodály: Hány János” c. daljátéka. A zenekart Kodály Zoltán vezényelte, mi pedig, mint a dalbetéteket éneklő vegyes kórus – fiúk Tanítóképzőből, leányok a volt Angolkisasszonyoktól – voltunk aktív szereplői az előadásnak.

1949-ben ötvenen képesítettünk sikeresen.

Én – bár felvételt nyertem a Debreceni Tudomány Egyetem TTK-ra 1949-ben – az egerbaktai tanítói állást fogadtam el. Bántam is már 1950 májusában, hogy nem tartottam legjobb barátommal. Mégsem tartom haszontalannak, elvesztegetettnek a három katonai évemet, mert ott megtaláltam életem igaz párját – a vasi föld szülőltjét Dávid Ilonát – aki szült nekünk két remek Leányt – Ilonát és Katalint –. Ők pedig három unokával – Balázs, Dóri és Viki – ajándékoztak meg.

Katonai szolgálatom letelte után akaratom ellenér kerültem közigazgatási pályára, amit utólag nem bánok, mivel ezáltal sok segítséget és támogatást kaptam felsőfokú –tanácsakadémiai, állam és jogtudományi – tanulmányaim elvégzéséhez. Nem egészen egy évig Egerben, hatot pedig Pétervársrai Járási Tanácsnál dolgoztam. A Tanácsakadémia, mint tanácsitkár és ügyintéző képző intézmény tanára, majd vezetőjeként négy évig dolgoztam Szombathelyen és Budapesten. Nyilvános (Államigazgatási) Főiskolává szervezésében és működtetésében – főiskolai tanárként, majd főigazgatóként – 13 évet töltöttem el. Közben Vasmegeyi Tanácsnál – 12 évig – a MT. T. H.-ban három évig láttam el közigazgatási feladatot. Ebbéli érdememet „Magyary Zoltán” emléklaplakettel ismerte el az Államigazgatási Főiskola Tanácsa.

1989 év végén mentem nyugdíjba, tértem haza szülőfalumba. Megírtam Szűcs monográfiáját. Kereszttel javasoltam megjelölni – 1301-től egy Anjou oklevélben említett – középkori falunk helyét. Emlékpark létesítését indítványoztam sikerrel közigazgatásilag Szűcshoz tartozó Bagoly-lyukban. 2002. szeptemberében emlékkeresztet szenteltünk fel Pusztaszűcsön és 2004 májusa óta menórára emlékeztető, recski kőből készült emlékfal emlékeztet a Holokausztra. 1285 zsidót ui. itt – Bagoly-lyukban – gyűjtöttek össze 1944-ben, hogy Németországba deportálják őket.

2006. szeptember 10-én vettem át Eged Zsigmond polgármestertől „Szűcs díszpolgára” kitüntető címet..

Csak másért a másét / Sohasem akartam, / Csupán a viharért / Nem jártam viharban / Becsületes szívem / Becsületes jussát / Kerestem a harcban. / Most már megállok / Már-már minden emlék, / De mégis, ha újra / Ha százszor születnék: A jussáért küzdő / Lantos és parittyás, / Csakugyan az lennék./ (Ady)

mecz Jancsi – ki végül ciszter paptanár lett – jutott olcsó ebédhez, nyílt meg számunkra a csodás könyvtár ajtaja.

Kékesdi Gyula (1940)³⁶

Abkarovits tanár úr éppen a legjobb pillanatban került a patinás egri tanítóképzőbe a harmincas évek derekán. Az egyházi irányítás alatt álló intézet éppen lazítani készült megkötöttségein. Az új igazgató³⁷ nyiltabb, az élethez, a valósághoz igazodó iskolát akart. S ehhez nemcsak a népes diáksereg helyeslése kellett, hanem erős tanári segítség is.

Segítséget a fiatal tanárok hoztak, és nem a karjuk, a válluk erejével, Abkarovits tanár úr pl. kistermetű, mondhatni vézna fiatalember volt. Különös hangzású nevét ízlelgetve a diákok egymás között „Aprókavicsnak” kezdték titulálni, de ez az „Aprókavics” hétről hétre nőtt a fiatalok szemébe, s végül a rég várt változások, az új liceumbeli szellem sarkköve lett.

Az útravaló.

A tanár úrnak három diplomája volt, elegánsan, választékosan öltözött, és sokak ámulatára mégis hihetetlenül gyorsan illeszkedett be a „szegények egyetemének” sajátos légkörébe. A magyarázat nagyon egyszerű: a tanár úrnak nem kellett asszimilálnia, mivel ő legalábbis gondolkodásában őshonosként léphetett be a liceumban. Mezőkövesdi igazgató-tanító apja is az itteni lépcsőket koptatta, és így nem csoda, ha a Gárdonyiból kisugárzó egri tanító szellem lengte körül a mezőkövesdi iskolát is. Kövesd akkoriban szociális válságokkal birkózó, álmos nagy falu, ahol a vidéki magyar közélet minden nyavalyája bőségben tenyészett. A lakosság többsége nincstelen summás munkás. Tavasszal a fél falu felkerekedett, és elindult a szélrózsa minden irányába, hogy megkeresse a télire valót.

Útra készülésük idején – emlékezik vissza most a tanár úr – a nap minden órájában summás szülők toporogtak apám előtt, hogy ki sírva, ki dühösen kikérje az iskolából tanköteles gyereket, és magával vigye félkezi summásnak.

Sziszifuszi munka volt meggyőzni őket arról, hogy a tanulásnak a gyerek egyszer még nagy hasznát vehetné.

Mi mindig kérleltük apánkat – így most a tanár úr – hagyja a meddő könyörgést, veszekedést, úgyis a nyomor mondja ki a végső szót. Apánk tiltakozott, mondván, hacsak egyetlen szülőt sikerül meggyőznie, már nem beszélt hiába.

Így őrlődött a mezőkövesdi igazgató-tanító éveken át, míg egy szép napon merész ötlete támadt: a tantervi anyagot hat hónapra csökkentve, megteremtette az országban egyedülálló summásiskolát. Mire indulni kellett, a gyerekek befejezték az iskolaévet. S ez az iskola példásan működött egészen a felszabadulásig.

³⁶ Kékesdi Gyula egri öreg prepa, újságíró a Népszabadságban 1987-ben megjelent cikke: A Tanár úr.

³⁷ Dr. Somos Lajos.

Ilyen emlékek, útravalók kísérték el a tanár urat Egerig. S mivel már a szülői házban sokat megérezett a hivatás sodró erejéből, maga is valami szép, nagy, eredeti tetre készült.

A programbeszéd elmarad.

Az egyik osztályba különösen elragadott a pedagógiai ihlet – emlékezik a bemutatkozása –, készen álltam rá, hogy érzéseimet, gondolataimat, terveim javát megosszam a csendben figyelő fiatalokkal. S akkor szót kért *Angyal Sanyi* az osztály tiszta jeles kurátora, és javasolta, hogy bemutatkozásként nézzem meg, hogyan alakítja *Bán Tibi* a majmot. S már ott is táncolt a dobogón a torzonborz figura, döbbenetes élethűséggel makogva, imbolyogva, karját lengetve. Világomlás készülődött bennem...

Semmi sem omlott össze! A szép programbeszéd ugyan elmaradt, de Abkarovits tanár urat ehelyett jólesően perzselte meg a feléje sugárzó bizalom. Abban az iskolában a régi papi vasfegyelem légkörében régi tanár elé nem állhattak volna a fiúk ilyen istenkísérő mutatvánnyal. Abkarovits tanár úr pedagógiai érzéke bizonyára kitapintotta ezt és első csalódását legyűrve, megtapsolta a majmot.

S tapsolt később is Bán Tibinek, amikor már a kevésbé népszerű németen kívül a magyar nyelvet és irodalmat is ő tanította, s ő lett a felejthetetlen önképzőköri órák vezetője. Élményszámba ment vele egy-egy irodalmi délután, amikor a tanár úr a kedvelt költő, vagy író életét elemezte és Bán Tibi mutatta be az idézeteket. Tibi ajkán muzsikált a magyar nyelv, nem szavalta, hanem mondta a verset, úgy hogy értelme és színe lett minden szónak, gondolatnak. Micsoda színész válhatott volna belőle, ha a származásán felfedezett aprócska „folt” nem szab határt képességei kibontakoztatásának. Jól látta ezt Abkarovits tanár úr is, hogy Tibi útja milyen mélységek felé kanyarog a fasizmustól körülkerített világba, de tenni semmit nem tudott. Kiszolgáltatót ember volt ő is.

S mégis mennyi bátor szót hallottak tőle a fiatalok. Az érseki tanítóképző tantervében Adyról szó sem esett addig, s a tanár úrral is azt mondatta a reglama, hogy Ady eltévelyedett tehetség, sárba hullott drágakő. Néhány istenes verse ugyan szerepelhetett már az önképzőkör műsorában is, de ennél több egy szóval sem... S a tanár úr, miközben óráin A Sion-hegy alatt és az Álmom: az Isten strófáit elemezte, egy másik Adyt is felvillantott a fiatalok előtt. Azt, aki kimerte mondani: „Veletek száguld, vív, ujjong a lelkem, véreim, magyar proletárok!”

Fények és árnyak.

A tanítóképző padjaiba többnyire napszámosok, gyári munkások, zsellérek gyerekei ültek. Érzékenyen figyeltek erre a hangra, imponált nekik Ady, de Abkarovits tanár úr merészsége is. Elég csak annyi, hogy mire a tanár úr az első képesítő dolgozatot megíratta Fények és árnyak Ady életében és költészetében címmel, a tanítójelöltek már tudták, hogy hol lobban a fény, hol sötétül az árnyék, és a tanár úrral együtt törölgették a költő nevérol a rákent sarat.

Subik prelátus úr a nyílt utcán pofozta meg azt a diákot, akinek a fején félre-csúszott az egyensapka, s az ország összes iskoláiból kizáratta volna, ha kiderül, hogy az illető titokban táncolt egyet a legényegylet teadélutánján. S micsoda merészség, Abkarovits tanár úr tánczenekart szervezett, a zenét főtantárgyként tanuló iskola fiataljaiból. A zenekar hangos dzsesszmuzsikát játszott, és csodák csodájára nem omlottak le az öreg líceum falai.

A tanár úr – lévén nemcsak művelt, de szellemes ember is – szívesen élcelődött. Nem egyszer ütött meg ironikus hangot, ha fonákságot, vagy valami suskust tapasztalt. Pedagógusélete egyik alapélménye, életre szóló tanulsága is egy ilyen megjegyzéshez fűződik. Dolgozatot íratott az egyik osztályba és észrevette, hogy a többieknél néhány évvel idősebb *Pusztai Balázs* milyen keserves igyekezettel rója, vési a betűket. A tanár úr nem ismerte Balázs előéletét, irgalmatlan gyerekkorát. Nem tudta, hogy fiatalsága ellenére is agyondolgozott kezében, széles ujjai között, valósággal zokogott a toll, a görcsös szorítástól. S hogy Balázs milyen küzdelmek árán jutott el a képezdéig. Csak azt látta, hogy az ákombákomok igencsak dülöngélnek a küszködő fiú tolla nyomán, és a tanár úr nem éppen hízelgő megjegyzéssel nyugtázta a teljesítményt.

– Balázs segélykérő, megalázott tekintetétől évekig nem tudtam szabadulni – vallotta be később a tanár úr, aki maga is érzékeny, önérzetes ember és megismerve a fiú sorsát, százszor is visszaszívta volna már a megjegyzést.

S mivel a tanár úr író ember is, engesztelésképpen feldolgozta ezt a történetet, amely a kitűnő írás tanúsága szerint nemcsak a Balázssal való kapcsolatát, de a többi tanítványával való viszonyát is új utakra terelte.

A tanár úr nemcsak az iskolában érezte mind otthonosabban magát, hanem az iskolán kívüli népművelésben is. Akkoriban még sok volt a megyében a fehér folt, ahol a művelődés fényei nem is pislákolnak.

Igyekeztünk elvinni oda is a kultúra morzsáit – összegezi most szerényen ezt a misszióját –. Ezeken az utakon tudatosultak a jövő tanítóiban a hivatással járó kötelességek. Megértették az igazságot, amit Németh László helyettük is így fogalmazott meg: „Nem elmenni kell nekünk innen, hanem még jobban itt lennünk!”

S milyen tragikusnak látszó törés! Egy számára nem éppen szép napon a százéves tanítóképző bezárta kapuit, átadva helyét a tanárképző főiskolának.

Keserves búcsúzás volt – vallja erről –, bár állás nélkül nem maradtam. Hol gimnáziumban, hol tanonciskolában tanítottam tovább, majd szakérettségis és felnőtt-tanfolyamokon. Vezettem önképzőköröket, ültem íróasztal mellett oktatási osztályokon. Félszárnyú madárként éltem, míg végül az utam visszakanyarodott a pedagógusképzéshez.

Meghívták a főiskolára irodalmat tanítani, visszakerült hát a líceumba a megszokott falak közé. Innen ment nyugdíjba, ami számára sem a pihenést jelentette. Szerepet játszott és játszik ma is Eger kulturális életében. Éveken át vezette a TIT irodalmi szakosztályát, ünnepségek rendezője, előadójaként. Dolgozott a

népfront kulturális bizottságában és ma is a megye nyugdíjas pedagógusainak szakszervezeti vezetője.

Tovább az álmokért.

A tanár úr nagyálmú ember. S bizonyára nem minden álmát sikerült megvalósítania. Ezt most már rábízhatná az unokákra, de még mindig nem adta fel. Ír, vitatkozik, perelve a körülményekkel. Újságokban, folyóiratokban jelennek meg vitacikkei, megjegyzései, felszólalt már a televízióban is.

Már legtöbbször csak plagizáltak! – mondja a magyarázatot. – Ötven évvel ezelőtti, a pedagógussors gondjait, mostoha sorsát feltáró cikkeimből idézek. Jó néhány akkori gond még most is megoldásra vár.

A tanár úr ennek ellenére, jóval túl a hetvenen is, javíthatatlan optimista és változatlanul remek humorú ember. A kérdésre, hogy mi volna most a legfőbb kívánsága, sok galibát okozó nevére utal. Szeretné, ha egyszer már hibátlanul írják le a családi nevét. Egyetlen alkalommal ugyan pontosan jelent meg az ominózus név, de akkor meg az Endre helyett más keresztnévet írtak.

E sorok írója megpróbálja kiküszöbölni a több évtizedes csorbát, hiszen tudván tudja, hogy Abkarovits Endre nevét tisztelettel és pontosan illik leírni.³⁸

Kiss István (1949)³⁹

Köszönöm az egri tanítóképző öreg diákjai Baráti Körének közgyűlésére invitáló meghívóját. Sajnos betegségem miatt nem tudok ezen részt venni. Most műtöttek, csak éppen hogy kiengedtek a kórházból.

Bevallom egyébként, hogy egy kissé szkeptikus vagyok egy szélesebb körű, megyéket átívelő baráti kör létrehozásának sikerében. A negyvenéves osztálytalálkozón megtapasztalhattuk, hogy mennyit sikerült megőriznünk a tanítóképzőnk szellemiségéből: egy-egy nóta, viszonylag tiszta intonálását kivéve, slussz.⁴⁰

Közvetlen és rendszeres kapcsolat legfeljebb az Egerben és környékén élők között képzelhető el, akik időnként összejönnek maguk között nosztalgizálni, felidézni a fiatalság éveit, élményeit.

³⁸ „Szomorú hírt adott tudtul az öreg líceumon lengő fekete zászló 1989. augusztus 25-én, hogy a sokunk által tisztelt Tanár úr szíve a hajnali órákban megszűnt tovább dobogni és a kórházi ágyán csendben elhunyt... Temetése augusztus 30-án 11,30-kor az egri hatvani temetőben lesz.” – írta Magda Tibor 1989. aug. 28-án a Debrecenben lakó Tóth Oszkárnak.

³⁹ Dr. Dobos József – mint aki szervezte 1993-ban évfolyam társai körében is az egyesületet – kérésére 1993. október 10-én Kiss István levélben válaszolt. Ennek kivonatos ismertetését olvashatjuk.

⁴⁰ A magyar egyházak állami felügyeletére 1951-ben létesített országos főhatóság az Állami Egyházügyi Hivatal. A MT. Felügyelete alá tartozott. Élén elnök állt. E Hivatalnak minden megyében volt egy dekoncentrált kirendeltsége.

A Képző hírnevét növelni – szerintem – nem szükséges, mert az már benne él a neveléstörténetben éppúgy, mint Sárospatak, vagy Pápa és más országos jelentőségű egyházi intézmény, melyet a kommunista diktatúra ostoba és otromba kultúrpolitikája halálra ítélt.

A hetvenes éveiket taposó öregek a jövő bizonytalanságaival gyötrődnek. A jellemformálás, a morálistartás, a humanista értékek ápolása ma olyan hiánycikk, melyet mi öreg diákok nem pótolhatunk. Félek mindenféle csoportosulástól, félek a konfliktusoktól, attól, hogy régi ismerősökkel, barátokkal leüljek beszélgetni. Zavarban vagyok, mert nem tudom, egyáltalán mi lakozik a lelkekben. Furcsa fintora a sorsnak, hogy a Kádár-rendszert – velem együtt – kiszolgáló embereken nem tudok eligazodni, s ha gátlás nélkül beszélgetni akarok valakivel, elmegyek itt a városban valamelyik plébániára. Bármennyire hihetetlen, őszinte barátom most is csak a papok között akad. Ők azt mondják, hogy nekik szerencsájuk volt velem, s hogy én voltaképpen anonim keresztény vagyok, aki ateista létére nem is tudja magáról, hogy keresztény. Sajnos, a rendszerváltozásnak szükségszerű hozadéka az is, hogy valamikori normális emberi kapcsolatokat megtépázta.

A megyei Levéltár részére és kérésére megírtam részletes életpályámat és közel húsz éves egyházügyi pályám emlékeit.⁴¹ Ebben a többi között felidézek egy epizódot, amelyiknek a mai ifjúághoz is lenne üzenete. Az 1948 évi ballagáson Somos Lajos bácsi a Líceum dísztermében szó szerint ezt tanácsolta: „Ne orientálódjatok ti fiuk sem keletre, sem nyugatra! Maradjatok meg mindig csak magyarnak!” Ez bennem azért ragadt meg, mert a KMP. Fő-utcai faliújságján emiatt Lajos bácsit gorombán letámadták. A NÉKOSz-ban témává vált az ügy a Makarenkó szövetkezetben és Jedlicskával, aki akkor a Városi MINSz titkár volt.⁴² Együtt mentünk fel Sulyánhoz a megyei pártbizottság titkárához és követeltük, hogy ezt az ordenáré hangvétellű cikket tüntessék el. Be is vették a cikket. Aztán emlékszem, hogy az 1948–49-es tanév során a Dobóban három igazgatót cseréltetett le az iskolai Diákszövetség, de Jedlicska a tanítóképző egyetlen tanárát sem hagyta bántani. Azok az évek is egymás ellen fordítottak barátokat, szomszédokat, osztálytársakat. De akkor legalább tudtuk egymásról, hogy kiben mi lakik, s egy közösen vallott erkölcsiség, emberi tartás, bizonyára a Képző szellemisége közös volt bennünk

⁴¹ Elhelyezve a Nógrád Megyei Levéltárban.

⁴² Magyar Ifjúság Népi Szövetsége – a MINSZ –. 1948. március 15-én alakult központi ifjúsági szerv, amely a már korábban létrejött ifjúsági rétegszervezeteket – SZIT, MEFESZ, MADISZ, EPOSZ, úttörő mozgalom – közös szövetségbe tömörítette. 1950 júniusáig, a DISZ megalakulásáig állott fenn.

Dr. Kohajda József (1949)⁴³

1993-ban alakult meg az egri tanítóképzős öregdiákok baráti köre. Tagjai között vannak híres professzorok is pl. New-Yorkban Bodrogligeti András, vagy Dojcsák Győző is, aki Amerikában tanított sokáig. Két évvel ezelőtt Dojcsák Győző is megjelent ezen a tanítóképzős összejövetelen, meg még néhányan, akik Amerikában dolgoztak hosszú időn keresztül.

Akkor tudtam meg én, mint egri diák, egri prepa, hogy Kaliforniában magyar emberek telepítettek szőlőt először. Dojcsáknak van egy könyve, ami arról szól, hogyan telepített egy alföldi Baja környéki magyar, honvéd százados, Kossuth hadseregébe szolgált, oda emigrált, és Magyarországról vitte a szőlőveszőket, amit ott letelepített. A kaliforniai szőlő tehát tulajdonképpen magyar származású.

Havonként rendezünk programokat a Baráti Körben. Tavaly tartott előadást pl. dr. Dolhai Lajos teológia tanár arról, hogy az egyházak közötti viszony milyen: a keleti, meg a nyugati egyház között, máskor Kozári Jóska barátunk tartott előadást az 1956-os Heves megyei eseményekről. Ő történész és ezzel foglalkozik.

A mi nemzedékünk eléggé nagy tűrő képességű, és hozzá volt szokva – hogy úgy mondjam – a stresszhez, sajnos türelmesnek kellett lenni hivatásunk teljesítésében.

Származási helyem a Kis-Kárpátok, nagyszüleim és dédszüleim onnan települtek át az ezerhétszázas években.

Kisnánán születtem, ez egy szlovák település, én szlovák anyanyelvű vagyok, népiskolai bizonyítványomba be is van írva, hogy anyanyelve: tót.

Szlovák őseinket az ezerhétszázas évektől a Kompoltiak telepítették birtokukra, és ezek erdőművelő emberek voltak. A nánaiak nagy része Árva megyéből származik.⁴⁴

Igazi felemelkedés volt számomra, hogy tanulhattam. A faluban akkor én kezdtem először polgáriba járni, majd később elvégeztem a tanítóképzőt. Egy szem gyerek voltam a faluban, aki akkor középiskolát végzett. Utána már volt a fiatal nemzedék közül sok, aki tovább tanult. Ma elég sok kishánai ember ügycödik a megye különböző területein.

Anyám ragaszkodott ahhoz, hogy tovább tanuljak ezért egy évvel később jöttem a polgári iskolába, a gimnáziumba nem vettek fel eleve, a polgári iskola után

⁴³ Kohajda József, mint a Baráti Kör akkori titkára és az Eszterházy Tanárképző Főiskola ny. docense is, nyilatkozik prepa múltjáról.

⁴⁴ 1696-ban Lipót császár Enzinger Jánosnak adományozta tíz Eger környéki faluval együtt Nánávárt is. Ennek Eisperg nevű jószágfelügyelője 1716-ban Árva megyéből szlovákokat hívott ide. Szívesen jöttek, mivel adómentességet és egyéb kedvezményeket biztosítottak számukra. 1721-ben újabb telepesek érkeztek Gömörből és Nógrádból. Pécsi István: Üzennek az ősök. 132. o.

viszont a tanítóképző volt számomra a legvonzóbb, ami legmegközelíthetőbb volt

1944 háborús idők. Annak idején amikor bekerültem Egerbe, 39-ben mentem polgáriba és 44-be kerültem be a képzőbe. Kiszána és Eger között – 25 km. bele telt 4 órába. – gyalog jártam esőben – sárban és hoztam a heti kaját. Nem volt más lehetőség, albrétebe laktam és oda a heti kosztot be kellett hozni. Autóbuszról, közlekedésről szó sem volt. Eléggé cidriztem bizony, mikor szombatonként összegyűltünk mi egri diákok a város szélén, akik Verpelétre, Domoszlóra, Nánára, Markazra mentek. Mikor együtt volt a csapat, indultunk és mindenki lemaradt ott, ahol lakott.

Ilyen korszaka volt ez ennek a háborús időszaknak. Ez aztán 45 őszén, negyvenhatban megszűnt, akkor indultak a buszjáratok, meg már rendeződtek annyira a dolgok, hogy a szülők behozták gyermeküknek egy hónapra való kajáját koszival és nem kellett ezeket a kényszerű „túrákat” megtennünk.

Átéltam az államosítást. 1949 őszéig működött a Tanítóképző a Lyceumban. 49 őszétől helyezték át a Ciszter gimnázium épületébe, mert a Főiskola Debrecenből áttelepült Egerbe, és akkor kellett az épület. Azt választotta a főiskola, mert ahogy elmondta Udvarhelyi Károly néhai tanszékvezető tanár – aki az áttelepítő bizottság tagja volt – a Lyceum megtetszett nekik. Később rájöttek, hogy nem felel meg főiskolai céloknak, ugyanis addig, amíg a főiskola kis létszámú volt – 600 fős – addig elfértünk, csak utána bonyolódtak a dolgok, mikor a főiskola létszáma növekedett, új épületekre volt szükség.

A tanítóképzősök zöme ui. beiratkozott a főiskolára, hogy az újfajta, a tanári diplomából is szerezzen. Az átképzés nyaranként volt, tehát azok a tanítók, akik oklevéllel rendelkeztek, szakot választottak a főiskolán és három hetes nyári kurzusokban tanították őket. Három év után államvizsgát tehettek és így kaptak általános iskolai tanári oklevelet. A főiskola után elvégeztem az egyetemet pedagógia–pszichológia szakon. Egész életemet a tanítás, nevelés töltötte ki.

Kovács Péter (1942)⁴⁵

1919-ben Tarnaleleszen született. Elemi iskolában Tarnaleleszen járt. Középiskoláit az egri Dobó István gimnáziumban kezdte, majd az egri Cisztercitáknál érettségizett 1938-ban. Két évig az Egri Hittudományi Főiskola hallgatója, majd 1940 szeptemberében az egri képzőbe, Abkarovits Endre osztályába iratkozott be.

Az Egri Érseki Tanítóképző Intézet 1941–42. iskolai-tanévéről készült és kezembe került közös-értesítő Kovács Péter V. éves növendék kiemelkedő érdemeiről tanúskodik. Egész évben különböző tantárgyakból és egyéb hasznos csele-

⁴⁵ Írta Kelemen Ferenc szúcsi lakos.

kedeteiből felmutatott teljesítménye után 40 Pengő jutalomban részesült, ami megfelelt abban az időben egész évi tandíj összegének.

- 1941. november 23-án tartott díszgyűlésen Herczeg Ferenc „A híd” c. drámájából részleteket adott elő Devánszky Antallal.
- 1942. március 15-én ünnepi beszédet mondott, emlékezve az 1848-as szabadságharc ifjú hőseire. Ugyanekkor vehette át, mint a szónoki beszéd pályázat egyik írója és nyertese dicsérő oklevelét, valamint 20 Pengő jutalmat, mivel „Közműveltségünk és a nemzet sorsa” c. pályamunkája is kiemelkedő alkotás lett.
- „A gyermek a magyar lírai költészetben” c. irodalmi pályamunkája 10. – Pengő elismerést hozott számára. Megjegyzem az V. évesek közül egyedül Ő lett nyertes.
- Az Egri Hangya Szövetkezet 20 Pengős adományából Ő kapott 10. – Pengőt. Az Intézeti tanárok jutalomdíját két ötödéves évfolyamtársával ugyancsak Ő kapta. Ez újabb 10 Pengő volt.

Ketten Bartók Cs. Aladár és Ő abszolválta az ötéves képzést vastag betűként.

1942-ben szerzett kántor-tanítói, majd. 1950–53-ban az egri Tanárképző Főiskolán orosz szakos tanári oklevelet.

1945-ben választották meg Szúcs község kántor-tanítójává. 1946-ban házasságot kötött Póczos Ilonával, aki az angolkisasszonyoknál tett liceumi érettségit.⁴⁶ Két gyermekük született Az iskolák államosításakor – mint általában kollektív – az állami tanítói kinevezést „választotta”. 1956-ig tanított Szúcscon.

1956-os forradalom napjaiban megtartott népgyűlés helye a település egyetlen erre alkalmas helye az iskola tanterme volt, ahol Ő is természetesen részt vett és békítően fel is szólalt. A megtorlás idején 1957 tavaszi hónapjaiban az akkori hatalom Szúcscon egyedül Őt tartotta felelősnek a faluban történekmért. Bár egyébként minden atrocitást mellőző rendezvényért, az akkori napok történéseiért bíróság elé állították, az bűncselekmény hiányában felmentette. Ezután közigazgatási eljárás indult ellene, mint sok ember ellen ezekben a hónapokban és megfosztva személyi szabadságától megfosztva hat hónapig „biztonsági őrizetben tartották Kistarcsán.

Szabadrólra helyezése után 1957-ben elköltözött családjával a faluból. 1957 szeptemberétől Ózdon az Ipari Szakmunkásképző Iskolában tanított 1980-ig, nyugdíjazásáig. Öreg korára Érdre költözött, hogy gyermekei – Ilona, Péter és családjuk – közelében élhessen.

Szúcs község Önkormányzata a forradalom 50-ik évfordulóján határozatban rögzítette – a mai és későbbi nemzedék számára is –, hogy Kovács Péter vértlen áldozata az 56-os községi eseményeknek. Mindezt 2006 decemberében egy ked-

⁴⁶ Ózdra költözésük után tíz évig a megfelelő képesítés megszerzése után 1970-től 1980-ig Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Szakiskolában tanított.

ves, barátságos hangú levélben közölte az idős házaspárral a község polgármestere Egyed Zsigmond.

Kovács Sándor (1940)⁴⁷

Andornaktályán születtem 1920. április 8-án. Szüleim nincstelen parasztok voltak. Édesapám sok éven keresztül volt sommás, édesanyám pedig cseléd. A Horthy-rendszer következtében szüleim félhold földet kaptak. Ezzel azonban nem értek semmit, mert ebből megélni nem lehetett és így kiadták bérbé, amiért viszont nem kaptak semmit. Mivel szüleim kora tavasztól késő őszig nem voltak odahaza, neveltetésemet nagyszülők látták el.

Négy elemi elvégzése után szüleim nagy nehezen tanítóim unszolására beíratk az egri polgári iskolába, ahová minden nap vonattal jártam be. Nehéz évek voltak ezek, mert a tanulásom kívül testi munkát is kellett végezni. Az 1930-as években még rosszabb világ köszöntött ránk. Szüleim még nyomorúságosabb helyzetbe kerültek, úgy hogy amikor befejeztem a polgári iskolai tanulmányaimat, gondolni sem mertem arra, hogy tovább tanuljak. Utána édesapámmal jártam napszámos munkára, aratási munkára, hogy valamivel segítsen szüleimet, mert mindenképpen be akartam iratkozni a Tanítóképzőbe. Mindenféle munkát és megaláztatást vállaltam ennek érdekében. Sikerült is annyit összegyűjtenünk, hogy egyévi munka után beiratkozhattam a Tanítóképzőbe.

Öt év Képzőben nehéz és keserves volt. Szüleimnek és nekem is sok lemondásba került a taníttatás, illetve a tanulás. Segélyt és támogatást sehonnan nem kaptunk, s a legnagyobb nehézség az volt, hogy bejárni sem lehetett. Szüleimmel tehát Egerbe mentünk lakni, de inkább csak én laktam bent. Elképzelhető, hogyan táplálkoztam. Le is gyengültem a nagy munka és hiányos táplálkozás miatt. Betegségemből nehezen gyógyultam ki, s 1940-ben befejeztem tanulmányaimat.

Az iskolám elvégzése után két hónapig Pusztakócs,⁴⁸ majd hét hónapig Egerben voltam helyettesítéssel ideiglenesen megbízott tanító. 1941 nyarán választottak meg Bükkszékre tanítónak, ahol 1951 nyaráig működtem. Közben 1941 októberében bevonultam tényleges katonai szolgálatra, Miskolcra a gépkocsizó vonatosztályhoz. Majd 1943 nyarán kivittek bennünket Ukrajnába a megszálló csapatokhoz. 1944 márciusába jöttünk vissza, de nem szereltettek le, s a németek és nyilasok erőszakos parancsára 1945. március 29-én kénytelen voltam elhagyni Hazám területét. A határon átlépve a németek lefegyvereztek, s fegyver nélkül vonultunk egészen Felső Ausztriai Lambachig, ahol amerikai fogságba estem. 1945. október 29-én jöttem vissza a felszabadult országba.

⁴⁷ Kovács Sándor 1951. október 8-án írt önéletrajza.

⁴⁸ Pusztakócs Tiszafüredhez tartozó puszta a Tiszafüredi járásban – Heves m. – 1239 magyar lakos (1910-ben.)

1947 szeptemberében megnősültem. Feleségem tanító lánya, Ő is tanítónő. 1948-ban született kislányunk. 1951 nyarán kaptam áthelyezésemet a Káli ált. iskolához.

A mai ünnepélyes összejövétel arra is alkalmat ad, hogy hálával emlékezzünk arra az első önálló magyar nyelvű tanítóképzőre, amelyet 1828-ban alapított Pyrker László egri érsek a magyar tanítóképzés megteremtője.⁴⁹ Ez az iskola megalapításakor és a későbbi évszázadban is fontos szerepet játszott a magyar közoktatásban, a pedagógusképzésben. Az egri tanítóképző több mint egy évszázad alatt a néptanítók ezreit képezte elsősorban a falvak, a tanyák számára. Ezek a néptanítók a közel másfél évszázad alatt hittel, becsülettel, szorgalommal munkálkodtak az iskolai és iskolán kívüli pedagógiai, kulturális életben.

Amikor az iskola szellemi hagyományairól beszélünk, mindenképpen szólni kell arról az oktató-nevelő munkáról, különösen a hivatástudatra való nevelésről, amely meghatározta alma materünk életét.

Büszkék lehetünk arra, hogy végzett kollégáink a megváltozott politikai-társadalmi körülmények között is jól megállták helyüket. A sok értékes útravalóból, melyet iskolánktól kaptunk, egyet emelek ki, ez pedig a hivatástudat. Ez az a többlet, amivel mi tanítóképzőt végeztek rendelkezünk. „A tanítóképző elvégzése után megszereztem az ált. és középiskolai tanári okleveleket is, de 50 év távlatából is úgy látom, hogy igazából a tanítóképző készítette fel a pedagógiai hivatásra, a képzőben szerzett pedagógiai ismereteknek vettem legtöbb hasznát a középiskolában” – mondta egyik kedves egykori iskolatársam.

Nem hagyhatjuk említés nélkül tanáraink, gyakorló iskolai tanítóink humanizmusát, példamutatását, emberi és gyermekszeretetüket. Az 5. és 4. év folyamán belénk oltották az egyetemes emberi és keresztény értékeket, a műveltség iránti érzékenységet. Legnagyobb eredménynek azt tartjuk, hogy a nép tanítójává válhattunk. Ehhez komoly iránymutatást kaptunk az érseki képzőben végzett Gárdonyi Gézától, aki a „ Kezdő tanítónak” c. versében megfogalmazta a gyermekszeretetet, a gyermekkel való együttérzés pedagógiáját: „Szólítsd köréd a kis gyermekeket / És simogasd meg fejceskédjüket! / S ha látsz közöttük rútat, rongyosat, / Gyermeki arccal búbanatosat, / Ismerd meg benn’ a korán szenvedőt, / Óleld magadhoz és csókold meg őt! /

Az első prepa napi ünnepség beköszöntőjeként ezek a gondolatok fogalmazódtak meg bennem. Ez az emlékezés is adjon erőt ahhoz, hogy iskolánktól kapott egyetemes emberi és keresztény értékeket ápoljuk és erősítsük. Bóta László barátom gondolatával fejezem be” Őrizzük meg azt a lángot, amelyet a Tanítóképző gyújtott fel bennünk!”

⁴⁹ 1994. június 25-én Kovács Sándor a Baráti Kör titkára nyitotta meg az első prepa napi ünnepélyes közgyűlést. Részletek beszédéből a hátrahagyott kézirat alapján.

Kósa Péter (1954)

„Az életet nem azok a napok jelentik, amelyeket megéltünk, hanem azok, amelyekre emlékezünk.”

„Százötven esztendeje, hogy Egerben megnyílt az első önálló magyar nyelvű tanítású tanítóképző... Pyrker László egri érsek indította meg a tanítómestereket képző iskoláját 1828-ban.” Abkarovits Endre főiskolai tanár nyomán 1978-ban, 30 évvel ezelőtt hangzottak el ezek a szavak a Kossuth Rádióban, most pedig 2008-at írunk és a 150 helyett már 180-at kell mondanunk. A Tanár úr engem is tanított.

1978. szeptember 30-án, egy szombati napon arra lettem figyelmes, hogy a Kossuth rádióban ismerős hangot, beszédet hallok. Jól emlékszem: akkorát dobant a szívem, hogy meg kellett állnom, földbe gyökerezett a lábam, mert Abkarovits tanár úr beszélt. Ő mondott köszöntőt, Ő emlékezett meg a 150 éves – akkorra már megszüntetett – egri tanítóképzőről. Sok-sok év után, hogy az öreg prepák baráti körének tagja lettem, és napirendre került a 180. évforduló megünneplése, elhatároztam, hogy utána járok, és valahogy megszerzem ezt a rádióbeszédet. Sikerült! Gyűjtjük az emlékeket, ezzel is emelve a majdani ünnep hangulatát.

Az Egri Tanító és Tanárképzős Öregdiákok Baráti Köre „Egri prepa voltam” címmel felhívással fordult tagjaihoz a 180. évforduló tiszteletére. Emlékezzünk! Tisztelgünk ezáltal is a múltnak, a volt egri tanítóképzős tanárok és volt egri prepák emléke előtt.

Az én prepa emlékeim nagyon messzire visznek vissza az időben: Közöttük kutatva, keresgélve sokszor szembe találok magam olyan kérdésekkel, melyekre nem tudom a választ. Különösen bánt, sokszor nagyon tud fájni, hogy akik a kérdéseimre tudnák a választ, elmondhatnák a történetet, már nincsenek. Elvitték azt magukkal, amit a leghitelesebben, a legaprólékosabban tudtak. Hiába révedek akármilyen mélyen emlékeim rengetegébe, még csak kikövetkeztetni sem tudom, hogyan volt... hogy is lehetett...?

Ma sem tudom és már nem is fogom megtudni, hogy kint a tanyán születtem, vagy bent a faluban? Arra emlékszem, hogy kint a tanyán is laktunk, nyár lehetett, kacsák, libák úsztak a libaúsztatóban, a gémeskút mögött jóval. Zápor, zivatar, égi háború is volt, szaladt mindenki befelé. Arra is emlékszem, hogy a szomszéd tanyán laktak Szabóék, öcsém keresztszülei, de hogy mikor mentünk be a faluba lakni, arra már nem. Pedig a nagy tél hidegét, mintha most is érezném. Vastagon fehérlett minden, a verebek beszorultak a padlásra. Édesapám meg is fogott egyet és lehozta nekem, madzagon röpködött a szobába és egyszer csak elszabadult.

Aztán hosszú szünet, ki tudja mennyi, és Sarlósáron vagyunk, egy istenháta mögötti pusztán egy uradalomban. Ma is előttem van a gépház, ahonnan a „kastélyba” nyomta fel a vizet a szivattyú, a „csendőrlaktanya”, a levente gyakorló-

tér, az uradalom hatalmas szérűskertje, ahol a „tutú” hajtotta a cséplőgépet és mi ott bámészkodtunk, mert hát ez nagyon érdekes volt, és az iskola a tanítói lakással egybe épülve a harangláb, melynek kisharangja minden délben megszólalt Úrangyalára.

Már képzős voltam, mikor elmesélték, hogy azért kellett „Sallósárra” mennünk, mert édesanyám beteg lett. Gyógyíthatatlan volt a baj: „morbus hungaricus” (tbc.) Pedig nagymama és a két lánya, az én nagynéném mindent megtettek érte, amit abban az időben meglehetett. Emlékszem Reá, szép hangja volt, mondták is, hogy nagyon szeretett énekelni. Aztán 1941-ben végleg itt hagyott bennünket.

Az egyik nagynéném, anyukám idősebbik testvére tanítónő volt ott az uradalom iskolájában. Osztatlan I–V. osztályt tanított az iskola egyetlen tantermében, ami nekem tiltott hely volt. Persze, hogy furdalt a kíváncsiság, vajon mi történik ott bent? Beszéd hallatszott ki a nyitott ablakon át, de az volt igazán érdekes nekem, amikor az iskola rázendített. Biztosan énekóra lehetett. Ott ültem az ablak alatt és én is tanultam az énekeket: „Százados úr, sejhaj...” 1940 volt akkor és már repülőgép is körözött az iskola, az uradalom fölött.

Emlékszem gyönyörű napsütéses idő járta akkoriban, bizonyára május lehetett, mert sok szép virág nyílt a kertben. A tanterem nyitott ablaka alatt többször is el-elsétálgattam. Kihallatszott a tanító néni szelíd hangja, egy-egy nagy fiú, nagy lány el-elakadó beszéde. Felelete? A dicsérő és dorgáló szó is érdekes volt nekem, de hogy milyen az iskola belülről, azt még soha nem láttam, mert kicsi voltam, az ablak pedig magasan. Szegény nagymamám hagyta ott a spartheltot főzés közben, hogy rám nézzen, nem teszek-e valami rosszat. De a kíváncsiság kisördöge nem hagyott nyugodni addig-addig, míg a bátorságom arra nem biztatott, hogy: nyitva az ablak, kapaszkodj fel Peti és meglátod, mi van ott bent! Többszöri nekirugaszkodásom sikerrel járt. Csak néztem a sok gyereket... hangos kuncogásomra bizony mindegyik hátrafordult és ki így, ki úgy tudtomra adta, hogy örül nekem. Én is boldog voltam! És nagymama sem látott meg.

Na, de amikor a számomra világraszóló tett már többször megisméltődött, a kérés, majd a tiltás ellenére, hát megismerkedtem a méterrúddal is: az ablakkeretbe kapaszkodó kicsi körmöcskéim érezni kezdték, hogy az a hosszú rúd az érdekes vonalkáival, fekete és világos beosztásaival, bizony keményfából van. Azért én büszkén mondtam, hogy nem fáj. Tényleg nem is fáj, tényleg az fáj, hogy ezentúl már nem lehettem iskolás. Akkor voltam négy és fél éves. Örök emlék marad számomra.

Nem lehettem iskolás, mert a Sarlósári szép idők véget értek: elköltöztünk. Anyukámat temették, jött a háború, kilakoltatás, szegényes újrakezdés. Közben múlt az idő és 8. osztályos lettem. Verebélyi Bandi bácsi volt az osztályfőnököm. Évvége felé szóba került, hogy ki-mi szeretne lenni, lehet jelentkezni tovább tanulni. Ő ébresztette fel a réges-régen bennem szunnyadó emléket „gyere

közénk, legyél tanító Peti fiam!” – mondta beszélgetésünk végén. Hallgattam rá! Egri diák lettem.

Ekkor már 1950-et mutatott a naptár. Emlékszem forró volt a nyár. A szünidőt szülőfalumban töltöttük öcsémmel, apai nagynénémnél. Hét gyerek volt együtt, ha az asztalhoz ültünk a dohány-pajtában. Ebédet hordtam a legeltető unoka öcsémnek, késő du. pedig befogtunk és indultunk a tanyavilágba összegyűjteni a tejet, a jó tanyai tejeket! Éjfél tájt érkeztünk a csarnokba és mire a lovas kocsival hazaértünk bezuhantunk az ágyba. Augusztus 20-ai István király, ekkor volt búcsú a faluban. Életem első falusi búcsúja. Vidám forgatag, főlemelő ünnepi hangulat és soha vissza nem térő boldog érzés volt.

Mert a hónap végén nagy készülődések közepette vonatra szálltunk, robogott velünk a gőzös, irány Eger. Vajon, milyen lesz ott?

„Viselkedj rendesen, ne legyen rád panasz, tanulj szorgalmasan, légy illedelmes mindenkivel” mondogatta anyám testvére. Ő kísért el. Azt a szorongó furcsa érzést, ami akkor fogott el, amikor a távolodó vonatból már éppen, hogy csak látszott a zsebkendője, amivel integetett – még ma is érzem, az emlékek körbevesznek. Nagyon egyedül éreztem akkor magam. Mindenki messze volt, a hozzám tartozók, a régi pajtások is, Verebélyi tanító úr is. Na, Peti, most mi lesz, hogyan tovább?

Pedagógiai Gimnázium volt, ahová behívtak jelentkezni. Nyár végi rendetlenség fogadott az egyik tanteremben, no meg Szalay Lajos tanár úr. Csak később tudtam meg, hogy Ő karnagy és híres orgonista. Közvetlensége oldotta feszültségemet, különösen mikor megkérdezte, honnan jöttem és melyik a kedvenc énekem, énekelném el neki. Rögtön rá is kezdtem arra a dalra, amelyikért negyedikes elemista koromban Drobni László tanító úr az egész osztály előtt megdicsért. Még pedig úgy, hogy kiállított a katedrára és behívta a feleségét, mondván: „Ezt a gyereket hallgasd meg!” És rázendítettem cérna vékony hangomon, hogy „Házunk előtt kedves édesanyám van egy magas eperfa...” Szalay tanár úr meg is dicsért „ilyen tiszta, jó hangú tanítókra van szükség, fel vagy véve kiskomám.” Oda voltam a boldogságtól!

Kollégiumi elhelyezést is kaptam, ott is jelentkeztem, de még diák egy sem volt az épületben. Egy napig a várossal ismerkedtem, tájékozódtam, mi hol van. Nagyon tetszett a város: a csendessége, a szűk kis keskeny utcácskái, a szép házai, a vár és a templomok...

Aztán benépesült a kollégium, rengeteg ismeretlen gyerek ismerkedett egymással, meg a felsőbb évesek által megkövetelt renddel. Az iskolába érkezvén megtudtuk, hogy még nincs osztályfőnökünk. Balogh Gyurka bácsi később érkezett. Számomra igen szimpatikus volt. Tanáraink, kik meglepően sokan voltak a négy év alatt, jók voltak hozzánk. Ebben az időben 1950–54 között gyakran változott egy-egy tantárgy gazdája. (Népgazdasági érdekből.) A magyart, a történelmet Balogh tanár úr, aztán egy ideig a magyart Abkarovits tanár úr, a történelmet Saci néni, Balogh tanár úr felesége tanította. A matematikát kezdetben és

rövid ideig Járosi András, majd Gelleiné, később Bodnár Pista bácsi, aki a fizikát is próbálta nagy igyekezettel tanítani. Abkarovits tanár úr orosz is tanított nekünk, majd Pálos Gyula vette át tőle ezt a tárgyat. Földrajzból Saci néni okított bennünket.

Kémiát csak elsőben tanultunk – pedig de szerettem – amit Dr. Domány Ödönné tanított. Rendkívüli egyéniség volt Ő! Minden alkalommal sötét ruhát viselt és rajta világított a patyolatfehér csipkegallér és mandzsetta. Mindig viselt nyakéket, én úgy láttam, hogy borostyánt. Már idősödő nő volt, de gyönyörű bogárfekete volt a haja és az arca kissé rózsaszín. Csak közelről láttam, hogy milyen gondosan vigyázott magára. Látszott, hogy fontos volt számára a példamutatás a megjelenésben is. Olyan jól magyarázott, hogy aki odafigyelt, annak otthon nem kellett sokat tanulnia a kémiát. És a beszéde! Nyugodt, érthető, követhető, választékos, egyszerűen példát mutató volt arra nézve, hogy a tanító, hogyan tanítson. Így őriztem meg emlékezetemben, pedig csak egy évig tanított bennünket.

A biológiát első évben Lukács Dezső tanár úr tanította. Megszállottja volt tudományának. Olyan lelkesedéssel és olyan részletesen mondott el és mutatott be mindent, hogy feleltetésre sokszor alig, vagy nem is maradt idő. Az Ő ügyszere-tetének köszönhetően akkor láttunk először és utoljára édesvízi hidrát. Az Eger patakából hozta be nekünk. Megnézhettük mikroszkóp alatt a különböző metsze-teit is. Kár, hogy nem Ő tanított bennünket végig. A következő 3 évben Németh László gimnáziumi tanár – így hívta magát – vette át a tárgyat. A pedagógia, a tanítás és módszertan Kovács Vendel bácsi szakterülete volt. Szerettük humorá-ért, közvetlenségéért. Ő is jellegzetes egyénisége volt a képzőnek. Nem külön-ben Szalay tanár úr, aki nagytekintélyű orgonaművész, karnagy, tanár és orgona-építő is volt. Markáns karakter, aki nem engedett az elveiből. Faragta, csiszolta beszédünket, segítő, jó szándékú ember volt. Csak elsőbe tanított bennünket, majd Monokiné és Jurányiné vették át tőle az ének-zene oktatását. Ebben az időben még tanultunk zenét, de már nem volt olyan fontos tantárgy, mert a kép-ző már nem nevelt kántorokat. A testnevelést Bakonyi, a rajzot Hamza tanár úr tanította. Érdekes, jellegzetes, határozott egyéniség volt mind a kettő. A logikát Hamza tanár úr felesége tanította.

Igazgatónk kettő volt a négy év alatt. Dr. Molnár József, majd Tóka János. Molnár igazgató úr igazgatói teendői mellett velünk is törődött. Engem behívott az irodájába és alaposan kikérdezett. Minden érdekelte. Nagynénémet is tájékoz-tatta levélben hogylétem, előmenetelem felől. Az Ő idejében a bizonyítványt félévkor még otthon kellett aláíratni, később már nem. A kollégium igazgatója írta alá. Belőlük is volt több is a négy év alatt. Kollégiumunk három helyen volt tanulmányaink idején. Tanítottak még bennünket helyettesítőként rövidebb-hosszabb ideig Kocsis Árpádné, Dr. Ladó Erzsébet és Lukács Dezsőné. Dr. Ladó Erzsébet kb. egy félévig mb. igazgatója is volt a képzőnek.

Drága jó gyakorlóiskolai tanítóink! Mindenki nagyon tisztelte és szerette őket. Hospitálásokon rengeteget lehetett tanulni tőlük: pontosságot, következetességet, szeretetet, segítőkészséget, türelmet, törődést, személyes példamutatást. Ezek a tulajdonságok minden nap minden órájában jelen volt megnyilvánulásukban. Vásárhelyi tanító úr az első osztályosok nevelője volt, Hórvölgyi tanító úr a 4. osztályosoké, Spányiné a 3. osztályosokat és Bogdáné a 2. osztályos gyerekeket tanította. Nyugodtan állíthatom most már vénülő fejjel, hogy tanítói hivatásuk művészei voltak. Akkoriban még nem is hallottunk olyanról, hogy dyslexiás gyerek és a többi ma már sűrűn emlegetett tanulási nehézségről, ami nem azt jelentette, hogy nem volt nehezen tanuló gyerek. Azt viszont látni kellett, ahogyan Vásárhelyi Józsi bácsi milyen nagyfokú türelemmel és milyen módszeresen foglalkozott az ilyen gyerekekkel! És jutott rá ideje. Hát igen, a tanítási óra szervezéséhez érteni kellett. Ők értetek! De a motiváláshoz is – ahogyan ma mondják. Hogy tudtak dicsérni, hogy tudtak jutalmazni! A gyerekeknek olyan örömet tudtak ezzel szerezni, hogy a különböző tanórai feladatok nem okoztak terhet, kényszert. Szívvel lélekkel tanítottak.

Ilyen emberek tanítottak bennünket. Példájuk elkísért az első és többi iskolába is. Osztálytársaim is így emlékeztek róluk az ötven éves találkozókon. Sokat beszélgettünk róluk, és nem a mindent megszépítő emlékezés mondatta velünk az elismerő szavakat. Többünknek az volt a tapasztalata, hogy a volt egri prepák nagy többsége jól megállta helyét a pályán. Meglátszott az iskolákban, hogy ki volt egri prepa. Mondta ezt tanító, szakfelügyelő, volt művelődésügyi osztályvezető is.

És most nagyon idekíváncozik: Drága jó tanítóképzős tanáraink, tanítóink! Beérett a gyümölcs, nem volt hiábavaló mérnöki munkátok, a lelkek mérnökei voltatok és egyben jó kertészmérnökök is, akik sok-sok fáradsággal nyesegették a sok falusi gyerek vadhajtásait! Köszönjük mindazt, amit értünk tettetek! Köszönjük, hogy tanítókká lettünk!

Megemlékezem egykor volt elemi – majd az államosítás után – általános iskolai tanítóimról, tanárainmról is: Marsi László, Drobni László, Hevesi József, Verebélyi András, Agócs Emil, Németh Magdolna, Stolmár Lajos és Gáspár Lászlóról, akik mind egri prepák voltak. Mindegyikük a TANÍTÓ volt számomra. Otthon büszkén beszéltem róluk, s ha eljött hozzánk valamelyikük örömmel mondtam, hogy Ő a tanítóm. Ők voltak azok, akik a háború után újraindították az elemi iskolai életet. A háború vihara az iskolákat sem kímélte: a hatalmas irat, illetve akkor már elázott, tépett, sáros, málladozó szemét kupacból bányásztuk elő – tanítók és gyerekek – az én bizonyítványomat is és ezzel a bizonyítvánnyal iratkoztam be az egri tanítóképzőbe.

Az államosítás után négy éves lett a képző. 1950–51-ben volt kettő negyedik, három második és három első évfolyam. Egy fiú és két leány osztály tett ki egy-egy évfolyamot. Ebben a tanévben harmadik évfolyam nem volt.

Az egri képző jelentős helyet foglalt el a város kulturális életében, különösen a háború előtt. Nagy tudású tanárai, kiváló nevelői – Bitter, Benkóczi, Almási, Somos, Abkarovits, Szalay – fémjelezték a képző szellemiségét, tették naggyá kisugárzó hatását. A háború után, különösen az államosítást követően megtört ez a vezető szerep. Gyakori volt a tanárok mozgatása, a tantestület változása és ez egyáltalán nem tett jót az intézet tekintélyének az 1948-54 – es években. A politika nyomasztó hatására egy nagy múltú intézmény kultúráján, szellemiségén, kisugárzásán esett csorba. Csak lassan alakult, változott, fejlődött az évek során, de olyan már nem lett, mint volt, hiszen ideje sem volt rá, 1959-ben megszüntették. Kár, nagyon kár! Az egri tanítóképző 131 évet élt. Emlékét szívében, eszében, minden porcikájában őrzi minden volt egri prepa, minden öreg diák!

A mi osztályunk a IV/A. ideje is lejárt 1954-ben és életem egyik legboldogabb napja volt az, amikor érettségi eredményhirdetés volt. Akkoriban nem pályázni kellett a tanítói állásra, mint háború előtt, hanem kinevezéssel, központi elosztással jutottunk álláshoz. A hajdani volt ötöd évet, most a gyakorlóév pótolta. Ezt Kömlőn töltöttem. A szorgalmas munkával múló első hetek egyikén levelet hozott a postás. Édesanyám testvére küldte útra bocsátó tanácsait, jó kívánságait: *„Mikor először lépsz az iskolába, / Legyen arcodon Jézus nyájassága, / Szólítsd köréd a kis gyermekeket / És simogasd meg fejecskejüket! / S ha látsz közöttük rútat, rongyosat, / Gyermeki arccal búbanatosat, / Ismerd meg benn' a korán szenvedőt, / Óleld magadhoz és csókold meg őt! /”*

Sokat kutattam e vers után, mert a levél elkallódott. Eszembe jutott ez az emlékem, nem hagyott békén, s addig jártam utána, míg rá nem találtam, és most őrzőm boldogan.

A katona időm letöltése után újból Kömlőre kértem vissza magam. Jó tantestület volt, jól éreztem ott magam. Azt hiszem nem véletlenül, mert ebben az iskolában volt epri prepák tanítottak. Így hát csak erősödött a prepatudat. Idősebb kollégáim: Bárdoss Pista bácsi, Cseh Józsi bácsi, Prokai János, Kiss Ábel és felesége, Terike néni és Tamásiné, Ica néni nagy szeretettel fogadtak négyünket, fiatalokat. Szívesen segítettek eligazodni a falu életében, az ötvenes évek valóságában és nem utolsó sorban, a pedagógiai munkában. Volt is eredménye az összetartásnak. A kömlői iskola a Hevesi járás egyik legjobb iskolája volt. Volt még egy idős kolléga Andor bácsi, Ő Kassán végzett. A Felvidék elszakítása után jött vissza Kömlőre, Ő segített nekem közvetlenül. A pontosság, a következetesség szinte életeleme volt. Kiváló, olykor szellemes módszerével igen jól megtanította a gyerekeket. Kiváló tanító volt. Érdekes mégsem lett „kiváló tanító”! Ő lett első tanító-példaképem. Később hozzá hasonlítottak kollégáim. Nagy elismerés volt ez nekem!

Tanítói pályám során végig jártam minden beosztást. Voltam úttörőcsapat vezető, szakmai munkaközösség vezető, majd szakfelügyelő, igazgató helyettes és igazgató. Az első 12 és az utolsó 10 éven át, tanítottam. Megjegyzem, ezt szerettem a legjobban. Soha nem felejttem el a gyerekek szeretetét, mert őszinte

volt. Mint mindenben az első a legemlékezetesebb, így nekem is többek közt az első tanév vége: rengeteg virág, amit a gyerekeim hoztak a kertjeikből... tele volt vele a legénylakás és a virágillattal. Csak ültem és néztem jó darabig és volt gyakorló iskolai tanító nénim jutott eszembe, akitől én búcsúztam 1954 júniusában egy szál rózsával.

Arra nagyon büszke vagyok, hogy amivé lettem az élet során, azt a munkám elismerése eredményezte. Szerettem a hivatásom, a gyerekeket – erre volt előttem példa – csak azt bánom, hogy vége lett. A 40–50 éves találkozók, ahová volt tanítványaim meghívtak arról tanúskodnak, hogy olyan messzi idő után is emlékeznek rám. Hát ez az igazi jutalom! Jó hivatást választottam. Úgy látszik, jót akart nekem a méter-rúd is, meg Verebélyi tanító úr is. Áldott legyen az emléke!

Iskola., tanterem..., katedra..., szolid és eleven nebulók..., tanév elejék..., tanév végék..., a vakáció öröme a csillogó szemekben..., s Ti jó kollégák..., és a búcsúzás mind ezektől, az osztályterem illatától, mely még mindig az orromban van, és néha-néha még előfordul, hogy álmomban iskolában vagyok, a régi első iskolámban... kicsit fájó az ébredés.

A húszéves érettségi találkozónkra eljött Vásárhelyi Józsi bácsi is. Hófehér haja, szikár, könnyű alakja, de még mindig egyenes tartása, a léptei is a régiéek voltak, csak az arca és a keze lett kissé ráncosabb, mellyel búcsúzásakor most is úgy intett bennünket, mint hajdanán „kis tanító bácsi” korunkban: „Édes fiaim! Soha ne feledjétek és mindig legyetek büszkék arra, hogy egri prepák voltatok!” Ez volt utolsó útravalója.

Nem felejtettük Józsi bácsi! A IV/A. ma is büszke rá, hogy prepa volt és arra is, hogy ilyen kiváló tanítói voltak. Köszönjük!

És köszönöm annak is, aki minden lépésemet segítette egész életemen át:

„Köszönöm Uram

*a napokat és az éveket
az árnyékot és a tényeket
a formákat és a színeket
a szavakat és a rímeket
reményeket és álmokat,
könnyeket és mosolyokat,
a botlásokat a lemondást
a fájdalmat és a gyógyulást,
a terveket és a tévedést,*

*a csalódást és az ébredést,
az erőt, az időt, az emlékezést.*

*Uram nézd:
nagyon elfáradtam.
most bársonyos csend ölel,
a szívemben béke van.
Lassan elfogy az út előttem.
Kérlek fogd meg a kezem.” (Orosz Nóra)*

Mezőkövesd, 2008. január.

Dr. Kun András (1953)⁵⁰

Mátranovákön született 1934-ben bányász család második gyermekeként. Bátyját, Istvánt követve ment az egri tanítóképzőbe 1949-ben. 1957-ben szerzett történelem–földrajz szakos tanári diplomát az egri főiskolán. Egy évig a Jósvafői barlangkutató állomás munkáját irányította. 1959-ben házasságot kötött Ispaics Ilona szintén Egerben végzett matematika–fizika szakos tanárnővel Alsópáhokon. Házaspárként Szilaspogonyban folytatták tanári pályafutásukat. 1960-ban Vizsláson az ált. isk. igazgatójának nevezték ki. Megszületett első fiuk András. 1964-ben a salgótarjáni járás tanulmányi felügyelője lett. 1966-ban született meg második gyermekük Attila. Salgótarjáni lakosok lettek.

1968/72.-ben az ELTE Bölcsstud. Kar hallgatója tört.–pedagógia szakon. 1974-ben avatják bölcsész doktorrá és Nógrád megyében középiskolai tanulmányi felügyelő lett. 1982-ig a megyei okt. és tk.-i intézet igazgatója. 1983 és 1994 között Salgótarján legnagyobb ált. iskolájának, a Zagyvapálfalvai iskolának az igazgatója.

Tudományos és közéleti tevékenysége: közép és főiskolásként ifjúsági vezető, tanárként megyei úttörő elnökségi tag, járási TIT titkár, városi tanács tag, ped. szakszervezetben aktívan dolgozik, mint ifjúságvédelmi és művelődési biz. tag. Az Észak Mo. Történelmi társulat vezetőségi tagja. A miskolci akadémiai biz. ped. munkabizottságának Nógrád megyei elnöke.

Fiatalkorától kutatta szülőfaluja múltját, hogy a falu történetét megírja – félkész állapotig jutott vele.

Mozgalmas életútját sok kitüntetéssel és dicsőréttel ismerték el. Ahol dolgozott, mindenütt tiszteletnek örvendhetett. 1994-ben nyugdíjazták. Legörvendesebb napjait Alsópáhokon családi körben töltötte, ahol hétvégi háza körül általa gondosan kialakított gyümölcsös kertjében dolgoztatott.

1999-ben epeműtéten esett át. Hat hónapig még jól érezte magát, majd két hónapos fájdalmakkal teli otthoni ápolás után hasi műtéttel sem tudták az orvosok meggyógyítani rákos betegségéből. 2000. április 29-én halt meg, életének 66. évében. Már nem ismerhette harmadik unokáját, aki ebben az évben született és az ő nevét kapta: András. A salgótarjáni központi temetőben temették el.

László Ferenc (1939)⁵¹

Egri prepa voltam! És, hogy az voltam, büszke voltam rá és ma is büszke vagyok. Magas színvonalú, sokoldalú képzést kaptam az egri érseki tanítóképző intézetben. Hiszem, hogy megálltam a helyem, nemcsak mint pedagógus, de az élet más területein is.

⁵⁰ Írta Pipics József 2003 januárjában.

⁵¹ Testvéröccse László Sándor, aki ugyancsak az egri képzőben szerzett tanító oklevelet.

Úgy érzem, érdemes megemlékezni arról az 53 fiúról, aki 1934 júniusában nagy megilletődve megjelent az egri érseki tanítóképző intézet épületében. Úgy ötvenöt azzal a reménykedéssel mentünk oda, hogy csak tán sikerül a felvételi meghallgatásunk. Ui. alaposan megvizsgálták bennünket! Csak teljesen egészséges, jó zenei hallású remélhette, hogy felvételt nyer. Egyik osztálytársunknak hiányzott egy ujja, csak tanévközben vette észre Bitter Dezső zenetanár. Bizony el kellett mennie.

Még nem töltöttem be a 15. évemet, és a gimnázium 5. osztályának elvégzése után szántam rá magam erre a lépésre. Három év múlva érettségizhettem volna, de nem, én vállaltam még öt évet.

Bitter tanár úr ült a zongoránál és egyenként meghallgatta a jó előre megtanult próbaéneklésünket. Be kell vallanom, hogy nekem roppant gyenge zenei hallásom volt, és egész nyáron azt a dalt tanultam, hogy „Jöjj pici fecském, csak jöjj...” Szerencsém volt, felvettek. Bizony nem volt időnk ismerkedni, egymással beszélgetni. Még elmondták, hogy szeptemberben, mit kell magunkkal hozni, megmutatták a szálláshelyünket. Szinte a fele osztály a Csanádi igazgató úr kollégiumába került, a Szent László Diákotthonba.

Persze a vakáció hamar eltelt. Szüleim lovas kocsit fogadtak, azzal dőcögünk Jászszentandrásról a 60 km-re lévő Eger városába. A város szélén megállítottak bennünket a vámháznál, ahol vámot kellett fizetni a lovas-kocsiért. Aztán a kegyetlenül meredek Diófakút-utcácskán szépen leszálltunk, hogy a fáradt lovacsák fel tudják húzni a kocsit. Bizony nem gondoltam akkor erre, hogy még több ezerszer kell ezt a járdát koptatnom.

Az első meglepetés akkor ért, mikor a nálam fiatalabb, de fölöttem járókat nem hogy letegezni nem volt szabad, de úrnak kellett szólítani. Itt ez volt a szokás. Őz úr, Lenártek úr, R. Bandi úr (az ismert tévés apja, május elsején mindig piros nyakkendőt kötött). Nekünk elsősöknek be kellett érni a „mester” titullussal. No ná, hogy második korunkban mi is urak lettünk, de csak az alattunk járókkal szemben. A felettünk járókat továbbra is úrnak kellett szólítanunk.

Osztályfőnökünket Szokolovszky Bélának hívták. Kemény, szigorú, de igazságos volt. Szerettem és tiszteltem őt. Ha valaki súlyosabb szabálytalanságot csinált, már várhatta a kemény parancsot.

Kedves, holnapra kopaszon jelentkezik!

Merészeltünk volna csak ellent mondani! Bizony fájó szívvel mentünk a borbélyhoz és másnap fényes koponyával jelentkeztünk nála. Diákok jogai? Ugyan, csiklandozzatok meg, hadd nevessek! Matekot és testnevelést tanított. Nekem nem volt különösebb bajom vele az öt év alatt. Igaz, a jobb matekosok és a Képző élsportolói közé tartoztam.⁵² Már negyed éves koromban az „A” csapat, tíz „kegyeleti” váltófutója között voltam. Az a szép szokás volt akkoriban, hogy október 6-án az aradi Vértanúk ünnepén az egri középiskolások versenyeztek,

⁵² Péccett testnevelési, Egerben pedig rajztanári képesítést szerzett.

hogy ki helyezze el a koszorút Knézich Károly emléktáblájánál. Tanítóképzősök mindig két csapatot indítottak.

A vasút állomásnál sorakoztak fel a kezdő futók, majd a staféta botot kétszáz méterenként tovább adták. A váltó győztes befutója helyezhette el a koszorút a Knezich Károly aradi vértanú emléktáblájánál. Nem emlékszem rá, hogy az öt év alatt, ne a Tanítóképző „A” csapata győzött volna.

Ötöd éves koromban, a tornavizsgán értem el a legnagyobb sport sikeremet. Én lettem az egri középiskolák magasugró bajnoka, szerény 167 cm-es magassággal. Igen, de akkor még csak az átlépő stílust ismertük. A tornaszereken sem vallottam szégyent, megszereztem a vas, majd a bronzérmeket is. Észak-magyarországi középiskolások versenyén gerelyhajításban második lettem, rúdugrásban pedig harmadik. Bauer Miska barátom lett az első.

Tagja voltam a cserkészcsapatnak, a kongregációnak és az iskola színjátszó körének is. Vörösmarty emléktáblájának a felavatásán én szavaltam „Vén cigány” c. versét. Szóval nem kellett szégyenkezni, nem az osztály végén kulogtam.

Nézzé el nekem a kedves olvasó, hogy elsősorban magamról írok, de hatvanhetven év távlatából tapasztalataim, az engem ért események bemutatásával tudom az akkori osztályomat és a prepa életet bemutatni. Azért néhány dolog eszembe jut.

Egy ízben meglátogatta iskolánkat Hómann Bálint miniszter úr.⁵³ A mi osztályunkba is benézett, sőt az első padban ülő Kakkuk Imrét meg is szólította. Imre pedig úgy válaszolt, hogy nem állt fel. No, mit kapott a látogatás után?!

Egyik osztálytársunk – akit aztán kicsaptak az iskolából – lopott, a tízpercben tejet árusítótól egy kis üveg tejet. Éhes volt, de nem volt pénze. Nem ismerhette az Afrikában jól ismert közmondást, miszerint „nem az eszik, aki éhes, hanem akinek van miből”. Valaki észrevette és jelentette az esetet az igazgatónak. Az igazgató úr komor képpel bejött és kínos szünet után megszólalt.

Hmmm, tolvaj van köztetek...! Álljon fel!

Szegény Tolvaj Feri nagy kétségbeesetten felállt.

Beszélj, mit loptál? – így az igazgató úr.

Igazgató úr kérem én nem loptam soha életemben, én igazán nem loptam, én igazán nem... Aztán persze tisztázódott a dolog és Tolvaj Feri – későbbi Dr. Tátray Ferenc gimnáziumi igazgató úr – máig is meséli a nagy ijedelmét.⁵⁴

⁵³ Dr. Hómann Bálint VKM minisztere 1936. március 25-én meglátogatta az egri érs. Tanítóképzőt. Megtekintette a fizikai szertárat, majd a II. évfolyam termét, ahol a növendékek élén az igazgatóval és a tanári testülettel fogadta a magas rangú vendéget. Végül a tornatermet és a zuhanyozót nézte meg és a látottak felett teljes meglepődését fejezte ki. (Értésítő az 1935-36. iskolai évről 16. o.)

⁵⁴ Aztán magyarosított Tátrayra, és úgy kapta az y-t neve végére, igazolta, hogy ősei Tolvaj nevéek voltak.

Sokáig meséltük azt a nyúl vadászatot is, ami Csele úrral esett meg. Csele úr egy osztállyal feljebb járt. Rábeszélték kinti ismerősei, hogy menjen el velük nyulat fogni. Autóval egy magas dombra mentek, úgy 2-3 km-re a várostól. Ott két tüzet raktak, őt meg egy zsákkal a két tűz közé küldték, hogy tartsa a zsákot nyitva, mert majd abba szaladnak bele a nyulak. Ők majd elmennek és felriasztják a nyulakat, amik természetesen a világosság felé fognak szaladni, bele a nyitott zsákba. El is mentek, de bizony sem a nyulak, sem ők nem jöttek vissza, hanem a motor járatása nélkül szépen legurultak a dombról és hazamentek. Mikor Csele úr rádöbent, hogy átverték és hiába kereste az autót, gyalog kellett hazamennie a sötét éjszakában. Nyakig sárosan mászott be a kollégium ablakán.

Volt tánciskola is, ahová a negyed és ötöd évesek iratkozhattak be. Mivel az öcsém negyed éves volt, amikor én ötöd éves, így egyszerre jártunk. Itt ismertem meg későbbi feleségemet. Mondtam az öcsémnek, hogyha lekérik tőlem azt a piros ruhás, fekete hajú kislányt, kérje le. Visszakérni ui. illetlenség lett volna. Így aztán az öcsémtől kértem le. Hogy találkozhassunk, vasárnapra kértem az orgona-gyakorló órámat, ami a líceum kápolna orgonáján volt. Bizony talán kétszer-háromszor orgonálhattam ott, mert ugye a szerelem... Volt persze olyan is, hogy kiszöktem a kollégiumból és estefelé társaim kinyitották az ablakot és azon másztam vissza.

Meg kell említenem a kulturális életünket is. Magas színvonalú önképzőkörünk volt és Abkarovits Endre fiatal tanárunk lelkes irányításával önálló előadást is csináltunk a Gárdonyi Géza színházban. A díszleteket én festettem és egy verset is szavaltam. Az volt a címe: „Belém rohannak maszatos vonatok”. Nagy sikerem volt! Egyik előadásunkon az Angolkisasszonyok leány tanulói töltötték meg a színházat és nagy tapssal jutalmazták művészetünket. De mint már említettem, komoly alkalommal is szavaltam. (Sőt később is volt sikerem szavalással, már nyugdíjasként egy megyei szavalóversenyen 46 induló közül lettem első: „Az én XX. Századom” pályamunkámmal is első helyezést vehettem át a Gárdonyi Géza színház teltházás közönsége előtt).⁵⁵

Mint jó rajzos, elvállaltam a tablónk elkészítését. Szentirmai segített a nevek írásában. 1939-et mutatott a naptár. Ballagásunkat a Lyceum kisharangjának csengése kísérte. Bár erre vártunk öt éve, éreztük, hogy valami szépnek vége szakadt, kicsenget bennünket a kisharang az életbe.

Szokás, hagyomány volt, hogy az Érsek úr névnapjának estéjén dallal köszöntöttük őt a Palota ablaka alatt. Őt ugyan soha nem láttuk, de egy beosztottja beinvitált bennünket a konyhába, ahol egy jókora szelet kenyéret és szalonnát kaptunk, nyomatékul pedig egy pohár finom bort.

⁵⁵ Szeret írogatni, verset mondani. Novelláival Egerben, Győrött, Tatabányán országos versenyeken nyert két első, két második és egy harmadik díjat. Tatabányán díjnyertes versét maga mondta el.

Bár ötöd éves koromban az élmezőnyben végeztem, a kántori teendőkből – a fentebb említett okokból kifolyólag – nem dicsekedhettem jó eredménnyel. Nem is akartam vizsgát tenni, de társaim rábeszéltek. Gondoltam, lesz, ami lesz. A vizsgabiztos prelátus kanonok úr többször megjegyezte az előttem vizsgázókra, hogy bátrabban fiam, ne olyan halkán, finomkodva. Erre építetem. Az orgonálás apró melléfogásait jókora hangerővel pótoltam, ami megnyerte a kanonok úr tetszését. Sikerült. Kántor lettem!⁵⁶

Nagy tragédiának tartom, hogy osztályunkból tizenhárman veszítették el fiatal életüket a második világháborúban. Én – teljesen véletlenül – életben maradtam. Hadosztályunk fegyverletételi bejelentő levelet én vittem át az amerikai hadtestparancsnokságra egyedül.⁵⁷ Ezt követően amerikai hadifogságba kerültem, ahonnan szökve kerültem haza. Lakásunk kifosztva, de éltünk. Kérlelhetetlen ellensége lettem mindenféle háborúnak, fegyveres erőszaknak!

Tarnabodon voltam kántor-tanító, ami abban az időben nem kívánatos, sőt ellenséges tevékenységnek számított. Ezért Karácsondra deportáltak. Másodszor pedig Karácsondról deportáltak el, mert az 56-os forradalom idején forradalmi elnök voltam. Így aztán megismerhettem másik két iskolát is.⁵⁸ Bár őszinte elismerésem mindkét iskola magas színvonaláért, csodálatos tanulóért, a családomtól távol nem volt kellemes érzés.

Ennek ellenére tíz évig voltam megyei rajzszakfelügyelő.

Nyugdíjas vagyok, egészen véletlenül életben maradtam a nagy világégés közepette. Élményeimről, viszontagságaimról három saját kiadású könyvemben emlékeztem meg. Jelenleg a negyedik könyvem van nyomdában. Számítógépen dolgozom naponta. Sok ismerősre is szert tettem általa szerte a világban. Érdekes, szinte valamennyi netes ismerősöm hölgy. Nem tagadom, nagy tisztelője, sőt rajongója voltam és vagyok a szebbik nemnek...

Most 88 évesen is azt mondhatom, ha újra kezdhethném, ismét egri prepa lennék!

⁵⁶ Végül is a kántor-vizsgálója olyan jól sikerült, hogy Mezőkövesdre segéd kántornak hívták, de nem merte elvállalni.

⁵⁷ 2008. febr. 21-én kelt levelében erről így ír László Ferenc: „A magyar hadsereg egyetlen tagja én voltam, aki szót váltott az amerikai hadsereg-parancsnokkal. Senki nem vállalta, hogy a fegyverletételi levelet átvigye az amerikaiakhoz. Vállalkoztam. A rövid beszélgetés az aranylevelekkel díszített sapkájú hadseregpk-kal: Szpik Yu inglis? – nem értem – nicht verstehe – tolmáats! – jött egy német tolmács, aki csodálatos angol orrhangon beszélt németül, amire én magyar akcentussal németül. A pk. Kérdéseket tett fel, amire én válaszoltam. Persze én ehelyt a lényegét írtam le, a helyzet ennél bonyolultabb volt.” Mindez történt Münchentől cca. 40 km-re 1944. május 5-én egy kis hegyi faluban. Innen már lehetett látni a Jungfrau csodálatos csúcsait. (Részleteket illetően lásd a Heves Megyei Hírlap 2003. február 15. sz. 11. o. újságíró: Szilvás István)

⁵⁸ Hevesvezekényen és Tarnabodon is tanított rövid ideig.

László Sándor (1940)

Itt Jászszentandráson 1935. augusztus végén korán lefeküdt a mi családuink. Hamar eloltottuk a petróleumlámpát, mert holnap indulás lesz Egerbe.

Sötétben lett az ébresztő. Minden összepakolva már a nagy zöld ládában, ami 1886 körül az édesapám holmiját vitte a Csíksomlyói Tanító Képezdébe. Kinn kocsizörgés hallszik, megérkezett Balázs bácsi. Felültünk a löcsös kocsira, édesanyám, édesapám, a bátyám – Ferike – aki most már másodéves lett és én. Döcögtünk a hajnal előtti sötétségben. Balázs bácsi az ostor hegyével az ég alján pislogó-vibráló Vénusz csillagra mutatott

Ott van a „Sánta jány” viszi az ebédet az apjának. –

Szépen süttött már a nap, mire Egerbe értünk. Először a Diófakút-utcai Diákotthonba mentünk, mert a bátyám ott lakott.⁵⁹ Leraktuk a holmiját, majd Ő is jött velünk. Mutatta az utat az internátushoz. Azért mentem én oda, mert a bátyám idejében felvilágosított, hogy tőlük hosszú az út a havas télben, jeges szélben, innen pedig csak egy jó kőhajításnyira van a Lyceum, meg aztán az óriási érseki erdőkből bőven visznek fát a fűtéshez. Úgy is volt.

Az internátus ablakai az érseki gazdasági hivatal emeletéről az érseki palota szépen ápolt parkjára néztek.⁶⁰ Bejárata a túlsó oldalon – egy nagy kövezett udvarra nyílt, amit istállók, kocsiszínek vettek körül. Itt voltak az érsek parádés lovai, díszhintók olyan, amilyenben Hófehérkét vitte haza kastélyába a királyfi és egy drága amerikai autó. Az istállókról lett a nevünk: „istállós prepa”.

A diákokra az ügyeletet két, kinevezett „duktor” látta el. Ebben az évben Nyerges úr és Pongrácz úr.

Az ötödévesektől jobban féltem, mint a tanároktól. Tanárt már láttam, de ötödévest még nem.

Jó megtermett legény volt Nyerges úr. Az én szememben nem is legény, hanem „ember”. Csodálkoztam is, édesapám hogy mer vele olyan fesztelenül beszélni. Nem emlékszem pontosan, de talán még tegezni is merészelt. Igaz, duktor úr barátságos és kedves volt, megmutatta a hálósobámat, benne az ágyamat, a folyosón a szekrényemet. Később is csak egyszer lett mérges rám, mert a studiumon (tanuló-óra) moco-rogtam, zörögtem. Azt mondja, hozzám vágja az óráját. Tudtam, hogy nem fogja megtenni, mert mikor az asztali csengővel lecsengette a stúdiomot, mindig nagy óvatossággal, vigyázattal tette bele azt a ketyegő masinát nadrágján lévő órazsebébe.

⁵⁹ A Szent László Diákotthon – Diófakút u. 36. – Eger legszebb pontján épült és 60–80 tanítónő-vendék lakhatott itt. 1934 nyarán kibővítették és ezután 100 növendék kapott itt ellátást. Felügyeletét és igazgatását Dr. Csanády László igazgató látta el Nemes Rudolf és Pálmai Ferenc okl. tanítók, nevelők segítségével. (Tanítóképző Intézet Értesítője 1935/36. 35. o.)

⁶⁰ A 41 növendék elhelyezésére szolgáló Internátus 1919-ben nyílt meg az érseki rezidencia északi szárnyában. Ablakai délre, az érseki parkra nyílnak.

Benn a hálósobákban öt-hat vaságyon a dagadra tömött szalmazsákok úgy heverték, mint megannyi bálna. Este mindenki hatalmas táncot járt rajta, hogy lelapuljon, de egy pár napig még így is majdnem legurultunk róla.

Édesanyám megtanított ágyazni. Neki szépen sikeredett. Szétbontotta. – Most ágyazz Te! –

A púpos teve háta egyenletesebb, mint amilyen az én ágyam lett. Édesanyám hármat cibált rajta és sima lett, mint a pádimentum.

Aztán elbúcsúztunk. Könnyen ment, mert – még – nem volt honvágy.

Bementem a stúdiumba. Azt már tudtam a bátyámtól, hogy itt az elsős még a másodikost sem tegezheti. (A gimnáziumban az elsős a nyolcadikost is tegezte.)

A stúdiumban egy prepa volt. Szépen felállt és bemutatkozott. – Csengő Győző vagyok. –

Na ez a prepa jó példát mutatott nekem az itt szokásos úri modorról. Én sem leszek ám falusi fatuskó! Meghajoltam.

László Sándor vagyok. Csengő úr honnan jött?

Szücsiből jöttem. László úr bizonyára tudja, ott született Bajza József a költő.

Igen, tudom Csengő úr. (Persze nem tudtam.)

Szépen elbeszélgettünk egy kis ideig. Másnap felsorakozva mentünk az iskolába, tehát egyszerre érkezünk az elsőosztályos tanterem elé Csengő úrral. Rám csodálkozott.

László úr, ez az első osztály.

Tudom Csengő úr, de viszont Csengő úr osztálya.

Igen de a László úré...izé

Leesett nekem a húsz fillér, átöleltem.

Bolond, hát hiszen mindketten elsősök vagyunk!

És én azt hittem rólad, te hülye, hogy te...

Én bolond és te bolond, öt éven át jó barátok lettünk, voltunk, maradtunk.

Requiescat in pace... tegnap kaptam hírt Kovács Sanyitól kedves barátom, osztálytársamtól, hogy Csengő „győztes” meghalt.

Térjünk vissza oda, ahol abba hagytuk. Beágyazás, búcsúzás, elvállás. Utána sétára indultam.

De szép preparinákat láttam! Ünnepi ruhában: kék szoknyában, fehér matrózblúzban gyönyörűek voltak! Nem hogy megszólítani, de még a szememet is lesütöttem, mikor mellettük elmentem. Na, ne hazudjunk, azért a szemem sarkából...

A Fő-utcáról nem mertem letérni, és mégis, amikor haza akartam menni. Úristen, itt minden kapu egyforma! Melyiken jöttem ki? Végre megálltam egy kapu előtt, ami a legismerősebbnek tűnt. Figyeltem, hogy mennek-e be ott prepák, akik jellegzetes egyensapkában jártak. Nekem is volt már és nagyon büszke voltam rá. – Nem úgy, mint manapság. – Na ki-bejárnak ott, hát én is benyitottam. Megláttam a nagy kövezett udvart. Hál’Istennek itthon vagyok!

Másnap megtudtam, hogy a Csiszár úr asztalánál ülök majd a tanuláskor és délben is, mert ugyanott ebédeltünk. Ott ült Fűrjes-Kényes úr a negyed éves, Dutkai úr, a harmad éves. A másod évesre már nem emlékszem, mert hiába... hiába... ötvenöt – talán hatvan?! – év...

Étkezéskor az első évesek voltak a pincérek. A reggeli mindig (die Suppe) volt, köménymagos leves, bőven úszott a tetején a pirospaprikás zsír. Plusz 5 dkg. kenyér. A zupát egy-egy félliteres zománcos bádóg tálban – belül fehér, kívül kék – szolgáltuk fel. A zupa forró volt, és így az edény szélét fogtuk ügyes-ügyetlenül és kezdetben a hüvelykujjunk is zupás lett.

Vigye vissza Mester – mert ez volt az elsősök neve – mert belemosta az ujját!

Visszavittük, megtörültük az ujjunkat és kivittük ugyanazt másnak. Hja, sok volt az éhes száj, a zupa pedig kevés.

Vasárnap ínyt csiklandozó finom levest – húslevest – kaptunk. A tetején gyönyörűen gyöngyözött a sok szép sárga, aransárga zsírkarika. Ez aztán...! ...de jaj, benne pedig vastagra vágott csík volt. A vastag csíkot pedig rettenetesen utáltam. Édesanyám olyan leheletnyi finom csíkot vágott, hogy ahhoz képest Loreley tündéri – szőke hajsza durva hajkötélnak tűnt.

Először nem ettem belőle.

Egy hét múlva kényeskedve megkóstoltam, újabb hét múlva mind bezabáltam. Azóta is szeretem a vastag csíkot.

Az elsősök „páci”-t kaptak. Hogy helyére tegyük a dolgot, mi voltunk a pácik, – páciensek – akiket a másod évesek a stúdium végén a leckékből kikérdeztek, ha kellett magyaráztak. Azután „én is páci, te is páci” így hívtuk egymást.

Az én pácim Kakkuk Imre lett, végtelenül aranyosan jóindulatú gyerek. Ő erki, én jászszentandrásai, a két község szomszédos. Amikor később itt a Felsőtanynán tanítottam, Erk határából is jártak hozzám gyerekek. Olyan lelkesedéssel, szeretettel tanított engem Kakkuk páci, hogy azt pénzért sem lehetett volna túllicitálni. Hálás vagyok érte még most is kedves pácim!

Telt-múlt az idő. A szalmazsák is megszelídült az ágyban, szépen hozzáidomult a mi testünk idomaihoz. Most már állítom: Olyan jóízűen semmiféle ágyon, matracon nem lehet aludni, mint a szalmazsákon. Talán csak valamikor, az anyánk ölében aludtunk olyan nagyon jól.

Milyen volt a szellem az interben? Egyszer Csiszár úr az asztalfőnök, rettenetesen legorombított engem ebédkor. Azóta sem tudom, hogy miért. Biztos vagyok benne, hogy ő sem tudja, hogy miért. Még csak ideges sem volt. (Élsz-e még te Csiszár úr?) Vannak érthetetlen dolgok. Soha többé nem volt rossz hozzám. Jó asztal és hálófőnököm volt. Barátok ugyan nem lettünk, mert egy ötöd éves és egy első éves messzebb volt egymástól, mint a föld és egy álló csillag. Talán ennek az volt a legfőbb oka, hogy az egyik a pubertáson innen, a másik a pubertáson túl volt. Minden esetre ez a néhány atrocitás olyan mély nyomokat hagyott bennem, hogy később a legjobb barátomnak is nekimentem volna, ha a kisebbekkel, gyengébbekkel rosszul bánik.

Mikuláskor egy kis „bulin” mindnyájan pertuba lettünk. Az „úr” megszólítás a későbbi években is megmaradt – állítom hogy ez jó „tanévkezdés” volt – a magázás is maradt talán mikulásig. Azután „per tu”. Ebben egy kicsit már a kor szelleme nyilvánult meg, másrészt az, hogy a felsősök túlnyomó része – milyen szót kellene használnom? – lélekben az „igazi ember” magaslatán állott. Az egész tanítóképzőben már lassabban alakult a közvetlenség. Hol kell meghúzni a „vörös fonál”-at? „Eddig igen, de ne tovább!” Jártam gimnáziumba, tanítóképzőbe. Mindent mérlegelve, a képző mellé teszem a garast. Hol tartunk ma? Hallgatók róla. A házi orvos barátom óva int attól, hogy felszaladjon a vérnyomásom. 76 éves vagyok.

Epilógus.

Kínában – olvastam valahol – réges-régen, kétezer évvel ezelőtt, ha valakit kitüntettek – gróf, herceg, mit tudom én milyen ranggal – ez a cím nem a gyermekeire szállt tovább, (hiszen nekik nem lehetett érdemeik ebben) hanem visszafelé szállt a szüleire. Nekik járt a megtiszteltetés, hiszen ők nevelték ezt az embert a családi légkörben.

Tehát:

Ha tehetném, a Nobel-díjasok mögé – a jutalom átadásakor – oda állítanám öneki az apját, anyját is, ha a családi szellem-jellem talajából virágzott ki ez a virág.

És a jó tanárokat, a zömét a tanároknak.

Végigfutottam a pályámat tisztességesen.

Az epilógusban hadd karoljam át... a szívemre a tanáraitam... az egri képzős tanáraitam... mind-mind...

Tanáraitam! Ti mind... a szüleim után... mindent Nektek köszönhetek!

Dr. Lóczy László (1947)⁶¹

Egerben született. 1947 májusában osztályának 42 tanulója jelentkezett tanítóképesítő vizsgálatra. 12–13–14-én tartották az írásbeli és június 9–10–11–12–13-án a szóbeli vizsgákat. Kitűnő oklevelet kapott három, jeleset ugyancsak három végzős növendék, köztük Lóczy László is.

1958-ban nevezték ki a veszprémi államigazgatási iskola élére, kapott igazgatói megbízást. 1963-ban kormányhatározat rendelkezett az államigazgatási iskolák megszüntetéséről. A tanácsok községi vezetőinek államigazgatási és gazdasági képzését ezután a Budapesten, –ez már korábban is működött – Szombathelyen és Veszprémben szervezett Tanácsakadémiák látták el. A veszprémi iskola

⁶¹ Írta Kelemen Ferenc. Az 1946/47-es Képzős Évkönyv, valamint az Államigazgatási Főiskola 1977–97-es jubileumi kötete segített abban, hogy tényszerű adatokat szolgáltatassak Lóczy Laci tanítósorsáról.

igazgatója Lóczi László lett. A nappali tagozatán 1970-ig 589 fő, levelezőn tagozatán 59 fő végzett.

1970-ben megszűnt a három akadémia és a továbbiakban egy főiskolai jellegű – budapesti székhelyű – intézmény látta el egyes tanácsi vezetők – községi, járási – képzését.

Veszprémben dolgozó oktatók ezután a Budapesten szervezett tanszékek beosztott oktatói lettek. Helyben – Veszprémben – meghatározott jogkörben munkájukat a veszprémi Oktatási Intézet igazgatójaként Lóczi László koordinálta.

1977-ben NET. törvényerejű rendeletben mondja ki a Tanácsakadémia Államigazgatási Főiskolává való fejlesztését. Ebben az új helyzetben a veszprémi intézet a Főiskola előtt álló Továbbképzési feladatait kapta meg.

Lóczi László tehát 21 éven át nagy hozzáértéssel és kitartással dolgozott munkatársaival azon, hogy az ötvenes években hathónapos közigazgatási tanfolyamon való tanácsi dolgozók képzése főiskolai szintű oktatással fejlődjön. Megromlott egészségi állapota miatt sajnálatosan 1979. szeptember 15-ével kérte nyugállományba helyezését. 1980. március 6-án súlyos betegsége halálát okozta. Ott voltam temetésén Veszprémben, s helyeztük sírjára az Államigazgatási Főiskola koszorúját. Ő is egri prepa volt!

Mezey Mihály (1949)⁶²

Édesanyja „Isten gyümölcsfája” volt és marad. Mezey István a kunszentmártoni rk. kántor-tanító felesége Papp Rozália nyolc gyermeket szült és nevelt fel. Nyolcadik gyermeke – Misi – alig hét éves volt, mikor Édesapja meghalt. Nem kell hát csodálkozni, hogy Misi elemi és polgári iskolai tanulmányait a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Kunszentmártonban, a Tolna megyei Sióágárdon, a Bács-Bodrog megyei Topolyán és végül Kunszentmártonban fejezte be. Miért is? A családfenntartó elvesztése után ugyanis a család legkisebb csemetéjéről erkölcsi kötelezettségüktől vezéreltetve nagy szeretettel – különösen óvónő nővére – Ibolya és Dénes bátyja gondoskodott.

A család nem könnyű anyagi körülményei közepette mit is adhatna a legkisebb gyerekeknek, hogy minnél hamarabb, az önálló „boldogulására” lehetőséget kapjon, mint az édesapa példakövetését: a kántor-tanító képezdét... mert amit a Misi tanult, a Mihály nem felejtette el. Jelentkezett tehát az egri érseki képzőbe. Fel is vették szép ének hangja miatt, zene iránti elkötelezettsége már ekkor megmutatkozott. 1944 szeptemberében tehát várta az egri líceum a Hevessel szomszéd Szolnok megye kunszentmártoni gyermekét. A tizennégy és fél éves Misi – elsősorban a háborús és családi viszonyok miatt – azonban nem jöhetett

⁶² A 2008-as jubileumi ünnepélyünkre hívtam az 1949-ben végzett osztály még élő tagjait. Mezey Miskának is küldtem levelet Hőgyészre. Felesége – Erzsébet asszony – levélben értesített, hogy férje 2002-ben elhunyt. Ezt és később küldött leveleit felhasználva írtam meg „In memoriam Mezey Mihály” osztálytársamról az itt közölt dolgozatot. (K. F.)

Egerbe. Nővérénél Sióagárdon élte át a második világháború poklát. Ekkor már édesanyja is itt élt Ibolya lányával. Ő volt a család „védőangyala”. A család anyagi nehézségei csak fokozódtak háború után, minek következtében magánúton végezte el a képző I–II. osztályát, a III-ikat pedig nyilvános tanulóként Kalocsán.

Vége 1947-ben lehetett a híres egri „szegények egyetemének” hallgatója. Misi Egerben, mint tanító gyerek, az Árvaházban kapott kedvezményes lakás és teljes ellátási lehetőséget. Az ötvenfős végzős osztály egyikeként 1949-ben Egerben szerzett tanítói oklevelet.

Tolna megyei – nagyközség – högyészi általános iskolájában kapott óraadó tanítói kinevezést, melyből hamarosan igazgató helyettesi megbízatás is lett. Mint legtöbb osztálytársát, őt is két éves katonai szolgálatra hívták be 1951-ben.

Leszerelése után két évre kötött házasságot kartársnőjével – Lányi Erzsébettel – aki 1952-ben érettségizett a dombóvári tanítóképzőben és egy gyakorló év után tett képesítő vizsgát 1953-ban. 1988 óta nyugdíjas. Megadott neki, hogy azzal az emberrel élt és dolgozott együtt, aki „minden” volt számára. Ma – 2008-ban is – hiányzik, nagyon hiányzik neki, mégis boldog, mert olyan hagyaték örököse, mint a Tőle fogant három gyermekük és hét unokáik. Azóta is énekel abban a kórusban, melyet Misi szervezett, ott van és énekel „nehéz szívvel kell elfogadnom, hogy az orgonánál nem Misi ül és a karnagy „idegen”, legalább is nekem... Ez az élet!” írja legutóbbi 2008. február 8-án kelt levelében.

Erzsébet apja Leicht József, aki 1922-ben magyarosította nevét Lányira. Néptanító volt a hét gyermekes iparos család gyermeke. A XVIII. sz. elején települt be Tübingiából Magyarországra a Leicht család. Erzsébet édesanyja viszont Árva megyéből származott. Ha nem is tipikus, elég általánosnak nevezhető családtörténet ez.

Misi kartársaival szembeni segítőkészsége, lelkiismeretes pedagógiai munkája, őszintesége volt vonzó a fiatal tanítónő számára. Erzsébet asszony ma így emlékezik ezekre az évekre: „Egymás nézeteit megismerve köteleztük el magunkat egy életre való örök szövetségre.”

Misi azt csinálta, tanította egy életen át, amire már gyermekkorában is vágyott. Az ének és zene volt mindene. Éneket tanított iskolájában, mellette 1954–57-ig Tolna megye ének-szakfelügyelője. 1978-tól a Tamási Zeneiskolába tanít 1989-ig. Ugyanitt dolgozik nyugdíjasként 1994-ig.

Bár „mindene volt az orgona” ahogy Özvegy felesége írja, „a Zeneművészeti Főiskola orgona tanszékére szeretett volna jutni..., sem anyagilag, sem más szempontból, ez a terve csak álom maradt.” Hogy mégis kiélje, illetve kielégítse régi vágyát, nyugdíjas éveiben ellátta a helyi Szent Kereszt kórus vezetését és kántorizált. Nemcsak az iskola falain belül hódol kedvenc tárgya – az ének – tanításának, hanem szabad idejét nem kímélve tanítja húsztágú kórusát. Bel és külföldön járók a különböző városokat és falvakat, hirdelve Bartók–Kodály népének énekes lelkületét.

Nagy élmény és emlékezetes nap volt és maradt számára 1983-ban Kunszentmártonban tartott tudományos Emlékkülés és Hangverseny. „A Mezey kántorok szerepe Kunszentmárton és környéke művelődési életében” címmel Dr. Barna Gábor tartott előadást. A szentmisén pedig, ahol megemlékeztek a „Mezey kántor családról, a magyar kántorokért” Ő orgonált.

Végtelenül szerény volt. Szinte titokban egyházi műveket komponált kórusa részére. A högyészi templom 1999-ben volt 200 éves. Ebből az alkalomból énekelte el kórusa szeptember 14.-én a „Högyészi mise” c. – a Pécsi egyházmegye által elfogadott – művet. A mű szerzője: MATRINÉ. Halála után derült ki, hogy fordított olvasásban ez ÉNIRTAM-ot jelent.

Szomorú szívvel írom le röviden, de amiről Erzsébet – érthetően átélve a sok éves aggodást – oldalakat írt nekem, azt a nyolc évet – 1994-től 2002-ig – ami alatt Misi öt könnyebb, de inkább nehezebb műtéteken esett át Pécsen és Dombóváron. Gyógyíthatatlan betegsége hamar kiderült, de Ő akart élni és reménykedett is mindig. Megjárta az Országos Onkológiai Intézetet, ahol négy chemoterápiás kezelést kapott.⁶³ 2001 decemberében már hiába biztatta áldott jó Asszonya: „Misikém, meg kell gyógyulni.” Ezt válaszolta: „Én akarom, de Ő – s felnézett az égre – nem akarja.” Három gyermekük – Cecília, Mihály és Erzsébet – hét unokájuk köszönték meg ravatalánál a Tőle kapott lelki kincset 2002. január 25-én.

Egerben, ahol bár két évet töltött együtt a félszáz létszámot számláló osztályával, örök barátságot kötött több társával. Bár messze Egertől a több ezer lelkes nagyközönség a Tolna megyei Högyész lett otthona és munkahelye, örömmel jött egri prepa barátai hívó szavára mindig Egerbe. Ott volt a negyven éves találkozon a Foglár utcai kollégiumban és betegen eljött hűségese feleségével az ötven évesre is, ahol már 25 gyertya égett a zeneterem tanári asztalán.

Mezey Mihály életének ismertetését méltóan így zárom idézve a szöveget: „Köszönöm a jó Istennek, hogy társamul Őt választottam és nehéz időkben is bátran megvallottuk hitünket. Mindketten üres tarisznyával vágtunk neki az életnek, javakat csak a tisztességes megélhetéshez gyűjtöttünk!”

Kedves Erzsike! Ebben és csak ebben, ellened kell mondanom: Tarisznyátokban a lehető legtöbbet érő kincs volt és ez a **hit!**

G. Molnár Ferenc (1943)⁶⁴

Olyan csodálatosan szép, jó és kitűnő volt ez az egykori r.k. tanítóképző?
Azt hiszem nyugodt lélekkel mondhatom, igen.

⁶³ Országos Onkológiai Intézet Budapest XII. ker. Kékgyólyó u.-i Kórházában gyógyít, illetve végez ambuláns kezelést is.

⁶⁴ Részlet – 1995. június 24-én Egerben az Eszterházy Tanárképző Főiskola dísztermében rendezett második prepanapról – G. Molnár László által írt újságcikkből.

Az volt. Volt abban az intézetben minden, ami kellett ahhoz, hogy az ott tanuló legénykék ötévi felkészülés után elmenjenek az ország szinte minden részébe, főként a falusi és tanyai iskolákba „a népet oktatni, nevelni”.

Hadd emlékezzem 1942 végére.

Az egyik napon egészen váratlanul bejött hozzánk, ötödévesekhez a tante-rembe dr. Somos Lajos igazgató úr, néhány tanártársa kíséretében. Éreztük, hogy valami különös dolog történt. Így is volt. Elmondta az igazgatónk, hogy a minisztériumból levelet kapott. Félévtől kezdődően a végzős prepák kimehetnek tanítani, ha vállalják, hogy a nyári szünetben bepótolják a tananyagot, és majd a szünet végén képesítődnek. Ugyanis így akarnak segíteni azoknak az iskoláknak, ahonnan a tanítót katonának behívták és nincs tanítás az egy tanerős iskolákban.

Az évfolyam úgy döntött, hogy mindnyájan kimegyünk tanítani. „Hív a falu” – lett valóságga sokat hangoztatott egyik jelszavunk.

Az igazgatónk közölte: ezt várta tőlünk. Ez az elhatározás igazi hazafias cselekedet. Majd a tanárainkkal együtt elénekeltük a Himnuszt. A tanításnak aznapra vége lett.

Néhány nappal később megérkeztem első állomáshelyemre, a parászasvári iskolába. Mielőtt beléptem volna az épületbe, ahol több mint 60 gyerek várt rám az elsősöktől a nyolcadikosokig, megálltam az épület előtt. Szívem a torkomban dobogott, még a könny is kicsordult a szememből.

Most mutasd meg, ki vagy, mennyit érsz, mondtam magamnak. Hány és, hány osztálytársammal történt meg mindez annak idején? Hány és hány osztálytársam fogadta meg annak idején, hogy helyt fog állni falun, tanyán, iskolában és a tanításon kívüli teendők elvégzésében? Hány és hány osztálytársam kiáltotta el magát a lövészárokban? Fiúk utánam! Mert a tanító úr egyenruhába bújt, zászlós és hadnagy úr lett belőle és tudta, helyt kell állnia, mert így kívánja ezt tőle mindenki, aki magyar, így kívánja ezt tőle egykori iskolája, így dr. Somos Lajos, Bitter Dezső, Abkarovits Endre, Szügyi Trajtler Géza, Almási Béla és Kovács Vendel, meg a többiek.

Olyan jó volt látni az elnöki emelvényen ezen a napon Vásárhelyi Józsefet, volt tanáraink utolsó élő tagját.

És milyen szépen csengett a Szózat a találkozó végén. Hazádnak rendületlenül...

Igen, rendületlenül!

Molnár Sándor (1956)⁶⁵

Büszke vagyok, hogy prepa lehettem!

⁶⁵ Írta Molnár Sándor –Nagyút, Szabadság tér 3. – 2008 februárjában.

1937-ben születtem Egerben. Az elemi iskola első osztályába jártam, a bátyám a cisztercita gimnázium másodikos növendéke volt, amikor Európában is javában dúlt a kegyetlen, óriási áldozatokkal járó háború.

Kis gyermekként mindezekről semmit sem tudtam, arra viszont jól emlékszem, hogy édesapám nyaranta egyre ritkábban tartózkodott otthon. Jóval később tudtam csak meg, hogy tartalékos karpaszományosként és levente parancsnokként Losoncon és Rimaszombaton kiképzésen vett részt.

1944 ősze sorsdöntő volt családnak életében. Felsőbb katonai parancsra az 1925 és 26-ban született leventéket is bevonultatták. Zokogó édesanyák vettek búcsút fiaiktól, s a parancsnokuktól. Édesapám 55 fő fiatal leventével vonult be a gyülekezési körzetbe. Napok múltán mindenki hazatért, ő viszont véglegesen eltávozott. Valószínű, hogy katonai esküje, a fiuk megmentésének következményei nem tették lehetővé szökését. A nyilvántartási adatok szerint Kőszegen került fogságba, onnan romániai gyűjtőtáborba, majd Asztrahán hadifogoly kórházba. 1945. október 2-án hunyt el vérhasban.

Édesapánk elvesztése szomorú sorsot jelentett a családnak. Édesanyám csak 1947-ben kapta meg első özvegyi nyugdíját (220 Ft). Nagy lelki, anyagi gondot és megterhelést jelentett számára két gyermekéről való gondoskodás. Áldozatos munkájával nehezen, de mindig előteremtette és biztosította az iskoláztatásunkhoz szükséges feltételeket.

Általános iskolás éveimet Kecskeméten a Faragó Béla Árvaházban kezdtem, 11 éves gyerekként szembesültem az ország minden részéből odakerült tanítók árváinak szomorú sorsával. Voltak teljes árvák is, akiknek az intézet jelentette a családot. Az államosítás után következett a hatvani kollégium, majd a káli iskola, ahol általános iskolai tanulmányaimat befejeztem.

1951-ben beiratkoztam a Dobó István Gimnáziumba. A következő tanévet már – a különbözeti vizsgák letétele után – a Gárdonyi Géza Tanítóképző Intézetben folytattam. Hontalanságom ekkor ért véget. Megszabadultam a szorongásaimtól, a múltamat végig kísérő kellemetlen és rossz emlékeimtől. Olyan közegbe kerültem, melyben az őszinteség és a bizalom kölcsönösen jelen voltak tanár és diák között. Hálásan és tisztelettel emlékszem a jólelkű tanáira (Somos Lajos, Kovács Vendel, Bakonyi Ferenc, Abkarovits Endre, Balogh György, Balogh Györgyné, Bakosné [Rózsika néni], Hamza Tibor), a gyakorlóiskola briliánsaira (Vásárhelyi Józsi bácsi, Horvölgyi Pista bácsi).

Emlékezetesek maradtak számomra a hospitálások, a tanítási gyakorlatok, az órák közös értékelései. Az első tanítási gyakorlatomra Vásárhelyi Józsi bácsi első osztályában került sor. Tananyag: az „r” betű ismertetése. A tanítási óra után az értékelés következett, Somos tanár úr vezetésével. „Fiúcska, a bal kezedet tudatosan tetted zakód zsebébe úgy, hogy a hüvelykujj kívül maradt?” – szegezte felém a kérdést Lajos bácsi. A prepa pulzusa hirtelen megemelkedett, de a jóságos tekintet, a szájszegletből sugárzó mosoly a magas pulzust megnyugvásra készítette. Válaszom: nem tudatosan.”Jól használtad a kezedet! A főszereplők

izgalmukban vagy netán más okok miatt túlzottan gesztikulálnak, ami ízléstelen is. Ilyen esetekben elfogadható a zakó és nem a nadrágzseb használata, de a zakó esetében is csak hüvelykujj nélkül!” – szolt a jó tanács – mindenkinek. Életem során sok szónoknak szerettem volna átadni a tanácsot, ha lehetett volna. Vendel bácsi gondolatai bámulatos gyorsasággal születtek és kapcsolódtak össze láncszerűen, melyeket megjeleníteni nem mindig sikerült nyelvi eszközökkel. Ilyenkor kezének legyező mozgásával jelezte a felhalmozott gondolatok torlódásának szelektálását. Kifinomult „lelki lokátorai” mindig valóságos képet adtak tanítványai lelki állapotáról, hangulatáról. Horvölgyi Pista bácsi fogalmazás óráján hospitáltam. Az óra befejezésével a fogalmazások értékelésének módjára hívta fel a figyelmemet: „Olvasd el minden tanuló fogalmazását, mielőtt az érdemjegyet ráírnád! Csoportosítsd a kiválókat aszerint, hogy mi volt az én elvárásom. A csoportok újra olvasása után a legjobbakkhoz viszonyítsd a többiek teljesítményét!” Milyen igaza volt! Hamza tanár úr rajz-módszertanból látott el nagyon hasznos, apró ötletekkel, tippekkel. A táblai rajzok az adott szemléltetés leggyorsabban megjeleníthető formája (pálcikaemberek, mozdulatok, mozgásformák).

Az iskolaváros intézményei közül csak a tanítóképző ablakaiból szűrődtek ki délutánonként a skálázások, kadenciák és a „Cövek” zongora leckék gyakorlatainak dallamai, tarkítva egy-két akkori slágerrel is.

1955-ben érettségiztem magyar nyelv és irodalom, orosz nyelv, történelem és alkotmánytan, neveléstan és neveléstörténet, matematika és biológia tantárgyakból.

Az érettségit követően tanítójelöltként a megyei oktatási osztály a nagyúti általános iskolához helyezte ki gyakorlóévre. Három tanítójelölttel bővült az iskola tanerő állománya. Aldebrőre szerettem volna menni, ahol édesapám 23 évig tanított, de ettől a lehetőségtől elestem.

1956-ban sikeres képesítő vizsgát tettünk, s megkaptuk kinevezésünket. Nagyútra kerültem gyakorlóévre egy évfolyamtársammal, Csepregi Margit tanítónővel, akivel 1957. augusztus 3-án házasságot kötöttem. Feleségem 42 évig tanított a 2–4. összevont osztályban. Kitartó, lelkiismeretes munkájának köszönhette azt a gyermekszeretetet, szülői tiszteletet, amelyet nemcsak pályafutása idején, hanem nyugdíjas éveiben is érzi, tapasztalja.

Kinevezésem után 33 évig tanítottam 1–3. összevont osztályt, a felső tagozatban ének, kémia tárgyakat, hosszú időn keresztül vezettem az iskola vegyes gyermekkórusát. Igazgatói helyettesi státuszom alatt elvégeztem a két éves vezetői tanfolyamot, 1988-ban kineveztek az ÁMK igazgatójának.

Az 1990–91. tanévtől kezdődően bevezettük a számítástechnika oktatását kötelező heti két órában a felső tagozatos osztályokban. Ugyancsak ebben a tanévben kezdődött el az angol nyelv oktatása is a 3–8. osztályokban. Nagy erőfeszítések árán sikerült a gépparkot AT 286-386-486 típusokkal, valamint Sharp színes fénymásolóval, LC 200-as színes nyomtatóval kiegészíteni. A szaktárgyi oktatást nagymértékben segítették a földrajz, matematika, angol, kémia, biológia tárgyakhoz kapcsolódó szoftverek. Az ISKOLAI HÍRNÖK Veres János kollega

vezetésével, tanulói szerkesztéssel havonta jelent meg. Hálával és elismeréssel gondolok tanár úrra, akinek sokat köszönhetünk önzetlen támogatásáért, lelkiismeretes munkájáért. A géppark megtervezése, kivitelezése az iskolarádió bevezetése is az ő nevéhez fűződik.

1992-ben az iskola fennállásának 50. évfordulóján találkozót rendeztünk, melyen megjelentek a korábbi években tanító nevelők, élükön az iskolánk első igazgatójával, a 87 éves Menyhárt Józseffel. Meghitt, bensőséges, a múltat idéző találkozó volt.

1997-ben 42 évi szolgálat után nyugdíjba vonultunk. Az önkormányzat nevében, az akkori polgármester, Szankó János, őszinte, mély érzéssel köszönte meg több évtizedes, lelkiismeretes, odaadó munkánkat. Három generáció nevében búcsúzott nagymama, lánya és unokája. Jelen volt a 73 éves volt anyakönyvezető is, aki annak idején esketett bennünket. Temérdek virággal, nagy szeretettel halmoztak el a gyerekek, az intézmények dolgozói és a kollegák. Ebből az alkalmából nyújtották át feleségemnek a közoktatási miniszter által adományozott PEDAGÓGUS SZOLGÁLATI EMLÉKÉRMET, nekem pedig az ARANY KATEDRA EMLÉKPLAKETTOT.

A település, – ahol feleségemmel immár 52 éve élünk megértésben, boldogságban, ahol két fiúgyermekünk nevelkedett – történetének egy része szinte egyedülálló más településekkel szemben.⁶⁶

Jelenleg a lakosok száma 750 fő. Az iskola felső tagozatának oktatása a kompolti iskolában történik. Könnyes szemekkel nézzük a folyosó falain függő és időrendi sorrendben elhelyezett tablókat, melyek ma már csak múltidőzők. Keresem magamban a pusztulás és a hanyatlás okait, felelőseit. De: hogyan tovább az okfejtéssel?! Elmélyülök gondolataimban, s keresem a néptanító habitusának pozitív eredőit. A római katolikus elemi népiskolai tanítóképző s annak jogutódaiban tanítómesterek voltak, akik a serdülőkor végétől a felnőtté válásig formálták, nevelték növendékeik érzelmvilágát. Ebben az alma máterben kap-

⁶⁶ 1301-ben okleveles említése Noguth névalakban történik. 1301-es osztozkodás során az Aba nemzetség Chubánka ágának egyik fia Dávid öröklí. A XIV. században virágzó település. A törökök elpusztították, majd később a debrői uradalom tartozéka. 1740–1841 között a Grassalkovichok tulajdona. 1847-ben Károlyi György megveszi a birtokot. Fellendül a majorsági gazdálkodás, a cselédek a majorokban található hosszú cselédházakban kaptak elhelyezést. A 30-as évek második felében az állam elhatározta, hogy mintafalut építve felosztja a nagyúti birtokot megváltási árért a cselédek között.

1939-ben Csonka János és Deáky Zsigmond tervei alapján elkezdődött, sőt többségében be is fejeződött a kivitelezés.

1945 után betelepülnek Tarnócza, valamint Erzsébetter cselédei is. Az évtized közepére a tanulói létszám elérte a 209 főt. Bő 10 évig az istentiszteleteket is az iskolában tartották. Pályánk kezdetekor közel 1400 lakója, közülük 173 beírt tanuló volt. Az elkészült falu 12 egyenes utcából (sakktabla-település) és 195 házból állott, területe mintegy 40 kh. volt.

A következő évben megépült a négy tantermes iskola három tanítói lakással. Az iskola első anyakönyvét 1941–42-s tanév végén állították ki. Ezzel egyidejűleg megszűnt az Eötvös József kultuszminiszter népoktatási programja alapján működött népiskola.

tunk oklevelet. Munkánk során igyekeztünk útmutatásaik szerint élni és dolgozni, példájukat követni.

Példaképemnek tekintetem édesapámat, aki 23 évet tanított Aldebrön, aki életével fizetett mások megmentéséért. Tanítványai így emlékeznek az ALDEBRÖI KRÓNIKÁ-ban „Nagyon sokat lehetne írni az ő emberségéről és becsületes oktató-nevelő munkájáról. Igazságos volt diákjaival szemben, nála nem voltak kiváltságosak, egyformán a tudás alapján osztályozott.”

A szeretet szó azokban a nyelvi kapcsolatokban, ahogyan használjuk, mély és sajátos érzelmekkel átszótt magatartást jelentenek.

Gárdonyi Géza „Egy szál drót” című elbeszélésében, melyet a Dekameron számára átengedett, két történeten keresztül mutatja be az olvasó számára a szeretetet és holtig tartó hűséget, mint a legszebb emberi erényt. S hogy miért maradtunk nyugdíjas évünkre is itt, ahol kezdtünk? A válasz egyszerű: mert megszerettük a falu közösségének népét, egyszerű nemes lelkületét, őszinteségét, olykor naivitását, a korosabbak bölcsességét, tiszteletudását és együvé tartozását.

A cselédvilágból magukkal hozták az alázatot, a feladatok pontos végrehajtását, a türelmet, higgadságot és nyugalmat. Pedáns, rendszerető családok gyermekeit tanítottuk évtizedeken át. Szinte mindent tudtunk róluk. A bizalom és az adott szó, szent és sérthetetlen fogalom volt.

Annak tudatában éltünk itt, hogy amit életcélul tűztünk ki, amit vállaltunk a legjobb tudásunk szerint teljesítettük. 2006-ban vettük át az aranyoklevelet.

A múlt évben ünnepeltük – 2007-ben – az 50 éves házassági évfordulónkat. Harmonikus életünk volt a múlt, harmonikus és egymásért aggódó a jelen s reméljük hasonló lesz a jövőnk is. Boldogsággal tölt el bennünket két felnőtt fiunk, – akikkel szinte napi kapcsolatban vagyunk – s öt fiú unokánk. Mintha bennük vélnénk felfedezni, meglátni fiaink gyermekkorát.

A cisztercita diák repülő-mérnöki diplomát szerzett a Zsukovszkij Repülő-mérnöki Akadémián. 78 évesen éli nyugdíjas éveit.

Grillparzer Franz osztrák költő gondolatait ajánlom minden pályakezdőnek:

„Légy azzá ami még nem vagy,
Maradj meg annak, ami már vagy,
Marandóság és lehetőség,
Világunk e kettőben szép.”

Dr. Nyerges Róbert (1936)

Természete ez már az embernek, hogy utódaira hagy valamit, amit megőrizhetnek, ami emlék marad. Én ezt a kis történeti visszatekintőt hagyom rátok szülőfalunkról, mert úgy gondolom, Ti is úgy szeretitek ezt a szép tájat, mint én. Igaz ti talán még jobban szeretitek, mert egy egész élet köt hozzá, én pedig 1927 óta, tehát tíz éves koromtól már csak „vendégként” jártam haza a nagy ünnepek

és nyári vakációk idején, de mégis még hetvenöt éves koromban is csak úgy tudom mondani, hazamegyek Szentdomonkosra. Igaz ideköt a gyermekségem sok szép emléke. Szépek ezek az emlékek még akkor is, ha az első világháború végén és utána nem jutott cipőre, ruhára. Az első papírból készült ruhám még most is úgy él emlékezetemben, mintha látnám. Nyáron pedig csak egy hosszú ingben jártunk, amely édesanyánk szötte vászonból volt megvarrva. A legnagyobb ajándék az egri vásárból hozott öt deka aprócukor volt újságpapír tölcserbe csomagolva. Legkedvesebb játszóterünk a kettős Sike – hídtól kezdődő Sank volt. Azért írom nagy „S”-sel a Sankot, mert az a mi lakatlan utcánk volt, ahol csak ritkán háborgattak a munkába jövő-menő kocsik, szekerek. Sanknak pedig azért neveztük ezt a helyet, mert a több árokból idefolyt víz megpihenve több helyen lerakódott és finom szemcséjű, szép rajzolatú homokfövenyt képezett, amit nemcsak „építészetre” használtunk, hanem a tisztább részeit előszeretettel nyaltuk is. Ez a Sank (utca) több határrészre vezetett, így Kisszékbe, Tormásba, Kisutcára és ez kötötte össze falunkat az Egerbe vezető műúttal is. Balra az első kitérő gyönyörű rétre vezetett és ott, ahol jelenleg a Sipos jagus porta van, „kari-káztunk”, legeltettük a kislibákat, az asszonyok pedig fehérítették a kilúgozott háziszóttas vásznat.

Szülőfalumról írtam már 1935-ben (18 éves koromban) is monográfiát. A Falukutató Intézet hirdetett akkor pályázatot diákok számára a magyar falvak társadalmi helyzetének feltárása céljából.⁶⁷ Ebben az időben nehéz volt eligazodni – különösen egy ifjúnak – a gazdasági, politikai, társadalmi helyzet megítélésében. Már elmúlt ugyan a szörnyű világgazdasági válság, de utóhatása érződött. Örültünk, hogy vidékünkön is visszatérhetnek Ózdra, Borsodnádásra a válság alatt elbocsátott munkások, Bagoly-lyukba (Csarnóra) pedig a bányászok. A parasztság is fellélegzett a „boletta-rendszer” megszüntetésével.⁶⁸ Eddig ugyanis minden eladott mázsa búza árában hat pengős boletta volt, amely csak adófizetésre volt felhasználható. A nemzeti jövedelem elosztásában még mindig sok volt az igazságtalanság. Ilyenkor aztán a különböző politikai irányzatok még inkább megosztják a társadalmat, szítják az ellentéteket. Németországban már győzött Hitler náciizmusa, Olaszországban a fasiszmus fénykorát élte, Etiópiát meghódította. A Szovjetunióban sztalinista kommunizmus nyomorba döntötte a gazdaságot, és ezrével küldte a halálba a megbízhatatlannak tartott állampolgárokat. Legjobban mégis a náciizmus és a fasiszmus összecsapásától féltünk. Kitűnt ez abból is, hogy 1938-ban Ausztria német megszállása idején (Anschluss) Mussolini felsorakoztatta az olasz hadsereget Ausztria védelmére. Hitler pedig egyre

⁶⁷ Dr. Nyerges Róbert egyetemi tanár –V. éves egri tanítóképzős növendékként, 1936-ban készített pályamunkájára támaszkodva – írta meg 85 éves korában Szentdomonkos monográfiáját. A negyvenhárom oldalas kézirat – mely a szentdomonkosi Önkormányzatnál van lehelyezve – bevezető két oldalát ismertetjük. (K. F.)

⁶⁸ Gabonajegy: az 1929–33-as válság idején a gabonatermelés ösztönzésére bevezetett, a nagybirtokosok és külkereskedők érdekeit szolgáló ártámogatás.

jobban egyetértett Sztálinnal. Gondoljunk csak a Molotov–Ribbentrop-paktumra és Lengyelország megszállására!

Egerben már folyamatban volt Szálasi Ferenc százados kizárása a magyar hadseregből, mert a tisztikar tagjainak tilos volt a politizálás. Ő pedig a nyilas pártot szervezte.

Nos ilyen körülmények között igen nehéz volt az ifjúság tájékozódása. Tudott dolog ugyanis, hogy az ifjúság mindig az igazságot, a jövőt meghatározó utak legjobbját keresi. Mi a legtöbben kommunistának neveztük az előbb jelzett utak mindegyikét. Akkor még nem tudtuk, milyen sok igazság volt jóslatunkban. Azóta a történelem beigazolta, hogy a leglényegesebb társadalmi érdekeket tekintve sokkal több tekintetben voltak azonosak, mint különbözőek e politikai irányzatok. Most ezek közül csak kettőt említek:

A kommunizmus proletárdiktatúra, de ehhez a diktatúrához a proletáriátusnak semmi köze. A náciizmus katonai diktatúra, de a katonaság valódi diktatúrája nélkül. Kommunizmus: nincs magántulajdon, ami minden kizsákmányolásnak alapja. Náciizmus: névlegesen megmarad a magántulajdon, de a tulajdonosnak a termeléshez semmi köze. Ma már tudjuk, mihez vezetett mind az egyik, mind a másik politikai irányzat. Nem céloim most a hasonlatosságok és a különbségek további taglalása, csak azt említeném még meg, hogy nagyon megütköztünk azon, miért vett feleségül Marx Károly, a kommunizmus eszméjének atyja egy olyan grófnőt, aki nemcsak egyeneságon, hanem sógornőjének révén is óriási vagyon, földbirtok várományosa volt.

Mindezek után nem csoda tehát, ha eljutottunk a „Rerum novarum” (1891) és a Quadragesimo Anno (1931) tanulmányozásához is.⁶⁹ Az előző pápai enciklika első mondata már 1891-ben így hangzik: „A munkás méltó az ő bérére!” Ez a vezérgondolat végighúzódik mindkét pápai enciklikán és a megtermelt gazdasági javak igazságosabb elosztására ösztönöz. Védelmébe veszi az eddig kizsákmányolt munkást és fékezi a tőkést a további meggazdagodás olthatatlan éhségében. E két munka útmutatásai alapján végeztük falukutató munkánkat, bízva abban, hogy a társadalmi igazságtalanságok adatszerű igazolásával talán „megválthatjuk a világot”.

Örömmel vettem át a Falukutató Intézet első díját 1936-ban.⁷⁰ Akkor még nem gondoltam, milyen további nehéz sors vár ránk, hogy egyszer majd nagyon tudunk örülni egy falat kenyérnek is, egy kicsiny meleg zúgnak. A remény azonban mindig éltetett. A népek országútján, Kelet és Nyugat ütközőpontján a magyar nép mindent kibírt. Nem lett igaza a 18. sz. nagy tudósának, Herdernek, hogy a 19. sz. végén már nem lesz Magyarország, magyar nép, nyelvünk is a

⁶⁹ Rerum novarum a munkáskérdésről szóló XIII. Leo enciklikája. A Quadragesimo Anno-t XI. Pius pápa adta ki a Rerum novarum megjelenésének negyvenedik évfordulóján. Minden sora a szociális kérdés mély ismeretéről és erkölcsi vonatkozásainak átértéséről tanúskodik.

⁷⁰ 1935-ben Budapesten Steinecker Ferenc egyetemi tanár elnöklete alatt Falukutató Intézet létesült, s útmutatással, pályadíjakkal segíti elő a tervszerű szociográfiai munkálatokat.

múlté lesz. A magyar nép életerejé segített abban, hogy túléljük a tatárt, a törököt, sőt még a szovjetet is. De hol van már a nagy Mongol Birodalom, az Oszmán világhuralom? Napjainkban pedig tanúi vagyunk a nagy és gazdag Szovjetunió széthullásának is. Ne félj tehát magyar! Volt ez rosszabbul is, lesz még jobban is! Csak remélj, remélj őserődben magyar testvérem!

Okos László (1939)⁷¹

Nehéz, nagyon nehéz a békés, nyugodt diákévek után gondolatban elindulni és végig járni azt a rögös utat, mely az öreg diák emlékeiben megmaradt.

Nézzük, honnan indultam és hová jutottam.

1918. július 27-én születtem Egerben. Édesanyám néhai Fábry Margit, édesapám néhai Okos Bertalan.

1924-ben kezdtem el elemi iskolai tanulmányaimat az egri Lyceumban. Nagyon jó tanítók voltak, szerettünk iskolába járni.

Fontos emlékként maradt meg, mennyire örültem annak, hogy harmadikos koromban március 15-én én szavaltam a Nemzeti dalt.

Befejezve az elemi, a Dobó István Reáliskolába folytattam tanulmányaimat. Jó bizonyítványom volt. Négy évfolyamot végeztem, egy évet kihagytam.

Elszegődtem cukrászinasnak, de egy félév múlva januárban a munkakörülmények miatt felmondtam, mivel munkaidő után a Szépasszony-völgyben lévő kertvendéglőt őrző kutyáknak kellett minden este ennivalót vinni. Én nagyon féltém a kutyáktól, ez volt az indok.

Egy kis tervezgetés után elhatároztam, hogy tanító leszek. Időben jelentkeztem és felvételt nyertem. Az élet érdekessége, hogy a földszinten levő korábbi elemi iskolai elsős osztályunk fölött volt pontosan a képző első évfolyamának tanterme.

A képzős évek elrepültek, tanulgattunk, udvarolgattunk. Öten voltunk jó barátok, „az öt bitang”. Néha-néha a késő délutáni órákban lementünk a „Csákóba”. Ez a terület Kerecsend felé volt, bekopogtunk János bácsi ablakán, és már hozta is a liter bort. Mi öten eliszogattunk, ezután nem egyszer elmentünk az ismerős lányoknak szerenádot adni.

Természetesen a tanulásra is szakítottunk időt, s hol ilyen, hol olyan jegyet kaptunk, amelyet megérdemeltünk.

Harmad éven ugyanabban a teremben tartottam beszédértelem-gyakorlat órát, amelyik tanteremben kezdtem elemi iskolás éveimet Nagyon jól felkészültem, tanításom kitűnőre sikerült. Minden természetesnek tűnt ebben az időben, nem igen gondolkoztunk el azon, mit is nyújt számunkra a képző.

⁷¹ Okos László 2007. szeptember 29-i keltezéssel küldte el dolgozatát a következő megjegyzéssel: „Egri prepa voltam címen lehet, hogy Ti csak a képzőben történetekre gondoltatok, én az ott szerzett tudás felhasználásáról írtam.” Kedves Laci bátyánk! Mi éppen ilyen tartalmú írásra gondoltunk! (K. F.)

Még, mint érdekességet megemlítem, szokás volt, hogy a tanítóképzősök minden évben farsangkor a színházban színelőadást tartottak. Volt ott klasszikus és zenés darab, főleg egy-két felvonásos színdarabok. Abkarovits tanár úr rendezte ebben az évben a farsangot. Osztályunknak két egyfelvonásost szemelt ki. Felkért, hogy vagy az egyik, vagy a másik darabban vállaljak szerepet. Az egyikben egy elegáns urat kellett volna játszanom, a másikban „A butaságom széruma” c. vidám bohózatban pedig Szalámi Ödön szerepét. Én ezt választottam. Ezt a darabot néha-néha még ma is műsorra tűzik. Olyan sikerem volt, hogy a közönség nagy része – főleg az iskolás lányok – a tapsolást nem akarták abba hagyni. No de menjünk tovább.

Az ötöd év befejezése előtt néhány nappal Merő László tanár úr közölte velünk, hogy nagyon nehéz lesz elhelyezkedni, mert nincs álláshely. Nagy volt a felháborodás, a diplomával mindenki arra indult amerre tudott.

Én munkát kerestem és a Kat. Népszövetség Országos Temetkezési Pénztár Egyesületnél ügynöki állást vállaltam. Járnom kellett a falvakat, s agitálni az embereket, hogy kössenek temetkezési biztosítást. Itt csak néhány hónapig dolgoztam, mígnem az Egyházi Hivatal megbízott plébánosa révén különböző iskolákhoz kerültem rövidebb-hosszabb időre: 1939. október 5-től 1940. május 15. Nem akartam felekezeti iskolánál elhelyezkedni, így a M.Kir. VKM.-ba kérvényt nyújtottam be. 1940. szeptember 18-án a Szabolcs vm. Tanfelügyelőjétől értesítést kaptam a Nyíradony–Gass tanyai vándoriskolai tanító megbízásról. Próbaszolgálatra bocsátott – állt a papíron –. A fogadalom letételére a Tanfelügyelőségen jelentkeztem.

Bepakoltam egy bőröndbe a legszükségesebb holmimat. Azt tudtam, hogy hol van Nyíregyháza, Nyíradonyt meg majd megkeresem, s elindultam. A tanfelügyelő úr azt mondta, hogy ez a beosztás azt jelenti, hogy szükség esetén az egyik iskolától a másik tanyasi iskolába is áthelyezhetnek. Tehát vándorolni kell. Azt is mondta, hogy amennyiben a tanuló létszám nem éri el a 15 főt, akkor engem majd másik iskolába helyeznek át.

Lesz, ami lesz, elindultam. Odaérve a község-házán jelentkeztem, ott elmagyarázták, hogy merre van a Gass tanya, s szólították a kisbíró, álljon elő a szekérral és vigye el a tanító urat a tanyára. Felültem a kisbíró mellé a szekérra, s ballagtunk lassan, kényelmesen. Tűzött a nap, melegem volt, izzadtam, többször megkérdeztem a kisbíró, messze van-e még a tanya, mondta nem nagyon, de még sokáig ballagtak a lovak. A szekér haladt. Míg végre a távolban feltűnt első munkahelyem a Gass-tanya.⁷²

Megérkezve a tanyagazda fogadott, elmondta, hogy a Gass tanyát egy német házaspár bérlti, Schwering grófék. Velük is megismerkedtem. Két rendkívüli ember. Két hétig voltam a vendégük, nagyon elegáns kiszolgálás, prima koszt.

⁷² Gass-tanya neve minden valószínűség szerint Wilhelm Gass német protestáns hittudóstól származhat.

Szállást az egyik gazdánál kaptam, ő mondta, hogy a másik tanító úr már tegnap megérkezett, ott van fön­n a szobájában. Egy kis dombon volt ez a kis helyiség. Felmentem, s kit találtam ott, Muskovszky kollégámat. Mindketten nagyon megörültünk, hiszen jól ismertük egymást, ő is Egerben végzett, csak egy évvel később, mint én. Megbeszéltük a helyzetet, elmondta, hogy ahová neki kellett volna mennie, az a tanyasi iskola összedőlt és ezért helyezték ide. Megkérdeztem, mennyi a gyerek létszám, s mivel csak 12 tanuló volt, azt nekem jelentenem kellett a Tanfelügyelőségre.

Mostani eszemmel belegondolva komoly megpróbáltatások voltak ezek. De akkor minden olyan természetesnek és kézenfekvőnek tűnt. Hisz' bennünk volt a hivatástudat és a képzőből hozott szilárd alapok. Két hét múlva áthelyeztek egy másik vándoriskolához, ez volt a Szatmári-úti iskola, a Gass-tanyától kb. 3 km-re.

Szekérre ültem és egy kölcsönkért szalmazsákkal, ami a fekhelyem volt, átmentem az iskolához. Ez az iskola új volt, nem rég építették, két tanteremmel és szolgálati lakással. Az udvaron volt a kút, inni is lehetett a kút vizéből.

A Gass-tanyai és Szatmári-úti ténykedésem 1940. augusztus 22-től 1940. október 28-ig tartott. Ekkor kaptam a következő értesítést: a VKM. 99338/1940.VI. főosztálytól... „A szolgálat érdekében a Nagyhalász Telektanyai áll. elemi népiskolához áthelyezem.” Telektanyán a munkát 1940. október 28-án kezdtem meg.

Telektanyát Nyíregyházáról – kb. 30 km-re – keskenyvágányú kisvasúton lehetett megközelíteni. A kisvasút Nyíregyházától Dombrádig, illetve Bujig közlekedett menetrendszerűen, személyforgalmat és teherforgalmat is bonyolított. A vonatról leszállva csak egy ház látható, ott volt a posta is. Az iskola jó mesze, egy útkanyarban árválkodott. Közé­lben tanyát vagy házat nem lehetett látni. Az iskola épülete nagyon rendes volt, egy két szobás lakás, egy tanítói szoba és két tanterem. A tanítói szobában laktam én.

Jól éreztem itt magam, a szülők és tanulók is nagyon kedvesek, barátságosak voltak. Én az osztálytermemet szépen berendeztem sok szemléltető képpel. Az udvarra országzászlót állítottunk a gyerekekkel. Katolikus és református pap egyaránt járt ide vallásórát tanítani.

Egy ízben a tanulmányi felügyelő meglátogatott. A tantermet látva elcsodálkozott és megkérdezte, honnan vettem a sokféle szemléltető eszközt. Azt mondtam, ez minden iskolánál megtalálható. A tanfelügyelő pár nap múlva levélben kért fel, hogy tartsak bemutató tanítást. Levélben közölte, hogy mikor és melyik iskolában gondolta. Az anyagot én választottam meg. Arany János „A rab golya” c. versét tanítottam. Nagyon jól sikerült.

A következő levelet 1941. december 14-én a miniszteri államtitkártól kaptam: „Tekintetességedet a középiskolai képesítésű gyakornokok számára megá­lapi­tott illetményekkel állami népiskolai helyettes tanítóvá kinevezem...” 1942. július 30-án „...állami népiskolai rendes tanítóvá kinevezem.”

Kezdetből fogva szerettem volna városi tanító lenni. Biztosan befolyásolt a képzőből hozott igényesség, elhivatottság érzése, ezt persze akkor nem igen fogalmaztam meg magamnak.

Elhatároztam, hogy Budapesten elvégzem a két évfolyamos Pedagógiai Szemináriumot és budapesti tanító leszek. Elküldtem felvétel iránti kérelmemet. Ez 1943-ban történt.

Majd a hivatalos közlönyben megjelent egy másik hirdetés, miszerint a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola okleveles tanítók részére felvételt hirdet, három évfolyam elvégzése után gyógypedagógiai tanári diploma szerezhető.

Azonnal megírtam a pályázatot és postára adtam. Néhány nap múlva megérkezett a válasz, felvettek. Szállást biztosítanak, ugyanott étkeztést és havi 40 pengő ösztöndíjat, amiből 15 P.-t a havi étkezésre kell befizetni. A tanulmányom megkezdéséhez tanulmányi szabadságot is kértem és kaptam, így iratkoztam be a Főiskolára. Hogy honnan is jött a gyógypedagógia iránti érdeklődés? A Képzőben rajztanárunk Sturm József tanár úr a Siketnéma Intézetben is tanított. Megismertetett bennünket az ott folyó munkával. Többször vitt oda látogatásra is.

A főiskolai évek alatt néhány hónapot katonaként kellett eltöltenem, két évet pedig sajnos hadifogságban.

Visszatérve ismét tanulmányi szabadságot kértem és kaptam, még pedig fizetést.

Egy kis epizód:

Hogy megkapjam a szabadságot, fel kellett menni a VKM-be az illetékes államtitkárhoz. A minisztériumban a sok ajtónállótól függetlenül magam határozott léptekkel hamarosan az államtitkár irodája előtti szobában voltam. Ott három hölgy dolgozott. Csodálkoztak, hogy én bejelentés nélkül jöttem, hisz' nem volt fogadóóra. Addig-meddig, elintéztem, amit akartam.

Mivel a fogságból hazatérve pótoltam a mulasztásokat, a főiskola igazgatójának, Dr. Bárczi Gusztáv prof. Úr engedélyével halasztott éveimet félévre csökkentették. Így 1947. december 13-án siket-szakos, logopédus tanári oklevelet szereztem.

1948. január 15-től a Váci Siketnéma Intézethez nevezett ki a művelődésügyi miniszter. Itt dolgoztam 1950. március 4-ig.

Ezután simán mentek dolgaim. A Műv. Minisztérium GyP. Osztály vezetője felkért, hogy a Debreceni Siketnémák Intézetében vállaljam el az igazgatói állást. Elmondta, hogy a Debreceni intézetnek 1945 óta öt igazgatója volt. Most olyan ember kell, aki rendbe hozza ezt az intézetet és ők engem tartanak erre a legalkalmasabbnak.

A minisztérium 1950. augusztus 29-én kelt levelében Debrecenbe helyezett. Szeptember 5-én átvettem az intézet vezetését Jávör Gyula ny. igazgató úrtól. Pár nappal később megérkezett a Megyei Tanácstól is a megbízás, azonnali hatállyal megbíztak az igazgatói teendők ellátásával. Az intézetben ezzel új kor-

szak kezdődött. Tekintettel arra, hogy az igazgatói lakás fele üres volt, (másik felében egy család lakott) engedéllyel beköltöztem az intézetbe. Így korlátlan idő állt rendelkezésemre, hogy terveimet, elképzeléseimet kidolgozzam. A tanárok egy része a háború előtt is tanított, engem örömmel és szeretettel vettek körül. Néhány nap múlva a főiskoláról új tanárok is jöttek. Voltak, akik a tantestületi légkört jónak találták, lelkesen fogtak munkához, voltak, akik rövid időn belül másik intézetnél helyezkedtek el. A gyermekfelügyelők, technikai dolgozók is örömmel kapcsolódtak be a feladatok végzésébe. A három terület, a nevelés-oktatás- és gyermekfelügyelet mellett a gazdasági problémákkal is foglalkoznunk kellett. Egy hónap munka után már összeszokott a kollektíva, biztattak, fog ez menni. A közös beszélgetések során sokszor hangsúlyoztam, hogy a hallássérült gyermekek nevelés-oktatása 14 évig tart, az eredményt csak közös munkával érhetjük el.

Az intézetnek 1950–51-ben 133 tanulója volt. A létszám évről évre nőtt. Ezek a gyermekek népiesen mondva siketnémák voltak. Ez a fogyatékoság részben vele született, részben szerzett hallássérülésből ered. A főiskolát végzett gyógypedagógusok siket és logopédus szakos tanárok voltak. Mindannyian a főiskolai metódus szerint gondoltuk a feladatokat megoldani. Vizsgálódásain során úgy láttuk, hogy a veleszületett és a szerzett halláshiány figyelembe vételével szelektálni kell a tanulókat. Ez a hallásfejlesztés vonatkozásában volt lényeges. Bevezettük az audiometriás vizsgálatokat, ebben nagy segítségünkre volt a fül-orr-gége Klinika. Ezen vizsgálatok alapján szelektáltunk és új módszert dolgoztunk ki. A hangos beszédtanítással párhuzamosan a hallás-nevelést, hallásfejlesztést is célul tűztük ki. Ebben a munkában a testület valamennyi tagja részt vett.

A hallásneveléshez eszközök is kellettek, elsősorban a hangképzéshez fonetikai tükör. Oszcilloszkóp, rezgésmérő készülékek, ami lehetővé teszi az elektromos rezgéseknek szabad szemmel történő megfigyelését. Mind nagyobb tért hódítottak a hallókészülékek. Volt különféle egyéni készülék, ezek közül először egy ZVUK nevű szovjet, majd egy lengyel, DANAVOKX 747-es. Ahogy a technika fejlődött a svájci gyártmányú PHONÁK készüléket használták a gyerekek. Ma már sokkal korszerűbb digitális, zajt kiszűrő készülékek vannak. Mi 1952-ben házilag összeállítottunk egy készüléksort, melynek segítségével egyszerre 8-10 tanulóval lehetett foglalkozni. Később az általunk készített és használt minta alapján gyártott a TANÉRT az intézetek számára hasonló berendezéseket.

A testület tevékenysége, eredményei alapján intézetünk nagy tekintélynek örvendett. Nem csak a mindennapi munkában, de a gyógypedagógiai elmélet és módszeres gyakorlat fejlesztésében is több munkatársam vett részt. Tanár társaim és jó magam tankönyveket is írtunk. Több szomszédos országgal voltak jó szakmai kapcsolataink.

A képzőből hozott szemlélet mindig segített engem a szakmai igényességben. 1967-ben a Kossuth Lajos Tud. Egyetemen pedagógiai szakon szereztem diplomát. Szakdolgozatomat a „Hét-tizenegy éves siket-néma gyermekek gondolko-dása” címmel írtam. Az évek épp olyan gyorsan szaladtak, mint a réges-régi egri képzős tanulmányok idején.

A Debreceni Siketnéma Intézetet 28 évig vezettem. 1978-ban mentem nyugdíjba. Az itt töltött idő egész életem meghatározója, hiszen családommal végig az intézeti szolgálati lakásban éltünk, mondhatom, hogy az intézet dolgai, gondjai és sikerei családom minden napjainak is részévé váltak. 1997-ben írtam egy visszaemlékezést „Huszonnyolc év a Debreceni Siketek Általános Iskolája és Nevelőotthonában” címmel. Volt tanítványaim és munkatársaim körében igen nagy sikert aratott, hiszen dicsekvés nélkül mondhatom, sokat adtunk tanítványainknak tudásban és az életre való nevelésben, amire a mai napig ők és családjaik is tisztelettel és szeretettel emlékeznek. Úgy érzem, az intézet valamennyi dolgozója hittel és nagy szakmai felkészültséggel, igényességgel végezte ezt a nehéz munkát, a tanárok, technikai dolgozók, gyermekfelügyelők egyaránt.

Nyugdíjba vonulásom után néhány évig, ahogy a lányom szokta mondani „főfoglalkozásban” horgászgattam télen-nyáron nagy szorgalommal.

Később látva, hogy a hallássérültek iskoláikat befejezve nem jutnak számukra megfelelően hasznosítható ismeretanyaghoz, sem a média, sem a tévé nem nyújt az ő eddigi ismeretszerzésükhöz módszerében megfelelő segítséget, foglalkozni kezdtem e témával. Azaz a hallássérültek felnőttkori rehabilitációjának és hatékony további ismeretszerzésének problematikájával. A számukra megfelelő szakszerűséggel elkészített tévéadásokban láttam a lehetőséget. Kidolgoztam tehát egy sajátos módszert a hallássérültek tévéadások, videó kazetták útján történő aktív ismeretszerzésének komplex módszerét. Ez „Megismerve segíteni” mottóval kis kiadvány formájában meg is jelent. A tényleges bevezetés és hasznosítás többszöri próbálkozásom ellenére sem sikerült, a megvalósítás tervét nem adom fel.

Visszanézve és visszaemlékezve szakmai nehézségek egyszerűen megoldhatónak tündek és meg is oldottam, jórészt könnyedén.

Az anyagi gondokra rátérve, mind az aktív munkám során, mind a nyugdíjas éveim idején nagyon szűkös volt a pedagógusok anyagi helyzete, így az én anyagi helyzetem sem volt olyan, mint amilyen megilletne. A jelenlegi nyugdíjam nem fedezi a megfelelő megélhetésemet. Ha orvos lányom nem segítene, nem igen tudnám számítógéppel, vagy akár internet segítségével ezt a kis visszaemlékezést megírni. Esetleg, mint annak idején 1940-ben a tanyasi tanítói szobámban petróleum lámpát használhatnék.

Hát ide jutottam.

Pataki József (1955)⁷³

1943

Hét évesen vakbélgyulladásal azonnal kórházi műtétre kellett mennem. Édesapám hátára vett és Mezőszemeréről futott velem a vonathoz. Az egri vasútállomásról ugyanúgy szállított be az Irgalmas Kórházba. Azonnal megműtöttek és két hétig nyílt sebbel kezeltek. Szörnyű körülmények voltak. A harcterekről éjjel-nappal szállították a súlyosan sebesült katonákat. A folyosókon és a szemben lévő iskolában is igen sok beteget kezeltek, leginkább operáltak, amputáltak. Szenvedésük leírhatatlan volt. Ma is elborzadva gondolok arra a három hétre, amikor hanyatt-fekve, erős fájdalmakkal küszködve látnom kellett az ő kínjaikat. A Kórháznak azt a szárnyát 1944-ben bombatalálat érte.

1950.

Egerbe a Mezőgazdasági Technikumba kísért el édesapám. Az iskola bejárati kapuja fölött „Itt Isten a gazda, mi csak lakók vagyunk” felirat fogadott. Tanítónk szerint a felvételin majd Rákosi Mátvás életéről kérdeznek, ezért az életrajzát kívülről meg kellett tanulni. Úgy is történt. Az igazgató kérésére egy szuszra elmondtam a másfél oldalnyi életrajzot. Miközben kíváncsian lapozgatta a katolikus népiskolai értesítőmet, melynek harmadik oldalán atyja foglalkozásaként földműves bejegyzés szerepelt, az ötödik oldalon pedig igazgatóként a plébános nevét olvashatta. Majd megkérdezte, miért szeretnék abban az iskolában tanulni. Lelkesen mondtam, hogy a nagyapám is tanácsolta, aki Mocsáriék birtokán kertészként volt alkalmazva. Meg, hogy milyen nagyon szeretem az állatokat, mert udvarunkon a lovaktól a galambokig sok féle állatot tartunk. Az akkori állapotokat ismerve, ma már gondolom, mért nem kérdezték meg, hogy mekkora földterületünk van – három hold volt –. Nem vettek fel.

Édesapám elpanaszolta az esetet a szintén mezőszemerei születésű Abkarovits tanár úrnak, aki azonnal küldött felvételezni a Pedagógia Gimnázium igazgatójához Molnár Józsefhez, aki elénekeltette velem a „Zúgva száll...” kezdetű dalt és felvett. A Foglár-utcai Vörös Csillag kollégiumban nyertem elhelyezést, ahová ágyneművel megpakolt batyujával édesanyám kísért el. Örömmel látta, hogy olyan körülmények vannak az utcában, mintha a falumban lennék. A szemben lévő Hittudományi Főiskola udvaráról hajtottak ki sertéseket a legelőre, az érsek udvar Foglár-utcai épületének falán hatalmas kapu tátongott, ahol ki-bejártak a pöfögő hoffer-traktorok. Az épületben szerelóműhely volt.

A következő néhány évben igen aktív résztvevője lettem az iskola és a város kulturális életének. A Tanítóképző énekkarával a Bagovics féle városi és a Valkai vezette tanítóképzős táncsoporttal rendszeresen felléptünk az akkori időben igen gyakori állami ünnepeken. Az iskola színjátszó csoportjának tagjaként

⁷³ A Szerző dolgozatának címe: Mit jelent számomra egrinek lenni?

műsorainkkal szerepeltünk megyénk több községében Egercsehitől Ostorosig, Mezőtárkánytól Egerszalókiig.

1952-ben a várostrom 400 éves évfordulóján igen látványos, nagyszabású ünnepségek voltak városszerte. A város műkedvelő színjátszó csoportjával 15 alkalommal mutattuk be az „Egri csillagok”-at az akkori Dózsa filmszínház színpadán.

Kiemelkedő rendezvény volt számomra az a képzőművészeti kiállítás is, melyen a város akkori jelentős képzőművészei mutatták be azokat a pályázatra készített alkotásaikat, amelyek témája kapcsolódott az évfordulóhoz. Velük közös teremben az alkalomra készített grafikámat is kiállították. Ez 54 éve történt, ami képzőművészeti tevékenységem indíttatására jelentős hatással volt. Ma is minden bemutakozásomon – ami meghaladja a százat – állítom ki szeretett városom ihlette képeket.

Egy csoda volt számomra a Tanítóképzőben eltöltött négy esztendő. A néhány éve még a falu szélén és a határban mezítlábaskodó gyerekbe, jó talajba hullottak a kiváló tanáraink által elhintett magvak. Felejthetetlen emlékek tolnak elő bennem, visszaemlékezvén diák – éveimre. A sok-sok kirándulás, ahol pl. az idősebb lányosztályokkal az 1948. évi budapesti VIT „zakatolását” jártuk, szövődtek az igazi barátságok, szerelmek, éjszakai tábortűz az Eged hegyen, történelem órák a Földbástyán, tanulmányi és sportversenyeken való részvételek mind-mind kedves emlékek.

A Tanítóképzőben olyan nagyműveltségű tanárok készítettek fel bennünket a ránk váró tanítói munkára, mint Vásárhelyi József, vagy osztályfőnökeink Balogh György és Dr. Bakonyi Ferenc, vagy Abkarovits Endre, Somos Lajos, Hamza Tibor, Kovács Vendel, Szalay Lajos a Bazilika karnagya stb. Osztálytársaim közül csak kettőt említek, akikre büszkék lehetünk: Dr. Kabdebó Lóránt irodalmár, Kátai Mihály neves festőművész a Kecskeméti Nemzetközi Zománcszimpózium megalapítója és Európa-hírű vezetője.

A nyári szünetek egy részét bérelszámolóként töltöttem az édesapám vezette vállalatnál, a borsodi medence nagy beruházásainál: Barcikán, Berentén, Sajóbáonyban, a miskolci szentpéter-kapui kórház és Dudujkán a Nehézipari Műszaki Egyetem építkezésein. Emellett édesanyámmal learattam a kevéske búzánkat és arra is teltett, hogy Balatonszabadiban a nemzetközi gyermektáborban rajvezetősködtem, pl nyaraltattam a háborúban árván maradt koreai gyerekeket.

1958.

A Heves Megyei Tanács AC 30-96 rsz.-ú Volga személygépkocsija jött értem Gyöngyöspatára és hozott vissza Egerbe dolgozni a megyei művelődésügyi osztályra.

A tanítóképző elvégzése után a gyöngyöspatai ált. isk.-hoz helyeztek gyakorlóéves tanítónak. 1955-ben képesítő vizsgát tettem és szereztem tanítói oklevelet. Az 560 iskolás gyerek igen sok tennivalót kívánt iskolán kívül is a 22 tanerős iskolától. A tanítóképzőből hozott ismereteimet igyekeztem kamatoztatni. Báb-

csoportommal rendszeresen előadásokat tartottunk a kultúrházban 1956-ig, amikor is megjelent a falu első tévé-készüléke a színpadon, és tolongott a falu, megcsodálva Vitray Tamás és Tamás Eszter műsorát. De a gyermek és a felnőtt táncsoportommal rendszeresen felléptünk a falu előtt. A felnőtt színjátszó csoporttal más községekben is tartottunk előadásokat. Szükségből testnevelést is tanítottam, én magam is sportoltam. Látva az iskolai focicsapatom sikereit, megválasztottak a falu sportkör elnökének. A focicsapat a járási bajnokságon sikeresen vett részt, de jól szerepeltek a sportolóink a járási szpartakiádokon is. Mint az úttörőcsapat vezetője szinte az egész falu fiatalságával kapcsolatban álltam.

Bizonyára a falu fiatalságának a körében és az iskolában végzett lelkiismeretes munkámnak is köszönhetően 1956. október 28-án a falugyűlésen távollétemben, beválasztottak a község forradalmi tanácsába. Azonnal megszüntettük a már elharapódzott erőszakos cselekedeteket. Mint parasztszármazású lévén, teljes szívvel támogattam a község lakosságának azt a kérését, hogy a téesz földjeit adjuk vissza az eredeti gazdáknak. Ennek végrehajtására már nem kerülhetett sor, pedig a gazdák már készítették a mezsgyekarókat. A forradalmi bizottság feladatait egyedül nekem sikerült maradéktalanul végrehajtani. A lakosság számára ismeretlen politikusról korábban elnevezett úttörőcsapatunkat arról a Hunyadi Mátyásról neveztük el, aki fiatal királyként személyesen vezette első csatáját, amelyben a patai várból elűzte a cseh huszitákat 1460. július 8-án. Az önkéntességi alapon újjászervezett 52 fős csapattal a községben először történt meg, hogy 20 gyerekkel felkerekedve önellátásra berendezkedett sátortáborozásra vittem a gyerekeket a Bükkbe, amit több egynapos mátrai kirándulás előzött meg. Felsőtárkánytól a szilvászvárad Tótfalusi-völgyig két hétig éltünk.

Nagy öröm számomra, hogy tanítványaim mind a mai napig nem feledkeznek meg rólam. Ott vagyok osztály találkozóikon, akik már nagyszülők. Az akkori csapattitkáromtól – Molnár Karcsitól – a megbecsült polgármestertől 2004-ben elsőként vehettem át a „Gyöngyöspataért” elismerő kitüntetést.

A táborozáskor történt egy jelentős esemény. Az akkori művelődésügyi osztályvezető nyári táborokat ellenőrizvén eljutott a mi felsőtárkányi táborunkba is. A gyerekekkel Síkfőkútra mentem gyalogtúrára. A tábor őrzésével megbízott két markos nyolcadikos fiú nem engedte be a szürke Volgával érkezőket a tábor területére, mert oda csak a csapatvezető engedélyével mehettek volna be. Így aztán nem tudta meg, milyen az egészségügyi felszereltségünk, az élelemmel, ivóvízzel stb.-vel való ellátottságunk.

Rövidesen elküldte Patára a helyettesét, nézzen utána, ki az, akinek utasítása- it ilyen szigorral hajtják végre a gyerekek. Megtudta, hogy mint járási úttörő-csapatvezetői elnökségi tagot már kiszemeltek Gyöngyösre járási úttörő titkárnak. Akkor már úttörő-csapatvezetői vizsgát tettem. Felsőtárkányban, a Mátrában és Csillebércen, valamint Balatonszabadiban háromszor kéthetes nyári úttörőtáborot vezettem.

A pedagógusi munkámat nem részletezem, de tudvalevő, hogy milyen lelkiismeretes munka eredménye az, hogy negyvenhárom évi pedagógusi munkám során nem buktattam, hogy ez mennyi korrepetálással, családlátogatással járt.

A második sorozáson nem vittek el katonának, mert részt vettem az „ellenforradalomban” – közölte velem a sorozó tiszt. A vizsgáldásokat végző későbbi főnököm ezt olvasta a minősítésemben, mondta nekem, hogy nem vették észre azt a magatartásomat, amellyel a község nyugalomához járultam hozzá. A tantesületi ülésen az iskola igazgatónöje felajánlotta számomra az igazgatói állást, de fiatal koromra hivatkozva, – megköszönve, de – nem fogadtam el.

2006. október 23-án – mint az egykori forradalmi tanács egykori élő tagja – a forradalom 50. évfordulóján ünnepélyes falugyűlésen több száz patainak mondtam el élményeimet az eseményekről.

Népgazdasági érdekből helyeztek a Heves megyei Tanács vb. Művelődésügyi osztály előadójaként, majd három év után a vb. Titkárságára főelőadónak. Ez időben földrajzszakos tanári diplomát szereztem az egri pedagógiai főiskolán. A Képzőművészeti Főiskolán Xantusz Gyula és Balogh Jenő vizuális-tételező tan-
székvezető, festőművészek voltak tanárain.

A megyei tanács és a megyei könyvtár fiataljaival KISZ-szervező titkárként több emlékezetes élményt, kirándulást szerveztem.

Az egri gyermekváros megnyitásakor ott kaptam szolgálati lakást és odakértem helyezésemem, ahol az intézmény megszűnéséig – harminckét évig – tanítottam, nevelő tanároskodtam és dolgoztam szakmai csoportvezetőként, nevelőotthon igazgatóként.

Az országban is az elsők között szerveztem meg megyénkben alkotó rajztanár stúdiót és indítottam a nyári alkotó táborok sorát, az elsőt már 1962-ben Szilvásváradon, majd a Mátrában és a Balatonnál. A stúdió tagok közül szakfelügyelők lettek: Bóta László, László Ferenc. Jelentős szakmai sikert értek el a tagok közül pl.: Piroska Csaba, Borics József, Kengyel Zoltán, Somlai Lajos. A kétévenként megtartott kiállításainkon egy kiemelt díjat és két alkalommal első díjat kaptam. „A Szület a művészetben” c. Észak magyarországi kiállításon Eger város díját kaptam. Jelenleg az EU-s országok grafikusainak ex libris kiállításán egy tablónyi anyaggal vagyok jelen.

A nyári szünetekben országos szervezésű művésztelepeken vettem részt: Budapesten, Debrecenben, Szolnokon, Salgótarjáni zománctáborban tizenhárom alkalommal. Az alkotó tábor ma is működik Sirokban.

Munkámat több külföldi jutalomüdvözlésben való részvétellel jutalmazták. Pedagógus küldöttséggel Moszkva–Leningrád, NDK. Körút, Bécs, Melk, Prága utakon voltam. 1975-ben a Kremlben a nönapi díszelőadásban csodálhattam a moszkvai Nagyszínház balett művészeinek „Hattyúk tava” előadását, mely előadásban a szovjet vezetők is ott voltak. Maradandó élményt nyújtott a moszkvai Tretyakov képtár, a leningrádi Ermitázs, a drezdai Cvinger, a prágai Hradzsín, a bécsi képtárakban őrzött alkotások.

Tanítványaim közül hárman nemzetközi elismerésben, többen országos és egri díjazásban részesültek képzőművészeti tevékenységükért. Tanítványaim közül egy hivatásos képzőművész, két amatőr – egyik díjazott – és két rajztanár került ki.

Feleséggel egy faluból származunk – Ő felvégi, én alvégi – a szegedi főiskoláról Egerbe jött védőnőnek. Itt beindította a Csákány-úti, majd a város legnagyobb bölcsődéjét a Lajos-városban. Munkáját Semmelweis-díjjal tüntették ki. Ő munkáim első számú kritikusa. Lányunk vegyész, fiunk elektromérnök, akik három unokáinkkal tették szeretetteljesebbé életünket.

A város iránti szeretetünket bizonyítják képzőművészeti alkotásaim. Jelentős számban mutatják be lakóhelyemet, ezt a gyönyörű várost, melyet az elmúlt ötvennégy évben száznál több kiállításon mutattam be. „A régi korok épületei emberi tudatot őriznek, belőlük gondolat, szépség, művészet árad”. E vallomásumat hirdetik grafikáim, olaj és tűzzománc képeim, a város hivatalaiban, intézményeiben, lakásaiban, melyekkel több országos tárlaton szerepeltem: Miskolci Grafikai Bienállé, Magyar Tájak Biennálé, Hatvan Nemzeti Galéria, valamint a város és az ország több galériájában önálló tárlattal, de külföldön Angliától Ausztráliáig, a Dél Afrikai Köztársaságtól Franciaországig, USA-tól a Székelyföldre, Hollandiától Lengyelországig, Bécsig stb.

Boldog vagyok, hogy Strasbourgban az Európai Parlamentben a felvételüket kérő országok bemutatkozó nagyszabású kiállításán az Eger dicső múltját hirdető táblakép méretű tűzzománcaimmal mutathattam be a Mátyás Corvinák és a neves Balatoni Festők képeinek társaságában. 2006-ban pedig hat nagyméretű tűzzománc képet ajándékoztam a Megyeházának, emlékezve arra, hogy fiatalon sok nagyszerű emberrel dolgozhattam az épület falai között, intézve az emberek ügyes-bajos dolgait.

2005-ben Egerben a Kálvin házban Tökés László püspök és Kádár Zsolt eszperes avatták fel a Rákóczinak a Széchenyi országgyűlésen tett –300 éve – eskütételét ábrázoló tűzzománc képet, melyet Telekessy egri püspök jelenlétében tett az ott megválasztott magyarok vezérlő fejedelme.

Korábban részt vettem az Egri Éremgyűjtő Kör szervezésében, melynek elnökévé választottak, amely ma már az Imre király nevet viseli körülményeként. Jelentős az Árpád-házi Királyok által veretett éremgyűjteményem. Ebbéli munkásságom elismeréseként a Millecentenárius évében Opusztaszeren vettem át a Széchenyi Ferenc kitüntetés ezüst fokozatát.

A közel múltban örömmel működtem közre a Magyar Szent Korona másolatának előkészítésében, amely Gyergyószentmiklóstra került, annak egy szerényebb változatával családomat is megajándékoztam.

Művészi tevékenységemet Csokonai Alkotói Díjjal ismerte el a kulturális miniszter 2003-ban, amit az országban elsőként kaptam meg.

Kell-e ettől nagyobb boldogság, hogy az a város, amely elindított az életbe és lélekben megerősödve, tapasztalatokkal felvértezve visszahívott, hogy további

életemet szorgalmas, becsületes munkával, boldog-békés családi viszonyokat teremtve élhessem. Szívem melegével szeressem Eger városát, és ha Isten megajándékoz még néhány évvel, alkotásaimmal továbbra is hirdessem e csodás város szépségét, lelkületét.

Patkó Imre (1957)⁷⁴

Az egri tanítóképzőnek az iskolák államosítása után, 1953-ban lettem tanulója. Akkoriban szülőfalumban – ma már város – a Tisza-menti Kiskörén az általános iskolát elvégzett paraszt gyerekek körében kezdett elterjedni a továbbtanulási kedv.

Mégsem indulhattam azonnal. Egy évig a Kiskörei Állami Gazdaságban dolgoztam építőipari segéd munkásként, hogy pénzt keressek a tanuló évekre. Máiig is jó szívvel és hálával gondolok vissza a mezőgazdasági munkásokból és mestereimből verbuválódott építőbrigád tagjaira. Megtanítottak dolgozni, de biztattak a tanulásra is. Hangoztatták, hogy mindenhol munkája alapján értékeli az embert. Építettünk az akkor új állami gazdaságban istállókat, magtárakat, munkáslakásokat, s a nagy mezőgazdasági munkák idején arattunk és csépeztünk is.

Egy év elteltével egyik tanítóm tanácsára az egri tanítóképzőbe jelentkeztem, ahová fel is vettek. Az I./A. osztályba 42-n kerültünk, ez lett a tiszta fiú osztály és még két leány osztály is indult.

Tanáraink az első időben rengeteget bajlódtak velünk. Nemcsak a tanórákon voltak nevelőink, hanem azon kívül szinte egész nap. Irányították a délutáni tanulást, figyelték az ének-zenei készülődésünket, este kulturális megmozdulásokra kísérték (kórus, színjátszás, népi tánc stb.).

Egy jó év után rá sem lehetett ismerni a hajdani falusi emberpalántákra. A második évben már szépen énekeltünk, zongoráztunk, helyesen beszéltünk és javult a fogalmazási készségünk, helyesírásunk is. Ezt a változást csak az tudja értékelni megfelelően, aki átélte, vagy végig figyelte fejlődésünket.

Arra nézve, honnan indultunk és hová jutottunk, csupán egyetlen jellemzőt említek. Az első zongoraórán az derült ki, hogy közülünk csak hárman ismerik a hangszert. Mindent az alapoknál kezdett kezdeni.

A képzőben nagyon sok hasznos dologgal kellett foglalkoznunk, talán mert a tanítók már Gárdonyi korában is a falu mindenesei voltak. Érteniük kellett a földműveléshez, az állattenyésztéshez, az énekléshez, a zene közösségi vezényléséhez, az emberek ügyes-bajos dolgainak intézéséhez. A sokoldalúságra való törekvés az államosítás után is feladata maradt az iskolának. Nekünk pontosan kétszerannyi tantárgyunk volt, mint a gimnáziumban. A közművelődési tárgyak

⁷⁴ Írta Patkó Imre 2008. január.

mellett tanultunk kézimunkát, mezőgazdaságtant, ének-zenét, kórusvezetést, lélektant, logikát, nevelést és tanítást.

Tanítóképzőnknek nagy érdeme, hogy elindított bennünket a leendő új értelmiség göröngyös, nagy erőfeszítéseket kívánó, de szép és felemelő útján, a sokoldalú személyiség kialakításának jegyében. Az iskola hagyományaihoz híven kezdettől hozzászoktattak bennünket a gyerekekkel való bánáshoz, tanítottak emberismeretre és az emberek szeretetére. Ki ne emlékezne közülünk Hórvölgyi Pista bácsinak összevont osztályok tanítása során alkalmazott mesterfogásaira, vagy Vásárhelyi József elsősöket tanító művészetére? Ezzel kezdődött pedagógussá válásunk, de végig kísért bennünket a képzés négy éve alatt az iskola nagyszerű közösségi szelleme, a kiváló tanárok és vezetők igényes és kitartó munkája szellemi gyarapodásunk érdekében.

Visszatekintve az elmúlt évtizedekre, egyértelműen megállapítható, hogy az iskola tanárai hivatástudattal rendelkező, a nevelésnek elkötelezett pedagógusok voltak magas szintű tudással és humánummal.

A szaktanárok közül a legtöbbnek egész életünkben hálásak vagyunk tudásuk és emberségük átadásáért, áldozatos, már-már önzetlen munkájukért. Ma is példaként szolgál Kovács Vendel tanár úr színes egyénisége, valamint logikai nevelése, Hamza Tibor tanár úr művészete és rajztanítása, Járosi András tanár úr matematikát megszerettető tanítása, Dr. Bakonyi Ferenc tanár úr a tudós testnevelő testi és lelki gyarapodást segítő négy éve, Dr. Lukács Dezsőné, Kati néni magyar tanítása irodalomból, nyelvtanból, érettségi felkészítése (az Ő hatására választottam a magyar szakot). Monoki Lászlóné, Mária néni, a zenetanítás és az énekkar megszerettetésével vált példaképpé, Jurányi Józsefné, Cora néni úgy szintén zenetanításban jeleskedett.

Az új, fiatal pedagógusok, akik a mi időnkben kerültek a tanítóképzőbe, hamar beilleszkedtek, s tőlük csak néhány évvel idősebb tanárok munkájukkal színesítették, hatékonyabbá tették fejlődésünket. Dr. Suba János, Dr. Lénárt János bácsi halála után tiszteletbeli osztályfőnökünk lett, Vinnai István és Komoly Judit pedig szép életpályát mondhatnak magukénak.

Kollégiumi nevelőink közül sokakat kiemelhetnénk, de legszívesebben Németh Tibor és Dr. Szolnoki János tanár urak tevékenységére emlékezünk.

Kiemelt szeretettel és tisztelettel emlékezem Dr. Lénárt János bácsira, aki internálásból szabadulva lett majdnem három évig osztályfőnökünk. A legtöbbet köszönhetjük neki, hogy emberré váltunk, hogy érettek lettünk, hogy formálta történelemszemléletünket, magyarságunkat (hatására választottam a történelem szakot). A közösségi nevelés nagyszerű példajaként hatott természet-szeretete, minden vasárnap szervezte kirándulásainkat Eger környékén, s mindig más-más terület bejárása és a legjellemzőbbek megismerése volt a cél. Vezetésével felejtethetetlenek nyári táborozásaink.

Szerencsés embernek mondhatja magát az a tanító-jelölt, majd tanító, akinek igazgató helyettese Dr. Somos Lajos bácsi volt négy évig. Pedagógiájának kö-

zépöntjében a nevelés kérdései álltak. Magatartásával, szellemiségével hatott ránk. Korábbi és későbbi tevékenysége alapján megállapíthatjuk, hogy a múlt század egyik legnagyobb pedagógusa volt. Életem egyik nagyszerű lehetőségének tartom, hogy ismerhettem, tanulhattam Tőle és csodálhattam Őt.

Nem lenne teljes a kép a képzős évek nagyszerű tudást, humánumot, emberekkel való bánást, példamutató nagy egyéniségei közül, ha nem emelném ki az utolsó két év igazgatóját Baranyai Ferenc urat. Csodáltuk, mint vezetőt, mint nagy tudású, nagy tekintélyű tetterre kész embert, aki a fiatalokkal való foglalkozás nagyszerű példáját mutatta mindannyiunknak. Soha nem felejttem: 1956. október végén Egerben csak akkor mehettünk az utcára, ha Ő vezetett bennünket. Még a lövöldözések helyszínein sem féltünk, mert Ő velünk volt.

A tanítóképzőben eltöltött négy év meghatározó jelentőségűvé vált egész életemre. Tanárain, vezetőim biztatására tovább tanultam, s az egri főiskolán magyar-történelem szakos tanári diplomát kaptam. Később, munka mellett egyetemi végzettséget szereztem.

Életem úgy alakult, hogy öt évig voltam pedagógus. Tanítottam általános iskolában, szakmunkás-képzőben és felnőttek iskolájában.

Minden bizonnyal a tanítóképző hatása is, hogy a felnőttekkel való foglalkozás, a lakossági közigazgatási tevékenység, a települések (első sorban a városok) fejlődése mindig érdekelt, mindig vonzott. Így lettem közigazgatási (tanácsi) dolgozó. Végigjártam a közigazgatás valamennyi lépcsőfokát. Jó szívvel emlékszem Ózd városi tanácsán eltöltött 11 évre, Hatvan város tanácselnöke voltam 5 évig, majd több mint egy évtizedig fővárosi és kormányzati főtisztviselő (főosztályvezető) voltam. Életem kiteljesedett, hivatásom és családom szeretete tette teljes értékűvé életem.

Végezetül egy dolgot azonban meg kell jegyezni. Gazdag életutat jártam be, de az ötven év távlatában soha nem volt kétséges, hogy az indulást, a motivációt a tanítóképző tanárai, vezetői és az iskola helyszíne, Eger adták.

Pipis József (1953)⁷⁵

1934-ben születtem Abasáron paraszt szülők harmadik gyermekeként. Innen kerültem 1949-ben az egri tanítóképzőbe. 1953-tól érettségi után Budapesten a híradó tiszti iskolán tanultam. 1956-ban hadnagyként helyeztek Esztergomba, Hatvanba, majd október 23-tól Egerbe. 1957-től Gyöngyösön szolgáltam és Abasáron szüleimnél laktam. 1958-ban Abasáron kötöttem házasságot Szalavári Anna Ilonával, aki magyar–orosz szakos tanárként kezdett tanítani általános iskolában. 1959-ben fiunk, 1962-ben lányunk született Gyöngyösön. Feleségem itt kapott állást, ide költöztünk szolgálati lakásba. 1965-ben Egerben állást és lakást kaptam, ide költöztünk. 1966 óta itt élünk. 1968-tól Budapestre jártam a

⁷⁵ Pipis József nemcsak osztálytársai, de saját életútját is leírta 2003-ban.

Zrínyi M. Katonai Akadémiára tanulni. Az Akadémia elvégzését követően 1971-től az egri lövészezred híradó főnökeként szolgáltam.

1981-ben áthelyeztek a Heves megyei polgári védelmi parancsnokságra. Itt 1983–88 között vezettem a parancsnokságot. Innen nyugdíjaztak alezredeként. A nyolcvanas években gyermekeink megházasodtak. Fiunknál lány és fiú, lányunknál lányunokánk születtek. 1990-ben még egy lány és fiú unoka jött, így ötunokás boldog nagypapává váltam. 1992-ben feleségemet is nyugdíjazták.

Rada János (1948)⁷⁶

Iskolai évemre emlékezve Turmezei Erzsébet költeménye jut eszembe:

„Határkőnél hittel megállni,
Határköveknél visszanezni,
Hálás szívvel múltat idézni:
Csodákra emlékezni jó!”

Életem legboldogabb csodája, pillanata és ajándéka a jó Istentől, hogy az Egri Róm. Kat. Tanítóképző Intézet tanulója lehettem.

Meghatódva, mindig nagy szeretettel gondolok vissza jószágos igazgatómra: Dr. Somos Lajosra és mindenegyes tanárimra. Hálás vagyok volt osztálytársaimnak példamutató magatartásukért.

Mindig imádkozom az elhunytakért, az élőknek pedig nagyon jó egészséget kívánok.

Dombrád, 2007. szeptember 19.

Seréndi István (1928)⁷⁷

1998. június 27-én a Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Köre a Pyrker László egri érsek által létrehozott Érseki Tanítóképző alapításának 170. évfordulójáról fog megemlékezni az ún. prepanap keretében.

Ebből az alkalomból meglátogattuk az egykori intézmény egyik legrégebbi diákját Seréndi István vasdiplomás tanítót. Festői környezetben található a mónosbéli volt iskolaépület, amely ma a falu egykori tanítójának ad otthont. Pista bácsi annak ellenére, hogy éppen kilenc évtized nyomja a vállait, testileg, szellemileg még mindig friss. Tanúskodik erről igényes környezete, csodálatos kertje és patyolat tiszta lakása. Ő maga még ma is jól megjelenésű idős úr, rendkívül rokonszenves és megnyerő egyéniség. Kiszolgált öreg kutyája folyton a nyomában van, nem tágít gazdája mellől, jelezve, hogy ők ketten összetartoznak. Ahogy beszélgetünk, önkéntelenül arra kell gondoljak, milyen szerencse, hogy megis-

⁷⁶ Rada János 1993-tól tagja Baráti Körünknek.

⁷⁷ Írta Löffler Erzsébet (Katolikus Hang IV. évf. 12. sz. 1998. június 21.)

merhettem egy ilyen nagyszerű embert. Sugárzik belőle a jóság és az emberség, szinte azonnal megszeretteti magát. Ez az ember tényleg L á m p á s !

Seréndi István 1928. augusztus 1-től 1969. szeptember 1-ig megszakítás nélkül volt a mónosbéli iskola többnyire egyetlen tanítója, tanára és igazgatója. Néha voltak segítőtársai is, pl. a felesége, aki nemcsak a magánéletben, hanem a munkában is társa volt – sajnos Piroska néni már távozott-.

Mikor nyugdíjba ment, akkor sem kezdte el jól megérdemelt pihenését, hanem a környező falvakban, Balatonban, Mikófalván és Bélapátfalván még összesen 17 évet tanított. 1954-ben matematika–fizika szakos ált. iskolai tanári oklevelet is szerzett, amire szüksége is volt, mert a mónosbéli részben osztott iskolában 1941-től külön választották az alsó és a felső tagozatot, egyik csoportot dél-előtt tanította, a másikat délután. Természetesen minden tantárgyat kellett oktatnia, ezért elmondása szerint rendkívül sok továbbképzésen vett részt, hogy azokból a tantárgyakból, amelyekből nem volt képesítése, szintén gyarapítsa tudását.

Elmondott erről egy esetet. Egyik alkalommal megkérte a magyar szakfelügyelő, hogy tartson bemutató irodalom órát. Pista bácsi megkérdezte, nem baj-e, hogy ő nem magyar szakos. Mire a szakfelügyelő jött zavarba, ui. szentül meg volt győződve, hogy magyaros. Ez persze részben igaz is volt. Ui. a régebbi iskolarendszerben a tanítóképző ötéves volt, a negyedik esztendő végén kellett érettségi vizsgát tenni, az ötödik évben pedig szakosodni lehetett, Pista bácsi éppen a magyart, a történelmet és a pedagógiát választotta. Ezzel éppen a hasonló helyzetekre kívánta az akkori oktatási rendszer a leendő tanítókat felkészíteni.

Mikor megkérdeztem Pista bácsit, hogyan lehetett osztatlan iskolában tanítani, felélénkült és azt mondta: nagyon jól. A gyerekek egyik felének közvetlen órája volt, vagyis velük foglalkozott a tanár, a többiek viszont olyan feladatot kaptak, amelyet önállóan kellett megoldaniuk. A következő órában cseréltek. Ezt a munkát azonban nagyon gondosan kellett előkészíteni. Heti terv alapján osztotta be a munkát, hogy mindkét csoport számára hatékony legyen. Ötven perces tanórák voltak, ebből 5 perces bevezető azok számára, akik önálló feladatot kaptak, az óra végén pedig 10 percben ellenőrizte őket. A többi idő a közvetlen óráé volt. Ennek a kényszer szülte módszernek előnyei is voltak, a gyerekek megszokták, hogy felügyelet nélkül is el kell végezniük a feladataikat, kevés volt a gyermek, így sok idő jutott a személyes foglalkozásra és a rendszeres ellenőrzésre. Hogy ez nem volt hatástalan, azt bizonyítja, hogy aki Pista bácsinál jeles volt a nyolcadikban, az jelesre le is tudott érettségizni. Diplomások, orvosok kerültek ki tanítványai közül.

Seréndi István 1969-ben kiváló tanárként ment nyugdíjba, ma vasdiplomás, a „Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt” birtokosa.

Isten éltesse sokáig erőben, egészségben szerettei örömére!

Soltész József (1940)⁷⁸

Mit adott az egri képző számomra, amiért érdemes hatvan év elmúltával is korabeli emlékek után kutatni? Itt előljáróban azt kell röviden megemlítenem, hogy három olyan pedagógiai diplomát szereztem, amelyekért az iskolapadokban, internátusokban, kollégiumokban kellett megküzdenem. Összesen 19 évet töltöttem az un. mindennapi tanulással: elemi iskolában, gimnáziumban, tanítóképzőben, főiskolán és egyetemen. Minden iskolatípus adott valamit, ami a későbbiek során hasznos és fontos volt.

Az egri tanítóképző rakta le számomra a pedagógiai alapokat – ha úgy tetszik a pedagógia ABC-jét, melyek nélkül nem boldogultam volna 36 éven át a tanári pályán.

A főiskolán, egyetemen töltött éveimben a szaktárgyi tudás megszerzésére törekedtem, valamint kiállítások, színházi előadások, hangversenyek látogatása révén műveltségemet igyekeztem gyarapítani.

Több mint 60 éve – azaz 1935–36-os tanévben kerültem kapcsolatba az egri képzővel. A Fő – után lévő internátusban nyertem elhelyezést. 1919-ben nyílt meg Érseki Tanítóképzős Internátus elnevezéssel. Ez az egri Fő utcában az érseki palota északi szárnyában, a gazdasági udvari részen volt. Az egyik oldalon a szépen gondozott parkra nyílt kilátás, a másik oldalon az istállókra, kocszi színekre láthattunk. Ezért nevezték ezt a helyet csúfolva „istálló internátus”-nak. Ma ezen a helyen az érsekség irattárának egy része, földszintjén pedig az egri egyházmegyei múzeum található.

Maga az internátus neve szépen és elegánsan hangzik, belül azonban már nem ilyen volt. Mondhatni spártai berendezésű volt. A hálótermekben dugig elhelyezett szalmazsákos vaságyak. A legnagyobb hálóterem egyúttal mosdó is volt, ui. itt volt a hideg víz-csap – és innen hordták a vizet lavórokban a mosakodáshoz – amely szinte reggeltől estig folyt. Akik ebben a szobában voltak bizony nehezen viselték mindezt el. Viszont a későbbi katonai kaszárnya életet szinte játszva csinálták végig. Igaz, keveset kellett fizetni a teljes ellátásért. Az 1935–36-os tanévben havi 30 pengő volt a térítési díj, de sokan ebből még kedvezményt is kaptak.

A tisztálkodás nem szorítkozott csupán a lavóra. Ui. hetenként egy délután kötelező erővel gőzfürdőbe kellett mennünk. A tavaszi és őszi időszakban pedig délutánonként szabad időnkben uszodába járhattunk.

A tanuló szobák egyben étkezők is voltak. Ezért a zsúfoltság még nagyobb volt, mint a hálósobákban. Hatan ültünk egy-egy asztalnál szorosan egymás mellett és ugyanott étkeztünk. A könyvek, füzetek helyét viaszos vászonnal teri-

⁷⁸ Soltész József – az 1939/40-es tanév Évkönyvéből szerzett adatokra támaszkodva – 1998. február 16-án írt tizenegy oldalas levelének kivonatát jegyeztem le. Az álló betűs részt a Szerző szözszerinti szövege. A *dőlt* betűs rész összefoglaló egy-egy témából.

tettük le. A reggeli minden nap „zupa”, vagyis köménymag leves egy szelet kenyérrel. Természetesen ez a serdülőben lévő fiatal szervezet számára nem volt elég, ezért hazai csomagok elég gyakran érkeztek címünkre benne a disznóölés hazai ízeivel, melyből mindig jutott a barátoknak, asztaltársaknak is.

Számomra ez az életforma szokatlan volt, de meg lehetett szokni. Előzőleg olyan gimnáziumba jártam, melynek internátusa modern berendezésű volt, tágas tanuló, olvasó, hálószobákkal, külön étkező termekkel, külön fürdő, zuhanyozó helyiségekkel, játékkeremmel. Azonban ott nagy volt a különbség a gazdag és szegényebb szülők gyerekei között. Nagy volt a távolságtartás. Itt viszont az osztálytársak, szobatársak, asztaltársak sokkal barátságosabbak voltak, közvetlenebb volt az érintkezés, így jól megértettük egymást, hiszen mindannyian falusi előélettel rendelkezünk.

Az, hogy kik voltak annak idején az egri tanítóképző tanulói, igazán nem érdekelt. Ezekre a választ 60 év távlatából egy közös értesítő lapjaiból, statisztikai összesítésből tudhatom meg.

Legelőször is az osztályomnak szokatlanul magas létszáma –57 gyerek – tűnik a szemembe. Mi az oka, hogy ennyire felduzzadt a létszám? Egyik okként említhető, hogy betegség, vagy más családi okok, esetleg tanulmányi problémák miatt, a felettünk lévő osztályból hozzánk kerültek. Jöttek hozzánk olyanok is, akik a Felvidék visszacsatolása révén, Egerben folytatták tanulmányaikat. Az utánunk induló évfolyamra mindösszesen 34 tanuló iratkozott be.

Előképzetségünket illetően 39 fő polgári iskolából, 12 gimnáziumból érkezett, kettő érettségivel rendelkezett. Az osztály tanulóiból 26 internista, 23 externista (magánháznál lakott) volt, nyolcan Egerben szüleiknél laktak. Évi 80 pengő volt a teljes – 47 fő – és 40 pengő a féltandíj –10 fő –.

A szülők anyagi helyzetét illetően 10 főnek volt 100 hold alatti középbirtokos a felmenője, hétnek kisiparos, kilencnek nyugdíjas köztisztviselő illetve altiszt. Négyünknek volt pap, tanító, vagy tanár a papája. A felsorolás nem teljes, mégis némi eligazítást ad a diákok származására vonatkozóan.

Széles körű segélyezési, támogatási hálózat segítette a szociálisan arra rászorulókat. Az osztályból pl. 9 fő ingyen ebédet, vacsorát, illetve reggelit kapott az internátusban, illetve az érseki papneveldeben, hárman pedig a M. Kir. gyalog ezrednél étkeztek ugyancsak térítés nélkül. Másik hat tanuló évi 160-170 pengő támogatást kapott Csanády kanonok-igazgatótól. A felsorolás nem teljes.

Irodalmi, történelmi és más pályázatokon nyert pénzek ugyancsak segítették a diákok könnyebb megélhetési lehetőségét. Néhány példa: Szavaló versenyek után Bán Tibor, Kékesdi Gyula és Bóta László rendszeresen nyertek 5-10 pengő jutalmat. Március 15-i beszédmondásért ugyancsak Bán Tibor és Kékesdi Gyula, valamint Angyal László kaptak jutalmat. Történelmi tárgyú pályázaton nyert jutalmat László Sándor, Angyal Sándor és Molnár Antal.

Baky Sándor távolugrásban magyar ifjúsági válogatott volt.

Az utolsó ötödik évfolyamra beiratkozott 57 jelöltből 53-an szereztünk tanítói oklevelet 1940 júniusában. Előző évi évkönyveket átnézve a szorgalom jegyem szinte mindig jó volt. Ezért meglepett, hogy a képesítőn a szorgalom helyett a teljesítményt, a tudást értékelték elsősorban. Igaz, hogy a képesítőre való felkészültséggel az egri Kisasszony-temetőben jártam ki könyveimmel, jegyzeteimmel tanulni. Szerencsére akkor ott kellemes napsütéses idő volt és nem zavart senki és semmi a tanulásban.

Meg kell azt is mondanom, hogy az Egerben szerzett oklevelemnek az életben egyszer vettem hasznát Szegeden a polgári iskolai tanárképzőbe való jelentkezésemkor. Uí. a sima gimnáziumi érettségivel jelentkezőknek felvételi vizsgát kellett tenniük. Ez alól azonban én az oklevelem miatt fel voltam mentve.

A leírt 11 oldalnyi szöveget azok számára rögzítettem, kik velem együtt 5 éven át koptatták a líceum épületének a köveit. De vajon hányan fogják ezt elolvasni és vajon hányan nem áll már módjában a leírtakat felidézni?

Sütő János (1943)⁷⁹

Érdekes az életem, mert osztatlan iskolánál – I–VIII. – osztályt – kezdtem egyedül tanítani szülőfalumban Egercsehiben. Egercsehi egy bányász falu volt abban az időben. Akkor 1943-ban több tanítót behívtak katonának és mi prepások, tanítónövendékek egy félévvel korábban kimentünk tanítani, aztán jöttünk vissza vizsgázni.

Mikor először lép az ember az iskolába, az egy csodálatos dolog. Sajnos, aztán a katonaság éntőlem három évet elvett. Majd négy év hadifogság, málinkij robotra elvittek, de azért sikerült hazajönni. Horton kezdtem tanítani, oda nősültem. Járási művelődésügyi osztályvezető is voltam tíz évig. Majd aztán állami gondozott fiúnevelő otthont igazgattam Lőrinciben meg Hatvanban. Olyan gyerekeket, akik a családtól elszakadtak, árvák, elvált szülők gyerekei voltak. Ott nem volt különbség, hogy roma, a másik meg nem roma. Most is emlegetik a gyerekek, sajnálom, hogy nem jött pl. az egyik tanítványom, Szentandrás Pista, aki festőművész, cigányfestő és az Lőrinciben volt az én gyeregem. A munka volt a nevelés legfontosabb eszköze, most is azt kellene. Aki dolgozott, hetenként kapott egy kis zsebpénzt. 40 hold földön gazdálkodtunk, disznót neveltünk, nyulat tenyésztettünk, lovunk is volt, paradicsomot, paprikát termeltünk és a gyerekek érdekeltté voltak téve, hogy eredményesen dolgozzanak. Olyan szép eredményt értünk el, hogy az ország legjobb ifjúsági szövetkezeteként működünk akkor az ÁFÉSz keretében. A kerti munkát a gyerekek ott tanulták meg. Volt olyan gyerek, aki nem is tudta, mi különbség a paradicsom meg a gaz kö-

⁷⁹ Tanítósors c. rádió interjúban vallott életútjáról Sütő János. Mint a Kör alelnöke pedig sokadszor sürgette a kisiskolák megmaradásának társadalmi fontosságát. (Egercsehiben 1989-ben megszűnt a bányaművelés.)

zött. Én falusi paraszt gyerek voltam, apám mellett tanultam meg a munka nagy részét és ez nagyon fontos.

Üzenném szívesen minden polgármesternek, hogy bűnös cselekmény az iskolákat bezárni. A kis iskolákat, ha tíz gyerek van, akkor is meg kell tartani, mert az tartja életbe a falut. Hát hogy akarják, hogy dolgozzanak a tanyákon az emberek? Ez nem úgy néz ki, mintha vidéket fejleszteni akarják. Itt valami hiba van. Nem igaz az, hogy az osztatlan iskola nem jó. Ott lehet kiválasztani a sikeres gyereket, mert a második osztályos gyerek hallja, amit a negyedikesekkel tanítók, tehát a tehetséges gyerek automatikusan tovább megy. Ami pedig a mai modern világot és pl. a számítógép oktatásbani szerepét illeti, az a véleményem, hogy az mellett azért még olvasni kell tudni, játszani kell, énekelni vígan. Jó a számítógép, de az sem jó, hogy egész nap mellette ül, görnyed és nem mozog eleget gyermek.

Szabó István (1949)⁸⁰

1949 őszén huszonegy évesen a miskolci ÁVO pincepoklában, négy törött bordával, szét vert vesékkal, a fejemen bajonettel vágott 5 cm-es nyitott sebbel az tartotta bennem a lelket, hogy egyszer egy szabad ország szabad polgára leszek.

Később, amikor a szegedi Csillagbörtön vendégszeretétét élvezhettem, rabtársaimmal együtt ugyanebben a hitben reménykedtem.

Jött ötvenhat. Géppisztollyal, kézigránáttal és több száz Molotov-koktéllal felfegyverzett társaimmal együtt mindenre elszántan vártunk a szovjet harckocsikra. Boldog voltam, mert legyőzhetetlenek, mert szabadnak éreztem magam.

A Váci Fegyházban hat és félévvel a vállamon még mindig hittem, hittünk abban, hogy egyszer eljön, el kell jönnie annak az időnek, amely meghozza az örök szabadság óráját. Ebben a hitemben még az egy évig tartó tököli internálótáborban eltöltött idő sem tudott megingatni.

Most, amikor 2006-ot írunk és betöltöttem a 78. életévemet, rá kellett jönnöm, már nem fogom megélni, hogy egy szabad ország szabad polgára legyek. Talán majd Veronika a négyéves unokám. TALÁN?!

⁸⁰ A Szerző kiemelt gondolata a „Füzöláncon” c. 2006-ban megjelent könyvből. (Agroinform Kiadó).

Szabó István 1949-ben tett sikeres tanító-képesítő vizsgát az egri áll. tanítóképző intézetben. Általános iskolai tanári oklevelet az Nyíregyházi Tanárképző főiskolán szerzett börtönből való szabadulása után. Tanított Jakabdomb pusztán, majd Verpeléten, ahol igazgató volt, a Nógrád megyei Dorogházán, majd Salgótarjánban a Rákóczi Ferenc Ált. Iskolában. Itt a tizennégy éven felüli, nehezen nevelhető gyermek osztályban tanított. Egerben a Gyermekvárosban volt nevelőtanárr nyugdíjazásáig.

Szerenczi Sándor (?)

Édes Istvánné múltjában kutatva mondott el néhány információt nagybátyjáról,⁸¹ Szerenczi Sándorról. Nem lesz tehát teljes az életút, mégis érdemes közzétételre. Egy biztos, hogy Szerenczi Sándor az egri érseki képzőben szerezte első diplomáját Somos tanár úr tanítványaként.

Nem volt mindennapi és szokásos az egri képzős útja. Ui. egy év kihagyással képesítőzött. Hogy miért? Nyolc gyermekes család hatodik gyermekeként született 1918. július 21-én, Putnokon. Anyagi gondjai miatt kellett tanulmányait megszakítani. A kaposvári MÁV Nevelőintézetben dolgozott, hogy a tanuláshoz szükséges anyagiakat előteremtse.

A tanítóképző elvégzése után tudásszomja tovább működött benne. 1943-ban a Szegedi Tanárképző Főiskolán megszerezte második diplomáját. Matematika-fizika szakos tanár lett. Valószínűleg a sok nélkülözés következménye, hogy megbetegedett és a Szentgotthárdi Iskolaszanatóriumba került, ahol kezelése közben tanította a gyógyulásra váró gyermekeket.

1945-ben kerül haza Putnokra, ahol a Polgári iskolában kapott tanári állást. 1948-ban megnősült. Két gyermekük született Katalin és Sándor.

A Debreceni Kossuth Lajos Tudomány egyetemen munka mellett, levelező úton szerezte meg középiskolai tanári oklevelét. 1950-től Borsod megye szakfelügyelője.

1959-től alapító tagja a Sárospataki Tanítóképző Főiskolának, ahol végül is a természettudományi tanszék vezetője volt 1988. évi nyugdíjazásáig.

Tagja volt az Országos Matematikai Szakbizottságnak. Közreműködésével készültek matematikai tantárgy pedagógiai programjai..

1990-ben szívelégtelenség következtében hunyt el. Nagy részvétellel temették el Sárospatakon.

Dr. Tátray Ferenc (1939)⁸²

„Parasztgyerekként jöttem a világra 1919. június 11-én Maklár községben.” írja Tátray Ferenc 2007. áprilisban írt visszaemlékezésében. A négy éves polgári iskola elvégzése után iratkozott be az Egri Érseki Tanítóképzőbe, mivel ebben az időben, mint írja ez volt a legolcsóbb iskola, no meg vonzotta a tanári pálya. Bár közel lakott Egerhez, nem lehetett bejáró, ezért negyed magával – Tátray, Utasi, Rézsó és Kondás – egy szobát béreltek, s elnevezték szálláshelyüket TURK

⁸¹ Lejegyezte: Kelemen Ferenc.

⁸² „Itt küldöm a visszaemlékezésemet, talán találsz benne valamit. Örülök, hogy egy-két gondolatom elfogadható... Talán még én is megélem, hogy jelen lehetek a 180. évfordulón... ez év június 27-én leszek 88 éves... Dr. Tátray Ferenc Bp. 2007. május 4.” Ez a mondat hatalmazott fel arra, hogy döntően Feri bátyám írását használva, némi változtatással véglegesíttem a 88 éves öreg prepa mondanivalóját.

kollégiumnak. Tárgyi ismereteken túl haza, vallás és emberszeretet, amit magával hozott az érseki iskolából. Tanárait –Somos Lajos igazgatót, Abkarovits, Szokolovszky, Zentay, Benkóczy és Szügyi Trajtler tanár urakat – kiváló pedagógusnak tartja, akikkel való kapcsolata nyílt és emberséges volt. Úgy tartja, hogy a prepák sportteljesítménye felülmúlta a többi egri középiskolai diákok teljesítményét úgy atlétikában, mint teremsportokban, vagy labdarúgásban.

1939-ben képesítőzött az 53 fős osztály. Tablójukat László Ferenc és Szentirmai László készítették. Megjelenítették a tablón Nagy-Magyarország, benne a Trianon által megsemmisített Hazát. A tabló négy sarkában Dobó István szobrát és a Minaretet, a Székesegyházat és Lyceum monumentális épületét rajzolták meg. Somos Lajos igazgató mellett tizenhárom tanár és 53 immáron ifjú tanító feszített kölcsönként szmokingban.

A Lyceumból induló ballagási menetet az iskola zenekara kísérte két oldalt a járdán állva szülők és rokonok sorfala között az egri Fő-utcán (Széchenyi u.).

Első munkahelye Pusztaszikszó, ahonnan rövid időn belül kérte Gánya községbe (Kárpátalja) való áthelyezését.⁸³ Volt képzős tanáránál jelentkezett Ungváron – Vitéz Dercsényinél –. A négytagozatos iskolában negyedmagával – a valamennyien magyar tanítók voltak – kezdett magyarul tanítani. Hogy megértsék a lakosságot és gyermekeket, ők is tanulták a ruszin nyelvet.

De itt is rövid ideig maradhatott, mivel sorozás után két éves katonai szolgálatra hívták be Máramaroszigetre az 1. hegyivadász dandár híradó századába. Szó szerint idézem életének ezt a nehéz szakaszát: „Az első magyar Hadsereget mozgósították, melynek parancsnoka vitéz Miklós Béla vezérezredes, Kéri Kálmán pedig vezérkari főnöke. Mi 1944. január 6-tól október 17-ig a Tatár-hágón gyalog mentünk át a Prut völgyébe: Gyelatin, Mikuliesin, Kolomia térségben súlyos csaták folytak, de megállítottuk az oroszokat és nyertünk néhány hetet. A helyzet nem nekünk kedvezett sem emberszámban, sem felszerelésben. Így aztán, de lassan ugyan, de vissza kellett jönni a Kárpátokon keresztül Munkács, Ungvár, Csap felé. Innen tovább már Szlovákiába hátráltunk a Vág völgyébe, majd Csehországban Brünn környékére. Innen visszahoztak Győrön át a Dunántúlra. Ismét vissza Mosonmagyaróváron át Ausztriába. Poking környékén május 8-án amerikai fogságba estem, számunkra befejeződött a háború. 1945. november 12-én tértem haza Maklára.”

Gánya után Hevesvezekényben tanított 1945. december 31-ig. Innen – kérelmére, mivel szeretett volna tovább tanulni – Rákoshegyre helyezték. 1947. június 1-től igazgatói kinevezést kapott. Ekkor jutott egy két szoba összkomfortos lakáshoz is. Rákoskeresztúr a következő állomáshelye, itt is igazgató lesz. Felesége – akivel 1951 augusztusában esküdtek meg – Rákoshegyen maradt. Később újra Rákoshegyre kerül kinevezésre.

⁸³ Gánya kisközség Máramaros vm-ben 1910-ben 2470 rutén és német lakossal. Utolsó posta Nyíregyháza.

Munka melletti tanulással 1952-ben általános iskolai tanári oklevelet szerzett a Pécsi áll. Pedagógiai Főiskolán.

1960-tól 64-ig a Nagybudapest ötvenben kialakított XVII. Kerület Oktatási osztály vezetője lett. Ez indította arra, hogy beiratkozzon az ELTE Állam és Jogtudományi Karára. Így 1961-ben jogi diplomát szerzett. Utolsó állomáshelye a Teleki Blanka Közgazdasági szakközépiskola (IX. ker. Mester u. 23–25.) Harmincöt fős tanári testületet vezetett itt 1980. július 1-ig, mikor is nyugdíjba vonult.

Dr. Tóth Oszkár (1949)⁸⁴

Növényvédő szakemberek százai és agrármérnökök ezrei gondolnak meleg szívvel kedves növénykörtan tanárakra Dr. Tóth Oszkár – Oszi bácsi – nyugalmazott egyetemi docensre, akinek szerény jelleméből adódóan életpályája csak kevesek előtt ismert. Az egykori tanítvány, majd munkatárs, később a „stafétabot” átvevőjének riportja mutatja be sokaknak példakép tanár életútjának állomásait.⁸⁵

– *Úgy tudom, elsőgenerációs értelmiségi vagy. Honnan indultál? Melyek voltak a legelső lépések az „értelmiségi lét” felé?*

– A Mátra és a Bükk között csendesen meghúzódó hegyvidéki kis faluban Fedémesen születtem 1929-ben, ahol sok szeretetben nevelkedtem fel. A szülőfalu puritán, tiszta erkölce, tisztessége mindig meghatározó volt számomra. Az elemi iskola ötödik osztálya után – tanítóim biztatására – mint a hozzám hasonló sorsú gyerekek, a polgári iskolát magánúton végeztem, volt úgy, hogy egy év alatt két osztályból vizsgáztam.

Az egri érseki, majd állami tanítóképző intézetben szereztem oklevelet 1949-ben. Az iskola kincsekkel felérő szellemisége, kiváló tanárain hivatástudatra nevelése tovább erősítették hajlamaimat, hogy később is a pedagógusi pályán keressem lehetőségeimet. Régi iskolám üzenetére – mint hálás tanítvány – mindig odafigyeltem, és mindig visszaüzentem egykori iskolámnak, hogy megértetem az indítást és tartom az irányt.

Alapvetően humán beállítottságomat (önképzőköri munka, költői hajlamaim) elfeledte, legyőzte az ennél is mélyebb természettudományos érdeklődésem. A Tanítóképző elvégzése után ezért iratkoztam be a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karára biológia-kémia szakra, ahol 1953-ban diplomáztam.

– *Az egyetem elvégzése után, hogyan alakult a pályád?*

⁸⁴ Kivonat: a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium Növényvédelem c. szakfolyóirat „Arcképcsarnok”-ában 2001-ben megjelent írásból. (Bp. 2001. 37 (3), pp. 141–145.) Dr. Tóth Oszkár fontosabb tudományos publikációjának címjegyzéke megismerhető uo.

⁸⁵ A kérdező – mondatait dült betűs szedés jelzi – Kövics György tanszékvezető egyetemi docens Tóth dr. egykori hallgatója, majd „a stafétabot tovább-vivője”.

– Rövid ideig –1953-tól 54-ig – az Oktatásügyi Minisztérium Egyetemi Főosztályán és 1954-től 57-ig az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetemen dolgoztam. 1957-től 62-ig Budapesten az Áll. I. István Gimnáziumban (ma Szent István G. és Zenei szakiskola) tanítottam biológiát és kémiát. Ez a patinás gimnázium, mint fiatal tanárnak nagyon jó iskola volt. Különösen, ha hozzá veszem azt, hogy előzményként és később párhuzamosan 1953-tól 1962-ig a Madách Imre Gimnázium esti tagozatán is tanítottam. A nappali és esti gimnáziumi oktatás eltérő pedagógiai sajátosságai arra ösztönöztek, hogy a gimnáziumi oktatás tantervi és módszertani kérdésével tudományos igényességgel is foglalkozzam.

Ezt jelzik akkori publikációim a Köznevelésben, a Család és Iskola, Munka és Iskola pedagógiai folyóiratokban és a Kémia-tanítása c. szakfolyóiratban.

– *Az oktatás az egyetemek egyik alapvető feladata: Mit jelentett ez számodra?*

– Az Agráregyetemen 30 éven át oktattam. 1962-ben meghívással kerültem a Debreceni Agrártudományi Egyetem elődjéhez a Debreceni Agrártudományi Főiskolára, ahol két évig sejtant, szövettant és botanikát oktattam, majd a DATE. Növényvédelmi Tanszékének megalakulásától (1964) kezdve 1992-ig növénykörtant.

Az egyetemeken a tágabb és klasszikus értelemben vett nevelést ugyan mellőzik, de a szakmaszeretetre inspiráló nevelés folyik. Mindig örömmel és megelégedettséggel töltött el, ha volt tanítványaim oktatási, kutatási intézmények, gazdaságok vezetőivé „nőtték ki” magukat – túlnőtték volt tanáraikat. Erről egy nosztalgikus élmény jutott eszembe.

Évek múlva – már az egyetem elvégzése után – összetalálkoztam egy tanítóképzős gyakorlóiskolai kedves tanárommal (Hórvölgyi István volt az a tanár). Meglepetésemre azt kérdezte tőlem: „Emlékszel arra a gyakorló iskolai olvasmánytárgyalásra, amelyet az osztályomban tartottál az ’égig érő fákról’? Azt mondtad biztatóan az utolsó félmondattal, szinte szuggerálva: ’...és nőjete nagyra, mint a jegenyék!’...és egész testeddel kihúztad magadat, a kezedet lassan, hatásosan felfelé emeled...és tudod az a hang akkor messze a lelkembe hatolt...és tudod, erre nemcsak én emlékszem.” Ez akkor nagyon meghatott. Így változott át bennem a „jegénye” szimbólum hivatástudattá, tudatos hitvallássá.

Gyakran eszembe jutott azóta, hogy azt a sok-sok órát, amit életemben megtartottam, vajon hányszor fejeztem be igényességgel, a „jegényés” gondolattal? Remélem, sokszor, de jobb lett volna még többször. Jó azt hinni, hogy talán ezért keresnek meg gyakran volt tanítványaim, kérnek szakmai tanácsot, várnak biztatást, vagy hívnak fel telefonon, írnak egy-egy levelet, üdvözlő-lapot kisebb vagy nagyobb ünnepeken, karácsonykor, húsvétkor, vagy amikor eszükbe jutok.

– *Az egyetemeken az oktató munka mellett jelentős kötelezettséget jelent a tudományok művelése, a kutatómunka is...*

– Kutatási tevékenységemet hazai és külföldi szakfolyóiratokban 45 publikáció, mintegy harmincöt kutatásfejlesztési jelentés, három szabadalom, valamint hazai és nemzetközi konferenciákon való előadások jelzik.

– *A szülőfalud szeretete többször kicsendült szavaidból*

Igen, szeretem az ott élő embereket, szülőfalum dombjait, rétjeit. A fedémesi Ég és Föld tető jelentette gyermekkoromban számomra azt a nagy hegyet, az óriásit, ahonnan először csodálkoztam rá a világra, a „végtelenre”. Ott fent több volt a fény, a meleg is, nagy volt a tér, amit beláthattam. Most is érzem azt a szabadságot, azt a távlatot, amelyet csak a horizont határolt be, bekeretezve a Mátrát és a Bükköt. Innen vezetett az utam a mikroszkóp látómezején keresztül a mikrobák végtelen világába. Út a horizonttól egy másik horizontig...és közöttük az idő. Van, amikor leegyszerűsítve így mérjük a megtett utat.

Uracs István (1940)⁸⁶

1921-ben született Karácsondon. 1940-ben végzett az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetben.

Első kántor-tanítói megbízatása a Heves-megyei Gyöngyöspatán volt, ahol az európai hírű katolikus templom kántora és az egyházi elemi iskola tanítója volt. Majd – pályázat útján – Kunhegyesre került, ahol tanyasi tanítóként tanított.

1942 októberében vonult be Karcagra, majd 1944 februárjában innen került ki a frontra és a háború, valamint a hadifogság után 1948 júliusában került vissza Kunhegyesre.

1952-ben került Szűcsibe, és mint az általános iskola igazgatója 13 évig dolgozott ott. Ez idő alatt épült fel az új általános iskola is, de a falu kulturális felemelkedéséért is sokat dolgozott. Itt alapította a később országos hírű szűcsi népdalkórust, amellyel sok elismerést szerzett. Felléptek a Liszt Ferenc Zeneakadémián, de több külföldi meghívást is kaptak.

1965-ben egy újabb fejezet következett, az akkor átadott Egri Gyermekváros általános iskolájába került. 1970-től pedig az egri 3-as számú általános iskola igazgatója lett. Itt dolgozott nyugdíjazásáig 1983-ig.

Munkájáért több kitüntetésben és jutalomban volt része, többek között a kiváló pedagógus érdemérem tulajdonosa. Igazgatása alatt sokat tett és fáradozott szeretett iskolájáért. Könyvtárat alapított, új tornaterem épült, az egész iskolát felújították, de főleg az oktatás színvonalának emelését, a tantestület továbbképzését tartotta fontosnak, de sokat tett a hátrányos helyzetű tanulók külön foglalkoztatásáért is.

Nyugdíjba vonulása után több tanulmányt írt, amit különböző helyeken publikált. Az 1990-es évek elején megalapította az Egri Tanítóképzős Öregdiákok

⁸⁶ E visszaemlékezést írta Uracs Istvánné, akinek köszönjük fáradozását.

Baráti Körét, aminek haláláig elnöke volt.⁸⁷ Nagy lelkesedéssel szervezte és fogta össze a közel 100 főből álló baráti kört. Minden évben az Egri Tanárképző Főiskolán tartottak ünnepséget és éves beszámolót, és emlékeztek az együtt töltött kedves évekre. Mint ahogyan ezt manapság is megteszik, az időközben eltávozott barátokra, köztük Uracs Istvánra is emlékezve.

Egy prepa tanítóházaspárról...⁸⁸

Egyik – a Lány – a Mátra tövében, országosan ismert faluban született. Itt van a záptojás szagú csevice hazája.

Másik, két évvel korábban, a Fiú a Bükk egy szűk völgyében szerényen megbúvó olyan községben látta meg a napvilágot, ahonnan sehová nem visz az út. Ahogy mondják, ha a meszes ember haza akar menni dolga végeztével, meg kell fordulnia ponyvás szekérével és azon az úton kell távozni, amelyiken jött.

A Lányról tizenhat éves koráig – és 4 éves Húgáról – az egyedül maradt Anyja gondoskodott, aki a mosásért kapott filléreiből egy gyors és gépirói állás elnyerésének lehetőségét biztosította számára. Tizenhét éves korában egy egri ügyvédnél – Dr. Horváth Mihály – vállalt „mindenesi” munkakör immáron jobb anyagi körülményt biztosított a csonka családnak.

A Fiú az elemi után az áldott jó lelkű Valika tanító néni biztatására is hallgatva elvégezte magánúton a polgárit. Innen már – ezáltal – megnyílt az út az egri szegények egyeteme felé. Annak Széchenyi úti Internátusában, a soha nem remélt petróleum lámpa helyett villanyvilágítás mellett tanulhatott és a jóságos apácák gondoskodtak élelmezéséről.

Egyszer a Lány egy plakátot látva a Líceum ajtájára kiszögezve olvashatta, hogy a 18. életévüket betöltött fiatalok, amennyiben hivatást éreznek a tanító-munka iránt, jelentkezhetnek felvételre a Felnőtt Dolgozók Tanítóképzőjébe. 1946 őszén történt ez. Az ekkor még 17 éves Lányt Dr. Somos Lajos igazgató először ideiglenesen, majd eljárva az oktatási tárcánál véglegesen felvette hallgatói sorába. Ezekről az évekről ezt írja Vinczéné Szakács Marica – mert Ő az a Lány, aki Parádon született-: „Ugyanazt az anyagot tanultuk, mint a nappaliak. Egy év anyagát hat hónap alatt kellett feldolgoznunk. Du. négytől este nyolc óráig hallgattunk előadásokat Számunkra sem karácsonykor, sem húsvétkor, sem nyáron nem volt szünidő. Nehéz, de mégis szép évek voltak. Sosem felejttem Somos Lajos bácsi neveléstan, Abkarovits Bandi bácsi magyar, Molnár József

⁸⁷ Uracs István az első elnök – Szabó Endre 1994. szeptemberi halála – után előbb a vezetőség által megbízottként, majd 1995 júniusában a közgyűlés által megválasztott elnökként 2000 februárjáig a Baráti Kör elnöke.

⁸⁸ Írta Kelemen Ferenc felhatalmazást kapva Vicze Zoltánnétól levelei és férje verseinek felhasználására.

történelem óráit. Lajos bácsinak köszönhetem, hogy egész életemben azt csináltam, amiben a legnagyobb kedvem tellett.”

A Fiú nemcsak tanító, hanem kántor is lett 1948 júniusára. Vincze Zoltán – ez a Fedémesen született Fiú – Ő kapta az utolsó egri érseki tanítóképző által kiállított oklevelet.⁸⁹

Úgy történ aztán, hogy friss oklevéllel zsebükben – valamit már igen, de nem eleget tudtak ugyan eddig egymásról – Sarud–Pusztahidvég két tanerős általános iskolájában találkozott Vincze Zoli és Szakács Marica.⁹⁰ Így ír ezekről a hónapokról a poétikus lelkű Fiú: „Az ének szólt, s mi mentünk, / Kis falvakba tanyát vertünk, / Lámpás voltunk ott hol éltünk, Fényt gyűjtöttünk magot vettünk.”

Az együtt töltött alig egy év a két nehéz sorsú fiatal szívét lánggra lobbantotta: „Az angyalok hárfája zengett / S boldogan dobbant meg szívünk, / Mikor az oltár bársonyánál / Egybefonódott két kezünk.” – írja Zoltán visszaemlékezve esküvőjükre.

Az ötvenes évek azonban nem voltak tekintettel az áldott állapotban lévő Anyára. Három katonaeév ugyancsak próbára tette úgy a fiatal apát, mint Anyát... de ennek is vége lett.

Következett Hevesaranyos, ahol ismét együtt taníthattak, növekedett a család. „Örülök, hogy megeltelek. / Feleségül vehettelek, / Szültél nekem gyerekeket, / Hogy utódaink is legyenek /” írja ezekben az években. Egy fiuk és lányuk született.

Innen nem messze Egerbocson már szakmailag kibontakozó életút kezdetéhez – hanem derekára – ért a tanító házaspár. Zoltán szakfelügyelő lesz a pétervásárai járásnál. Valóságos kultúrforradalmat indítanak útjára Egerbocson. A felnőttekből öntevékeny vegyes kórust szerveztek, kutatják a táj szokásait, dalait, versenyeken vesznek részt hírnevet szerezve a kis bükki bányász palócfalunak.

Zoltán öregedő Szüleinek helyet szorítanak az egerbocsi tanítói szolgálati lakásban. Velük éltek nagy megértésben életük végéig.

Nyugdíjazásuk után – Zoltán és Marica – anyagi erejüket mozgósítva Egerben vettek egy kisméretű lakást, ahol ma is lakik a megözvegyült Marica. Három gyermeke – Mária, Judit és Zoltán – öt unokája és két dédunokája enyhíti a benne sajgó egyedüllét fájdalmát. Férjét, Zoltánt pedig Fedémes helyett – ahol született – 2003-ban az egerbocsi sírkert fogadta be. Itt nyugszanak szülei is.

⁸⁹ Sapkájával és ballagó tarisznyájával együtt megtekinthető ez a Líceum 6 emeleti Dr. Somos Lajos Múzeumban.

⁹⁰ Sarudhoz tartozó tanyák Csárdamajor, Jánosi tanya, Pusztahidvég és Rátkay-tanya.

Dr. Virágh László (1944)⁹¹

1922-ben született a Szabolcs-Szatmár megyei Nagyhalászbán. 1939-ben iratkozott be az egri tanítóképzőbe. Végzős osztálya 1943–44. április 15–17-ig írásbeli, május 25–27-ig tett képesítő vizsgát.

Politika iránti érdeklődése már ezekben az években megmutatkozik. 1946-ban tagja lesz a Független Kisgazda és Polgári Párt ifjúsági szervezetének a Független Ifjúságnak. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett középiskolai tanári oklevelet. A történelemtudományok kandidátusa. A Vitézi Rendnek rendszerváltás után lett tagja.

Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Pártba 1989 októberében lépett be. A Békéscsabai gimnáziumban tanított. Innen pályázott a rendszerváltás során megszervezésre kerülő új szervezet igazgatói állására. A Kisgazda Párt Tudománypolitikai Intézetének lesz az igazgatója. Gyors ütemben igyekszik kiépíteni a párt szellemi, tudományos hátterét – Levél-, Könyvtárát – annak Központját a Bp.-i V. ker. Belgrád rkp. 24. sz. alatti székházban.

1999. november 29.-én kelt levelében tájékoztatta a Baráti Kör vezetőit, hogy nagyon sikeres rendezvények szervezésén van túl, amire büszke, úgyis, mint az egri érseki képző egykori diákja. 1999. szeptember 30.-án az Echardt Tibor Politikai Akadémia vezetőjeként (házigazdájaként) fogalmazhatott meg kérdéseket a vendég miniszterelnöknek a kisgazda pártelnök és 600 hallgató jelenlétében.

Három gyermeke és négy unokája búcsúzott tőle Budakeszin 2006-ban bekövetkezett halálakor. Baráti Körünk nevében Kósa Péter tett virágot sírhalmára.

Vona László (1945)⁹²

Tiszabőn, egy tiszamenti kis faluban születtem 1925-ben. Nagyszüleim, szüleim saját földjükön gazdálkodó kisbirtokosok voltak. Szüleimnek nem kis anyagi áldozatot jelentett az én taníttatásom, hiszen a gazdálkodó emberek helyzete abban az időben sem volt gondtalan.

1936-ban kerültem a törökszentmiklósi polgári iskolába, majd 1940-ben az Egri Érseki Rk. Tanítóképző Intézetbe, ahol 1945-ben – hatvan évvel ezelőtt – tanítói és kántori oklevelet szereztem. Még ebben az évben, kilenc pályázó közül, a Kisújszállási Rk. Egyházközség kántor-tanítónak választott meg. Az egyházi iskolában az iskolák államosításáig, 1948-ig tanítottam. Ekkor beosztást kaptam az akkor kialakított Kossuth Lajos-úti Ált. Iskolába. Közben a Szegedi Tanárképző Főiskolán 1954-ben matematika–fizika szakos tanári oklevelet szereztem, aranydiplomámat tavaly, a tanítói gyémánt-diplomámat pedig az idén vehettem át.

⁹¹ A Baráti Kör irattárában lévő levél és újságcikkek alapján lejegyezte Kelemen Ferenc.

⁹² A közölt írás megjelent a Kisújszállási „Kisbíró” helyi újság 2005. augusztus 13-i számában.

Végig jártam a pedagógus pálya szinte minden lépcsőjét, területét. Voltam osztálytanító, tanítottam egy osztályban nyolcvan gyermeket, voltam matematika–fizika szakos szakfelügyelő az akkori kunhegyesi járásban, öt évig a város oktatási intézményeinek gazdasági igazgatója, majd 1964-től a Kossuth iskola, három Óvoda, majd a Tanyai Diákotthon igazgatója. 1985-ben negyven évi szolgálat után nyugalomba vonultam. A negyven évből harminc évig vezetői beosztásban dolgoztam.

Tanítói, tanári és vezetői működésemet a szülői ház, az Egri Érseki Tanítóképző szelleme és a családi életem határozta meg. A szülői házból hoztam az istenhitet, a munka becsületét és a mások iránti tiszteletet. Az Egri Érseki Tanítóképző Intézet és tanárainak szelleme oltotta belénk a tanítói–pedagógus hivatástudatot, a gyermek- és hazaszeretetet. Itt tanultuk meg a helyes magyar élet-szemléletet és magyarság ismeretét. Tanáraink azt tudatosították bennünk, hogy legszebb hazafias cselekedet a munka, az állampolgári kötelességek pontos, példaadó teljesítése, a gyermekek biztos tudásának megalapozása. Hangoztatták, hogy a tanító élete, erkölce, egész magatartása legyen példaadó, példamutató, mert csak így lehet tekintélye gyermekek, a szülők és a társadalom előtt. Ez a szellem kísérté egész életemet. Következetes és igényes voltam önmagammal szemben, ezt elvártam munkatársaimtól is, de olyat soha nem követeltem meg senkitől, amit magam sem tennék meg, vagy nem tudnék teljesíteni.

Sok száz gyermeket tanítottam, igazgatóként több ezernek az oktatását-nevelését irányítottam. Tanítványaim biztos tudása érdekében szigorú fegyelmet követeltem, sok kiváló tanítványom volt, tanítványaim az életben jól megállták helyüket.⁹³ Mint a Kossuth Iskola volt igazgatója büszke voltam és vagyok arra, hogy az iskola énektagozata – kiváló énektanárok munkája révén – magas színvonalat ért el abban az időben. A zenei nagykórus megyei viszonylatban kiemelkedő rangot könyvelhetett el magának. Az iskola nevelőtestületére mindig szívesen emlékezem vissza. Jól eső érzés, hogy jelenleg is kiválóan folyik az iskolában az ének-zenei nevelés.

Tiszteltem a gyermekeket, nevelőtársaimat és a szülőket: ezt a tiszteletet tőlük is megkaptam, megkapom. Ezt érzem a Díszpolgári Cím kitüntetésben is, amit elsősorban talán az Ő tiszteletüknek tulajdoníthatok. Az elismerés öröme pedig hadd osszam meg kedves Feleségemmel, Fiammal, a Menyemmel és két felnőtt unokámmal, akiknek a szeretete, a meleg családi háttér életem folyamán mindig erőt és biztosságot adott és ad ma is. Így érezhetem azt, hogy boldog, megelégedett teljes életet élhettem. Hálát adok Istennek, hogy a nyolcvanadik esztendőmet is ilyen örömeiben és jó egészségekben megértem.

Vona László nem kisúji, tiszabői. Ősei, ki tudja hány nemzedékig visszamenőleg a földdel bajlódtak, a bőri határban töltötték el a rájuk szabott munkás éve-

⁹³ A Díszpolgári cím adományozásáról szóló oklevelet egykori tanítványa adta át Vona Lászlónak.

ket.⁹⁴ A jó eszű kis legényt a törökszentmiklósi polgáriba írták, ahonnan Eger, mégpedig az érseki tanítóképző következett. Sajnos mindenfajta zenei előképzettség nélkül, ami nagy merészségnek számított. Hiszen az akkori tanítóképzők arról voltak híresek, hogy kántorokat is képeztek. Nem volt mese, a tananyagot kívül zongorázni, orgonálni és harmóniumon játszani megtanult öt év alatt.

1945-ben kántortanító lett és Kisújszállásra pályázott. A kilenc próbálkozó közül végül őt választották. Mégpedig egy, a háborúban hősi halált halt tanító úr helyére. Ehhez az egészhez annyi a köze, hogy később elvette a hősi halott elődjének lányát.

Később a Kossuth iskolába került és onnan is ment nyugdíjba. Közben matematika–fizika tanári oklevelet szerzett.

Szakszervezeti elnöki –1964–80 között – meg igazgató is volt. Utána még öt évig a tanyasi kollégiumot dirigálta, és hiába marasztalták, 1985-ben a nyugdíjat választotta.

„Mindenkinek akkor kell elmenni, amikor még tiszta szívből azt mondják: maradjon” – állítja.

Igenszak megkövetelte a rendet, fegyelmet és ebből jöttányit sem engedett.

– Olyat sohse kértem, amit én sem tudtam teljesíteni – összegzi tömören munkás évei értelmét. Vallja, jó családi háttér nélkül mindez aligha valósulhatott volna meg. Egy fiuk van, már nős. Tiszaföldváron élnek és két unoka is főiskolás, egyetemista. A nyugdíjas igazgató úr pedig visszatért eredeti szakmájához: ismét kántorkodik. Hetente kétszer, háromszor, mikor hogy kell Kenderesen. Akad egy kis kertje is, az is reá vár.

Boldog embernek tartja magát, ámbar ez a hivatás olyan, itt lehetetlen meggazdagodni.

- Az összes luxus a Trabantom, amelyik lassan műemlék jellegű. Elvégre jövőre lesz 18 éves és akár emelt szintű érettségét is tehetne, mint a vele egykorú fiúk és lányok. Elvégre szorgalmas, megbízható ma is, mivel egyetlen defekttel megúsztam ezt a rengeteg időt és mindig elvitt oda, ahová mennem kellett.

⁹⁴ D. Szabó Miklós „Aranydiplomás kisúji pedagógus” című írása.

III. TANÍTÓSORSOK A XIX–XX. SZÁZADFORDULÓN.¹

Alberthy Vilmostól Veres Lajosig

Alberthy Vilmos tanító földbirtokos Pély. 1884-ben Pélyen született. Egerben végezte a tanítóképzőt. 1903-ban nyert oklevelet, utána szülőfaluja választotta meg tanítónak. 1915-ben hadba vonult, hadifogságba esett, 1918-ban, mint csererokkant szerelt le. Kitüntetései: Signum Laudis, nagy és kis ezüst vitézségi Érem és K. cs. k.² A vörösök forradalmi törvényszék elé állították, de a románok bevonulása után megmenekült. Az általa alapított Hangya Szövetkezetet (továbbiakban H. Sz.) a románok kifosztották, azt saját ingatlanára felvett kölcsönrel rendezte be újra.³ Elnöke a Levente Egyesületnek. a H. Sz.-nek, tagja az egyházközségi képviselőtestületnek, az iskolaszéknek⁴ 25 évig volt jegyzője, községi képviselőtestületnek tagja, a Nemzeti Egység Párt (továbbiakban NEP) vezetője, a Tisza jobb parti Gazdasági Kamara tudósítója.

Bakaisz István tanító Domoszló 1900-ban Gyöngyösön született. Gyöngyösön és Egerben végezte iskolai tanulmányait. 1920-ban tanítói oklevele megszerzése után választották meg Domoszlón az rk. iskolához. A Levente Egyesület (a továbbiakban:L. E.)⁵ vezetője, főoktató, az OKH. Ügyv. Igazgatója, a pol-

¹ „Hevesvármegyei ismertető és adattár” közel hetven egri prepa vázlatos útjával ismerteti meg az olvasót. (Kiadja: a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala Bp. 1936.) Az alábbiakban néhány előforduló fogalmat, mely általában intézményt takar, ismertetek.

² Signum Laudis Ausztria-Magyarországon alapított katonai érdemérem, a legfelsőbb dicséret elismerés jele. Kiváltképpen háborúban szerzett érdemekért adományozták. Vitézségi érem az első világháborúban legénység számára III. oszt. (bronz), a tisztek számára arany, v. ezüst, adományozható.

K. cs. k. Károly csapat kereszt, 1916 decemberben alapított érdemrend, melynek elnyerésére legalább három havi frontszolgálat volt szükséges.

³ OKH. Országos Központi Hitelszövetkezet 1898. évi XXII. tc. alapján szervezték meg. 1911 év végén már 2336 szövetkezett tartozott hozzá. A szövetkezetek zöme gazdasági jellegű falusi hitelszövetkezet, s csak 154 ipari, 62 pedig háziipari és gabonaraktári szövetkezet. A fogyasztási szövetkezetek szervezése később indult meg, nevük Hangya. 1913-ban 1100-nál több szerveződött. Hangyához hasonló a keresztény szövetkezetek. Vezetői faluban papok, tanítók és jegyzők.

⁴ Az iskolaszék az a hatóság, mely által úgy a polgári, mint felekezeti község gyakorolja törvényesen biztosított befolyását az általa fenntartott népoktatási tanintézetre. Közelebről katolikus iskolákban elnöke a plébános, titkára az iskola igazgatója.

⁵ Levente egyesület 1921. LIII. tc. alapján minden községben és városban kötelezően megalapítandó sportegyesület. 13-21 éves fiatalok katonai kiképzését szolgálta. A trianoni békeszerződésben eltörölt általános katonai szolgálatot kívánta pótolni.

gári lövészegylet vezetője, a HSz. Felügyelő bizottság tagja, az A. K. szociális osztályának vezetője. A világháború utolsó évében vonult hadba. Édesatyja harc-
térén szerzett betegségében, 1917-ben hősi halált halt. Neje született Gaál Mária
rk. tanítónő, aki 1926 óta tanít Domoszlón. Gyermekai: István, Imre és Mária.

Bartók Sándor okl. tanító, Felsőtárkány. 1905-ben Ostoroson született. A
középiskolát és a képzőt Egerben végezte, oklevelet 1925-ben szerzett. Ugyanaz
évben Felsőtárkányban kezdte meg működését. L. E. és az ifjúsági egyesület
vezetője. Neje született Gyetvai Margit okl. tanítónő szintén Egerben nyert dip-
lomát, 1929 óta Felsőtárkányon tanít.

Bányász Sándor rk. kántortanító Apc. 1889-ben Szolnokon született, nemesi
famíliából. Sátoraljaújhelyen járt középiskolába, a tanítóképzőt Egerben és Eper-
jesen végezte. 1908-ban szerzett oklevelet. Ugyanaz évben Abaujkéren kezdte
meg pedagógiai működését. Büdszentmihályon 1923-ig tanított, majd Apcra
került. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített, majd mint rokkant el-
bocsájtást nyert. Neje: Weisz Adél okl. tanítónő, gyermekei (továbbiakban gy.):
Ida és Sándor.

Bátonyi (Kácsor) Mihály kántortanító Aldebrő. Feldebrőn 1910-ben szüle-
tett. Egerben végezte a középiskoláit és a képzőt. Oklevelét 1931-ben szerezte.
Felsőnyáradon, mint helyettes kezdte meg működését, onnan Tornaszentjakabra
került, 1932 óta pedig Aldebrőn kántortanítói minőségben szolgálja a közoktatás
ügyét. Ő az egyházi dalárda vezetője.

Berecz Géza tanító Karácsond. 1881-ben Egerben született. Középiskoláit és
a képzőt uo. végezte. Heves községben kezdte meg működését, majd Tarnaörsön
és Ludason folytatta, 1903 óta pedig Karácsondon tanít. A világháborúban az
olasz és az orosz fronton küzdött nagy ez. vitézségi érem. kitüntetéssel, mint
hadnagy szerelt le. A H. Sz. ügyvezető igazgatója és könyvelője. Felesége Dér
Tekla, gy: Valéria, Árpád, Géza, Irén.

Berényi Lajos kántortanító Adács. 1877-ben Adácson született. Elődei két
évszázad óta viseltek a községben tanítói és jegyzői tiszteletet. Ő maga Gyöngyösön
végezte középiskolai tanulmányait, Egerben a képzőt. Oklevelet 1896-ban nyert.
40 éven keresztül működött a pedagógiai pályán, mindvégig Adácson. 1936-ban
vonult nyugalomba. A H. Sz. ügyvezető könyvelője 25 éve, járási faiskola felü-
gyelő és tűzoltó Parancsnok volt éveken keresztül.⁶ Neje: Hallay Rozália, gy:
Rozália, Anna, Lajos és István.

⁶ Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1870-ben alakult Tagtestületeinek száma 1915-ben 2584.
Évenként 2-3 szaktanfolyamot rendez az államtól nyert pénzen.

Bíró Kálmán ny. ig.-tanító, szövetkezeti ügyvezető ig. Eger. Bocson 1865-ben született.⁷ Elődei közül 4 generáció is kántortanító volt. A középiskoláit és képzőt Egerben végezte. 1885-ben nyert oklevelet. Hevesen, Sajóvárkonyon, Sólymoson, és ismét Egerben eltöltött 47 évi érdemes működés után 1933-ban vonult nyugalomba. Miniszteri és érseki elismerésben részesült. 40 éve ügyvezető igazgatója a szövetkezetnek, a Kaszinó volt igazgatója. Neje Dax Anna, gy: Anna és Mária. István fia a világháborúban szerzett sebeiben hősi halált halt.

Blaskó Béla ig. – kántortanító Kápolna. 1887-ben Törökszentmiklóson született. Középiskoláit uo. a tanítóképzőt Egerben végezte. Kápolnán kezdte meg működését, 8 évig Dévaványán az iparos tanonciskola vezetője volt.⁸ 1916-ban jött vissza Kápolnára és azóta ott tanít. 1928-ban lett igazgató. A L. E. elnöke, a NEP. Vezető titkára, az OKH. Könyvelője és a H. Sz. volt elnöke, a dalárda vezetője. Neje: Czibulka Irén.

Bodor Gábor ig.-tanító Csány. Gyöngyöspüspökin 1880-ban született. Gyöngyösön járt középiskolába, Egerben végezte a képzőt. Oklevelet 1901-ben nyert, ugyanez évben Csányon kezdte meg működését, ahol azóta megszakítás nélkül tanít. Igazgatói kinevezését 1929-ben kapta meg. Az OKH. Könyvelője, H. Sz. Igazgatóság tagja. Részt vett a világháborúban, 24 havi szolgálat után nyert felmentést. Neje Benedek Lujza, gy: Barnabás, Lenke, Gábor és Kálmán.

Bodor Gyula rk. kántortanító Detk. 1888-ban Gyöngyöspüspökin született. Középiskolában Gyöngyösön járt, tanítói oklevelet Egerben szerzett 1907-ben. A Heves vármegyei kir. tanfelügyelőségénél kezdte meg működését, mint berendelt tanító. Detken községi tanító volt 1918-ig, amikor is meghívás révén rk. kántortanító lett. 18 éven át volt a H.Sz. és az OKH. Vezetője. Értékes irodalmi tevékenységet folytat.

Bognár József tanító Feldebrő. 1897-ben Feldebrőn született. Egerben végezte a középiskoláit és a képzőt is. Oklevele 1916-ban kelt. 1919 óta tanít szülőfalujában. Kg. képv. test. tagja, a járási mezőgazdasági biz. tagja, az OKH. ügyvezető és könyvelője, központilag kinevezett igazgatója stb. 1915-ben hadba vonult, az orosz, román és olasz fronton harcolt, 1919-ben szerelt le, rendfokozata tartalékos hadnagy. Kitüntetései kis ezüst és bronz vit. érem, K. cs. k. és háborús emlékérem.

⁷ 1902-ig (Heves megye) Bocs község a neve a mai Egerbocsnak. Szomszéd községei: Bátor, ill. Szúcs.

⁸ Az iparos képzés osztrák mintára 1891-től fokozatosan épült ki Magyarországon. Tanoncoktatáson kívül az elméletet magában az iskolában köti össze a gyakorlattal. Vannak iparos és kereskedelmi tanonciskolák és ún. kézműves iskolák.

Boknyik János rk. kántortanító Abasár. 1910-ben Tiszafüreden született. Egerben végzett középiskolát, uo. 1930-ban nyert oklevelet. Ugyanaz évben Abasáron választották meg. Az iskolán kívüli népművelés vezetője és előadója. Neje Sziráky Krisztina, fia János.

Borsodi László ny. áll. el. isk. ig.-tanító Gyöngyös. 1860-ban Szilvásváradon született. A középiskola elvégzése után, mint jegyző és segédtanító működött, közben magánúton szerezte meg a tanító oklevelet. Tarnaleleszen, Felnémeten, Kisfüzesen, Ivádon és Egerben eltöltött 43 évi szolgálat után 1920-ban vonult nyugalomba. Munkásságáért a vármegye és az érsekség dicséretben részesítette és igazgatói címet kapott. Szakirányú és szépirodalmi munkái jelentek meg. Versei a Fővárosi és helyi lapokban jelennek meg. A „Természet” és a „Nimród” újságok munkatársa. Nyugalomba vonulásáig a Heves megyei ált. Tanító Egylet egri járás körének volt elnöke.⁹ Neje Forgó Ilona.

gyenesi Bőjtös Kálmán tanító Eger. 1854-ben Egerben született. Iskoláit és a képzőt Egerben végezte. Több helyen fejtette ki teológiai működését. 1914-ben nyugalomba vonult. 1932-ben halt meg. Felesége Szájbényi Ilona, kinek fivére József a szerb fronton hősi halált halt.

Budai Gyula kántortanító Eger. 1890-ben Egerben született, tanulmányait is ott végezte, Gyöngyöstarjánon, Dormádon, Mátraballán működött a r.k. elemi iskolánál. A világháború alatt az olasz fronton harcolt. 1918-ban elhunyt. Özvegye: Sindelász Gizella, gy: Budai Sarolta és Boma Aranka, akinek atyja orosz hadifogságban hunyt el.

nagykerekai Csanády József ig.-tanító Füzesabony. Helyőcsabán 1895-ben született. Elődei nemességüket 1690-ben nyerték. Tanítói és jegyzői családból származik. A középiskolát Miskolcon és Gyöngyösön, a képzőt Egerben végezte. Oklevelet 1919-ben szerzett. Közbeeső állomáshelyei után 1928-ban került Füzesabonyba, 1929 óta igazgató. A világháború alatt a lengyel, orosz és olasz fronton harcolt, őrmesteri rendfokozattal szerelt le. Tulajdonosa a nagy ezüst, kis ezüst és bronz vit. éremnek, a K. cs. k-nak, a seb. é.-nek, a II. o. ez. német érnak, a bronz vitézségi éremnek és a háborús ez. é.-nek. Neje: Golarits Lola, gy: László és Katalin.

Csillik Bálint rk. tanító Gyöngyössolymos. 1908-ban Trencsén megyében született. Mezőkövesden járt középiskolába, Egerben végezte a tanítóképzőt.

⁹ Tanító egyesület a községi és áll. népoktatási intézetek tanítói és tanárai szervezetei. Vármegyénként tankerületi tanítótestületeket alkotnak és ezek járási körökre oszlanak. Vannak felekezeti és közművelődési egyesületek is. (1868 évi 33. tc.)

Oklevele 1929-ben kelt. Működését Gyöngyössolymoson kezdte meg, ahol immár 7 éve tanít. Levente főoktató, az önk. tűzoltó testület parancsnoka, a polgári lövészegylet csoportvezetője. Neje Kerek Margit.

Dlabács Bertalan kántortanító emléklapos hadnagy Markaz. 1897-ben Gömör megyében született, középiskoláit Gyöngyösön, a tanítóképzőt Egerben végezte 1915-ben. 1916-ban hadba vonult, a román, majd az orosz fronton küzdött, kis ezüst, bronz és K. cs. k. kitüntetése van. Pedagógiai működését Abasáron kezdte, Visontán folytatta. 1923-ban pedig Markazon választották meg kántortanítónak. Felesége: Melicher Matild, fia Gyula.

Dutkay Lajos ny. kántortanító Kál. 1856-ban Kálban született. 4 gimnáziumot Gyöngyösön, kettőt Kassán, a tanítóképzőt Egerben végezte. 1875-ben segédtanító lett, 1883-ban Kömlőre került, mint kántortanító, 1898-ban visszakért Kálra, ahol 1925-ben nyugalomba vonult. Állását fia, Ernő vette át. Felesége Institorisz Kovács Anna, gy: Ernő és Lajos.

Forgács István ig.-tanító Eger. 1894-ben Rakamazon született, középiskoláit Egerben, a képzőt 1913-ban végezte. 1914-ben hadbavonult, az orosz fronton két lövést kapott, majd 1916-ban szemét vesztette. 1917-ben félszeggel is újra hadba vonult, s 1920-ban mint 75%-os rokkant százados szerelt le. Nagy ezüst, kétszer kis ezüst, sebesülés érem és K. cs. k. kitüntetést nyert. A Frontharcos Szövetség¹⁰ pénztárnoka. Felesége Nádaskay Anna ny. tanítónő. Bátyja ifj. F. János az orosz fronton hősi halált halt, atyja János a vörös forradalom alatt az oláhok gránátjától halt hősi halált.

Gáspár János isk. igazgató Eger. 1886-ban Halmajon született, középiskoláit Egerben Gazd. oklevelet Jászberényben, tanítói okl. Egerben szerzett.¹¹ 17 éven át Mezőtúron tanított. Egy évig gazd. szaktanító, 16 éven át igazgató az 1899-ben létesített négytanerős egri Gazd. népiskola élén. Népművelési előadásokat tart. Neje: Czuppon Ilona, gy: László, Irén, Julianna, Ilona és Mária.

Gasparovits József rk. kántortanító Demjén. 1912-ben Amerikában született. A középiskolát és a képzőt Egerben végezte. 1931-ben választották meg Demjénben tanítónak. 1932-ben önkéntes éveit szolgálta le, mint karpaszományos tizedes szerelt le. Leventeoktató. Neje Hajdúhegyi Rózsa.

¹⁰ Magyarországon a Frontharcosok Szövetsége 1929-ben alakult. Alapítója Kertész Elemér, a világháborúban tü. fhgy. A szövetség tagjai bajtársi formaruhát viselnek.

¹¹ Gazdasági népiskolai tanítóképzés céljaira a gazdasági tanítóképző intézet szolgált. Ilyen volt a férfiak részére a Komáromi képző. (1925)

Godó Ferenc rk. kántortanító Parád. Egerszalatnyán 1913-ban született.¹² Vácán járt középiskolában. 1934-ben Egerben szerzett oklevelet. Parádon, mint helyettesítő tanító kezdte működését. 1936 óta megválasztott kántortanító. A Szívőgárda és a felnőttek ének-kara vezetője.

Hajnal Gábor igazgató-kántortanító Nagytálya. 1884-ben Egerben született, a képzőt is ott végezte. Hevesaranyoson kezdte meg pedagógiai működését, 1922-ben választották meg Nagytályára kántor-tanítónak, 1931-ben pedig igazgató lett. Az OKH. ügyvezető igazgatója. A H. ü. v. igazgatója és könyvelője. Több elismerésben és jutalomban részesült. Községi képviselő.

Hajnal Ernő Kántortanító Eger. 1880-ban Egerben született, középiskoláit és a képzőt is ott végezte. Noszvajon kezdte meg pedagógiai működését, majd Sajóbesenyőn, Kisfüzesen folytatta. A világháborúban az orosz fronton fogságba esett, 1918. augusztus 26-án hősi halált halt. Több kitüntetése volt. Özvegye Pintér Etelka, aki 12 éven át a vármegyei számvevőségénél tevékenykedett.

Horváth Sándor ny. kántortanító. Született 1871-ben Péterrévén.¹³ A tanító-képzőt Egerben végezte, ahol 1901-ben szerzett oklevelet. Pedagógiai működését Lénárdarócon kezdte meg, ahol megszakítás nélkül 36 évig működött. Munkássága megérdemelt elismerést váltott ki. Egerben bekövetkezett nyugdíjaztatásakor telepedett le. Neje Dávid Anna.

Hütter Adolf ny. igazgató-tanító Eger. Bonyhádon 1870-ben született. Középiskolát és tanítóképzőt Egerben végzett. Kisterenyén, Zagyván, Mogyorósdon, Szentmártonon, Csomán, Pákozdon, Jászmindszenten, Végegyházán és Kunszentmártonban működött. Utolsó állomáshelyén 1926-ban hunyt el. Számos szépirodalmi munkája jelent meg. A világháború alatt katonai szolgálatot teljesített. Neje Bárdos Etelka, gy: Géza, Jolánka, Irénke, József és Lajos.

Ivanits Ignác áll. tanító Gyöngyös. 1853-ban Gyöngyösön született. Gyöngyösön és Egerben végezte tanulmányait. Gyöngyösön, Gyöngyöstarjában, Domoszlón, Hatvanban és ismét Gyöngyösön működött. 1903-ban hunyt el. Neje Csepány Ilona.

Jakab József rk. tanító Pély. Szihalmón született 1897-ben. Egerben 1918-ban nyert diplomát. Egy évtizeden keresztül újságíró volt. Dolgozott az Egri Újságnál, a Budapesti Hírlapnál, az egri Népújság szerkesztője volt, majd a miskolci Magyar Jövő éjjeli szerkesztője lett, 1925-ben a MTI. Egri fiók vezetőjé-

¹² Egerszalatnya Hont vm. Ipolysági járás. (Ma Szlovák terület).

¹³ Péterrév (Petrovoselo) Bács – Bodrog vm. Óbecsei járás, 10 049 szerb és magyar lakos (1910).

nek nevezték ki. Szépirodalmi téren is értékes munkásságot fejt ki, regények, novellák, esztétikai és filozófiai tanulmányok, versek, stb. dicsérik jeles tollát. 1928 óta Pélyen tanító. Neje Katona Zsuzsanna, gy: Zsuzsanna, Katinka és Lívia.

Jósvay Gábor ny. ig.-kántortanító Poroszló. 1876-ban Egerben született. Középiskoláit és a tanítóképzőt Egerben végezte. Rövid ideig a Heves Megyei Tanfelügyelőségénél dolgozott, innen hívták meg Poroszlóra kántortanítónak, ahol 1935-ig működött. Úgy a Közoktatásügyi miniszter, mint az egyházi főhatóság, nem különben a vármegyei közigazgatási bizottság többször elismerésbe részesítette. A Tiszáninneni Esperesi kerület Tanítókörének több évtizeden át volt világi elnöke. Most örökös díszelnöke. A poroszlói Tanító Egyesület Elnöke. Az rk. egyház főgondnoka, községi képviselő, iskolaszéki tag, a Hitelszövetkezet elnöke, a H. titkára, pénztárosa. Irodalmi tevékenységet fejtett ki, számos egyházi és világi dala jelent meg, a rádióban nótaszerzői estje volt, kettő vaskos nótás könyve jelent meg Rózsavölgyi kiadásában. Tulajdonosa a „Pro ecclesia et Pontifice” díszkeresztnek, a Nemzeti Munka érdemkeresztnek, a Magyar Vöröskereszt hadi ékítményes ezüst érmének és a Faluszövetség aranyérmének.¹⁴ A Kormányzó Signum Laudissal tüntette ki.

Kecskés József kántortanító Eger. 1852-ben Egerben született, középiskoláit Egerben végezte. Tiszaörsön volt s. tanító. Kiskunhegyesen lett kántortanító és ott 1878-tól 1912 működött. Irodalommal is foglalkozott. Számos cikke jelent meg a lapokban. 1914-ben hunyt el. Özvegye Brunekker Hermina, gy: Ilona, Irma, Paula és Margit.

Kelemen Lajos ny. líceum igazgató Eger. 1865-ben Makláron született. A középiskolát és tanítóképzőt Egerben végezte. Az iskolában önképzőkört alakított, amelynek Gárdonyi Géza is tagja volt. Ezen kívül énekkart is szervezett a tanítóképezdében, majd összehozta a feloszlott zenekart is. Kisterenyén, Makláron volt s. tanító. 1887-ben Egerben a Mária-utcai iskolában lett tanító. Innen 1890-ben a Líceumba helyezték, ahol 1930-ban, mint igazgató ment nyugalomba az egeri érsek és a kultuszminiszter elismerő leiratával. Nevelésügyi dolgozata, szépirodalmi, esztétikai, zenei kritikai vezércikkei, tárcái jelentek meg. Az egeri Híradó belső munkatársa volt. A Kaszinónak volt titkára, illetve jegyzője, az egeri iskolaszéknek volt jegyzője, főtitkára volt az Egervidéki Nőegyletnek. Volt várm. képviselő, a főegyházmegyei Tanítótestületnek volt alelnöke, később világi elnöke.

¹⁴ „Pro ecclesia et pontifice” díszkereszt. Alapította XIII. Leó pápa 1887-ben. Három fokozatú. Vöröskereszt díszjelvényeket 1922-ben alapították. Három osztálya: 1. csillagkereszt, 2. érdemkereszt és 3. érdemérem.

Keller Aladár polg. isk. felügyelő Eger. 1880-ban Savnikon született, középiskoláit Iglón, a tanítóképzőt Egerben, a tanárképzőt Budapesten végezte.¹⁵ Verbón kezdte meg pedagógiai működését, majd Mátészalkán, Szatmárnémetiben működött, 1923 óta Egerben igazgató, 1927 óta Borsod, Gömör, Abauj és Heves megyék polg. iskoláinak felügyelője. Szatmárnémetiből 1918-ban menekülnie kellett, részt vett a világháborúban. Tudományos munkásságot is fejt ki. Neje: Rohay Margit, gy: László, Kálmán, Gyula és Klára.

Kiss Imre tanító Mátraderecske. 1902-ben Kompolton született. Iskoláit Szegeden és Egerben végezte. 1925-ben kezdte meg Gyöngyössolymoson pedagógiai működését. 1929 óta Mátraderesken tanít. Leventeoktató. Neje Kiss Angéla tanítónő, aki oklevelét Egerben az Angolkisasszonyoknál nyerte, 1923 óta tanít Mátraderesken és egyúttal a Szívgyárda vezetője.

vitész Kocsis Imre kántortanító okl. polg. iskolai tanár Füzesabony. Rékáson 1891-ben született. Cegléden végezte a középiskolát, Egerben a képzőt, tanári oklevelet Budapesten nyert. Pedagógiai pályafutását Makláron kezdte. Besenyőszögön érte a világháború kitörése. A szerb, orosz, román és olasz frontokon harcolt. Tartartalékos hadnagy rendfokozattal szerelt le, mint a nagy ezüst, kis ezüst é., bronz vitézségi érem K. cs. k. és a III. o. német emlék é. tulajdonosa. A háború után Füzesabonyban választották meg kántortanítónak, ahol nemzetőr is volt. Vitézzé avatási éve 1929.¹⁶ Volt vármegyei törvényhatósági biz. tag, községi képviselő, dalárdavezető stb. Sógora Gál András hősi halált halt. 1935-ben hunyt el. Özvegye Gál Mária 76 hold földön gazdálkodik. Három iker gyermeke van: József, Antal és Ilona.

Koren László kántortanító Erk. 1906-ban Kassán született. Középiskoláit uo. és Sátoraljaújhelyen, a képzőt Egerben végezte. 1927-ben Erken kezdte meg pedagógiai működését, és azóta állandóan ott tanít. Volt levente főoktató, a H. ügyvezetője, iskolán kívüli népm. előadó, a tejszövetkezet ügyvezetője.

¹⁵ Savnik kiskg. Szepes vm. szepesszombati járás, 1910: 903 szlovák és magyar lakos, juhsajtgyártást üznek. (Ma Szlovákiához tartozik.)

¹⁶ Vitézi rend. 1920-ban alapították. Vitézi szervek: 1. egy-egy járásban lakó telkes vitézek alkotják a vitézi járásszakaszt. Élén a vitézi hadnagy áll. 2. Vármegyei vitézi székkapitány a Vármegyei Vitézi Szék feje. 3. Az országos Vitézi Szék elnöke Horthy Miklós kormányzó. Vitézi rendben való felvétel feltétele: a világháborúban való részvétel, illetve itt elnyert – meghatározott fokozatú – kitüntetések. Vitézi telek elnyeréséért külön kell folyamodni. A rendbe való felvétel ünnepség keretében – a középkori lovaggá ütési szertartások mintájára – a kormányzó által megy végbe.

Matiz János ny. áll. el. isk. ig.-tanító Gyöngyös. 1874-ben Gyöngyösön született, ott is járt középiskolában, tanító oklevelet Egerben nyert. 1895-ben kezdte meg pedagógiai működését. Tanított Pusztaszentlászlón, Ecséden és Vámosgyörkön, 1910-től 1935-ig, mint ig.-tanító működött. 40 évi szolgálat után vonult nyugalomba. Miniszteri és vármegyei kitüntetésben részesült. Országgyűlési választási biz. elnök, a Patronázs Egy. elnöke, a levante egyesület elnöke, egyháztanács gondnoka, faiskolai felügyelő, tűzoltótestületi pénztárnok, községi képv. testületi tag, vármegyei törvényhatósági biz. tag stb. tisztségeket viselt és részben ma is visel.¹⁷ Neje Hegedűs Anna, fia József.

Melczer Gyula kántortanító Poroszló. 1914-ben Diósgyőrött született, oklevélét Egerben 1933-ban szerezte. 1934-ben választották meg katonai szolgálata után Poroszlón k. tanítónak, s azóta itt megszakítás nélkül működik.

Móring Dezső ny. igazgató-kántortanító Verpelét 1872-ben született, Egerben járt 5 gimnáziumot, ugyanott végezte jelesen a tanítóképzőt. Kápolnán lett s. kántortanító 1892-ben. Detken h. kántortanító, aztán Szolnokon és Jászberényben s. kántor, 1893-ban választották meg Ludason kántortanítónak, 1897-ben Pusztamonostori, 1899-ben Versegi kántortanító, 1900-ban választották meg Verpeléten. Megszervezte az önk. tűzoltó egyletet. Két ízben díjat nyert. 1920-ban Budafokon elvégezte a pincemesteri tanfolyamot. 1925-ben nevezték ki a Verpeléti rk. iskolák igazgatójának. A kultuszminiszter elismerésben részesítette. 1932-ben ment 41 évi szolgálattal nyugdíjba. Neje Bercsényi Rozália. Nyolc gyermeke volt, kettő kiskorában elhalt, Attila fia orosz hadifogságban hősi halált halt. A többiek Margit, Irén, Dezső, Erzsébet és István.

Nemes János ig.-kántortanító Kömlő. 1904-ben Egerben született. Az iskoláit és a képzőt is ott végezte. Füzesabonyban kezdte meg pedagógiai működését, majd 1926-ban Kömlőre került és itt 1933-ban lett igazgató. A földm. dalkör karnagya, a tűzoltó egylet alparancsnoka, az OKH. ig. tagja. Felesége Kisslégi Nagy Jolán ny. m.kir. ezredes leánya.

Németh Béla ig.-tanító Erdőtelek. 1881-ben Cegléden született. Tanító oklevélét 1900-ban nyerte. Erdőteleken kezdte meg pedagógiai működését, 32 év óta tanít ott. 1923-ban lett igazgató. A világháborúban katonai szolgálatot teljesített. Részt vett az OKH. és a H. alapításában. Több munkája jelent meg.

¹⁷ Magyarországon 1907-ben alakult meg a Patronázs Egyesületek Országos Szövetsége. Tevékenysége kiterjedt a letartóztatási intézetekben lévőkre, azok családtagjaira, onnan szabadultakra, büntetett gyerekekre és fiataikorúakra.

Nyizsnyanszky József ny. tanító, 1883-ban született. Középiskoláit és a tanítóképzőt Egerben végezte. 1902-ben szerezte oklevelét. Borsodszentgyörgyön működött, mint tanító 31 éven át. 1933-ban bekövetkezett nyugdíjaztatásáig. A világháborúban orosz és olasz frontokon küzdött. Neje Bussa Anna, négy gyermeke van.

Ileszi Papp Vilmos kántortanító Sarud. 1861-ben Sarudon született, iskoláit Egerben végezte, hosszú éveken át Tiszanánáson tanított. 1893-tól 1918-ig bekövetkezett haláláig pedig Sarudon, ahol halála osztatlan részvétet keltett. Özvegye: szili Török Malvin, gy: Margit, Kornélia, Malvin, Edit. Dezső fia a goriczei áttörésnél mint nagy ezüst vitézségi érmes hadapród hősi halált halt.

Pápay Gyula tanító, h. kántortanító Gyöngyöstarján. Vokányon 1912-ben született¹⁸ Pestszenterzsébeten és Gyöngyösön járt középiskolát, Egerben 1931-ben szerzett tanító oklevelet, 1935-ben kezdte meg működését Gyöngyöstarjánon, ahol gazdasági tovább képzőt és az énekkart is vezeti. A testnevelési biz. tagja. Neje Molnár Irén.

Parizsa Béla tanító Szajla. 1908-ban Zalkodon született, középiskoláit Tokajban, a képzőt Egerben végezte. 1935 óta tanít Szajlán, tűzoltó pk., a lövészegylet vez., a H. Sz. ügyvezető igazgatója. Neje Madarász Emma, gy: József és Tibor.

Perger Ignác tanító Eger. 1852-ben Novajon született. Középiskoláit és a tanítóképzőt Egerben végezte. Előbb segédtanító volt, majd Egerben lett rendes tanító, ahol 1907-ig teljesített szolgálatot, egyben a gimnáziumban tornatanár is volt. Volt városi képviselő, negyed mester, a tü. testület főpk. Özvegye Eder Valéria. Nyolc gyermekük van, a Béla fia az orosz, Vilmos pedig román fronton hősi halált halt.

sarudi Péntek László tanító Poroszló. 1899-ben Egerben született. Középiskoláit és a képzőt is ott és Debrecenben végezte. Oklevelét 1917-ben nyerte, ugyanakkor hadbavonult, az olasz fronton küzdött. 1919 óta tanít Poroszlón, ahol az OKH. ügyv. könyvelője, a H. felügy. biz tagja. Neje Jósvay Irma okl. tanítónő, aki ugyanazon iskolában tanít, mint a férje, gy: László és Márta.

Pruzsinszky Lajos ny. rk. tanító Gyöngyös. Egerben 1886-ban született. A középiskolát szülővárosában végezte és uo. szerzett tanító oklevelet. Kompolton kezdte működését, majd a gróf Károlyi birtok tarnócai uradalmi iskolájában tanított. 1936-ban ment nyugdíjba. Tevékenyen részt vett az iskolán kívüli nép

¹⁸ Vokány kiskg. Baranya m. siklósi j. 1910:1685 német–magyar lakos.

és leventeoktatásban. A világháború alatt Kompolton jegyzői tevékenységet is végzett. Neje Kondé Julia okl. tanítónő, aki Pozsonyban szerzett oklevelet, Nagyfödénesen és Kompolton tanított, 1920 óta van nyugdíjban. Gy: Béla és István.

Rabb Albert rk. tanító Budapest. 1899-ben Pélyen született, középiskoláit Jászberényben, képzőt Egerben végezte. Füzesabonyban kezdte meg pályafutását és 1931-ig teljesített ott szolgálatot. A világháborúban orosz és olasz fronton harcolt, megsebesült és mint hadnagy szerelt le, 1931-ben meghalt. Felesége Ebneht Erzsébet, gy: Albert.

Rachvách Rezső Isk. igazgató Eger. 1886-ban Gelejen született. Középiskoláit és a képzőt Egerben végezte. Füzesabonyban, Tiszabábolnán, Temesváron tanított. Innen az oláhok elől Balassagyarmatra menekült, majd 15 éven át Mátaranovákön volt igazgató, 1935 óta körzeti iskola felügyelő. A háborúban az orosz és olasz fronton harcolt, kétszer sebesült. Kis ezüst, bronz vitézségi érem K. cs. k. kitüntetést nyert. Neje Francia Margit, gy: Margit és László.

Reissinger Bertalan kántortanító Egerszalók. 1877-ben Pusztahidvégen született. Miskolcon és Egerben járt iskolába. A millennium évében szerzett oklevelet. 1896-ban Egerszalókon kezdte meg működését, ahol már négy évtizede neveli az ifjúságot. A községi képv. testület tagja, a rk. ifjúsági egyesület elnöke. Gy: Mária és Anna.

Révfy János ny. rk. ig-tanító Apc. Egyeken 1857-ben született, Budapesten gimnáziumot, Egerben tanítóképzőt végzett. Oklevelét 1879-ben nyerte és Kompolton kezdte meg működését. 1883-tól 1923-ig Apcon tanított. Pedagógiai érdemei elismerésül az egri érsek és a tanfelügyelőség kitüntetésben részesítette. Volt kg. képv. testületi tag, pénztáros, stb. Alapított dalárdákat, 43 évig volt kántor. Neje Jeske Mária, gy: Jenő, Mária és László.

vitéz Ruttkai Ernő rk. tanító Füzesabony. 1896-ban Mezőtárkányon született, mint ősrégi nemesi család sarja, akik 1750-ben Abauj vm-ből elköltözve Mezőtárkányon telepedtek le. A középiskoláit Egerben, s a tanítóképzőt is ott végezte 1922-ben. A következő évben Füzesabonyban kezdte el a pályáját és ma is itt tanít az újtelepi rk. iskolában. A H. Sz.-nek 1928 óta ügyvezetője, a Füzesabonyi frontharcos főcsoport tisztikarának tagja, a Stefánia ig. tagja stb. A világháborúban a 60. gyalogezredben teljesített szolgálatot a szerb, a román, az orosz harctereken. Nagy ezüst, kis ezüst, bronz, vitézségi érem, K. cs. k., magyar és osztrák háborús emlékérem tulajdonosa. Emléklapos főhadnagy. 1930-ban lett vitézzé avatva. Neje Schادل Franciska.

Süle Pál rk. el. isk. igazgató Heves. Zagyvapálfalván 1883-ban született. Egerben végezte a középiskolát és a tanítóképzőt. 1902-ben nyert oklevelet. Ugyanaz évben Recskén kezdte meg pályafutását, 1903 óta tanít Hevesen. Igazgatói kinevezését 1924-ben kapta meg. A világháborúban az orosz fronton súlyosan megsebesülve hadifogságba esett. 1919-ben tért haza, mint önkéntes tizedes, 25%-os hadirokkantként szerelt le. A Kaszinó választmány tagja, a lövész egyesület alelnöke, egyháztanácsosi és isk. széki jegyző, cserkész szervező biz. tag stb. Neje Koczka Róza okl. ovónő az 1. sz. óvoda vezetője, gy: Pál, István, Fanni, Rózsi és Irén.

Szalay Elemér tanító Kisköre. 1904-ben Egerben született, középiskoláit és a tanítóképzőt Egerben végezte 1926-ban, s nyomban megkezdte Kiskörén pedagógiai működését, amelyet azóta megszakítás nélkül folytat. Az OKH. könyvelője, a levénte egyesület úszó szakosztályának vezetője, neje Németh Ilona.

Szalay Pál tanító Eger. 1857-ben Egerben született, középiskoláit és a képzőt is ott végezte. Egerben kezdte meg pályafutását és ott 42 éven keresztül, mint felekezeti tanító működött. 1926-ban ment nyugalomba. Neje Bobek Mária, gyermekeit: Pál pü. főtanácsos, aki 1891-ben született Egerben jogot végzett.¹⁹ Fiatalon került a pénzügy szolgálatába. A világháborút az orosz és olasz fronton harcolta, továbbá Livia, férjezett Regula Józsefné.

Szöke Sándor ny. tanítóképző tanár Eger. Büdszentmihályon 1859-ben született. Debrecenben és Hajdúnánáson végezte középiskoláit, Egerben a tanítóképzőt. 1878-ban nyert tanító oklevelet, 1894-ben és 96-ban szerzett polg. iskolai tanári képesítést. 54 évet töltött el a pedagógia szolgálatában. Nagybajomon tanító, Sárdon nevelő, Egerben tanító, tanítóképezdei tanár, tanonciskolai tanító és igazgató volt. Irodalmi munkássága elismert, több önálló műve jelent meg, jutalmakat és pályadíjakat nyert. A kat. tanügyéletben vezető szerepet töltött be. Neje koji Komáromi Mária, kinek fivére István a kommunisták áldozata lett. Gyermeük Szöke Mária, Geócze Elemér egri törvényszéki bíró neje.

Tarnay Kálmán tanító Eger. 1882-ben Egerben született, oklevelét Egerben szerezte. Erdőteleken kezdte meg pedagógiai működését, aztán Tarnaörsön, 1923 óta pedig Egerben működik. Az olvasókör dalárda vezetője. A világhábo-

¹⁹ Akadémia és jogliceumok. Egerben 1740-ben Foglár György c. püspök alapította. Az első jogtanár Huszti István. Mellé néhány év múlva már egy másik is lépett. A tanfolyam két évig tartott. Célja az állami tisztviselők képzése volt. Tudományos érdeme, hogy teret adott olyan tehetséges fiatal tehetségek számára, akik aztán egyetemen folytathatták tanulmányaikat. Az egri jogliceum általában 100 alatt maradó létszáma 1846-ban tetőzött (156). A 20. sz. elején összesen 10 jogakadémia – liceum – működött – két érseki, egyik Egerben-. 1923 után fenntartását egyedül vállalta magára az egri érsek. Három jogakadémia érte meg 1945-öt.

rúban az orosz és déli fronton harcolt, fogságba esett. Kis ezüst, bronz vitézségi érem, K.cs. k. kitüntetést nyert. Felesége Karádi Mária tanítónő, aki 1924-ben ment nyugdíjba. Gy: Mária, Kálmán, Erzsébet és Gyula.

Tóth Sándor tanító Tarnaszentmiklós. Tarnaszentmiklóson született, a képzőt Egerben végezte. Viszneken kezdte meg pedagógusi működését 1923-ban 1924 óta pedig szülőfalujában tanító, a levante egyesület főoktatója, a lövész egyesület, szivgárda és a Hangya ügyvezetője. A világháborúban a román és olasz fronton küzdött. Olasz fogságba esett. Bronz vitézségi érem és K. cs. k. kitüntetése van. Neje Kiss Rebeka, gy: Attila, fivére Tóth Miklós az olasz fronton hősi halált halt.

zetellakai Török Antal ny. ig. Kisköre. 1852-ben Kiskörén született. Középkorait Gyöngyösön, a képzőt Egerben végezte. 1871-ben kezdett tanítani Kömlőn, majd Bükkzsenterzsébeten, aztán Poroszlón és Kiskörén, majd több helyen Gömör megyében, míg 1896-tól kezdve 30 éven át volt Kiskörén kántortanító. 1926-ban ment nyugdíjba. Megkapta a Kor. arany érdemkeresztet. A H-nak volt igazgatója, kisgazdakörnek és az iskolaszéknek jegyzője. Neje Horváth Ilona, gy: Franciska, László és Borbála.

Tulcsik Gyula tanító Pásztó. 1877-ben Girincsen született, Egerben és Máramarosszigeten tanult.²⁰ Pásztón választották meg tanítónak, aztán Terenyén tanított. 1917 óta pedig újra Pásztón tanít. A világháborúban az orosz fronton harcolt, mint hadnagy szerelt le. Községi képviselő 2 hold szőlőjén és 15 hold földjén gazdálkodik. Neje Csoór Mária, öt gyermekük van.

biharfalvi Urbán József ig.-tanító Eger. 1873-ban Egerben született, uo. végezte a középiskolát és képzőt. Pályafutását Makláron kezdte, majd Egyeken, Kőrösbányán, Kudsírban, Pitvaroson működött. 29 évi értékes pedagógiai munkásság után 1923-ban elhunyt. Magyar nyelv oktatása körül kifejtett érdemei elismerésül a III. oszt. Polgári Érdemkeresztet érdemelte ki. Özvegye Generál Mária Füzesabonyban a postánál volt alkalmazásban.

Ifj. Vadasy Norbert kántortanító Recsk. 1912-ben Recsken született, oklevelét Egerben szerezte. 1933 óta Recsk kántortanítója. A helyi MOVE. titkára.²¹

²⁰ Girincs Zemplén vm. szerencsi, ma miskolci j. 1910: 917 magyar lakos.

²¹ MOVE. társadalmi egyesület, mely Magyar Véderő Egyesület néven 1918 után alakult. A magyar társadalom egyesítésére, a forradalmi eszmék ellen. Kezdetben tisztekből állt. Az egyesület 1927-ben több mint 100 sportegyesületet, 18 lövészegyesületet és több cserkészcsapatot hozott létre. Országos ügyvezető elnöke Bajcsy Zsilinszky Endre volt.

Vágner Rudolf kántortanító Dorogháza. Kompolton 1909-ben született. Tanulmányait Egerben végezte. 1931-ben nyert oklevelet. 1933 óta tanít Dorogegyházán. Szívgárda, a férfi énekkar és a műkedvelő előadások vezetője. Neje Csetényi Mária, fia Ferenc.

Vajnovszky Árpád rk. el. isk. tanító Tiszanána. Nagyváradon született 1900-ban. Édesapja V. Vince törvényszéki bíró volt 1918-ban nyerte el oklevelét. A háborút az olasz fronton küzdötte végig. Pedagógiai működését 1922-ben Egerben kezdte meg, 1923 óta tanít Tiszanánán. Levente főoktató. Neje Huszthy Margit, egy gyermekük van.

Vágásy János kántortanító Egerszólát. Vágáson született 1878-ban. Székelyudvarhelyen járt középiskolában. A tanítóképzőt 1900-ban végezte. Ugyanez évben Szentdomonkoson kezdte meg pályafutását. 1905 óta működik, mint kántortanító. A kg. képviselő testület tagja, a rk. egyházközség jegyzője stb. Nevéhez fűződik a H. Sz. és más egyesületek megalapítása. 200 holdas birtokán mintagazdálkodást folytat. Az Orsz. Gazd. Szöv. Oklevéllel tüntette ki.

Veres Lajos kántortanító Felsőtárkány. Egerben 1904-ben született. Uo. végezte el a középiskolát és a képzőt. Oklevele 1923-ban kelt. Három és fél évig volt Bánhorváton, 5 évig Sajónémetiben, 1932 óta Felsőtárkányon tanít. A kat. olvasó kör ügyvezető elnöke, neje Kiss Vilma, gy: Éva és Lajos.

IV. NÉHÁNY VÉGZŐS OSZTÁLY ÉLETÚTJA

Az 1929-ben végzett osztálytalálkozó szervezése (Hornyák György, Almási Béla, Horvölgyi István levelei)

Első levél:

Kedves egyetlen Tanárunk Bélám!¹

1929–1979... Ötven esztendő... Elrohantak az évek felettünk... Többen már kihullottak közülünk... Az emlékezés szeretetével gondolunk Rájuk... Akik megmaradtunk a nagy rohanásban, jöjjünk össze az ötven éves találkozóra!

Hogy hol? Hová menjünk? Mivel legtöbben Eger környékén élnek, úgy gondolom, ott volna a legjobb. Ha mégis volna egy más javaslat, úgy szívesen megrendezném itt, Székesfehérvárott. Mindenesetre egy véleménykutatást kellene végezni.

Én személy szerint 1978. szeptember 30. – október 1-én ott voltam Egerben a 150 éves évfordulón. Az egész osztályból: Csilik Bálintot és Horvölgyi Pistát láttam. Hol voltak a többiek? Nem tudom.

Az egri bikavér fogyasztása közben emlékeim közt, melyek még elevenen itt élnek szívemben – keresem a múltat, s a jelenben élek, s a jövőt álmodom, melynek hanyatló fénye oly gyorsan közeleg. Elmúlt az idő. Az óra, amelynek rúgóját sokszor olajozni kell, hogy pontosan járjon, már-már rozsdásodni kezd. Te vagy az olaj, az élet olaja, sajnos keveset kapok belőle, hogy a kopást, a használdást eltüntesse. Nagy harcok árán sikerül egy-egy olajozást kiharcolni. Ennek megtörténte után az óra vígabban ketyeg, az időt pontosabban mutatja. A találkozás sok-sok örömet rejt magában. A válás viszont lehangoltságot, szomorúságot idéz fel. Minél több találkozás, ez az élet sója, amely megízesíti az élet örömet. A találkozás üdít, szórakoztat...

Tehát találkozunk!!! Írjunk egymásnak véleménykutatás céljából.

Régi szeretettel ölel: Hornyák György Vöröshadsereg u. 1. 8000, Székesfehérvár.

1979. február 1-én.

¹ Almási Béla tanár úr 1929-ben végzett osztályának 50 éves találkozóját szervezi meg Horvölgyi István. Mintegy 20 volt prepa nevét ismerjük meg a levelezésből, s hogy egykori tanáraik nyug-helye hol van Egerben.

Második levél:

Budapest, 1979. február 6.

Kedves Gyurkám!

Tudod Te Fiú, milyen jól esett a megszólításod?! Tartsátok is meg jó szokásaitokat továbbra is.

Az ötven éves találkozó megrendezésénél határozottan Egerre szavazok. Csak egyre nagyon vigyázzatok: most kell megkapnotok az „Arany diplomát” (no meg a velejáró csekély pénzösszeget). Úgy gondolom ezt a Főiskola a szeptemberi tanévnyitón fogja kiadni. Minden esetre „a főrendező” (ki lesz? Hórvölgyi Pista?) Idejében lépjen érintkezésbe az egri oktatási hivatal vezetőjével, és annak utasításai szerint járjon el. Ahhoz ragaszkodjék, hogy mindnyájan egyszerre, együtt (lakóhelytől függetlenül) és Egerben kapjátok meg a diplomát.

Ha mégsem Egerben lenne a találkozó, a legnagyobb örömmel Fehérvárra szavazok.

Nagyon sok szeretettel csókol Béla bátyád.

Harmadik levél:

Budapest, 1979. február 28.

Drága Pistám!²

Már felkeresett Hornyák Gyurka és Bóna Antal a találkozótok dolgában. Én itt nem tudok semmit sem csinálni. Éppen ezért hozzád fordulok segítségért. Nem fontos, hogy Te vagy-e, vagy sem az ötven-éves találkozó rendezője, de Egerben élsz, és a legsikeresebben tudod elintézni a dolgokat. Azt javaslom tehát, keresd meg Pelle Béla főigazgató helyetttest (tanítványom volt) és beszélj meg vele a dolgot.

Javaslom, hogy a Főiskola – noha nem jogutódja a tanítóképzőnek – mint az épület használója, szeptemberi tanévnyitó ünnepségén adja át nektek – ahányan vagytok, akiket megillet az aranydiploma és a velejáró pénzösszeg.

Mond meg Pellének, szívügyem ez, hiszen a képzőben ez az első aranydiplomás osztályom.

Egy nagy kérésem még hozzád: intézd azonnal a találkozó és diploma átadásának dolgát, mert az idő sürget, és a kapott választ azonnal tudasd velem.

Szívességedet előre is nagyon köszönöm és szeretettel csókol öreg barátod
A. Béla

² Hórvölgyi István a gyakorló iskola tanítója volt még 1949-ben is. Hogy a tanítást művészi fokon csinálta és tanította, igazolja e kötetben sok megszólaló öreg diák.

Negyedik levél:

Kedves Béla bátyám!

Leveledre sietek válaszolni.

Hornyák Gyurkának véleményét kérő levelére kb. az alábbiakat javasoltam:

A találkozót oklevelünk keltezése napján: június hó 29-én tartjuk meg. A találkozó színhelye – tekintettel a jubileumi évre – az ősi tanítóképző épületében legyen.

A találkozó előtt szentmisét mutattassunk be a Bazilikában: elhunyt tanáraink és osztálytársaink lelki üdvéért.

A Bazilika kriptájában koszorút helyezünk el elhunyt tanárunk: Rakolczay (Fucsek) Gábor síremléktábláján. Két autóval rendelkező osztálytársunk négyes küldöttséggel vigyen koszorút a Hatvani temetőben nyugvó Dr. Csanády László, Breznay Imre, Benkóczy Emil, Trajtler Géza, a Kisasszony temetőben nyugvó Simcsó (Szabolcsi) József elhunyt tanáraink sírjára. (Én csak az ötödévet végeztem a képzőn, így nem tudhatom, hogy van-e még elhunyt tanárunk sírja Egerben).

Mivel a találkozó napján esedékes az aranyoklevél, ennek kiosztása „az öreg gyerekek” beszámolója után történne meg.

Ebéd – ha sikerül ezt nyélbe ütni – az Orient Presszóban lenne, amely zárt helyiség, 12-től 18 óráig a mi rendelkezésünkre állna, idegenek nem zavarnák meg együttlétünket.

Szálláshelyről mindenki maga gondoskodna.

A felsoroltakból – kérésedre – már elintéztem az engedély megadását a találkozó helyére. A líceum első emeletén azt a termet kaptuk meg, amelyikben a 150. évi évforduló eseményei lezajlottak. A többi tantermekben ui. azokban a napokban a felvételik folynak.

A szentmise megtartása ügyében is örömmel eljárrok, ha Hornyák Gyurkáék-tól erre vonatkozó értesítést kapok.

Ugyanígy a koszorúk megrendelését is elintézem, ha javaslatom erre vonatkozólag is elfogadásra talál.

Elhunyt tanáraink sírját a két temetőben megkeresem, hogy ezek felkutatása időbe ne kerüljön.

Az aranyoklevél kérése egyéni feladat. Tudomásom szerint minden működési helyről be kell szereznii a működést igazoló iratot, ezeket be kell nyújtani – úgy tudom, hogy június hó 1-ig – az illetékes művelődési osztályhoz. A mi esetünkben kérni kell azonban, hogy az aranyokleveleket június hó 20-ig küldjék el a művelődési osztályok Eger város Tanácsa Vb. Művelődésügyi osztályára, mert – gondolom – így lesz ügyünk elfogadható, hivatalos.

Elgondolásom szerint a leghelyesebb lenne, ha az aranyokleveleket Béla bátyám Te vennéd át a városi tanács művelődési osztályán, s mint egyetlen, még élő tanárunk, az első aranydiplomás osztályodnak Te adnád át, erre Te vagy

mindenképpen a legilletékesebb. Ha ez a javaslatom is elfogadást nyer, a V. T. Művelődésügyi osztályánál bejelentésemet megteszem.

(Magam részéről nem helyeslem, hogy minden működési helyről kérni kell az igazoló iratot. Végeredményben az aranydiploma jogosultságához elegendő a munkakönyvünk, amelynek alapján a nyugdíjainkat megállapították. Ha ez mégsem elegendő, én a magam részéről lépéseket nem teszek.)

Az ebéd megrendelését is szívesen vállalom, csak időben tudjam meg, hogy mennyi az igényelt adagok száma.

Amint tehát Hornyák Gyurkáéktól a kívánt adatokat az időpontra és a többi dologra vonatkozólag is időben megkapom, azonnal intézkedni fogok. Ezekről Téged is értesíteni foglak.

További erőt, egészséget kívánva szeretettel csókol egykori tanítványod Horvölgyi Pista.

Eger, 1979. március hó 4-én.

Levelem másolatát elküldtem Hornyák Gyurkának is.

Ötödik levél:

Budapest, 1979. március 11.

Kedves Pistám!

F. hó 4-én kelt leveledet megkaptam. Sietek is rá válaszolni, nehogy miattam fussatok ki az időből.

Még mindig azt szeretném, hogy az egri főiskola adná ki az aranydiplomátokat. Ezt azonban velük kell részletesen megbeszélni. Azért javasoltam Pelle Bélát tanácskozó partnernek. Mindenesetre mielőtt a fiukat a végleges tervről értesitenéd, a főiskolával tisztázni kell a dolgokat.

Ha a kiosztást a főiskola semmiképpen sem vállalná, javaslom a következőt: minden fiú maga intézze el a dolgot lakóhelye szerinti oktatási osztállyal. Azokat kérjék meg, hogy a diplomát és a pénzjutalmat jutassák el az egri okt. osztályhoz, és az osztaná ki megállapodott időpontban. Egészen biztos, hogy az egri okt. osztályon van gyerekünk, lépjél vele összeköttetésbe.

Szentmise, koszorúzás (kimaradt felsorolásodból Gáspár gazd. tan tanárod, fia a szakiskola tanára) ebéd, elszállásolás úgy, mint ahogy elgondoltad.

Javaslom, hogy ne koszorút helyezzünk, hanem kisméretű sírcsokrot.

A líceum dísztermét alkalmasnak találom, kicsit „kongani” fog, de az nem baj.

Ebéd helye is jó. Ha az oktatási osztály adná át az okleveleket, kérjétek meg az ott lévő diákunkat a kiosztásra. Pár szót én úgyis mondok majd.

Szóval Pistukám, csinálj mindent önállóan és ügyesen.

Még egy személyes természetű kérésem is van hozzád. Ha találkozol Verasztó Jósikával, kérdezd meg már tőle, hogy temetőjében (Kisasszony) mennyi a sír megújítási idő, ha van ilyen egyáltalában. Jó Anyámat 1945-ben temettük ott el.

Fáradozásodért fogadd előre is mindnyájunk hálás köszönetét.

Sok szeretettel csókol öreg barátod A. Béla.

Hatodik levél:

Kedves Béla bátyám!

Március 11-én írt soraidra csak most válaszolok, mivel vártam eddig Hornyák Gyulának elgondolásait. Csillik Bálint írt a minap, hogy Bóna Tónival, Hornyák Gyurkával és Bodnár Jóskával úgy beszéltek meg: intézzem én a találkozót. Még e-héten elküldöm a tájékoztató leveletem mindenkinek.

Dr. Kocsis Sándor Eger város vb. művelődési osztályának vezetője megígérte, hogy nagyon szívesen kiosztja június hó 29.-én a „névsorolvasás” után az arany okleveleket, csak az illetékes Műv. Osztályok küldjék meg azokat a VT. Műv. Osztályához.

A találkozó nem a díszteremben lesz – ezt tévesen értelmezted – hanem ahol a 150. évforduló első napján volt az összejövetelünk: az első emeleten, a hátsó folyosó egyik előadó termében.

Verrasztó Jóskával még leveled vétele után beszéltem. A sírmegváltást 25 év eltelte után kell megújítani, 600 Ft-ot küldj el a Plébánia címére.

Csillik Bálint azt is megírta, hogy a tardosi találkozó óta, megfogyatkozott a létszámunk, állítólag Podhorányi és Máthé is meghaltak. Sztermen Jóska és Bársony Feri haláláról már én is tudtam.

A továbbiakban is küldöm értesítéseimet.

Szeretettel csókol régi tanítványod Hórvölgyi Pista.

Eger, 1979. április hó 17-én.

Hetedik levél:

Kedves Béla bátyám!

Ma adom fel a – gyerekeknek – a végleges találkozási programot.

Mind eddig 12 vagyunk, akik részt veszünk a közös ebéden, eddigi jelzések szerint 22 fővel. Nem tud eljönni betegsége miatt Sajgál Karcsi. Súlyos agyvérzéssel fekszik magatehetetlenül már két éve, felesége hat hónapig cumisüvegből táplálta gyerek-tápszerrel. Csak a lányát és a feleségét ismeri már meg, unokáit, testvéreit, kartársait már nem. Boros Miska sem tud eljönni, magas a vérnyomása. Mégis írtam ma újból neki, hogy – ha egy mód van rá – jöjjön el, eddigi találkozóinkon még soha nem vett részt. Az április közepén elküldött körlevelemre még négyen nem válaszoltak: Bácskai Kálmán, Pálos Barnabás, Chlumeckzi Pista, Tarnai (Uzelman) Béla, Sztermen Jóska, Pothorányi Gyula, Máthé Gábor, Bársony Feri már nem lehetnek közöttünk.

Az aranyoklevél kiosztása – sajnos – elmarad. Az érvényben lévő 1/1960.(III. 27.) MM. sz. rendelet értelmében a beküldött igényeket, kérelmeket – a szak szervezeti véleménnyel – csak augusztus hó 1-e után továbbítja az illetékes műv. osztály az oklevelet kiállító intézetnek.

Én jót akartam, ünnepélyesebbé szerettem volna tenni a találkozónkat, azt hittem – én naiv lélek! – számunkra kinyílhat a „kiskapu”. Dr. Kocsis Sándor városunk műv. osztályának vezetője is támogatta a kérelmemet, de sajnos a miniszteri rendelet értelmében csak ősz folyamán kaphatjuk meg.

Június 29.-én 8 órakor olvasott szentmise lesz elhunyt tanáraink és osztálytársaink lelki üdvéért a Bazilika Jézus Szíve kápolnájában. Utána – a jelenlévők – lemegyünk a kriptába, és elhunyt tanárunk: Rakolczai (Fucsek) Gábor sírtáblájára elhelyezzük a megemlékezés koszorúját.

Féltízkor Te Béla bátyám, megtartod a „névsorolvasást” az öreg líceum első emeletén a VI. sz. előadóteremben, akik ott leszünk, beszámolunk röviden eddigi életünkről.

11 órakor kimegyünk a Hatvani temetőbe elhunyt tanáraink Dr. Csanády László, Dr. Vécsy László, Breznay Imre, Benkóczi Emil, Sturm József, Szőke Sándor, Meiszner Imre, Trajtlér Géza, Dr. Szilágyi József, Révész Károly sírjához. Moha koszorút viszünk, a virág még kivitele előtt elhervad ebben a hőségben. A koszorú 30. cm. átmérőjű, dísz csupán 60 cm. hosszú, 3 cm. szélességű fehér selyem szalag, amelyet aranyozott – kemény kartonból kivágott „50”-et összekötő, illetve egybetartó kartonrészre kötünk. A szalagra mindnyájan ráírjuk a nevünket, minden más felírás nélkül. Az 50-es szám és az aláírások mindent elmondanak. A sírokat felkerestem, így azok keresésével idő nem megy el. Szabolcsi (Simcsó) József sírját a Kisasszony temetőben egy kéttagú küldöttség keresné fel. Persze az időtől sok minden függ. Ha esne, akkor másnap én majd kiviszem a koszorúkat mindnyájunk nevében. Hornyák Gyurka nehezményezte, hogy egy nap alatt bonyolítjuk le a találkozót, de elgondolásomat mindenki helyeselte, így maradnunk kellett az egy napi programnál. Aki teheti úgy is eljön már előző nap, azok részére is szívesen rendelkezésére állok, 10 órakor a líceum előtti parkban leszek, ha nem esik.

13 órakor az Unicornis külön termében lesz az ebéd.

Édesanyád sírját a múlt héten meglátogattam. A repkény már teljesen betakarja a sírt és ez így nagyon szép. A fűvet egyelőre csak nagyjából kiszedtem, majd találok rá alkalmat, hogy jobban is megtisztítsam a gyomoktól.

Szeretettel ölel Hórvölgyi Pista.

Eger, 1979. június hó 6.-án.

1939/40-ben végzett osztály találkozásjáról³

Húsz-egynéhány nem éppen fiatal férfi ül az egri Líceum egyik osztályának padjaiban, hogy fél évszázadot visszalapozzon a múlt könyvében. Éppen 51 évvel ezelőtt léptek be a neves intézet kapuján és 46 esztendeje, hogy oklevelet szereztek az egri érseki tanítóképzőben.

Mondják, hogy az idő sok mindent megszépít. Tegyük hozzá, legalább annyit rombol is, megkoptatja, vagy fehérre festi a hajdani dús frizurákat, árkokat és az arcokra, meggömbíti a hátakat. Jelen esetben 64–65 évesé öregítette és lehaláltította azokat, akik 19–20 évesen, harsány bizakodással búcsúztak egymástól ugyanitt 1940 nyarán.

Akik azóta nem találkoztak, most óvatosan tapogatózva közelednek egymáshoz. A még fiatalos egykori osztályfőnökhöz töprengve fordul hajdani csínytevő nebulója.

Mondd csak pajtás, Te melyik padban, ki mellett ültél?

Az osztályfőnök szemében pajkos fény lobban.

Veled szemben ültem barátom. Emlékezned kellene, gyakran néztünk farkasszemet.

A nevetés csaknem olyan vidáman csattan, mint hajdanán, mégis elárulja a szorongásokat: lám, hogy elrepült az idő, hogy átgúrta az arcokat és megkoptatta az emlékezetet.

Az osztályfőnök az egykori osztály kedvence, magyar tanárral felül a katedrára, hogy névsort olvasson, mint annak idején. Ekkor döbben meg igazán a megtépett csapat: a csaknem 60 indulónak a fele sincs jelen. Néma felállás, emlékezés az eltávozottakra. Ez a nemzedék akkor lépett ki az életbe, amikor a fasizmus már meghozta az emberiség jobbik felének halálos ítéletét. Az iskolába indultak volna a gyerekek közé, hiszen erre készültek öt éven át. De egyikük-másikuk meg sem melegekedett az almaszagú tantermekben, amikor mundérba bujtatták, és a csupa-szív osztályfőnök helyett, nem sokkal később ágyúkkal néztek farkasszemet a Don-kanyarban. Hányan estek el értelmetlenül? Az osztályfőnök számolja: egy... kettő... öt... nyolc... tíz... tizen... Ne folytassa osztályfőnök úr! Beszéljünk inkább a túlélőkről, akik megmaradtunk, és átúsztuk a mába, a túlsó-partról.

Nem volt ez akármilyen osztály. Felvilágosult, haladó szellemű új igazgató hozott akkor magával friss levegőt. Két fiatal tanár – most is itt ül mindkettő a katedrán, igaz már jócskán túl a hetvenen – valósággal berobbant az intézet életébe, az általuk teremtett változások felértek egy kisebb forradalommal.

³ Kékesdi Gyula egykori prepa-újságíró cikkének címe: „Magunkról írom. Találkozó”. (Népszabadság, 1986. július 5. szombat).

Egyszeriben az új szellemű, a réginél felkészültebb tanítóság nevelése lett a cél. A népnevelést akarták európai rangra emelni, olyan világban, amelyben Európát már a farkasok kerülgették.

A régi, vaskalapos tanítóképzőben az áhított tanítói rang volt a mézes madzag. Ez a se úri, se szegény emberi pozíció, amely a képző többnyire zsellér – és munkásszármazású tanulóit elkápráztatta. De ez az osztály már kevesellte a kétes rangot. A megváltozott iskolai szellem hatására Szabolcska Mihály és Pósa Lajos helyett az eddig tiltott Adyt lapozgatva, új normák szerint, korszerűbb tudással akart valóságos rangot szerezni hivatásának.

A sok szép szándékot akkor eltemette a háború a szándékozók sokaságával együtt. Az osztályfőnök rendre szólítja egykori diákjait és néhány szóval mindeki elmondja, hogyan állott talpra az étellel való első kiábrándító találkozás után.

Dicséretükre szólva, mindannyian talpon maradtak, amint a sok hányattatás nyomán kikötöttek a mi partunkon. Igaz, nem volt könnyű az átmenet. Sok mindent kellett újratanulniuk, sok gondolatot, nézetet újrafogalmazniuk. Régi világnézetből újat formálni nem olyan egyszerű, mint kifordítani a használt ruhát, vagy más színűre festeni a házat. Voltak összetűzéseik, vitáik, de nemcsak bennük, gyakran felhánytorgatott múltbeli felfogásukban, neveletésükben volt a hiba. Azokban is, akik rövidre szabták a türelmi időt. Többségük végül úgy oldotta meg a gordiuszi csomót, hogy éjjel tanult, nappal tanított, mert fel akart zárkózni az iskolához, és be akarta tölteni küldetését a politizáló, polemizáló közéletben is.

Az a környezet, amelyikből többségük származott, várta és üdvözölte a sorsfordulót. Nem csoda, ha őket is magával ragadta a változások friss szele, az örvendetes szellemi pezsgés, a tanulás és a tanítás szabadabb lehetősége. Ki érezhette volna melegebben és láthatta volna náluk világosabban, hogy az új élet ígéretebb a réginél, hiszen rendre villantja fel azokat a célokat, amelyek többségét ők már diákkorukban megfogalmazták.

Háborogtak és méltatlankodtak is. A tanító rangját jó néhány helyen a felszabadulás utáni években is a régi mércével mérték. A falu mindeneként mozgatták őket baromfi összeírásra, kutyaoltásra, minden olyan feladatra, amit a vezetőik a maguk számára rangon alulinak tartottak, a lakosságra meg nem bízhatták, mert úgysem vállalta volna.

Akad a vallomást-tevők között olyan is, akit több gyanakvás és előítélet gáncsolt, mint amennyire rászolgált. Fájó emlék ez, de már csak emlék. A sebeket begyógyította az idő és az azóta megszolgált megbecsülés.

Mert a végeredmény végül is az, hogy a negyvenöt évvel ezelőtt megfogalmazott célokig a túlélők, ha nagy kerülővel is, mégiscsak eljutottak. A színvonalasabb tudás, a pezsgő közélet, a könyvet forgató, művelődő, szórakozó milliók magasabb igénye az ő igényességük dicsérete is. A jó tanító emlékét pedig nem-

csak az unokák őrzik elevenen. Sokáig él az a nemzedékek egész sorának emlékezetében.

Budapest, 1980. augusztus 11.

*Kedves Sándorkám!*⁴

Annak idején rendben megkaptam találkozótokra szóló meghívásodat. Hidd el, nagyon jól esik, hogy időben és távolságban is messze – nagy messzeségben még mindig gondoltok rám. Részvételem azonban nem tőlem függ. A lányom megjött Torontóból és pár hetet itthon tölt. Közben fel akar menni Kassára, hogy meglátogassa igen beteg nagybátyját. Ha az utazása összeesik találkozótok napjával, nekem itthon kell maradnom, hogy ellássam most már hét éve beteg, mozgásképtelen feleségem, akit nem tudok másra hagyni.

Bízunk tehát abban, hogy el tudok menni hozzátok. De ha nem lehetnék köztetek, tiszta szívből kívánom, hogy örüljetek egymásnak, éreztétek jól magatokat és idéztétek szívesen azt az időt, amikor ifjúi hévvel és lelkesedéssel neki indultatok az „életnek”.

S még van egy nagy kérésem, aug. 20.-ig okvetlenül jeleztétek, kollégáim közül kik ígérték biztosra megjelenésüket, és kik maradnak biztosan távol.

A jó Isten áldását kérem rátok és kívánok mindnyájatoknak hosszú, egészséges, nyugodt életet.

Szeretettel ölel magához Béla bátyátok.

1944/45-ös tanévben végzett osztály története⁵

1944 őszén az ország tizennégy vármegyéből 45 tizennégy-tizenöt éves fiú érkezett a Képzőbe, hogy tanulmányait a polgári iskola és a gimnázium negyedik osztályának elvégzése után itt folytassa.

A tanév során két fő kimaradt, így az első évet negyvenhárman fejeztük be.

A Képző ebben az évben kapott új internátusi épületet a Széchenyi u. 47 szám alatt. Mivel az építkezés elhúzódott, így a tanév október 1-én kezdődött meg.

Ez az évfolyam volt a harmadik, amelyik úgy kezdte meg tanulmányait, hogy négy év után líceumi érettségit tesz, és aki a pedagógus pályát választja, az két éves akadémián folytatja tanulmányait és szerez tanítói oklevelet. Így a tanítóképzés hat évre emelkedett volna. Mivel 1939–40-ben a visszacsatolt országré-

⁴ Kovács Sándor, mint az 1940-ben végzettek egyik öreg diákja – Baráti Körünk titkára – hívta Almási tanár urat is a találkozóra. A tanár úr ebben a levélben menti ki magát, s fejezi ki sokadszor az egri képzőhöz való ragaszkodását. Húsz évig tanított a képzőben, B. listázás áldozata lett 1947-ben.

⁵ Készítette Vona László a Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Körének felkérésére 2002. június 2-án.

szek tanítói igénnyel jelentkeztek, így visszaállították az öt éves képzést. A III. év után tanítóképzősök lettünk és ötödik év végén tanítói, illetve kántorképesítőt tettünk.

Egy rövid statisztikai adat a szülők foglalkozásáról.

30 tanuló szülei: kisbirtokos, kisiparos, kereskedő, segédmunkás,

5 tanuló szülei közlekedési köztisztviselő,

4 tanuló szülei tanító,

1 tanuló szülei egyéb értelmiségi (katonatiszt),

2 tanuló szülei egyéb foglalkozású,

1 tanuló szülei középbirtokos (100 k. hold).

Ezek az adatok bizonyítják, hogy szerény anyagi helyzetű szülők – főleg paraszti származású – gyermekei találkoztak ebben az intézményben.

Az Internátusban 29-en laktunk, a többiek helybeli szüleiknél, szállásadóknál. A líceumi tanulókat ugyan azok a tanárok tanították, akik eddig a Képzősököt. Úgy tanítottak és neveltek bennünket, mint akik a magyar falvak tanítói leszünk és odamegyünk vissza, ahonnan jöttünk.

A tanítói hivatást, gyermek és hazaszeretetet az iskola és tanárok szelleme oltotta belénk. A helyes magyar életszemléletet és magyarság-ismeretet itt tanultuk meg. Hazafiság tekintetében azt tudatosították velünk: legszebb hazafias cselekedet a tett, a munka, az állampolgári kötelességek, pontos, példaadó teljesítése, a gyermekek biztos tudásának megalapozása, a magyarság, a magyar falu kultúrájának emelése. A tanító élete, erkölce, egész magatartása legyen példaadó, példamutató. Csak így lehet tekintélye a gyermekek, a szülők, a település lakói előtt.

Kiváló tanáraink voltak.

Dr. Somos Lajos igazgató úr az igazi pedagógus egyéniség, a mindenkiről csak jót feltételező igaz ember.

Dr. Abkarovits Endre a kiváló magyar tanár.

Merő László a kemény, katonás, de igazságos matematika tanár, aki 2 évig osztályfőnökünk volt, de sajnos a második év végén elment a Marosvásárhelyi Hadapródiskolába tanítani.

Almási Béla a természettudományok tanára, aki gyakorlati életre nevelő, modern módszereket alkalmazó pedagógus volt.

Benkóczy Emil c. igazgató, szigorúnak látszó, de diákot szerető történelem tanár, aki pályafutása alatt talán soha nem buktatott.

Dr. Zentay Károly a kiváló pedagógus pedagógia szakos szaktanár.

Hamza Tibor művész tanár, aki a diákot egyenrangú félnek tekintette.

Szólni kell:

Bitter Dezső zenetanár úrról, aki németnevűsége miatt került ki a Szovjetunióba, itt halt „hősi” halált 1945-ben. Különleges ember volt – mint a zenészek általában – de a sok zenei alap nélkül érkező falusi gyerekek kiválóan felkészültek nála az egyházi zenét muzsikáló kántori mesterségre.

Gyakorló iskolában:

Trajtler Géza igazgató úr, aki az óravezetés módszerének sokoldalúságát ismertette meg velünk

Vásárhelyi József a tanító mesterség művésze, az I–II. osztály kiváló tanítója volt.

Ilyen tanárok és gyakorló iskolai tanítók készítettek fel bennünket öt év alatt a tanítói hivatásra. S hogy egy életre szóló útravaló hivatástudatot kaptunk tőlük talán az is bizonyítja, hogy alig volt olyan itt végzett tanuló, aki elhagyta volna a pedagógus pályát. Olyan alapokat kaptunk, hogy a többség levelező úton később tanári diplomát is szerzett.

A mi képzős éveink nem voltak zavartalanok. 1940-től szinte háborús évek voltak. Egyetlen tanév sem volt teljes. Első évben egy hónap késéssel kezdtünk, második évben már szénszünet volt februárban, a harmadik év november elsején kezdődött, a negyedik 1944 márciusában befejeződött. Az ötödik évet szeptemberben kezdtük meg. 34-en voltunk. 1944–45-ös tanévben megszakadt a tanítás október 8.-án, akkor már háború dúlt az egész országban. Szétszóródott az osztály. Akik októberben Egerben maradtak, azokat az élet ide-oda sorolta. Mint leventéket besorozták, fogságba kerültek, Bedy Tibor, Schmidt Sándor a harcok alatt meghalt.

1944. decembertől folytatódott a tanítás, a tanári szobában kaptunk helyet, mivel a Lyceum udvarába becsapódott gránát az ablakokat kitorpte. Március 1-ig az évfolyamon hárman voltak, március elején a jázságból hárman érkezünk. Ekkor már hatan lettünk. Júliusra létszámunk 16 fő lett. 14-en a régiek közül, Havellant József és Horváth Lajos más iskolából jött.

1945. július 3-án, 4.-én 16-an képesítőztünk: Berkó Árpád, Budavári Jenő, Gulyás János, Havellant József, Hornyák József, Horváth Lajos, Juhász Oszkár, Kajcsa József, Ládi József, vizét Molnár József, Németh László, Szalay István, Tamasy Endre, Timkó István, Vona Ferenc és Vona László.

Cserhádi (Csirke) József ősszel képesítőzött.

Szeptemberben indult ötödik évfolyam 34 fős létszámából ennyien végeztünk júniusban. A többiek egy-kettő, sőt volt, aki három év múlva került haza hadifogságból és szerzett oklevelet. A későbbi évek során szinte valamennyien tanári oklevelet is szereztünk.

A továbbiakban a magasabb képesítést, beosztást mutatom be:

Berkó Árpád matematika–fizika szakos tanár, igazgató, művelődési osztályvezető, Vác.

Budavári Jenő tanító – rendőr lett –.

Cserhádi József biológia–földrajzszakos tanár, Abasár.

Gulyás János biológia–földrajzszakos tanár, Jászdózsza.

Havellant József tanító-igazgató, Révfülöp.

Horváth Lajos matematika–kémia szakos tanár, Jászapati.

Juhász Oszkár középiskolai matematika szakos tanár, igazgató helyettes, Putnok, Szentendre.

Kajcsa József tanító, majd igazgatói titkár a Képzőben.

Ládi József magyar–történelem szakos tanár, igazgató Tiszapolgár.

vitéz Molnár József tanító Tiszapüspöki.

Németh László egyetemet végzett, visszakerült a Képzőbe, majd Tótkomlóson tanított. Találkozóra egyszer sem jött.

Szalay István orosz szakos tanár Cserépfaluban, majd a Heves megyei tanács elnökhelyettese, újságíró Eger.

Tamasi Endre testnevelő tanár, Vác.

Timkó István matematika–kémia szakos tanár, igazgató helyette, Tizzaszalka.

Hornyák József testnevelő tanár, Cegléd.

Vona Ferenc képesítő után a Debreceni Agrár Egyetemre iratkozott, onnan 1949-ben disszidált. Kanadában él, évek óta nem ad hírt magáról, kétszer jött találkozóra.

Vona László matematika–fizika szakos tanár, szakfelügyelő, igazgató, Kisújszállás.

1995-ben tízen vettük át az arany-oklevelet az egri főiskolán.

Jelenleg még élünk: Cserhádi József, Eger; Gulyás János, Jászdózsá; Hornyák József, Cegléd; Horváth Lajos, Jászapáti; Juhász Oszkár, Szentendre; Vona Ferenc, Kanada; Vona László, Kisújszállás.

Tallózás az 1946/47. iskolai évben végzetek körében⁶

Az évfolyam az V. évre érettségi különbözeti vizsgát tett 9 fővel. 33 főről 42 főre bővült (a különbözeti vizsgát tettek zöme a háborúból hazatért, leszerelt katonatiszt volt).

Tanítóképesítő vizsgára jelentkezett 42 fő, és mindannyian eredményes képesítő vizsgát tettek.⁷ Közülük három fő jeles és ugyancsak három fő kitűnő tanítói oklevelet kapott.

⁶ Írta 2002. augusztus 31-én Berki Mihály, aki 1949-ben szerzett tanító oklevelet Egerben.

⁷ Az 1947-ben végzetek névsora: Berényi József, Béres István, Bodnár Gyula (különbözeti), Bodnár István (különbözeti), Bodrogligeti András, Bóta Albert, Bóta Zoltán, Busák Károly, Christe Rezső, Csontos Alfonz (különbözeti), Fazekas Sándor, Ferencz János, Fodor István, Fűrj Ferenc, Gál István, Gulyás Gyula, Hellebrandt László, Horváth Papp Pál, Ivancsó György, Jánosházy Sándor (különbözeti), Kőszegi Ferenc, Lóczi László, Lövei János, Lukács Szilveszter, Magda Lajos, Mérész Pál, Mészáros József, Molnár Béla, Nagy István, Papp László, Plankó Ottó, Remenyár Zoltán (különbözeti), Rudolf Tibor, Sereg Gyula (különbözeti), Simon Elemér, Szabó Antal, Szerencsés László (különbözeti), Tóth László, Újlaki Dezső (különbözeti), Vajda László, Várfi Károly, Verasztó János (különbözeti).

A képesítő vizsga elnöke Szentgyörgyi József kanonok egyházmegyei főtanfelügyelő, rektor, kormányképviselő Lázár Károly tanítóképző intézeti c. igazgató volt.

Megjegyzendő, hogy ez az évfolyam volt az utolsó, ahol a végzetek nagy többsége a tanítói oklevele mellett kántorképesítő vizsgát is tett, így lehetőség nyílt arra, hogy nemcsak tanítóként keresték az elhelyezkedési lehetőséget, hanem többen pályáztak az egyházak által meghirdetett kántor-tanítói állásokra is.

Előfordult, hogy a kántori állásra pályázókat annak ellenére nem alkalmazták, hogy a bemutatkozó kántori próbán a bizottság a legjobbnak minősítette, de az ott működő képviselő testület másnak adta az állást.

Nem volt egyszerű az elhelyezkedés a tanítói pályán sem. Az iskolák egy része még az egyház kezelésében állt, de már érződött a szele az államosításnak. Másrészt elkezdődött az elemi iskolák általános iskolává fejlesztése. Így többen kisegítői, illetve helyettesítői tanítói megbízást kaptak. Ez utóbbiak esetében gyakori volt az iskolák közötti váltás, az „ingázás”. Az elmondások szerint volt olyan kolléga, aki városban próbálta meg az elhelyezkedést és úgy alkalmazták, hogy szinte hetenként más-más iskolában helyettesített.

Az eredeti dokumentumok alapján a végzetek közül három készült tanárképző főiskolára, a többi tanítói pályán kívánt elhelyezkedni.

Az általános iskolák kiépítése és az iskolák államosítása után a helyzet jelentősen megváltozott. A rendelkezésre álló adatok alapján a későbbiek során a végzetek közel 80%-a főiskolán, egyetemen tovább tanult. Az 1950-es évek elejétől a társadalom különböző területein széleskörű elhelyezkedési lehetőségek nyíltak. A végzetek zöme azonban továbbra is a pedagógus pályán, vagy ahhoz közeli munkakörökben helyezkedett el és ott dolgozott nyugdíjazásáig.

A rendelkezésre álló ismeretek alapján a végzetek több mint 50%-a különböző vezetői tisztségeket töltött be:

Az USA-ba került és ott egyetemi tanárként dolgozott 1 fő

Tanácsi tisztséget töltött be és az oktatás-népművelés területét felügyelte, irányította 2 fő.

Tanácsi oktatási osztályvezető volt 3 fő.

Főiskolai igazgató volt és a tanácsi tisztségviselők képzését irányította 1 fő.

Főiskolai tanár lett és a pedagógusképzést választotta élethivatásának 1 fő.

Általános iskola és középiskola igazgató volt 9 fő.

Szakfelügyelőként segítette tanárkollégáit 4 fő.

Ezek mellett volt körükből múzeumigazgató, antropológus, volt, aki egyházi szolgálatban kántorként tevékenykedett.

Tanító és tanárként dolgozott kis falusi iskolákban 9 fő.

Nem sikerült adatokat gyűjteni 8 főről.

Az adatok összegyűjtéséért köszönettel tartozom két kollégának, akik nagyban hozzájárultak a gyűjtő munkához: Lövei János Petőfibánya és Papp László Pásztó-Hasznos.

Végezetül még megjegyzem, hogy az ismert adatok alapján már 12 fő nincs az élők sorában.

1949/50-ben végzett osztály⁸

Egykori tanáraik közül még ma is él Dr. Bakonyi Ferenc az érseki intézményből és Járosi András az államosított tanítóképzőből. Máig emlékeznek országos hírű tanáraikra: Molnár Józsefre, Kovács Vendelre, Vadász Lászlóra, Abkarovits Endrére, Hamza Tiborra, Szalay Lajosra, Almási Bélára, az érseki tanítóképző egykori igazgatójára Dr. Somos Lajosra. És természetesen a pedellusra Hannus Lászlóra.

Az évfolyamot 53-an kezdték meg 1946-ban.⁹ Ketten kimaradtak az első évben, további 12 a második, harmadik és negyedik évfolyamon. Egy iskolatársuk meghalt, s így 38 fő végzett, akik közül azóta meghaltak tizenketten, közöttük régi jó barátjuk, a tanárképző főiskola egykori tanára Rátkai István. A félévszázados jubileumi találkozóra így huszonhatan jöhetnek el. Az összejövetelt július 1-én 10 órakor tartják a Líceum zenetermében.

Balázs Sándor a távoli Szabolcs megye egyik eldugott sarkából érkezett, s nem mindig sikerült azt csinálnia, amihez kedve lett volna. Eredetileg földrajzból és biológiából szeretett volna képesítést szerezni, de éppen akkor szüntették meg ezt a szakpárt országosan. Így aztán a földrajz helyett a testnevelésben kezdte el képezni magát, s miután ez a párosítás is „kikopott” alóla – hogy a legalább a testnevelés megmaradjon – testnevelés-ének szakon folytatta tovább.

Végzés évében, sok más társához hasonlóan, több felé is mehetett volna dolgozni a frissen szerzett szakmájában, azonban rábeszéltek, hogy tanítson a tanárképző pedagógia szakán. Nem számított ugyan arra, hogy tanársegédként kezd friss diplomásként, de vállalta, s vele együtt az újabb tanulmányokat az ELTE-n. Később Dr. Somos Lajos az érseki tanítóképző igazgatója hívta át az intézménybe, ahol annak megszűntéig, 1959-ig dolgozott.

Balázs tanár úr életének következő állomása az egi Dobó István gimn. volt, ahol egészen nyugdíjazásáig, 1988-ig tanított. Ebből a harminc esztendőből leginkább diákjai kézilabdás sikereire büszke, miután az erdész tanulókból verbuválódott csapat 1981-ben országos bajnokságot is nyert.

Ivanics János Pelle tanár úrral együtt szintén a matematikát és a fizikát választotta továbbtanulási szakként. Ő a Nógrád megyei Magyargécről indult. Eb-

⁸ Sike Sándor Heves Megyei Hírlap, 2000. június 24. sz.-ban „Emberség, becsületesség, kitartás útravalóul” címmel megjelent írása.

⁹ Az 1946–47. iskolai évről készült Egri Érseki Római Kat. Líceum és Tanítóképzőintézeti Évkönyv szerint Vadász tanár úr osztályában 51 fő tanult az első osztályban.

ben a világtól elzárt kisközségben nem volt sem orvos, sem pap, sem posta. Egy tanító volt mindössze, akinek Ivanics János a kedvenc tanítványa volt. Az apját ezért is beszélte rá a taníttatásra. Pedig nem volt könnyű a tandíjat előteremteni, ami részben pénzbeni, részben pedig természetbeni juttatásból állt.

A matematika–fizika szakon 1952-ben végzett. Akkoriban az volt a szokás, hogy a ballagás napján mindenki kézhez kapta a nyári katonai behívóját és munkahelyi kinevezését. Ivanics tanár úr ezek egyikéből sem kapott. Csak később, otthonukban kapta meg az értesítést arról, hogy a Munkaerő Tartalékok Hivatala 100. számú ipari szakmunkásképző intézetben kapott állást, ahol mindent tanított, ami nem volt szakmája: szakismeretet, szakrajtot és anyagismeretet villanszerelőknek.

Emellett vezette az iskola énekkarát. Büszke is erre, hiszen Észak-magyarország legjobbjai lettek abban az időben. Ivanics János két évig dolgozott a '100-asban", majd szakszervezeti vonalra került egészen 1968-ig. A Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem szaksz. Bizottságában dolgozott. E munkája mellett kollégiumi igazgató is volt. Később a városban tanított még két évet egy ált. iskolában, majd amikor megüresedett az egri főiskola gazdaságvezetői állása, azt megpályázta, és 18 és fél éven át irányította a területet egészen nyugdíjazásáig.

Dr. Pelle Béla Hevesaranyosról került Egerbe az érseki tanítóképzőbe. Mint mondja, szülőhelyén nagyon jó tanítói voltak, Hargitai János és Stubnya Árpád személyében. Ők és a helybeli pap segítették a felkészülésben, és ők voltak akik rábeszéltek anyját, hogy engedje fiát tovább tanulni.

Pedig nem volt könnyű bejutni az intézményben, mert Pelle tanár úrnak abszolút nem volt énekhangja, ami miatt nem is akarták felvenni. Ehhez is tanítónak közben járása kellett. Amikor aztán utolsó éves lett a képzőben, Jedlicska Gyula szedte össze a jobb tanulókat, hogy ne menjenek tanítani, hanem tanuljanak tovább a főiskolán. Pelle Béla a matematika és fizika szakot választotta. A matematikus pályán aztán egészen a tanszék vezetéséig vitte, csaknem 20 évig állt a tanárképző főiskola matematikai tanszékének élén. Emellett számos társadalmi megbízatást látott el, s egy évtizeden át főigazgató helyettese is volt az intézménynek.

Az Eszterházy Károly Főiskola matematika tanszékének nyugalmazott vezetőjét, dr. Pelle Bélát köszöntötték az intézményben pénteken 75. születésnapja alkalmából. Az egykori főigazgató-helyettes főiskolai tanárt – aki negyven éven át dolgozott az intézményben – az évfordulón az Eszterházy Károly Főiskolaért Emlékérem arany fokozatával tüntették ki. Az EKF rektora – dr. Hauser Zoltán gratulált az ünnepeltnek.¹⁰

¹⁰ Heves megyei Hírlap megyei körkép r. (2005. december).

Simon János tősgyökeres egri, még pedig a város zellervári negyedéből származik. Az apja vendéglős volt és szőlő tulajdonos. Ennek a származásnak később aztán még voltak következményei, főleg a fordulatévét követően. Az érseki intézménybe 1946-ban iratkozott be, beíratási díjként pedig rumot vitt az apja, mert az elszabadult infláció miatt a pénznek semmi értéke nem volt.

Már az államosítást követően végzett ő is, mint az évfolyam társai. Jó messzire „vezényelték” dolgozni, a Nógrád megyei Sámsonházára. Ebben a kihelyezésben a fent említett származásán túl szerepet játszhatott az is, hogy a fordulat után továbbra is hittant tanult. Ennek a munkának pikantériája, hogy egy szlovák nemzetiségű, osztatlan iskolában kellett tanítóskodnia. Ő pedig nem tudott szlovákul.

Két évig katonáskodott, majd már Egerhez közelebb, Ivádon tanított 1953-tól. Még közelebbre olyan feltétellel kerülhetett, hogy belép a pártba és elvállalja az igazgató helyettesi státuszt Noszvajon. Igent mondott a feltételekre, és így nyolc éven át a bükki településen volt pedagógus. És végre Eger! Saját kérésére –1965-ben – bekerülhetett a megye székhelyre, ahol a Gyermek és Ifjúságvédelmi Intézeti Otthon vezetője lett. A GYIVI-ben egy negyed századon keresztül dolgozott Simon János.

Az 1989-es nyugdíjba vonulását követően is érdekesen alakult az élete. Öt évvel ezelőtt kötötte élete első házasságát, rá egy évre elvált, és kettő ezerben újra nősült. Ezúttal megint első feleségét vette el.

Az Egri Gárdonyi Géza Tanítóképzőben 1952/53-ban végzett osztály¹¹

1949/50-ben elsősök voltatok az Állami Pedagógiai Gimnáziumban. Már zongorázni is tanultatok. Valahogy így kezdhettétek!

Iskolátok megbízott igazgatója Vámos Nándor, igazgatója Dr. Molnár József, osztályfőnökökötök az I. A.-ban Hamza Tibor. Elköszönő végzős iskolatársaitok voltak a IV. A.-ból Ádám Sándortól Zsupponyó Miklósig. Ők még az egri érseki róm. Kath. Lyceum és tanítóképző intézetben töltötték korábbi diák éveiket.

1950/51-ben másodikosként tanultatok. Ekkor már többet kellett gyakorolnotok ahhoz, hogy ilyesmiket is eljátsszatok. Az iskolátok neve állami Tanítóképző és Tanítónőképző lett.

Az első félévben Dr. Somos Lajos megbízott igazgatóként vezette az intézetet. Osztályfőnökökötök Németh László volt.

Elköszönő végzős iskolatársaitok voltak a IV. A.-ból Antal Istvántól Vilezsál Antalig.

¹¹ Pipis József az 1953-ban Egerben – a Gárdonyiban – érettségizett osztály 50. éves találkozására készített feljegyzése. Az iskola 1949/50-ben pedagógiai gimnázium, majd 1950/51-től tanítóképző néven működött.

Ebben az iskola évben a Klapka-utcai intézetből helyezték át hozzátok a lányosztályokat. Így voltak végzős iskolatársnőitek is a IV. B.-ből Ádám Katalintól Végső Máriáig.

Iskolatársaitokká váltak a harmadik osztályos lányok Baros Katalintól Vajda Jolánig.

Évfolyamtársaitok lettek II. B.-ben Benei Évától Vígh Zsuzsannáig és a II. C.-ben Balogh Katalintól Vas Ilonáig.

Új tanulók érkeztek iskolátokba:

az I. A.-ba Barta Bertalantól Urbán Tiborig,

az I. B.-be Alacs Idától Zsolyom Erzsziig,

az I. C.-be Alaszcai Júliától Zubor Irénig.

1951/52-ben harmadikosok voltatok. Néhányan közületek már ilyen szépen is tudtak zongorázni. Pontos változások történtek: ismét új osztályfőnököt kaptatok Kovács Vendelt.. Harmadikosként már kis tanító bácsiként is helyt kellett állnotok. Elkezdődtek számotokra a tanítási gyakorlatok. Önmagatok és mások szóraztatására iskolai kultúrcsoportot alakítottatok, melyben néptáncsal és osztályzenekarral sikeresen szerepeltetek.

Új elsős iskolatársaitok lettek az I. A.-ban Albertus Máriától Vas Eszterig, Bajzáth Bálinttól Zakár Miklósig, az I. B.-ben Árva Júliától Zagyvai Saroltáig.

1952/53-ban végzős diákokként szomorúan vettétek tudomásul, hogy iskolátok új igazgatója Tóka János. Vigasztalólag hatott rátok, hogy a IV. A-ban ismét Hamza Tibor lett az osztályfőnökötök.

Első osztályosként csatlakoztak hozzátok lányok Ács Máriától Zombor Piroskáig és fiúk Bak Józseftől Varró Károlyig.

Az ötven éves találkozó nemcsak a diákévek szép emlékeit hozza vissza. Ennél fontosabb, hogy az eltelt emberöltőnyi időszak alatt veletek történekről beszélgessetek egymással.

Kérem, emlékezzetek hálával tanáraitokra: Négy éven át folyamatosan tanítottak, neveltek benneteket: Abkarovits Endre, Dr. Bakonyi Ferenc, Hamza Tibor, Dr. Molnár József, Kovács Vendel, Dr. Somos Lajos, Szalay Lajos tanárok, és a kedves gyerekszerető Hanus László (Laci bácsi), a pedellus.

Négy évnél kevesebb időt töltött veletek Balogh György, Balogh Györgyné, Bogdán Kálmánné, Dr. Gelei Gáborné, Hamza Tiborné, Hórvölgyi István, Járosi András, Jurányi Józsefné, Dr. Lukács Dezsóné, Monoki Lászlóné, Pálos Gyula, Suba János, Turcsányi Irén, Vásárhelyi József tanárok és gyakorló iskolai tanítók.

Most pedig gondoljatok és emlékezzetek azokra a volt osztálytársaitokra, akiknek nem adatott lehetőség e találkozáson való részvételle. Amíg éltek ők is készültek és remélték, hogy itt lehetnek. Elhalálózásuk sorrendjében emlékez-

zünk rájuk: Császár Sándor 1973-ban, Greskovits László 1991-ben, Pribéli László 1993-ban, Garami Árpád 1996-ban, Dr. Fábíán Zoltán 1998-ban, Dr. Kun András 2000-ben és Kapás István 2002-ben hunytak el.

Egy egri tanár és diákjainak elhurcolása a Szovjetunióba¹²

„Egy szálíg elveszünk-e mi?
Vagy fog maradni valaki,
Leírni e
Vad fekete
Időket a világnak?
S ha lesz ember, megmarad,
Eltudja e gyászdolgokat
Beszélni, mint valának?” (Petőfi S. utolsó versének részlete:
Szörnyű idő 1949. július vége.)

A rendszerváltozásig a közvélemény keveset tudott azokról az eseményekről és embertelen részleteiről, melyek során civil lakosokat hurcoltak el un. „jóvátételei munkára” a Szovjetunióba fegyveresen őrzött munkatáborokba. Erre a „kicsi robotra” Borsod és Heves megye 171 településéről fiatal lányokat, asszonyokat, serdülő fiúkat, diákokat, de meglett idős családapákat szedtek össze fegyveres erőszakkal többéves kényszermunkára.

1980-as évek második felében főként a Sajó völgyi, Ózd környéki falvakból elhurcoltak elbeszéléseit rögzítettem magnószalagon, de a távolabbi területekről is birtokomba jutottak adatok. Az adatközlők nem voltak „bőbeszédűek”, mert a legtöbben nem mertek nyilatkozni „azokról az időkről”: féltek, hogy elvesztik azt a csekélyke nyugdíjukat, amivel rendelkeztek.

A már említett '80-as években volt tanárommal, Abkarovits Endrével időnként levelet váltottam, melynek során beszámolt egy másik tanárom, Bitter Dezső és néhány képzős diákjuk, Sturmann Sándor, Rudlof Tibor és mások elhurcolásának körülményeiről. Az alábbiakban ezekből az összegyűjtött jegyzetekből, a szemtanuk élményei alapján írom le „e vad fekete időket” az Egri Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Köre tagjainak számára, emlékezve igaztalanul meghurcolt tanárainkra és iskolatársainkra.

¹³*Nekem személyes tapasztalatom van Bitter Dezső elhurcolásáról, akivel az utolsó napokig együtt voltunk – már hetek óta – a Fő utcai Kánitz házban lévő Internátus óvóhelyén, 15 méterre a föld alatt. Az ágyunk is egymás mellett volt. Az egyik reggel beállított egy ellenőrző csoport, okmányainkkal kellett igazolni*

¹² Írta, Ózdon 1996 novemberében Soltész József öreg diák, a Baráti Kör tagja.

¹³ Abkarovits Endre beszámolója tanár társának, Bitter Dezsőnek az elhurcolásáról (levélrészlet)

magunkat, hogy kik vagyunk. Nálunk is megjelent két fegyveres orosz katona. Valójában nem is őket kárhoztattuk, hanem azt a magyart, aki vele volt. Voltak ilyenek, akik részben ilyen „szolgálatokkal”, részben hatalmuk fitogtatásával éreztetni akarták fölényüket. Bitterről rögtön megállapították a német nevet. Innen őt Kálba vitték. Engem megóvott a szlávos nevem. Talán akkor vettem az életben egyszer hasznát, hogy ilyen „-vits” végű nevem van.

Később megtudtuk, hogy vasúton Kál-Kápolnára szállították az Egerben ösz-szeszedetteket, ott valami gyűjtőhely volt. Kálból kaptam az utolsó üzenetet tőle. Feleségemet arra kérte, hogy küldjön már valami meleg pokrócot, vagy kendőt, mert fél az orosz tél hidegétől Természetesen teljesítettük kérését, ez volt az utol-só üzenet váltásunk.

Őt, aki sohasem politizált, sohasem volt kezében fegyver, egy napig sem volt katona, elhurcolták. Te is tudod, mindene a zene és ének volt, ő tette ismertté Kodály nevét Heves megyében, énekkarával a rádióban is szerepelt, csak a neve miatt, hat betű miatt elhurcolták, s a háború áldozata lett.

Hát ez volt az utolsó találkozásunk. Aztán már csak a visszatértektől értesül-tem a haláláról. Sturmán Sándor elmondta, hogy mint zenész ember boldogul-hatott volna odakint. Egyszer le is ült a zongorához, játszott néhány klasszikus akkordot, de aztán dühösen lecsapta a billentyűzet fedelét azzal, hogy :”Kell is ezeknek komoly zene!” S többet nem ült zongorához, és arra sem gondolt, hogy énekkart szervezzon. Rudlof Tibor nevű diákját vele együtt vitték ki és ugyanab-ban a lágerben voltak. Amikor megkezdődött az oroszországi magyar hadifog-lyok hazaszivárgása, hazajöttek az egri képzősök is, akik meghozták Bitter tanár úr halálhírét. Én, mint önképzőköri tanár-elnök, rendeztem egy emlékünnepe-lyt, s a tanár úrral együtt elhurcolt Rudlof Tibor csinált egy kis beszámolót róla. Irataim között megtaláltam a kéziratát, azt számodra legépeltem. Hát ez az egyetlen hiteles adalék.

¹⁴Kint sűrűn, tömött pelyhekben hullt a hó. A fenséges néma éjszakában csak a vonatkerekek egyhangú ütemes kattogása hallatszott. A hosszú titokzatos acél-test rejtelmesen kigyózott előre, előre, mindig tovább a nagy ismeretlen felé.

Mi fent ültünk egymás mellett a priccsen tanár úr, a bátyám és én. A vago-nunk túlsó oldala felől halk imamormolás hallatszott. Némán ültünk és bámul-tunk magunk elé a nagy áthatolhatatlan sötétségben. Az alul ülők felől egyszerre felcsukló sírás hatolt fel hozzánk. A tanár úr megrázkódott, belőlem kitört a zo-kogás. Már nem bírtam magamba folytatni a miérteket: miért raboltak el szüle-imtől? hová visznek? mi lesz velünk?...s ekkor meglepő dolog történt, a tanár úr, aki otthon az iskolában mindig ideges volt, ahogy általában a muzsikusi emberek, most megsimogatta a fejemet. A nagy nyugalom, amely belőle áradt, megdöb-

¹⁴ Rudlof Tibor –1940–41-ben kezdte meg tanulmányait a Képzőben – „Jégvirágok távoli utak, közös emlékek” c. megemlékező sorai Bitter Dezső tanáráról, akivel együtt vitték el 1944-ben a Szovjetunióba.

bentett. Hirtelen arra gondoltam, hogy elérkezett ahhoz a hatalmas idegfeszültséghez, amikor már minden közömbössé válik az ember számára. De nem ez történt. A tanár úr szép csendesen beszélni kezdett arról, hogy ő mindig szerette diákjait, ő érettük élt, s mindig azt tartotta, hogy embereket neveljen belőlük. Elmondta, hogy milyen volt az ő pedagógiai felfogása. Sohasem akart megfélemlítéssel szerezni magának tekintélyt.

Én az iskolában őt, mint tanáromat mindig tiszteltem, de ez a szó, hogy „tanár”, korlátot emelt közénk és távolságot teremtette. Csak most, hogy sorstársak lettünk, és ugyanúgy, ugyanannak a sorsnak terheit cipelő emberekként beszélgettünk, értettem meg, hogy milyen nemes, igazán nevelő lelkülete van. Utána arról igyekezett meggyőzni, hogyan is keseredhetek el én, a gyerek, aki előtt még ott áll az egész élet. Hát akkor mit mondjon és mit tegyen ő, aki életét a nevelésnek szentelte, s most aránylag idős korban ennek a jelenlegi megpróbáltatásnak van kitéve. Tőle tanultam meg akkor és soha nem is fogom elfelejteni, hogy minden rosszból le kell vonnunk a következtetéseket és a tanulságokat a magunk épülésére kell szentelnünk. Ez a filozofikus belenyugvás és bölcs életszemlélet engem hatalmába ejtet. Csak azon csodálkoztam később is, hogy ez a muzikális lelkületű, érzékeny ember egyáltalán hogyan bírja ki összeroppanás nélkül a reámért sorsot.

A lágerben minden vasárnap kikefélte egyetlen jó ruháját, amin bizony már sok folt volt, csak úgy férfi kézzel házilag elkészítve. Vasárnaponként a lágerben nem dolgoztunk. Nem azért, mert ünnep volt, hanem mert munkaszüneti napnak számított. Bitter ilyenkor le-fel sétálgatott a láger udvarán. Mi többi egriek lassan mindent eladtunk magunkról, annak ellenértékéből próbáltuk kipótolni a silány kosztot. Ő ezt nem tette, ő úri ember akart maradni a sanyarú körülmények között is. Egyik volt diáktársunk Sturmman Sanyi felajánlotta neki egy alkalommal, hogy kiszökik a lágerből és eladja tanár úr magával hozott ruhakeféit. Bitter tanár úr ehhez nem járult hozzá: ő itt is sokat adott a külsejére, a megjelensre. Még az oroszok is megadták neki – legalább ilyen vonatkozásban – a tiszteletet. A lágerbeliek és őreink is „professzor”-nak szólították.

Kedélyállapota általában egyforma volt, talán ezzel a két szóval tudnám jellemezni: ironikusan letargikus.

Emlékszem 1945. május 23-án megtudtuk Sturmman Sanyival, hogy ezen a napon van a névnapja. Elhatároztuk, hogy azt a keveset, ami még van a tartalékban, megosztjuk vele. Volt egy kis húskonzervünk, főztünk köles kását, tettünk rá szalonnazsírt, s mellékeltük azt a kisdarab szalonnát, amit még otthonról hoztunk magunkkal. Átvittük a tanár úrnak abba a szoba félébe, amiben volt. Semmiképpen sem akarta elfogadni. Arra hivatkozott, hogy nekünk fiataloknak nagyobb szükségünk van a kondíciónk megtartásához, mint neki. Magunktól vonjuk el, ha ezt most neki adjuk. Sturmman volt az a hirtelen jött ötlete, hogy nekünk is most lesz nem sokára a születésnapunk, s akkor majd a tanár úr kínál meg bennünket. Így aztán mégis csak elfogadta.

*Sajnos a viszonzásra már nem került sor. Már régóta figyeltük őt és úgy vet-
tük észre, hogy valami baj van a tanár úrral. Nem beszélgetett. Sokszor nézett
mereven maga elé. Elmaradtak a megszokott vasárnapi séták is a láger udvarán.
Egy ilyen állapotban történt, hogy az ő brigádjukat is kihajtották éjszakai mun-
kára. Vasárnap közölte velem a bátyám, hogy már nem bírta nézni tovább, amint
Bitter tanár úr prémgalléros téli kabátba kalappal a fején ássa a rá kiszabott két
köbméteres gödröt. Odaszökött hozzá, hogy cseréljenek helyet, ő már a maga
részét befejezte, majd elvégzi a tanár úrét is. Nem fogadta el, furcsán legyintett a
kezevel, s csak annyit mondott a bátyámnak: „most már mindegy Karcsi, úgysem
tart már sokáig”.*

*Mi hármásban összeültünk és tanakodtunk, mit kellene tenni. Arra gondol-
tunk, hogy idegileg összeomlott, összeroppant, talán öngyilkos akar lenni. Min-
den rosszra el voltunk készülve. Azt nem mertük feltételezni róla, hogy meg akar
szökni. Pedig akkor már javában készültek erre az egri Lichter Micuval és a
selypi Holló Kornéllal. Töprengésünknek a tanár úr hamarosan véget vetett. Egy
emberrel üzent értünk. Nagyon feldúlt arccal fogadott, furcsa volt a tekintete,
viselkedése. Összefüggéstelen szavakkal lemondta, hogy megszöknek, s azért
hivatott bennünket, hogy elköszönjön tőlünk. Megkíséreltük csitítani, hogy hátha
nem sokára hazamegyünk. Pedig ebben már magunk sem bíztunk, mert hányszor
híresztelték el köztünk, csak azért, hogy ne szökjünk meg. Aztán arról beszél-
tünk neki, hogy az időjárás is nem sokára hidegre fordul, és mi lesz, ha útközben kap-
ja el őket a rossz idő. Majd azzal is érveltünk, hogy mi jobban beszélünk oroszul,
mégsem kíséreljük meg.*

*A tanár úr hajthatatlan maradt. Azt mondta, hogy ő már mindennel számolt,
neki menni kell, mert nem bírja itt tovább. Történjen bármi, de meg kell kísérel-
nie a szökést. Ez volt az az érv, amire már nem tudtunk hatásosabb ellenérvet
felhozni, már csak azért is, mert láttuk állapotának fokozatos leromlását. S akkor
a tanár úr abban a felfokozott, túlfeszített idegállapotban kitört magából. Átkoz-
ta elrablóinkat, fenyegetőzött, s olyan hangerővel beszélt, hogy attól tartottunk,
valamelyik besúgó, vagy orosz meghallja. Szép lassan azért csak elcsendesedet
és ideadta a noteszét, amit még akkor is megőrzött és azt mondta, írjunk bele
annyi és olyan jegyet, amennyit csak akarunk. Utána megölelt bennünket és fel-
sietett a szobájába. Nem tudtunk mitévők lenni. Itt már valóban semmi sem se-
gíthetett. Az akkori helyzetben és körülmények között beláttuk, hogy talán való-
ban jobb lesz, ha megkísérli a szökést. Mert, ha marad, összeomlik és itt a tá-
borban előbb-utóbb megzavarodik.*

*Reggel, mikor munkába mentünk, a mi brigádunk elkanyarodott balra, mert
egy romházban végeztünk kőműves munkát. Ők tovább mentek a gyár felé, ahol
dolgoztak. Amikor hátranéztem, láttam, hogy a tanár úr kezevel intett. Ekkor
láttam utoljára.*

Este névsor olvasáskor a tiszt olvassa: „Beiter Desó”. Senki sem jelentkezik. Még egyszer olvassa hangosabban: „Beiter Desó”! Csak mi feleltünk rá, gondolatban

Azóta is sokszor eszembe jut, s a lelki szemeim előtt látom, amint maga elé néz, látom elborult arcát, szemeit. Látom benne a tehetetlent, elfojtott szenvedést, bosszúvágyat, látom egész magyarságunk tragikumát, egy értelmetlen való háború hiábavalóságát.

1946. szeptember 8-án engem izomreumával arról a helyről egy másik lágerbe vittek. Akkor és ott hallottam a hírt, hogy kb. 150 km-re tőlünk elfogták Bitter tanár urat és egy olyan büntető-lágerbe vitték, ahol kőbányába dolgoztatták őket. Lefogyott, nemcsak fizikailag ment tönkre, de szellemileg is összeroppant.

Bitter Dezső 1946 tavaszán meghalt.

Rudlof Tibor és Sturmán Sándor 1946-ban kerültek haza: befejezték a tanítóképzőt és pedagógus pályán helyezkedtek el. Azóta mindketten, aránylag fiatalon meghaltak.

Az adatközlő Abkarovits Endre ny. főiskolai tanárt 1989. augusztus 30.-án kísértük utolsó útjára. Az írásban szereplő személyek emlékét megőrizzük, az elhunytak – hazai, vagy idegen földben – nyugodjanak békében!

V. A BARÁTI KÖR MÁSFÉL ÉVTIZEDES TÖRTÉNETE

Az I–XIV. Prepa napokról

Nem minden előzmény nélkül alakult meg 1993. november 24-én Egerben a Megyei Művelődési Központ dísztermében (Knézich u. 8.) az Egri Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Köre.

Több Évkönyvben is történik utalás arra, hogy a negyvenes évek elején a tanítóképző intézet Öregdiákjai Szövetségének titkára Szokolovszky Béla intézeti tanár. Az Ő általa készített jelentésből tudjuk, hogy 1939. június 24.-én „egy kis lelkes gárda sokakat gyűjtött össze azok közül, akik ebből az intézetből keltek szárnyra.”¹ Ez volt az a nap, mikor megalakult a Képzőben „**Öregdiákjaink Szövetsége**”. 1940-ben 304 tagja volt már a szövetségnek. Június 23-án tartották az első ünnepi ülést, melyre „sokan” elmentek. Ott volt az a tarnaleleszi Inczédi Antal kántortanító is, aki Gárdonyi Gézával együtt szerzett Egerben kántortanító oklevelet. Feladatának azt tartotta, hogy évente találkozóra hívja össze azokat, akik itt végeztek, továbbá, hogy anyagilag támogassa a képző szegény sorsú növendékeit, valamint a falvak tehetséges gyerekeit. 1940. november 27-én a Belügyminiszter jóváhagyta a szövetség Alapszabályzatát. Az 1942. évben megrendezett 50 éves találkozóra hárman, a negyven évesekére négyen jöttek el. Nem lehet tudni ezért, vagy Szokolovszky tanár más egyéb elfoglaltsága miatt, de 1943 tanév végén lemondott ezen megbízatásáról. Helyére Nyiznyánszky Béla gyakorló iskolai tanítót választották meg titkárnak. E kis történeti visszapillantás után érthető, hogy Pelyhe Flórián, mért tette szóvá 1993-ban, hogy nem megalakul a Prepák egyesülete, hanem újjáalakul.

Sokat hezitáltak 1993-ban a Deák Ferenc úti – most már katolikus – általános iskolában, a Szent József Kollégiumban és lakásukon beszélgető, az egyesület létesítését kezdeményező öreg prepák. Kérdés volt, **önálló egyesület** alakítsanak-e, vagy próbáljanak az 1988. október 1-jén Dr. Kerekes Lajos (volt ciszterci diák, a megyei bíróság ny. elnöke) által Egri Öregdiákok Baráti Társasága néven működő szervezetben dolgozni.²

¹ Tanítóképző Intézet és Líceum Évkönyve (az intézet alapításának 113. évében) 69. o.

² Az alapszabály 4.1. pontja szerint kérhetik a Társaságba való felvételüket valamelyik volt egri felsőfokú tanintézetében – Hittudományi Főiskola, Jogakadémia és Tanárképző Főiskola – és középiskolában – Ciszterci gimnázium, Dobó reál, illetve reál-gimnázium, Tanítóképzőintézet,

Utólag azonban megállapíthatjuk, hogy a Társaság működése nem elégítette ki az alapító atyáink igényét, mivel – bár még 1996-ban is jegyezte Kovács Sándor barátunk azt a pályázati felhívást, amit az egri középiskolai tanulók részére írt ki a Szövetség a honfoglalás és államalapítás 1100. évf. tiszteletére – végül is az önálló, csak a Képzőben (Érseki, Állami és Gárdonyiban) végzetek részére alakult meg Baráti Kör.³ Döntésük bölcs és helyes volt, mert bár a tanítóképzés középfokú iskolában folyt, mégis bizonyos specialitások, – pl. a képzőben végzeteket a pedagógus pályán eltöltött 50, 60, 65 és 70. év után 1993 évi LXXX. tv. 100.§ 4. bek. értelmében megilleti az arany, gyémánt, vas és rubin diploma – indokolják az önálló szerveződést.

Bóta László, Kovács Sándor és Uracs István 1940-ben végzetek, valamint Szabó Endre ny. gyakorló iskolai igazgató vállalták – mint szervező bizottság – 1993. október 3-i – általuk alakuló közgyűlésnek mondott – 59 fős tanácskozás szervezését. Mivel azonban Alapszabályt írásban nem küldték ki és azt aláírásukkal nem hitelesítették a résztvevők, a Megyei Bíróság megtagadta az egyesület bejegyzését. Ezért november 24-én ismételten összegyűltek „alapító atyáink”, s most már minden törvényes feltételnek megfelelően jártak el. A Heves megyei Hírlap november 25. számának 3. oldalán többek között így ír a megtartott alakuló ülésről: „Olykor a meghatottság vett erőt egyikükön-másikukon, de ezeket a kicsurranó könnyeket senki sem szégyellte.”

A Heves megyei bíróság december 14-ei kelt határozatával 875 sz. alatt vette nyilvántartásba az „**Egri Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Köre**”-t. Székhelyül Eger Deák Ferenc u. 45. sz. alatti Ált. Iskolát nevezte meg.

Az alapítók 66%-a negyvenes években végezte a képzőt, ezen belül a háborús években – 1938-tól 1944-ig – végzetek aránya 41%. Az alapítók 6%-a egri, illetve közel 60%-uk Heves megyében él. A Budapesten lakók aránya mindössze 8%.

Végül is az Egri Tanítóképzős Öregdiákok Baráti Köre meg (újja) alakításának pontos ideje 1993. november 24-e.

Felső kereskedelmi iskola, Gárdonyi Gimnázium, Közgazdasági szakközépiskola, Gép és Műszeripari Szakközépiskola és Kereskedelmi szakközépiskola – végzett „öreg diákok”.

³ A nyertes diákok részére pénzjutalmat – 5–10 ezer Ft – adtak át 1996. október 17-én a Művelődési Központ díszteremében.

Alapítók: ⁴

Szabó András (1940) Miskolc	Hortobágyi Ernő (1935) Eger *
Szalontai Lajos (1940) Miskolc *	Újlaki Dezső (1947) Eger
Kurucz András (1940) Edelény	(1949) Eger Dobó tér 3.
Vincze Zoltán (1948) Eger *	Bak László (1946) Eger
Bóta László (1940) Eger *	Kelemen Gyula (1944) Eger
Klamarik Lajos (1940) Recsk	Tarnóczi József (1943) Gyöngyösház
Tórh László (1932) Eger *	Sütő János (1943) Hatvan
Szabó Endre (1938) Eger *	Dr. Tátray Ferenc (1930) Budapest
Berényi István (1938) Dunaújváros	Pelyhe Flórián (1947) Budapest
Németh András (1937) Eger, Felnémet *	Gáspár László (1934) Eger *
Gerényi Ferenc (1949) Nyíregyháza	Musinszki Pál (1948) Eger
Uracs István (1940) Eger *	Balogh László (1949) Eger
Ózdi Béla (1931) Szeged	Ferencz János (1947) Eger
Császi Csaba (1954) Hajdúszoboszló	Dobó László (1951) Eger
Szabó József (1938) Szuha	Devánszki Antal (1942) Budapest
Csirmaz Árpád (1949) Eger	Németh Benedek (1954) Mezőszemere
Lapsánszki Sándor (1949) Leányfalu	Molnár Ferenc (1943) Gyöngyös
Faludi Ferenc (1940) Tarnaszentmária	Forgács Ernő (1942) Eger
Pataki József (1954) Eger	Dr. Gál István (1947) Eger
Berki Mihály (1949) Salgótarján	Kelemen Jenő (1954) Eger *
Tóth Ferenc (1940) Miskolc	Fűrjes Ferenc (1937) Eger *
Béres Vince (1949) Eger	Suba István (1949) Budapest
Szabó Lajos (1942) Eger *	Vona László (1945) Kisújszállás
Tórh Balázs (1942) Salgótarján	Szabó Tivadar (1943) Heves
Erdősi Ferenc (1935) Ózd	Rott Imre (1943) Gyöngyössolymos
Nagy Dezső (1935) Eger *	Szabó Árpád (1943) Budapest
Dr. Dobos József (1949) Eger *	Fodor Pál (1943) Budapest
Kondás Barna Budapest	Bán Tibor (1940) Budapest
Hidvégi Lajos Budapest *	Kovács Sándor (1940) Eger *
	Dobó Zoltán (1944) Eger. *

Alapszabály szerint az egyesület célja a tanítóképzős szellemi hagyományok – a keresztény erkölcs, értékrend – ápolása, fejlesztése.

⁴ A táblázat a 93-as alapító atyák nevét tartalmazza. Fogadjuk el alapító atyának: Ligetvári József, Nagy Imre, Légrádi Gyula, Gerzovich József, Kugler Béla, Szabó János és Göcző Gézané öreg prepákat is, bár Ők a november 24-ei törvényes alakuló ülésen nem voltak jelen. A *-gal jelölt személyek az előbb felsoroltakkal együtt 1993. október 3-i összejövetelen is ott voltak.

E helyen nem részletezem ennek elérését felsoroló módszereket, eszközöket és formákat. Az Alapszabály teljes szövege megtalálható a Baráti Kör irattárában.⁵

Az Alapszabályt kétszer módosította a Közgyűlés, mint legfelső döntésre jogosult fórum. 2001-ben a Választmány – mint a Közgyűlést helyettesítő szerv – feladatát és hatáskörét tartotta szükségesnek részletesen szabályozni. Ennek megválasztott elnöke dr. Göcző Gézáné élve a kapott feladat és hatáskörrel, aktív tevékenységbe kezdett.

Tapasztalva az elnökség, hogy az öregedés következményeként az egyesületi tagság drasztikusan fogyatkozik, 2005-ben újabb alapszabály módosításra szánta el magát. Nemcsak a tanítóképzőkben –érseki, állami, ped. gimnázium stb. – hanem az egri tanárképző főiskolán végzetek részére is lehetővé tette az egyesületbe való belépést. Ez utóbbi várákozás azért nem teljesült, mivel a Tanárképző Főiskolán – hozzánk hasonló szándékkal – megalakult a „Lyceum Baráti Kör”, melynek elnöke Dr. Koncsos Ferenc a főiskola főtitkára.

Jelentős erőfeszítést jelentett alapítóink és későbbi vezetőink számára is a legszükségesebb **anyagi eszközök**, mindenekelőtt a pénz, biztosítása. 1993. december 2-án a Lakitelki Alapítvány Kuratóriuma által közzétett pályázati felhívásnak – azon való részvételüknek – köszönhetően 15 ezer Ft-ot kaptunk. Mélyen „zsebükbe nyúltak” a jobb anyagi körülmények között élő öreg diákok is. 1993. november 27-én 3750 Ft-ot adtak össze, hogy bélyeget tudjon venni az elnökség. Az október 5-i összejöveten pedig 1450 Ft-ot gyűjtöttek össze a gépelési és stencilezési feladatok elvégezhetősége érdekében. Húsz–harminc személyről tudunk 1993–94-ben, akik 1000–2000 Ft-ot – 240 Ft volt az évi tagdíj – fizettek, hogy működőképes legyen a szervezetünk.

A megyei és városi önkormányzatok anyagi segítségéről is tudunk, de lényeges körülmény, hogy a Megyei Művelődési Központ, igazgatója Sebestyén János – fizetség nélkül – helyet adott a különböző rendezvények megtartásához. 1994-ben Jakab István megyei önk. elnöke 10 ezer, 98-ban pedig 25 ezer, 95-ben Eger megyei jogú város önkormányzata 30 ezer, 96-ban 20 ezer, 97-ben 30 ezer, 98-ban 25 ezer Ft-tal támogatták egyesületünket. 2001-ben az IBUSZ Rt. egri irodája 15 ezer, az OTP megyei igazgatósága 30 ezer forinttal támogatta Körünket. 2001. szeptemberben az OM. Közoktatási és Kisebbségi kapcsolatok Főosztálya

⁵ Idézet az Alapszabályból: „A Baráti Kör célja: 1. A tanítóképzős szellemi hagyományok – a keresztény erkölcs, keresztény értékrend – ápolása, fejlesztése, különös tekintettel a haza, a nép iránti szeretetre, a hivatástudat növelésére, az egymás iránti megbecsülésre, a közjóért való munkálkodásra, a műveltségi színvonal növelésére. 2. Az egri érseki és jogutód állami tanítóképző hírnevének növelése, múltjának kutatása. 3. A tanítóképzőt végzetek összefogása. 4. Jelentősebb közéleti, közművelődési, pedagógiai, művészeti, tudományos stb. eredményeket felmutatók felkutatása, munkásságuk ismertetése, annak közkinccsé tétele. 5. Évenként legalább egy alkalommal ünnepi megemlékezés megtartása. 6. A tanítóképzőt végzett hősi halottak nyilvántartása, emléküik méltó megőrzése.”

„a közoktatásban érdekelt szakmai szervezetek” közé sorolta és nyilvántartásba vette Baráti Körünket. Ennek köszönhetően 100 ezer forint támogatást kaptunk 2001-ben.

Baráti Körünk 1993-ban megválasztott első tisztségviselői:

Elnök Szabó Endre ny. gyakorlóiskolai igazgató⁶

Alelnök: Erdősi Ferenc

Titkár: Kovács Sándor

Gazdasági vezető Kelemen Jenő

Ellenőrző Bizottsága tagjai: Nagy Dezső, Bak László és Kugler Béla.

Választmányi tagok: Tóth László, Gáspár László, Németh András, Szabó Endre, Bóta László, Gerzovich József, Kugler Béla, Bak László, Vincze Zoltán, Dr. Dobos József és Pataki József.

Már az első választott tisztségviselők – az alapszabály értelmében – meghatározták azokat az állandóan jelentkező, s elvégzendő feladatokat, mely a folyamatos egyesületi működést garantálta. Ezt a gyakorlatot követték a később megválasztott vezetők is.

– Évente **ünnepélyes közgyűlést** szerveztek, melynek fővénkötségét 1999-ben Sós Tamás a Heves megyei Önkormányzat elnöke és Palcsóné Dr. Zám Éva vállalta, 2001-től 2007-ig Dr. Hauser Zoltán rektor. Itt kerültek átadásra az arra igényjogosultaknak az arany, gyémánt, vas és rubin diplomák. 2002-től mindig Hauser rektor úr tisztelte meg ezzel az összegyűlt öreg prepákat. Három esetben a Főiskola akkori főigazgatója Palcsóné Dr. Zám Éva, máskor a Főiskola más vezetői nyújtották át a diplomákat. 1993 és 1994-ben nem adtak át diplomát. A diplomák megszerzéséhez a Baráti Kör hathatós támogatást nyújtott, mondhatni eljárta a tagok helyett.

Ezek az ünnepélyes napokon megkoszorúzták az első és második világháború volt tanítóképzős diákjai hősi halottainak, Gárdonyi Gézának és Dr. Somos Lajos emléktábláit.⁷

⁶ Szabó Endre elnökké választásának évében 1994. szeptember 6-án váratlanul elhunyt. Temetése szeptember 14-én az egri Hatvani temetőben volt. Az elnökség október 4-ei ülésén úgy határozott, hogy az elnöki teendők ideiglenes ellátásával Uracs Istvánt, az alelnöki posztról lemondott Erdősi Ferenc helyére pedig Dr. Gál Istvánt kéri fel. Megjegyzem, hogy a kezdeti lépések apró tévedésének tudható be, hogy a Választmányba két olyan személyt is – Bak László és Szabó Endre – beválasztottak, akik tisztségüknel fogva erre összeférhetetlenek voltak.

⁷ „Az egri Érseki RK. Tanítóképzőintézet II. világháborús áldozatai. Ágoston József, Banoss László, Baranyi Endre, Békefi Miklós, Bitter Dezső, Blaskó Sándor, Brada László, Csank Gyula, Doros István, Drevenka István, Erdélyi János, Ferencz István, Garamvölgyi János, Gulyás József, Gyökér Gyula, Hadobás György, Hegedűs József, Hisztai László, Homolka Gyula, Horváth Papp Imre, Igánác István, Kerekes László, Kiss László, Kleeberg Lóránt, Kovács László, Komlósy Gyula, Kretz József, Lading István, Losonczy Béla, Madurka Ferenc, Merényi Hugó, Miczki József, Molnár Antal, Nagy Zoltán, Nényei Imre, Oláh Gyula, Orosz János, Őz Mihály, Pál Endre, Péter János, Polya György, Poser János, Simon János, Suba Pál, Szebenyi László,

Az ünnepi közgyűlés előtt –melyet következetesen Prepa napnak neveztek – elhunyt tanáraikért és diáktársaikért mondott szentmisén vettek részt. Az 1., 2., 3., 4., és 5. Prepa napon a Bazilikában, a 6. és 7. előtt a Ciszterciék templomában, a 8., 9., 10., 11., 12., 13. és 14-en a Nagyboldogasszony Plébánia templomban. (Kossuth L. u. 14. Ferencrendiek temploma).

Minden Közgyűlésen beszámolt a Kör elnöke, illetve titkára, gazdasági vezetője az elnökség által eltelt időszakban végzett munkájáról. Az első négy prepa napon az öreg diákok még az ünnepélyes közgyűléseken is elmondták jobbító szándékú véleményüket, javaslatukat.

Ezen összejövetelek ünnepélyessé tételéhez nagyban hozzájárultak azok az önkéntes öreg diákok, akik saját, vagy ismert költők verseit tolmácsolták. A különböző általános iskolák tanulóinak, s tanárainak – egri és vidéki – ének-zene számainak hallgatása gyakran csaltak könnyeket öreg prepák, feleségeik, s gyermekeik szemébe.⁸

– A **hónapok első keddjén** való találkozások lehetőséget adtak arra, hogy – elsősorban az egri és a megye székhelyhez közel lakók – találkozzanak, beszélgessenek, illetve a vezetőség tájékozódjon a tagok véleményéről. Jó alkalmak voltak ezek a napok egyéb programok szervezésére is, mint: kirándulások, Eger város egy-egy intézményének meglátogatása, különböző –a tagokat érdeklő történelmi tárgyú, s más – előadások meghallgatása.⁹

Prepanapokról kis részletezéssel

Első: Az igazán jelentős nagy rendezvénye a Baráti Körnek 1994. június 25-ére szervezett első Prepa Nap. Kiemelkedő eseménye volt e napnak az egri érseki r.k. tanítóképző intézet második világháborús áldozatai –52 hős – emléktáblájának leleplezése. A díszterem bejárat melletti falrészén – Ho Si Minh dombormű helyén – márványtáblán arany betűkkel kivéssett nevek hosszú sora köztük

Szerdahelyi István, Szécsi János, Szilágyi Ignác, Szilvási Béla, Szilvási Dénes, Tari János, Tábori Dezső. Neveteket őrzi a hálás emlékezet! Egri Tanítóképzős Öreg Diákok Baráti Köre 1994.”

⁸ Néhány ilyen programot felsorolunk példaként. I. Az egri Lenkey János, Deák Ferenc u. ált. iskolák, az egri zeneiskola növendékei, Edelenyi Művelődési Központ ének-zenekeze, a Füzesabonyi Tinódi Kórus az Eszterházy Tanárképző Főiskola gyakorló iskolája diákjainak és énekzene tanszék művészeinek, tanárainak előadása. II. Öreg diákok szavaltak: Csorbáné Mlinkó Teréz öreg diák költő (2004-től minden prepa napon), Bán Tibor, Bóta László, Kecskés József és Kiss Papp Ferenc többször felléptek a díszterem pódiumára.

⁹ Teljesség nélkül: I. Kirándulások: Budapestre 1994-ben, Bogácsra és Ópusztaszerre 1996-ban, Aggtelekre és Gödöllőre 98-ban, 97-ben Debrecenbe, 2007-ben Gyöngyösre, 99-ben Szilvásváradra. II. Keddi előadások: Dr. Dolhai Lajos teológiai tanár: A Bizánci és Római egyházak jelenlegi kapcsolata, ill. ennek alakulása, Dr. Nagy József f. tanár az 1948–49-es szabadságharc Heves megyei vonatkozásai, Agyagási Dezső tanácsnok, zenetanár a barokk zenéről, Dr. Kelemen Ferenc a magyar alkotmány fejlődéséről, Pataki József a tűzzománc művészet történetét ismertette 2000. január 4-én

Bitter Dezső ének-zene tanár nevét olvasták a meghatott résztvevők. Erdős Ferenc a Kör elnökhelyettese mondott beszédet.¹⁰ Dr. Valuch István kanonok, plébános pedig megszentelte az emléktáblát. „Mártírok ők, egy felbolydult világnak / Oktalan célú áldozatai. / Áldozatok, kiket a halálba / Elfajzott eszme hajszoltatta ki.” mondta nagy átéléssel Bóta László öreg diák Emlékezünk c. saját versében.

Osztálytalálkozót szerveztek a 40-ben végzetek is ezen a napon. (Bán Tibor, Kovács S., Uracs osztály)

A vezetőség döntése értelmében 1995-től az eddigi 240 Ft helyett 360 Ft lett az éves tagdíj.

Második: 1995. június 24-én tartott második Prepa napon – ahol az egyesület 174 tagjából 169 vett részt – dr. Molnár József ny. f. tanár emlékezett az első magyar nyelvű tanítóképzőre. Hét ötven évvel ezelőtt végzett öreg diák – Cserháti József, Berkó Árpád, Gulyás János, Juhász Oszkár, Horváth Lajos, Tamási Endre és Vona László – vette át Palcsóné Zám Évától –a Főiskola főigazgatójától – arany diplomáját.

Pelyhe Flórián a Heves megyei és Egervidéki Jótékony Nőegyletre és az általuk létrehozott és fenntartott Árvaházra (Széchenyi u. 27.), mint intézményre hívta fel a közgyűlés figyelmét. Elmondta, hogy az ő idejében 52 középiskolás diák, köztük több képzős, talált itt otthonra. Javasolta, tegyék kutatás tárgyává az intézmény történetét, mivel olyan kultúrtörténeti tényről van szó, melyet át kell menteni, közkinccsé kell tenni a ma embere számára.¹¹

Megválasztotta a Közgyűlés az elhunyt Szabó Endre helyére Uracs Istvánt elnöknek, Dr. Gál Istvánt pedig alelnöknek. Néma felállással emlékeztek az öreg diákok egyesületük megalakításától elhunyt barátaikra. (Szabó Endre – Eger, Bölkény László Eger, Gerzovich József Eger, Várfi József Eger, Kurucz János Maglócs, Tóth Gyula Nádujfalu, Puy István Gyula.)

Az 1940-ben végzetek e napon tartották 55 éves találkozójukat.

Harmadik: 1996. június 29.-én Dr. Somos Lajos (1904–1988) az egri érseki és állami tanítóképző intézet igazgatójára emlékezett a harmadik prepa napon Kékesdi Gyula. Kapott meghívót erre az alkalomra Budapest Sashegy úton lakó

¹⁰ Erdősi Ferenc 1994. május 4-én kelt leveléből: „Erdősi Ferenc vagyok, most már ny. iskolaigazgató. Borsodnádásd-lemezgyártelepen voltam tanár, kántortanító, technikumi igazgató, később Ózdon a Béketelepen az általános iskola és a ruhaipari szakközépiskola igazgatója.”

¹¹ A Baráti Kör elnöke és titkára 1996. január 8-án kelt levélben kereste meg a Főiskola főigazgató asszonyát és Dr. Ringelhann György polgármestert. Főigazgató asszonytól azt kérték, hogy ösztönözzék a főiskolai hallgatókat a Nőegylet történelmi érdemei feltárására. A Polgármesternek – Széchenyi u. 27. sz. alatti épület homlokzatára – emléktábla elhelyezésére tettek javaslatot. Egyébként Pelyhe Flóriánon kívül, aki 1948-ban végzett a képzőben. Az Árvaház lakói voltak még pl. Kivés József, Kun István, Gasparovits Tibor, Wágner Sándor képzősök és Ignác Lajos, aki a cisztereknél érettségizett 1947-ben.

Dr. Bakonyi Ferenc és Szeged Szentgyörgyi Albert úton lakó Dr. Zentay Károly is. Bakonyi Ferenc már nem élt, Zentay pedig e kötetben közzétett levelét küldte maga helyett.

13 gyémánt és arany diplomákat adott át Palcsóné Dr. Zám Éva főigazgató. Eged János gyémánt diplomás mondott köszönetet.

1996. március 6-án kelt névsor 13 még élő, gyémánt diplomára jogosult, 1936-ban tanító oklevelet szerzett barátunkat sorol fel, ezek: Barczy József, Barczy Miklós, Csiszár Béla, Drégelyi Béla, Eged János, Havasi Károly, Kun István, K. Tóth János, Ligetvári József, Molnár Pál, Seress Gyula, Winkler Pál és Hegyi János. Az első négy személy betegségére hivatkozva lakására kérte elvinni az oklevelet.

Az arany diplomásokról nem rendelkezünk névsorral.

A díszteremben tartott ünnepség után Kovács Sándor a Kör titkára nyitotta meg a Líceum VI. emeletén (torony) kialakított „Dr. Somos Lajos Líceum Pedagógiai Múzeum”-ot. Beszédében méltatta a névadó vezetői, a hivatásra való nevelésben betöltött tanári tevékenységét, ember és jellemformáló munkásságát. A múzeumi anyag összegyűjtésében, felkutatásában jelentős munkát végzett Dobó Zoltán barátunk, aki január 15.-én az Érseki Gyűjteményi központnak átadta a tagoktól összegyűjtött prepa relikviákat. Többek között 15 db. Évkönyvet, 10 tabló fotóját, Bitter Dezső arcképét.

11 órakor tudományos emlékülésen vettek részt a prepa nap és az Eszterházy Főiskola oktatói. Felavatták Dr. Csizmadia Andor jogtörténész, Dr. Hahn István ókortörténész és Dr. Szőkefalvi Nagy Zoltán emléktábláit, akik egykor a Líceumban működő iskolákban – jogi Akadémia – voltak vezető tanárok.

1996 december 3.-án a Kör elnöksége gazdasági vezető posztjáról lemondott Kelemen Jenő helyére ideiglenesen Bak Lászlót bízta meg a gazdasági ügyek intézésével. Kegyelettel emlékeztek ez évben elhunyt Csengő Győző, Dudás Ferenc, Kívés József, Román Aladár, Szabó István, Hajnal Gábor, Dr. Jassó Andor és Németh András barátokra.

Negyedik: 1997. június 28-án 158 öreg diák jött el a negyedik Prepa napra. Az elnökség 270 meghívót küldött szét. Az arany okleveleket az 1947-ben végzeteknek Palcsóné főigazgató helyett helyettese adta át. Bodnár Gyula mondott köszönetet. Kormos Antal megemlékezett a Szovjetunióban munkatáborba elhurcolt Bitter Dezsőről, az egri érseki képző ének-zene tanáráról.

A díszteremben tartott ünnepség után a megyei Rendőrkapitányság épületén elhelyezett a Szovjetunióban munkatáborba elhurcoltak emléktáblájánál Bóta László erre az alkalomra írt – Emlékezünk c. – versét szavalta el. Idézünk a versből: „Esztelen gyűlölet hurcolta el innen./ Nem volt neki a bűne semmi más: / Tanított minket elhivatással / Szeretni Istent, s szolgálni a hazát! / másutt: „Bitter tanár úr! Feléd száll ma lelkünk. / Idegen föld mélyén pihenj csendesen./ Álmodd, hogy újra itt vagy miközöttünk. / Hiszen mi soha nem felejtünk el! /

Soltész József pedig Bitter Dezső tanárról és két tanítóképző intézeti diákról írt megemlékező írását olvasta fel. (A megemlékező írást e kötet is tartalmazza.) Az ünnepi megemlékezés az emléktábla megkoszorúzásával ért véget.

Ötödik: 1998. június 27-én gyűltünk össze az ötödik Prepa-napi ünnepségre. A szokásos koszorúzáson túl a 10 órakor kezdődő szentmise előtt Pyrker László síremlékére – a Főszékesegyház altemplomában – Tóth László helyezett koszorút az ünnepségre összegyűlt öreg diákok társaságában.

Dr. Seregély István egri érsek a Díszteremben tartott ünnepélyen emlékezett meg a magyar nyelvű tanítóképzést megindító Főpásztorra.

Az 1828-ban alapított – 170 éve – első magyar nyelvű tanítóképző jelentőségének, történetének főbb állomásai címmel tartott előadást Kovács Sándor a Kör titkára. Három öreg diák beszélt még az egri tanítóképzés jelentőségéről: Vásárhelyi József ny. igazgató-tanító, Serédi István a mónosbéli ált. isk. ny. igazgató-tanítója, aki 1928-ban végzett és résztvevője volt az intézet Centenárium ünnepségének¹² és Bodnár Gyula 1947-ben végzett öregdiák.

A vas, gyémánt és arany diplomákat Palcsóné dr. Zám Éva adta át. A kitüntetettek nevében köszönetet mondott: Pálffy Gaál Emil gyémánt és Pelyhe Flórián arany diplomás öregdiák.

Vas diplomát kapott 1933-ban végzett Tóth László és Alaxai Béla, gyémántot: Antók Imre, Baglyas Endre, Berényi István, Bögös Mihály, Pálffy Gaál Emil, Herbacsek László, Okos László, Pongrácz Károly, Rózsa András, Szabó József, Sztrapkovicz Pál, Hamvas Endre és Pataki László.

Az 1948-ban végzettek közül 31 fő volt még jogosult (élő) aranydiplomára: Antal Ferenc, Berendt József, Bódi Imre, Bógyi Kálmán, Bratinka József, Csabai Ernő, Dr. Fodor Dezső, Fejérvári Sándor, Géczi Imre Geskó Sándor, Kopecz Gyula, Kovácsik Antal, Kővári – magyarosítás előtt Kovalcsik – Dezső, Kimecz János, Leukó József, Musinszki Pál, Misz István, Pazsitka László, Pelle Gyula, Pelyhe Flórián, Petényi László, Rada János, Révay György, Sasvári József, Siller István, Soltész Nagy Gyula (Kanadában él), Szabó Gyula, Szabó János, Szabó Sándor, Tusay Dénes, Vincze Zoltán. Nem állítható határozottan, hogy mindenki ezen a napon átvette a diplomát.

¹² A Felső-Eőri Pyrker J. László egri patriarcha-érsek által Egerben 1828-ban alapított első magyar nyelvű, rendszeres tanítóképző-intézet 1928. évi június 26., 27. és 28-án ünnepelte meg Centenáriumát. 26-án este az 1928-ban végzettek ballagását tartották meg a Lyceum, Káptalan utca, Vár, Kálvária, Gárdonyi sírja, Dobó utca, Dobó szobor, Széchenyi u és Lyceum útvonalon. 27-én és 28-án este a ciszterciek gimnáziumának tornatermében Pyrker c. ifjúsági 4 felvonásos színjátékot tekintették meg az arra meghívottak, illetve jegyet váltók. (Egy jegy ára 1,50 P. volt) 28-án 9 órakor szent mise Te Deum és jubileumi zászló megszentelése. Fél tizenegykor jubileumi emléktáblát lepleztek le a Lyceumban. (Nem tudom, látható-e még?) Ünnepi beszédet Csánády László dr. igazgató mondott.

Az ünnepi közgyűlés után Pataky József festőművész-tanár öregdiák tűzzománc kiállítását Bóta László ny. rajzszakfelügyelő nyitotta meg.¹³

Az 1940-ben végzetek részére Bóta László, Kovács Sándor és Uracs István osztálytalálkozót szervezett.

Hatodik: 1999. június 26-án, 160 fő részvételével tartott hatodik Prepanapon a Kör elnöke megemlékezett az állami tanítóképző működéséről. Palcsóné arany és gyémánt diplomákat adott át. A kitüntetettek nevében Kormos Antal gyémánt és Dr. Kohajda József arany diplomás mondott köszönetet.

Gyémánt diplomások: Bauer Mihály, Farkas László, Gallai István, Gál Sándor, Jobbágy Béla, Kondás Barna, Kormos Antal, László Ferenc, Lelkes Róbert, Persányi István, Pócs Sándor, Prókai Gyula és Dr. Tátray Ferenc. Lehet, hogy a jogosultak közül nem mindenki kapta meg, illetve vette át, de a felsoroltak jogosultsága nem vitás.

Arany diplomára az 1949-ben ötven végzett közül még 25 fő élte meg a jogosultságot biztosító évet. A huszonöt elhunyra emlékezve 25 szál gyertya égett a zeneterem tanári asztalán, ahol 50. évi találkozásukat tartották meg Almási Béla, majd Kovács Vendel egykori osztálya.

Október 5-én a kibővített elnökségi ülésen úgy döntött a vezetőség, hogy január 1-jétől 400 Ft az éves tagdíj. Taglétszám: 160 fő.

Hetedik: 2000. február 1-jén tartott kibővített elnökségi ülésen Uracs István és Kovács Sándor elhalálózása miatt Pataki József kapott felkérést megbízott elnöki feladatok ellátására, Dr. Göcző Gézáné pedig vezetőségi tagságra kérte fel az elnökség.

Június 17-ei ünnepélyes közgyűlésen – jelen volt 55 fő – gyémánt és vas diplomát adott át Palcsóné dr. Zám Éva főigazgató. A kitüntetettek nevében Szabó András öregdiák mondott köszönetet.

Ezután új vezetőséget választott a Baráti Kör: elnöke Dr. Dobos József, alelnökök: Kormos Istvánné és Sütő János, titkár Dr. Kohajda József és gazdasági felelős Bak László lettek. Mivel megszűnt az 1993-ban megválasztott választmányi tagok mandátuma, új testületet választott a közgyűlés. Elnöke Dr. Göcző Gézáné (szül: Bakos Irén) lett. Az ellenőrző bizottság elnöke Vincze Zoltán.¹⁴

¹³ László Ferenc 1995 január 12.-én – Kovács Sándor titkárának – írt levelében megemlékszik azokról a kollégáiról, egykori prepákról, akik – bár nem élnek – méltók lehetnek volna arra, hogy alkotásaikat lássuk Pataki József által szervezett kiállításon. Ezek: Homonnai István, Lelkes Róbert, Stumpf Ferenc.

¹⁴ Választmány tagjai: Göcző Gézáné elnök, Bán László, Szabó András és Kelemen Ferenc a Bp.-iek, Szalontai Lajos, Szabó András, Dr. Firtkó János a miskolciaiak, Hanus István, Pipis József az egriek, Berki Mihály, Ferencz Imre a Nógrád megyeiek, Vona László a Szolnok megyeiek és Bodrogi Imre a gyöngyösiek érdekének képviselőjére megválasztott prepák. Az ellenőrző bizottság tagjai: Vincze Zoltán elnök, Engel Tibor és Vályi János.

Néma felállással emlékeztek a Kör tagjai az elhunyt Uracs István elnökre, Kovács János titkára és Dr. Fodor Dezső egyesületi tagra. Decemberben 115 tagja volt egyesületünknek.

Nyolcadik: 2001. június 30-án rendezett ünnepi közgyűlésen 50 öreg diák vett részt. Eljött Dojcsák Győző Amerikában élő prepa barátunk is. Ebből az alkalomból arany és gyémánt diplomákat vehettek át az egykori képzősök, melyet Dr. Kaló Ferenc főigazgató-helyettes adott át. Arany diplomát vehetett át: Csuhaj István ny. ózdi tanító és tizenhárman kaptak gyémánt diplomát. Név szerint Bodrogi Imre gyémánt diplomást tudom megemlíteni, illetve, aki megköszönte Kis Pap Vilmost.

Az ünnepség után –szerény ebéd elfogyasztása közben – baráti beszélgetésre került sor a főiskola V. sz. előadó termében. 108 tagja van a Körnek.

Kilencedik: 2002. június 29-ei ünnepi közgyűlésen. Kossuth Lajos születésének 200. évfordulójáról emlékezett meg Kis Pap Vilmos öregdiák. Dr. Hauser Zoltán rektor arany és gyémánt diplomákat adott át. Kőhegyi Lászlóné öreg diák mondott köszönetet a kitüntetettek nevében. A Kör vezetői úgy határoztak, hogy 2003-tól 600 Ft az éves egyesületi tagdíj.

Tizedik: 2003. május 17-én tartott tizedik prepa napon dokumentumműsört készített az egri Prepákról Antall István egri születésű – szülei pedagógusok voltak és Egerben tanítottak – a Magyar Kossuth adó szerkesztő riportere.

Dr. Dobos József – a Kör elnöke – emlékezett meg az 1828-ban alapított – 175 éve – első katolikus magyar nyelvű tanítóképző jelentőségéről, történetének főbb állomásairól. Hauser Zoltán rektor pedig gyémánt diplomákat adott át. A kitüntetettek nevében Fodor Pál mondott rövid köszönetet.

Fekete József, Fodor Pál, Dr. Gecse István, Dr. Kovács Sándor, Molnár Ferenc, Radics Aladár, Sütő János, Szabó Alfréd, Szabó Tivadar és Roth Imre voltak jogosultak gyémánt diplomára 2003-ban. E tárgyban Dr. Kohajda titkár levele 2003. április 9-én kelt, melyet a Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar főigazgatójához küldött. Más forrás nem lévén birtokomban, feltételezhető, hogy valamennyien átvették a diplomát.

Az év említésre méltó eseménye még, hogy Pipis József a Gárdonyi Képzőben érettségizettek 50 éves találkozóját 2003. május 31-re szervezte meg.

Tizenegyedik: 2004. május 22-én gyűltünk össze, hogy emlékezzünk Dr. Somos Lajosra, aki 1948-ig volt az egri érseki tanító képző mindenki által tisztelt igazgatója. A Kör elnöke mondott beszédet. Dr. Nagy Andor PhD. Főiskolai magántanár „Dr. Somos Lajos idén lenne 100 éves” címmel publikált írása jelent meg a Heves Megyei Hírlapban.

Dr. Hauser Zoltán rektor arany – Fecz Sándor, Szabó Sándor, Pál Istvánné szül:Kovács Klára részére – gyémánt okleveleket – Dobó Zoltán, Kelemen Gyula, Kugler Béla, Nagy Sándor, Prokai Gábor, Tóth Béla és Tóth István részére – végül a 65 évvel ezelőtt végzetek közül vasdiplomát adott át Kormos Antal, László Ferenc, Lelkes Róbert, Persányi István, Szabó József és Dr. Tártay Ferenc öreg prepák részére. A megtisztelttek nevében Dobó Zoltán és Dr. Tártay Ferenc mondott köszönetet az elismerésért. László Ferenc karácsondi ny. tanár pedig saját tervezésű emléklappal ajándékozta meg a főiskola rektorát.

Tizenkettedik: Mivel a kétezerben megválasztott vezetőség mandátuma lejárt 2005. szeptember 6-án (nyilvántartott tagok száma 69 fő) 32 egyesületi tag részvételével vezetőség választó közgyűlést tartott a Baráti Kör. A választást megelőzően azonban – mint fent írtuk – módosították az Alapszabályzatukat. A Kör neve ezután „Egri Tanító és Tanárképzős Diákok Baráti Köre”, ami azt jelenti, hogy ezek után kérhetik felvételüket az egyesületbe főiskolát végzett egri öreg diákok is.

Egyhangú szavazással megválasztotta a Kör elnökének korábbi régi elnökét Dr. Dobos Józsefet, elnökhelyettesnek Kormos Istvánnét szül: Nosza Margit, titkárnak Dr. Szalmási Lajosné szül: Dobos Katalin, gazdasági vezetőnek Kósa Pétert. Ellenőrző bizottság tagjai Csorba Miklós, Hanus László és Pataki József lettek.

Tizenkettedik Tanítóképzős (prepa napi) ünnepség 2005. május 21-én volt megtartva. A Kör elnöke a második világháború öregdiák hőseiről, mártírjairól emlékezett meg. Az emlékezés aktualitását adta, hogy hatvan évvel ezelőtt ért véget a második világháború.

Vas, gyémánt és arany diplomákat Hauser rektor adta át. Vas diplomát kapott: Bán Tibor, Kovács János és Kurucz András. Gyémántot vett át: Gulyás János és Vona László

Arany diplomát kaptak 2005-ben (30 fő, a Gárdonyiban végeztek): Géczi Tiborné Birincsik Erzsébet, Varga Györgyné Bíró Sarolta, Szabó Lászlóné Kis Erzsébet, Utassy Jánosné Ködmön Margit, Végh Lajosné Molnár Piroska, Musinszki Pálné Nagy Gizella, Kormos Istvánné Nosza Margit, Papp Irén, Győrffy Barnabásné Sós Gabriella, Hordós Tiborné Szabó Piroska, Kurcz Józsefné Zólyomi Ilona, Csomós Béláné Zubor Irén, Körtvélyesi Pálné Bobák Mária, Virág Jánosné Szabó Anna, Császi Csaba, Csorba Miklós, Hanus István, Domboróczky Ignác, Kósa Péter, Kovács István, Nemcsik János, Németh Benedek, Pataki József, Sike József, Szabó Vilmos, Urbán Tibor József, Utassy János, Csobáné Mlinkó Terézia, Szökéné Csík M., Zseténé Kohuth Gizella.

Dr. Kohajda József tájékoztatta a Közgyűlést a Baráti Kör múlt évi munkájáról.

A Közgyűlés után „Az egri tanítóképző története 1828–1959”. c. kiadványt – melyet Dr. Dobos József szerkesztett – ajándékként adták át a jelenlévőknek.¹⁵

Tizenhárom: 2006-ban május 20.-án tartotta a Baráti Kör tizenharmadik Tanítóképzős – prepa napi – ünnepségét. Dr. Hauser Zoltán rektor nagy érdeklődést kiváltó „Jelen és jövőkép az Eszterházy Károly Főiskolán” c. előadását hallgatta meg a Közgyűlés.

A 65 évvel ezelőtt végzett Nagy József, Lászlófi Gyula és Ludányi Zoltán vasediplomát, a tanítói munkáját 60 évvel ezelőtt kezdő Ferencz János László, Dr. Firtkó János, Hídvégi Lajos, Juhász András, Kameniczki István és Tátrai József pedig gyémánt oklevelet vehettek át.

Az alma máteről ötven éve búcsút vett diákok közül negyvenöten kaptak aranydiplomát. A Kör elnöke bejelentette, hogy az egri r.k. tanítóképző intézetben 1936-ban végzett Eged János a napokban postán kapta meg a rubin oklevelét¹⁶

2006-ban arany diplomára jogosult (47): Balogh Józsefné Gulyás Piroska, Bencsik Lászlóné Mondok Mária, Bordás Ottóné Kovács Magdolna, Buru Károlyné Rajna Erzsébet, Dr. Czipó Jánosné Kiss Ilona, Cseh Józsefné, Kovács Attiláné szül.Sztanik Katalin, Dudás Jánosné Ruzsinszki Mária, Édes Istvánné Székesi Katalin, Juhász Gyuláné Bagi Rozália, Kelemen Jenő, Koncsos Istvánné Kovács Ilona, Kovács Barnabásné Hossó Malvin, Márton Mihályné Domoszlai Julianna, Dr. Mihalik Lászlóné Suri Anna, Molnár Sándorné Csepregi Margit, Nagy Józsefné Csombor Mária, Nagy József, Nagy Lászlóné Kovács Erzsébet, Nagyfejű József, Pászti Józsefné Urbán Rozália, Póti Károlyné, Leblanc Zoltáné szül: Barabás Edit, Sánta Boldizsárné Redele Erzsébet, Dr. Szalmás Lajosné Dobos Katalin, Tóth Gyuláné Nádor Erzsébet, Tóth Lajosné Czakó Margit, Ujhelyi Tiborné Hegedüs Judit, Urbán Imréné Vass Ida, Vona Jánosné Árvai Julianna, Bortnyák Dezső, Engel Tibor, Filep Jolán (Dr. Pápai Sándorné), Garabás Éva (Nagy Ernőné), Gőz Erzsébet (Homonnai Lászlóné), Imre Géza, Juhász Tibor, Kovács Ilona (Gazdag Béláné), Korom Vellás Imre, Lukács Aranka (Frits Béláné), Molnár Sándor, Németh Margit (Sebők Lászlóné), Ruttkay Judit dr., Sári József, Szabó Erzsébet (Bartók Béláné), Vass Ibolya (Köves Gyuláné).

A pályatársak nevében az arany diplomás Molnár Sándorné mondott köszönetet azért, hogy mai utódaik nem felejtkeztek meg róluk.

¹⁵ „Az egri tanítóképző története 1928–1959” címmel jelent meg Dr. Dobos József szerkesztésében. (A kiadásért felelős az Eszterházy Károly Főiskola rektora. Megjelent: 2005. május.)

¹⁶ Eged János postán kapta meg diplomáját hangzott el, az október 3-ai közgyűlésen már arról értesültünk, hogy személyesen vitték ki Kálba. Eged János életútjáról írt újságcikkből – szerző Szilvási István – tisztázódik, hogy postán küldték ki számára a rubin diplomát.

2006. október 3-án tartott közgyűlésen a vezetőség és ellenőrző bizottság beszámolt munkájáról. A felvett jkv. szerint Eged Jánosnak személyesen vitték ki a rubin oklevelet.

A Heves Megyei Hírlapban rövid cikk ad tájékoztatást a Prepák 2008. évre tervezett jubileumi ünnepeiről.¹⁷

Tizennegyedik: 2007. május 19-én tartott tizennegyedik Prepa napon Hauser Zoltán adta át a diplomákat.

Vas diplomát vettek át: Devánszki Antal, Kovács Péter és Szabó Lajos. Gyémánt oklevélre jogosultak (1947-ben szereztek oklevelet): Bodnár István, Dr. Gál István, Dr. Nagy István Zoltán, Verrasztó János, Bodnár Gyula, Lövey János.

Harminc öreg diák vett át arany oklevelet, akik a Gárdonyiban 1957-ben végeztek: Volt egykori 4 a osztály: Bóta Sándor, Fodor Barnabásné, Héja Sándorné, Horváth Károly, Lenkei Gyula, Magda Tiborné, Murcsányi László, Nagy Tiborné, Nagy Veronika (Tóth Zsigmondné), Takács Béláné, Várvölgyi Józsefné. 4 b. osztály: Antal Lászlóné szül. Nagy Margit, Belkó Andrásné szül. Király Margit, Czakó Lászlóné Kerekes Anna, Ferencz Lászlóné Tuza Julianna, Fodor Lajosné Mező Éva, Halasi Gáborné Tóth Janka, Jakab Józsefné Tóth Erzsébet, Juhász Józsefné Konja Klára, Katona Istvánné Gyulai Anna, Lukács Jánosné Szabó Éva, Marton Zoltán, Máthé Józsefné Major Éva Magdolna, Mozsár Lászlóné Sándor Ilona, Prizsa Józsefné Kameniczky Julianna, Pete Lászlóné Tuza Jolán Anna, Pintér Józsefné Makó Irén, Szabó Jánosné Lakatos Györgyi, Szántó Antal és Szűcs Istvánné Horváth Julianna.

A kitüntetettek nevében Várvölgyiné Hargitai Terézia intézett beszédet a megjelentekhez.

Kósa Péter vezetőségi tag január 22-én kelt „Egri prepa voltam” c. pályázati felhívását vehették kézbe a Kör tagjai. Ennek eredménye a több mint tucat beérkezett dolgozat.

Október 2-án tartott közgyűlés (69 főből jelen 32 fő) – az éves tagdíjat 1000 Ft-ban állapította meg. Néma felállással adózott négy ez évben elhunyt – köztük Sütő János alelnök – öreg diákra.

Október 2-án 27 egyesületi tag részvételével tartott közgyűlés az alelnöki posztról lemondott Kormosné szül. Nosza Margit helyére 1956-ban, a Gárdonyiban végzett Sánta Boldizsárnét választotta meg. A Kör elnöke javaslatot tett a 2008-ban – előreláthatóan májusban – rendezendő jubileumi ünnepel kapcsolata-

¹⁷ Néhány kiemelés az újságcikkből: „Két esztendő múlva lesz 180 éve, hogy a Líceum falai között megindult a tanítóképzés... Dobos József arra kérte a tagságot, hogy... írják meg diákkori visszaemlékezéseiket... Pataki József... elkészíti az eredeti prepa jelvény megnagyobbított másolatát...”

tos néhány feladatra.¹⁸ Az emlékiratok – 13 pályázati dolgozat – szerkesztésére pedig felkérte a közgyűlés Engel Tibor, Kelemen Ferenc és Molnár Sándor öreg diákokat.

Az évi tagdíj továbbra is 1000 Ft marad.

Ennyiben foglaltuk össze a másfél évtized egyesületi életének gazdag történetét. A gazdagság köszönhető a tagság aktivitásának, és a mindenkori vezetőség áldozatkész munkájának

Utószó¹⁹

Nehéz olyankor megfelelő szavakat találni, amikor a tettvágytól lelkes munkát és eredményét igyekszik áttekinteni az ember. A tisztelt olvasó nézze el nekünk, ha esetleg nem egészen azt kapja, amire saját ízlése, vagy emlékei szerint számítana.

A Baráti Kör elnökségétől kaptam azt a megtisztelő feladatot, hogy indítsam el és fogjam össze a prepa-emlékekről szóló munkát. Most, hogy elvégeztük, itt az ideje, hogy megköszönjem a bizalmat egyrészt, másrészt pedig a munkában résztvevő szerzőknek, a szerkesztő bizottság tagjainak, a bennünket segítőknek és bátorítóknak hálás köszönetet mondjak a Baráti Kör elnöksége nevében!

Fölöttébb jó érzés volt látni, érezni, hogy minden résztvevő önként lelkesen egy irányba akart tartani. Ilyenkor szoktak a dolgok jól sikerülni.

Az első magyar tanításnyelvű tanítóképzés alapításának 180. évfordulóján való emlékezésnek része ez a kiadvány, melyben nagy tisztelettel és szeretettel emlékeznek az Öreg Prepák.

Milyen jó, hogy a már régebben megszületett gondolat újra feléledt és eredményesen célba ért!

Az egri tanítóképző a kor igényének megfelelően magas színvonalon teljesítette megálmodóinak célkitűzését. Ez híven tükröződik a szerzők emlékeiből is. Azt hiszem, volt miről írni.

Az Eszterházy Főiskola vezetőinek erkölcsi és anyagi segítése nélkül talán nem is vehetné a kezébe ezt az emlékiratot a kedves olvasó.

Az Egri Tanító – és Tanárképzős Öregdiákok Baráti Körének életképességét az elmúlt 15 év fényesen igazolja. Össze tudta fogni a különböző korosztályokat és tervezi a további bővítést is. A „fiatalabb” öreg prepák átvették a feljükk nyújtott „stafétabotot” és lelkesen viszik azt tovább!

¹⁸ A Heves Megyei Hírlap 2006. október 9. számában „Jeles ünnepre készülnek a tanítóképzős öregdiákok” c. írás lényegesebb tartalmi eleme: 1928-ban felavatott zászlóra emlékszalagot kötünk. Az ünnepi program érseki szentmisével veszi kezdetét. Pataki József által tűzzománcból készített nyalakos prepajelvényt a főiskola első emeletén – ahol a szenátus ülésezik – helyezük el. A Líceum aulájában álló fogadást tervezünk. Az évfordulóval kapcsolatos cikkek 2008 januárjától jelenhetnek meg.”

¹⁹ Kósa Péter a Baráti Kör gazdasági vezetője.

A szerkesztőbizottság tenni akarása, összehangolt munkája példás volt, értették egymást!

Alkalmasint, amikor bejárja az ember a Főiskola ódon, de mégis friss, mozgalmasszellelmiségében is megújuló épületét, még most is –50, 60, 65 év multával – eleven erővel hatnak rá a benne eltöltött, tovatűnt idők eseményei, emlékei. Aki egri prepa volt, egy kicsit mindig is vágyik, és szeretettel kutatva a diákévek emlékeit, jön vissza alma materébe. Az egri tanítóképzés erős, kitörölhetetlen nyomot hagyott a prepalelkekben. Bizonyosság erre a szerzők emlékezései, bizonyosság erre a rendszeres prepatalálkozók, az emlékezésből áradó nagyfokú tisztelet és szeretet a volt tanáraik iránt, a tőlük kapott hivatástudatból fakadóan, és bizonyosság erre az Egri Tanító – és Tanárképzős Öregdiákok Baráti Körének létrejötte és máig is tartó aktív élő léte.

Nem felejtették el, hogy egri prepák voltak.

Köszönöm! Köszönjük, hogy ez a könyv megjelenhetett!

Eger, 2008. március 2.

Forrás

Az egri érseki Római Katolikus Tanítóképzőintézet és Lyceum Évkönyvei (1931–32, 1935–36, 1940–41, 1941–42, 1942–43, 1943–44, 1944–45, 1946–47.)

Állam és Jogtudományi Enciklopédia A–J. (Akadémiai Kiadó Bp. 1980.)

Államigazgatási Főiskola 1977–97. (Összeállította a jubileumi munkabizottság.)

A Főiskola ma a Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Karaként működik.

Gyalay Mihály Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon (Bp. 1989.) E könyv megjelenését a MM. És a Soros alapítvány anyagilag támogatta.

Kiszely Gábor: AVH egy terrorszervezet története. (Korona Kiadó, Bp. 2000.)

Magyar városok és vármegyék monográfiája XX. (Kiadja a Magyar Városok Monográfiája Kiadóhivatala Bp. 1936.)

Mindszenty Emlékirataim. (Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, Bp. 1989.)

Dr. Molnár József: Heves megye iskolapolitikája 1960.

Pedagógiai Lexikon A–Q (Akadémiai Kiadó, Bp. 1978.)

Pécsi István: Üzennek az Ősök. (Kiadta a Heves megyei Idegenforgalmi Hivatal 1983.)

Révay Nagy Lexikon I–XXI. 1911–1936.

Sós Imre: Heves megye községei 1867-ig. (Kiadó: Heves megyei Levéltár 1975.)

VI. FOTÓALBUM

*Pyrker János László (1772–1857) egri érsek, aki 1828-ban megalapította az első, magyar nyelvű tanítóképzőt.
(Festmény: Barabás Miklós, 1840.)*

*Dr. Csanádi László igazgató
- aki a tablóképen is látható – 1938-ig vezette az intézményt*

*Dr. Somos Lajos igazgató
1904–1988*

*1938. 09. 01. – 1939. 08. 30-ig az intézet megbízott igazgatója.
1939. 09. 01. – 1949. áprilisáig pedig kinevezett igazgató.*

Negyedéves hallgatók szarvaskői kirándulása 1920 júniusában

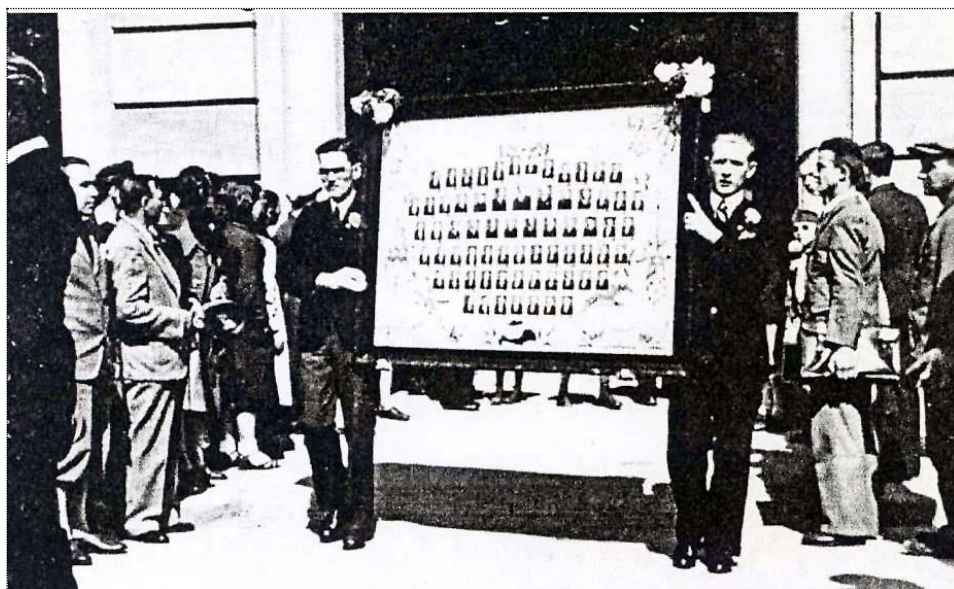
Tarnamenti tanítónők és tanítók részvétele a Szentkút-i liturgiákon 1939-ben. A kolleginák, a Flandriában 1609-ben alapított katolikus, egri Angolkisasszonyok Intézetében végeztek. A tanító rend 1948-ig működött, 1990-ben újjáalakult.

*1939-ben végzett ötödéves növendékek csoportképe
(Középen Szokolovszky Béla osztályfőnök)*

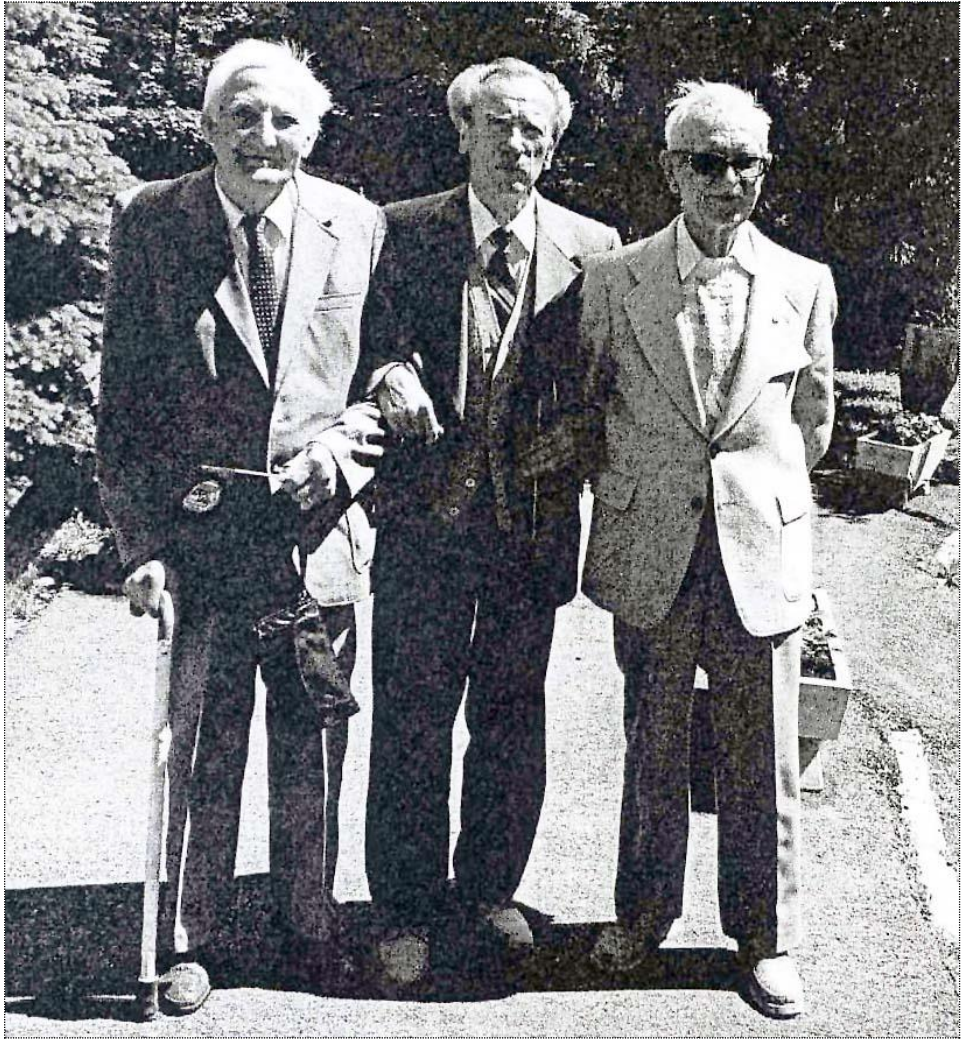
*Csoportkép a ballagásról.
Elől Merő László osztályfőnök, Angyal Sándor, Ágoston József, Bán Tibor stb.*

A ballagók élén László Ferenc és Szentirmai viszik az osztály tablóját 1939-ben

1939. A tanítóképzős diákok győztes staféta csapata

*66 éves találkozón már csak hárman voltunk
Balról: Kormos Antal, Dr. Tátray Ferenc, László Ferenc*

Végzős diákok ballagása 1940-ben

Ballagási ünnepség 1940

*Kovács Péter szűcsi kántortanító lakása az egy tantermes iskolával.
Ma az önkormányzatot céljait szolgálja.*

*Eger, 1942. másodéves növendékek (Vona László)
Osztályfőnök Merő László*

*1943. január végén ballagtak az ötödéves hallgatók.
Dr. Somos Lajos az intézet igazgatója búcsúztatja a növendékeket*

*Intézeti ünnepély a zeneteremben a búcsúzó diákoknak 1943-ban.
Az első sorban a tanári kar látható.*

*1943. Az utolsó osztályfőnöki óra, osztályvizsga nélkül.
Középen, kedves osztályfőnökünkkel, Bitter Dezső tanár úrral.
A képesítő vizsgát 1943. szeptember hónapban tartották.*

*A képen látható Juhász András II. éves növendék, fején a diáksapka, rajta az érseki
Líceum és tanítóképző címerpajzsa.*

1
Tudós János

Yae. 3-án írt lapodot megkapham. Összinté,
hogy elebbe megy, s hogy fogságodban is mi-
resem gondosa isholódra. Mi jól vagyunk. A
tanári kar kímé nélszidelt. Dehogy is is
meghalt. Bitter tanár is ottomágha van, miit
pelig. hodi fogal. Merő tanár is kátme lett,
munka vanban is miit csiel, Bekvárdu földm.
Közpinkolásiál táne Kodit. Iskolaál a háború alalt
sok srülés iskar eite, de munk már lassankint ujja
epítjék a meblakolat. Hiánit, hogy nemoha a
karaállitk Ti is is beállitk néi meukalétebre ujjaépítkei
s sokak nem lett orvash. Sok kettéttel kővőnkil is vanitk kres.

СОЮЗ ОБЩЕСТВ КРАСНОГО КРЕСТА И КРАСНОГО ПОЛУМЕСЯЦА
СССР

Почтовая карточка военнопленному
Carte postale au prisonnier de guerre

Кому (Destinataire)

Tudós János

Куда (Adresse)

страна, город, улица, № дома, округ, ре. о. деревня

Мадрид, Испания

Отправитель (Expéditeur)

Фамилия и имя отправителя

Nom de l'expéditeur

Dr. Somos Lajos

Почтовый адрес отправителя

Adresse de l'expéditeur

Eger, Magyarország

Prière d'écrire sur carte postale, autrement ces lettres ne seront pas remises au destinataire

Lettre au verso.

Зак. 305

Az orosz fogságba került Sütő János levélváltása
Dr. Somos Lajos igazgatóval (1947)

1945. Ballagó diákok: Berkó Árpád, Vona László, Vona Ferenc, Lódi József

1949-ben végzett osztály. Középen Almásy Béla osztályfőnök

*Tablókép 1949-ben végzett növendékekről.
(Igazgatók: Vámos Nándor, Dr. Somos Lajos, osztályfőnökök: Almásy Béla, Kovács Vendel*

*1949-ben érettségizett osztály. Osztályfőnök: Dr. Mohár József.
Elöl: Szalay Lajos karnagy, Dr. Mohár József, Abkarovics Endre tanárok és Daragó József*

1952. április 4-ei felvonulás. Balról: Poczok J. Szabó M. Szántó M. Vágó J.

1953. Osztálytársak: Kósa Péter, Göcző József, Vágó József

*A pedagógiai szakkör kirándulása Parádsasváron és Galyatetőn 1954-ben,
Dr. Somos Lajos szakkörvezetővel és Vásárhelyi József gyakorlóiskolai tanítóval.*

1954. Parászasvár. A pedagógiai szakkör kirándulása

1954. Kollégisták, barátok: Huszár Pál, Gulyás Ferenc, Liktor Tibor, Pataki József

Liktor Tibor ballagtatta Pataki Józsefet 1954-ben.

IV/A. Első koedukált osztály végzett növendékeinek tablója 1955.

Dobó Zoltán osztályfőnök a VI. osztály tanulóival 1956-ban

*IV/B. osztály 10 éves találkozója 1965-ben.
A kép előterében Abkarovits tanár úr két fia látható.*

A IV./A. osztály 15 éves találkozója. Tanáraink balról jobbra: Bodnár Sándorné, Kocsis Árpádné, Bakos Aladárné oszt. f. és Lénárt János.

1978. Egerbocsi Népdalkör (Vincze Zoltán, Vinczéné Szakács Margit)

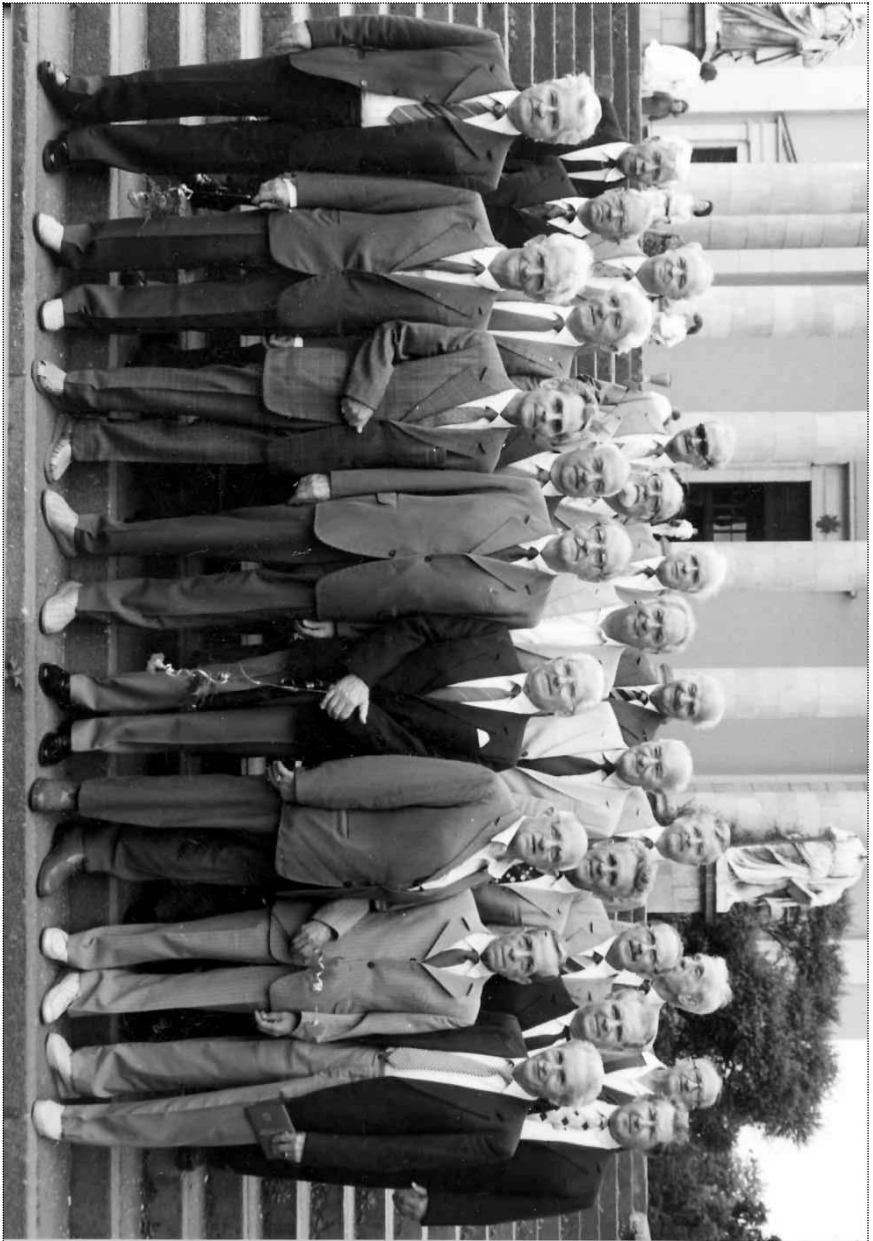
*Bodrogkeresztúr–Abatjászánó 1982. 07. 11.
Tanáraink: Dr. Abkarovits Endre; Dr. Somos Lajos*

Mezey Mihály 1949-ben végzett, az ősi Mezey kántorok orgonáján játszik Kunszentmártonban 1983-ban.

1990. A IV./A osztály 35 éves találkozója (tanítóképző udvara).

Önvenkklenc alapító tagból huszonhat „atyá” a Főszékcsccgnyhááz lépcsőjén

A IV/A. osztálytalálkozója 1998-ban.

2000. A IV/B. osztálytalálkozója. (Érsekkert)

1940-ben végzett osztálytársak jelen lévő tagjai: Róth Imre, Sütő János, Szabó Tivadar (2003)

*2005. 50 éves érettségi találkozó.
Oszt. f. Saci néni, mögötte Csepregi Margit képzős növendék*

*Jubileumi ünnepség az Eszterházy Károly Főiskola disztermében 2006. 05. 20.
Dr. Dobos József a Baráti Kör elnöke megnyitja az ünnepséget, a műsort a gyakorlóiskola énekkara adja.*

Dr. Hauser Zoltán a főiskola rektora ünnepi beszédet mond

*Az arany-, gyémánt- és vasdiplomások nevében köszönetet mond Molnár Sándorné Csepregi Margit.
Tőle balra dr. Koncsos Ferenc főtitkár látható.*

2006. A IV/B. osztályból néhányan.
Balról jobbra: Székési Katalin, Ruzsinszki Mária, Csepregi Margit, Urban Rozália, Vass Ida

*Koszorú elhelyezése Dr. Somos Lajos emléktáblájánál.
Redele Erzsébet, Csepregi Margit, Dobos Katalin.*

*Dobó Zoltán a 13. prepanapi ünnepségen a kitüntetettek körében.
Mögötte Engel Tibor aranydiplomás tanár.*

